

**Západočeská univerzita v Plzni**

**Fakulta filozofická**

**Disertační práce**

**Koncept vědění v díle Philipa Sidneyho**

**Mgr. Šárka Dziurová**

Plzeň 2021

# Západočeská univerzita v Plzni

**Fakulta filozofická**

Katedra filozofie

**Studijní program Humanitní studia**

**Studijní obor Teorie a dějiny vědy a techniky**

**Disertační práce**

**Koncept vědění v díle Philipa Sidneyho**

**Mgr. Šárka Dziurová**

*Školitelka:*

PhDr. Martina Kastnerová, Ph.D.

Katedra filozofie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2021

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

*Plzeň, srpen 2021*

.....

Děkuji své školitelce, PhDr. Martině Kastnerové, Ph.D. za odborné a vstřícné vedení, trpělivost a inspiraci v průběhu studia a zpracovávání práce.

## Obsah

Úvodní část .....	1
I. Úvod.....	2
II. Renesanční intelektuální a korespondenční sítě jako prostředek komunikace a sebezprezentace .....	9
i. Renesanční korespondenční sítě .....	10
ii. Philip Sidney v dopisech.....	15
Část první: Biografie.....	17
I. „Zlatá klec“ Philipa Sidneyho: nadějná politická kariéra jež vyústila v čas zahálky a literární tvorby.....	18
i. Rodinné zázemí a vzdělání: geneze Sidneyho politické kariéry.....	20
ii. Velká cesta.....	25
Průvodce Philipa Sidneyho: Hubert Languet.....	26
Sidneyho plodný pobyt v Itálii.....	34
Sidneyho neuspokojivý výlet do Polska .....	39
Philip Sidney v českých zemích .....	43
Philip Sidney a Tomáš Jordán z Klausenburku .....	44
Tadeáš Hájek z Hájku a Philip Sidney.....	48
iii. Počátky politického pádu: geneze Sidneyho poetické kariéry .....	55
Začátky politické stagnace.....	56
Milostná frustrace a jiné nezdary .....	63
iv. Dům, kde se „sešly všechny Múzy“: čas zahálky a literární tvorby.....	67
II. Závěr první části: Sidneyho skon a zrození ideálního básníka.....	83
Část druhá: Koncept vědění v díle Philipa Sidneyho .....	88
I. Úvod druhé části: Sidneyho poetický koncept .....	89
II. Sidneyho koncept vědění .....	92
i. Klasifikace vědění.....	93
Poezie druhem vědění.....	94

Poezie kolébkou vědění .....	99
„Zlatý svět“ poezie.....	100
Poezie jako umění nápodoby (mimesis) s účinkem „poučit a potěšit“ (to teach and delight) .....	103
ii. Morální a společenská úloha poezie .....	110
Pastorální snová krajina .....	111
Charaktery .....	113
iii. Poezie v národním jazyce .....	118
iv. Vyvrácení námitek vůči poezii .....	123
III. Závěr druhé části.....	126
Závěrečná část.....	129
I. Závěr práce .....	130
II. Seznam literatury .....	134
III. Abstrakt.....	144
IV. Abstract.....	145
V. Der Abstract.....	146

# Úvodní část

## I. Úvod

Tato disertační práce je zaměřena na koncept vědění v díle Philipa Sidneyho (1554 – 1586), alžbětinského aristokrata, dvořana, velvyslance a v neposlední řadě básníka, kterého např. Martina Kastnerová popisuje jako „zosobněný renesanční ideál.“<sup>1</sup> Alois Bejblík o něm hovoří jako o dvořanu a básníku, který „patří k nejpozoruhodnějším zjevům alžbětinské doby“ a který „[j]ako člověk ztělesňoval sumu atributů připisovaných pravému renesančnímu kavalírství a stal se jednou z živých anglických legend.“<sup>2</sup> Hilský při výkladu anglického sonetu připomíná, že je Sidney nazýván „anglickým Petrarkou.“<sup>3</sup> Později o něm ale hovoří o něco střízlivěji, když říká, že se Sidney „celý život [...] poměrně neúspěšně snažil o dvorskou a politickou kariéru.“<sup>4</sup> Zde ale popisuje Sidneyho politické snažení, nikoliv jeho příspěvek k formování anglické literární kultury. Philip Sidney je spojován zejména s dějinami anglické literatury, přičemž je vyzdvihován (nepopíratelný) přínos jeho díla k utváření alžbětinské literární kultury: jeho *Arkádie* (*The Countess of Pembroke's Arcadia*)<sup>5</sup> je považována za předchůdce moderního anglického románu,<sup>6</sup> *Obrana básnictví* (*The Defence of Poesy*) je označována „za základní kámen alžbětinské literární kritiky“;<sup>7</sup> *Astrofel a Stella* (*Astrophel nad Stella*) je „nejznámější a nejvlivnější“ sonetovou sbírkou před Shakespearem, stala se „doslova kultovní četbou a její uveřejnění znamenalo počátek alžbětinské ‚sonetové horečky‘.“<sup>8</sup> Gavin Alexander Sidneyho dílo dokonce označuje za „předchůdce“ alžbětinské literární kultury.<sup>9</sup>

Sidneyho dílo je díky zmíněnému přínosu a také zásluhou vytvoření posmrtného „kultu“ jeho osobnosti<sup>10</sup> kompletně zachovalé, a to i přesto, že během autorova života většina

---

<sup>1</sup> Kastnerová, Martina, 2016, s. 12.

<sup>2</sup> Bejblík, Alois, 1987, s. 147.

<sup>3</sup> Hilský, Martin, 2019, s. 776.

<sup>4</sup> Hilský, Martin, 2020, s. 678.

<sup>5</sup> V práci budou Sidneyho díla uváděna následovně – při první zmínce bude uveden český překlad a v závorce anglický originál, při každé další zmínce už pouze český název. Co se týče citací z primární literatury, budou v textu uváděny v angličtině (v případě *Astrofela a Stelly* pak i v českém překladu od Aloise Bejblíka). V poznámkovém aparátu pak bude nabídnut volný překlad citace. Kapitoly 1. a 2. úrovně budou obsahovat úvodní citáty z primární, ale i sekundární literatury. Tyto citáty budou uváděny v originále a poznámky budou obsahovat volný překlad.

<sup>6</sup> Schneider, Regina, 2008, s. xiii.

<sup>7</sup> Osolobě, Petr, 2013, s. 237.

<sup>8</sup> Hilský, Martin, 2019, s. 776.

<sup>9</sup> Alexander, Gavin, 2010, s. xxxi.

<sup>10</sup> Ke „kultu“ Sidneyho osobnosti viz závěrečná kapitola první části.



jeho spisů kolovala pouze v rámci jeho intelektuálního kruhu v rukopisné podobě. O vydání Sidneyho děl se zasloužila zejména jeho sestra Mary Sidney Herbert, hraběnka z Pembroke, která měla v bratrově životě významnou úlohu, jak bude rozvedeno v následující části. Takřka<sup>11</sup> všechna Sidneyho díla, která ho později zařadila mezi významné autory alžbětinské literární kultury, tak zůstávala za jeho života pouze v rukopisné podobě, až Sidneyho smrt odstartovala intenzivní snahu o vydání jeho děl – Gavin Alexander s nadsázkou říká, že nejdůležitější moment Sidneyho literární kariéry byla jeho smrt roku 1586.<sup>12</sup> Sidneyho dílo se dočkalo mnoha kritických vydání, přičemž v současné době lze za nejvýraznější editorku jeho děl označit Katherine Duncan-Jones.<sup>13</sup> Vedle Sidneyho literárních děl je neocenitelným pramenem i jeho dochovaná korespondence – jednak kompletní sborník dopisů, které si vyměnil s Hubertem Languetem (sborník editoval roku 1845 Adolphus S. Pears), jednak dvousvazkové kritické vydání Sidneyho kompletní dochované korespondence, které vydal roku 2012 Roger Kuin – se kterou bude tento text pracovat.

Zajímavým pramenem jsou také Sidneyho dobové biografie, které začaly vznikat nedlouho po jeho smrti – např. jeho blízký přítel Fulke Greville vydal roku 1652 *The Life of the Renowned Sir Philip Sidney*.<sup>14</sup> V průběhu času vznikaly nové biografie, ze kterých je možné vyzdvihnout zejména Osbornovu knihu *Young Philip Sidney*, která se zaměřuje na důkladný popis Sidneyho života mezi léty 1572 – 1577, shrnuje známé prameny ohledně Sidneyho života a kontaktů (mimo jiné hovoří o Janu Hájkovi a Edmundu Kampiánovi) – není ovšem nejaktuálnějším dílem, ale spíše východiskem pro další zkoumání (publikace vznikla roku 1972 a od té doby se stav poznání Sidneyho života posunul). Za popsání Sidneyho biografie vděčíme i několika soudobým autorům, mimo jiné zmiňované Katherine Duncan-Jones, která je autorkou knihy *Sir Philip Sidney: Courtier Poet*. Z dalších biografií je možné připomenout ještě např. *Philip Sidney: A Double Life* Alana Stewarta, knihu *The Sidneys of Penshurst and the Monarchy, 1500-1700* Michaela G. Brennana a antologii *The Ashgate Research Companion to The*

---

<sup>11</sup> Za autorova života byla širšímu publiku známa pouze dvě jeho díla, a sice maska *Paní máje* (*The Lady of May*) a dopis královně, ve kterém vyjadřuje své obavy z jejího plánovaného sňatku.

<sup>12</sup> Alexander, Gavin, 2010, s. xix.

<sup>13</sup> Tento text bude pracovat právě se Sidneyho díly, které editovala Duncan-Jones (kromě *Žalmů*, které editovali Hamlin, Brennan, Hannay a Kinnamon).

<sup>14</sup> Duncan-Jones, Katherine, 2008b, s. xxiii. Tento text bude pracovat se dvěma pozdějšími vydáními z roku 1816 a 1917.

*Sidneys, 1500-1700: Volume 1: Lives; Volume 2: Literature*, která shrnuje dosavadní zkoumání životů a děl rodiny Sidneyových.

Samotné Sidneyho texty jsou dosud zkoumány z různých úhlů: jedním z předmětů zájmu je např. mapování jeho intelektuálního kruhu a cirkulace jeho děl v něm – takovou knihou je *Sir Philip Sidney and the Circulation of Manuscripts 1558 – 1640*, která se systematicky zabývá produkcí a cirkulací rukopisů v období anglické renesance s důrazem na Sidneyho rukopisy; často je též připomínána a analyzována Sidneyho inspirace v dílech antických autorů – např. ve stati Pii Härter *Generatio(n): The Concept of Genealogy as a Form of Cultural Mobilization in Francis Mere's Honouring of Shakespeare, Sir Philip Sidney's Defence of Poesie, Ben Jonson's Timber, or Discoveries Made upon Men and Matter* (článek vyšel v časopise *World and Text, A Journal of Literary Studies and Linguistics*), dále v Henningerově monografii *Touches of Sweet Harmony*, která poukazuje na Sidneyho inspiraci v pythagorejském učení a obecnější informace o alžbětinské inspiraci v antice lze najít např. v monografii Richarda Helgersona *Forms of Nationhood: The Elizabethan Writing of England*; samotný Sidneyho poetický koncept je v předmětu zájmu mnohých badatelů – za nejvýraznější osobnost lze považovat Roberta Stillmana, který se analýze a interpretaci Sidneyho díla věnuje dlouhodobě a systematicky (např. v monografii *Philip Sidney and the Poetics of Renaissance Cosmopolitanism* či *Sidney's Poetic Justice: The Old Arcadia, Its Eclogues, and Renaissance Pastoral Traditions*). I další publikace se věnují konkrétním problémům Sidneyho konceptu – jeho *Arkádie* je např. analyzována v dílech *Sir Philip Sidney and the Poetics of Protestantism* od Andrewa D. Weinera, *Sidney's (Re)Writing of the Arcadia* Reginy Schneider nebo *The Sound of Virtue: Philip Sidney's Arcadia and Elizabethan Politics* Blair a Williama Wordenovi. Dále nelze přehlédnout knihu Tebei Strohschneider *Natur und höfichste Ordnung in Sir Philip Sidneys Old Arcadia a Artificial Natures, Unnatural Desires and the Unconscious Other: St. Thomas More's Utopia and Sir Philip Sidney's New Arcadia* od Emmanouil Aretoulakis. Poslední jmenovaná díla spolu s publikací Elizabeth Spiller *Science, Reading and Renaissance Literature: The Art of Making Knowledge, 1580 – 1670* pojednávají o Sidneyho konceptu vědění s důrazem na jeho koncept „druhé přírody“. Sidneyho odkazu se pak věnuje Alexanderovo *Writing After Sidney*.

O stále aktuálním zájmu o Sidneyho život, dílo a jeho pokračovatele svědčí i existence International Sidney Society, která sdružuje badatele se zaměřením na rod Sidney a

vydává *Sidney Journal*. Badatele v oblasti renesanční kultury pak sdružuje Arthur F. Kinney Center for Interdisciplinary Renaissance Studies, které poskytuje badatelské zázemí, semináře, konference atp. se zaměřením na období renesance. Podobné zaměření má i Society for Renaissance Studies, která vydává odborný časopis *Renaissance Studies*. Výraznou společností je také The Renaissance Society of America, která pořádá každoroční kongresy a vydává časopis *Renaissance Quarterly*. Je zajímavé, že nejméně osobnosti zkoumající Sidneyho život a dílo se nachází v USA, v evropském prostoru lze za důležité centrum zabezpečující badatelské zázemí s přístupem k pramenům a sekundární literatuře považovat The Shakespeare Institute v Anglii.

Zkoumání Sidneyho života a díla je tedy stále aktuální, v českém prostředí zůstává ovšem Sidney postavou spíše neznámou (ze Sidneyho díla v češtině existuje v antikvariátech a knihovnách pouze sbírka sonetů *Astrofel a Stella*, kterou přeložil roku 1987 Alois Bejblík). Sidneyho jméno nicméně obsahuje řada knih pojednávajících o Shakespearově době (ze starších lze jmenovat tři svazky s názvem *Alžbětinské divadlo* od trojice editorů Bejblík, Hornát, Lukeš; z aktuálnějších citovaná díla od Hilského *Shakespeare a jeviště svět* a *Shakespearova Anglie: Portrét doby*). Intenzivně se pak jeho dílu a kontaktům se střeoevropskými učiteli věnuje Martina Kastnerová (mimo jiné) v knihách *Profesionalizace literární kultury: Alžbětinská poetika jako součást komplexu renesančního vědění* a *Poezie jako vyprávění příběhů: Intelektuální kruh Philipa Sidneyho*. Sidney, jeho život a poetický koncept, se tak v českém prostředí teprve pomalu dostává do povědomí díky práci výše zmíněných badatelů, přitom je jeho životní osud spojen nejen výhradně s Anglií, ale i s českými zeměmi – v jeho korespondenci můžeme nalézt jména, jako je Tadeáš Hájek z Hájku, Tomáš Jordán z Klauzenburku, Andreas Dudith, Michal Slavata, Johannes Crato či baron Žerotín. Ve starší literatuře lze o Sidneyho pobytech v českých zemích najít pouze krátké zmínky – např. v článku Otakara Odložilíka *Cesty z Čech a Moravy do Velké Británie v letech 1563 – 1620* a v kapitole Hájkův přítel a korespondent Andreas Dudith (1533 – 1589) Josefa Smolky. Tuto část Sidneyho života aktuálně důkladně prozkoumává Martina Kastnerová. Jedním z vedlejších cílů této práce je přiblížit Sidneyho kontakty s vybranými osobnostmi českých zemí, se kterými byl ve styku a přispět tak k doplnění biografii jak Sidneyho, tak vybraných učenců.

Výše nastíněný současný stav bádání ukazuje na trvalý zájem o aktualizaci Sidneyho života a o analýzu jeho díla, které se dostalo do popředí zejména díky „předchůdce“

alžbětinské literární kultury. Paradoxní je, že Sidneyho touhou nebylo zapsat se do historie jako literární teoretik a autor poezie,<sup>15</sup> což dokládají mnohá tvrzení z jeho děl.<sup>16</sup> Sidneyho životním cílem nebylo stát se autorem poezie. Jeho motivací pro tvorbu byla (dle jeho slov) snaha rozpracovat obranu básnictví proti různým nařčením, která učinila ze vznešeného umu terč posměchu,<sup>17</sup> se záměrem ukázat význam poezie při řešení společenských, politických, ale i náboženských konfliktů. Sidney svůj koncept tedy směřuje ke kulturní a společenské praxi a poezie je v jeho vnímání adekvátním nástrojem, jak v praktické rovině kultivovat myšlení a jednání jedinců. Bylo by tedy chybné zkoumat Sidneyho dílo pouze jako příspěvek k dějinám literatury, jelikož je jeho ambicí, skrze definování místa poezie v kontextu renesančního vědění, ukázat její důležitost v řešení politicko-sociálních problémů.

Cílem této disertační práce je právě výklad Sidneyho konceptu vědění na základě kritické analýzy jeho děl a zdůraznit tak jeho přínos k dějinám vědění.<sup>18</sup> Sidney svou apologii poezie sepisuje v díle *Obrana básnictví*, ale i v jeho dalších literárních počinech lze sledovat jeho koncept – lze říci, že své dílo celkově utváří se záměrem vyzdvihnout poezii jako významný politický nástroj, jež lze využít (nikoliv ale zneužít) pro praktické nastolení harmonické společnosti, přičemž v teoretickém díle (*Obrana básnictví*) vymezuje svůj koncept a v ostatních dílech jej uvádí v praxi (což se bude snažit ukázat i tato práce, přičemž v rámci zachování požadovaného rozsahu bude pracovat zejména s jeho *Arkádii*, *Astrofelem a Stellou* a s jeho překladem *Žalmů*). Jeho argumentaci lze rozdělit na několik pilířů (ačkoliv je toto rozdělení proti naturelu Sidneyho děl, zejména *Obrany*, která je spíše emotivní řečí nežli systematickým vědeckým pojednáním), a sice na určení postavení poezie v komplexu renesančního vědění; na vymezení poezie vůči

---

<sup>15</sup> Termíny „básnictví“, „poezie“ a „básník“ budou v textu užívány v širším smyslu tak, jak s nimi pracuje alžbětinská poetika. Fikcí a poezií je zde míněna tvorba obecně (zahrnuje lyriku, epiku i drama) a básník je chápán jako tvůrce (*maker*). Srov. Kastnerová, Martina, 2016, s. 18.

<sup>16</sup> Více viz následující část.

<sup>17</sup> Sidney, Philip, 2008b, s. 212.

<sup>18</sup> Záměrně je zde použit pojem *vědění* a nikoliv *věda* (*science*) – užití pojmu *věda* v kontextu dějin myšlení renesance a novověku by bylo zavádějící s ohledem na to, že termín *věda* je v moderním významu užíván až od počátku 19. století. Srov. Špelda, Daniel, 2009, s. 104 – 110. Ve středověku tento termín označoval takovou disciplínu, která mohla být organizována formou sylogismů, takže pod termín *věda* patřila např. teologie, „královna věd“, ale nepatřila sem medicína, přírodní historie či alchymie, které v renesanci zažily značný rozkvět. Pro tyto odvětví se v renesanci používal termín *přírodní filosofie* (*scientia naturalis*). In Park, Katherine - Daston, Lorraine, 2006, s. 3-4. Zároveň je pojem *vědění* širší než *věda*, protože se „na jedné straně dotýká něčeho, čemu se kdysi říkalo ‚moudrost‘ a na opačném konci dosahuje až k ‚vědě‘. A zjevně není jedno, ani druhé.“ In Burke, Peter, 2007, s. 246 – 247. *Vědění* tedy v sobě obsahuje i disciplíny, které přesahují hranice *vědy* (zejména v současném chápání tohoto pojmu) a zároveň podobu *vědy* ovlivňují, jak lze vidět u díla Philipa Sidneyho.

konkurenčním disciplínám, jako je filosofie a historiografie; na zdůraznění významu anglicky psané poezie, jakožto nástroje pro posílení národní identity; a v neposlední řadě své argumenty ve prospěch poezie podporuje odpověďmi na námitky vůči poezii a jejím účinkům. Sidneyho koncept vědění tak nelze zkoumat odděleně od jeho poetického konceptu. Jmenované pilíře zároveň představují základní rozčlenění závěrečné kapitoly věnované Sidneyho konceptu vědění.

Bližší zkoumání Sidneyho literárních i neliterárních děl dále ukazuje, že jeho poetický koncept je výsledkem dlouholetých úvah a studia antických i dobových autorů (jak anglických, tak kontinentálních).<sup>19</sup> Významnou roli mají pro podobu spisů i autorovy osobní zkušenosti, kterých měl přes svůj mladý věk poměrně mnoho a které získal nejen díky studiu na prestižních anglických institucích, ale i během “Velké cesty”<sup>20</sup> na kontinent a prostřednictvím dalších diplomatických misí. Nemalý vliv mělo na jeho smýšlení a dílo i rodinné zázemí – pro Sidneyho byl jeho rodinný a intelektuální kruh zdrojem inspirace a zpětné vazby k myšlenkám, které formuloval do svého poetického konceptu. Sidney se tedy netoužil stát básníkem a získat si tak prestiž, uznání a finance (všechny tyto věci už de facto měl), jak ukazuje jeho biografie. Ta dokládá, že cílem jeho snažení byla touha přinést praktické řešení aktuální společensko-politické situace a tímto řešením byla dle něho poezie (ta je tedy pro Sidneyho plnohodnotnou součástí komplexu vědění – ba ji staví na nejvyšší místo, a tak je tato disciplína nejlepším společenským nástrojem, který přispívá ke kultivaci mravního ideálu). Studium Sidneyho života, kontaktů a zkušeností tedy ukazuje, že svůj koncept nevytvořil z náhlého popudu, aby zahnal dlouhou chvíli, ale naopak dokládá, že jeho dílo je vyvrcholením mnohaletých úvah ohledně nalezení takového nástroje, který by byl schopen kultivovat myšlení a chování jedinců tak, aby bylo ctnostné. Lze říci, že toto Sidneyho snažení je typickým rysem alžbětinské literární kultury, kdy jedinec vědomě stylizuje (*self-fashioning*) vlastní osobnost tak, aby o sobě vzbuzoval patřičné mínění. Jak první část této práce ukáže, Sidney cíleně upravuje své jednání, politickou a dvorskou kariéru, i dílo tak, aby na něho bylo nahlíženo jako na všestranného a vzdělaného intelektuála. Je tedy patrné, že interpretace Sidneyho díla by byla neúplná, pokud by nebylo přihlédnuto k jeho biografii

---

<sup>19</sup> Srov. Kastnerová, Martina, 2018, s. 17 – 44. Dále např. Stillman, Robert, E., 2008.

<sup>20</sup> Záměrně je zde použito označení „Velká cesta“ po vzoru Katherine Duncan-Jones, která v Sidneyho biografii označuje jeho cestu kontinentální Evropou „Grand Tour“ (Duncan-Jones, Katherine, 1991, s. 65). Toto pojmenování používá i Edward Chaney, který ve své knize pojednává o fenoménu „Velkých cest“, resp. kavalířských výprav, kdy se měli mladí Angličané seznámit s cizími kraji, kultivovat své mravy a učit se cizím jazykům, přičemž Sidneyho cesta je zde chápána jako předchůdce. Chaney, Edward, 1998.

a neliterárním pramenům. Proto bude i tato práce (s oporou ve stanoveném metodologickém rámci, kterým je nový historismus – zejména jeho důraz na interpretaci textu v kontextu autorova života a neliterárních děl – v tomto případě jeho korespondence) popisovat jednotlivé části Sidneyho života s důrazem na ty kapitoly jeho biografie, které ukazují postupnou genezi jeho konceptu vědění.

Práce tedy bude rozdělena na dvě hlavní části, a sice Sidneyho život a jeho koncept (podrobnější struktura jednotlivých kapitol byla nastíněna výše a bude také připomenuta na začátku každé kapitoly), přičemž mezi jednotlivými částmi nebude chybět shrnutí základních faktů z předchozí kapitoly. Jelikož jsou důležitým zdrojem informací Sidneyho dopisy, budou v následující kapitole připomenuta specifika renesanční korespondenční a intelektuální sítě a bude vyzdvižen její význam pro formování Sidneyho osobnosti. Záměrně je kapitola o renesanční korespondenci zařazena odděleně v úvodní části této práce, a nikoliv v rámci jednotlivých podkapitol první části, jak by se mohlo zdát logické s ohledem na fakt, že drtivá většina Sidneyho dopisů vznikala během jeho kavalírské cesty. S korespondencí jsou ale spojeny i intelektuální kruhy, jejichž formování lze sledovat již v začátcích jeho životní kariéry.

## II. Renesanční intelektuální a korespondenční sítě jako prostředek komunikace a sebe prezentace

Předem je nutné avizovat, že je takřka nemožné předložit generalizující definici intelektuální sítě, jak podotýká Gábor Almási,<sup>21</sup> ani tato kapitola nemá ambici předložit obecnou definici renesanční intelektuální a korespondenční sítě. Záměrem je na konkrétním případě zdůraznit význam těchto sítí (zejména s ohledem na zvolenou metodologii a cíl práce). Zároveň si klade za cíl připomenout význam korespondence pro renesanční učence a její úlohu v procesu utváření Sidneyho osobnosti, potažmo jeho konceptu.

Ačkoliv nelze podat přesvědčivou definici intelektuální sítě, lze spolu s Martinou Kastnerovou říci, že patřily mezi nejvýznamnější specifika renesanční literární kultury, jelikož nejvýrazněji formovaly její tvář, umožňovaly praktikování intelektuální diskuze<sup>22</sup> a staly se tak dalším fenoménem, který umožňuje cirkulaci vědění a kultivaci mezinárodních intelektuálních kontaktů.<sup>23</sup> Claude Summers a Ted-Larry Pebworth dále dodávají, že členové určité skupiny měli společný zájem, který je spojoval – ať šlo o společné vzdělání, politické či náboženské hodnoty nebo společný étos (tedy sociální, politické, náboženské hodnoty nebo obavy, které byly společné všem členům dané komunity).<sup>24</sup> Právě u Sidneyho můžeme vysledovat, že společným étosem jeho sítě byly zejména sdílené politické, sociální i náboženské obavy a aktivní snahy o změnu aktuální (dle Sidneyho mínění) nevyhovující situace. Zároveň lze sledovat význam intelektuálních sítí pro postupné formování jeho osobnosti, ať hovoříme o jeho kontaktech navázaných během studií, v kontinentální Evropě nebo u dvora.<sup>25</sup> Pro mapování Sidneyho intelektuální sítě lze vycházet z několika zdrojů, které je možné rozdělit na dvě skupiny na základě geografické blízkosti jednotlivých členů. Pokud jde o kontakty anglické, je toto mapování obtížnější, jelikož se nedochovaly nebo neexistují takřka žádné písemné doklady o komunikaci konkrétních učenců – je patrné, že se Sidney s anglickými přáteli a rodinou setkával osobně, a tak logicky nebylo potřebné komunikovat písemně (Almási k tomuto dodává, že i kdyby si vyměňovali dopisy, nebylo pro učence tak důležité tyto

---

<sup>21</sup> Almási, Gábor, 2009, s. 69.

<sup>22</sup> Kastnerová, Martina, 2019, s. 1.

<sup>23</sup> Kastnerová, Martina, 2021, s. 1.

<sup>24</sup> Summers, Claude J. – Pebworth, Ted-Larry, 2000, s. 210.

<sup>25</sup> Podrobněji v následující části.

dopisy zachovat).<sup>26</sup> Sidneyho anglický intelektuální kruh byl ovšem důležitý jak pro formování jeho osobnosti, tak pro jeho koncept – ostatně byli to právě jeho nejbližší přátelé a rodina, u kterých hledal zpětnou vazbu ke svým textům a kteří se po jeho smrti postarali o šíření jeho díla. Druhou skupinou intelektuálních kontaktů jsou ty, které získal během své „vlkové cesty“, která měla v praktické rovině dovršit jeho univerzální (teoretické) vzdělání. Právě kontakty z období jeho pobytu v kontinentální Evropě lze vysledovat v jeho dochované korespondenci. Zároveň jeho korespondence umožňuje ilustrovat komplexnost a důležitost korespondenčních sítí pro intelektuální komunikaci.

### **i. Renesanční korespondenční síť**

*„It could be argued that the letter was the single most important genre of the Renaissance: not merely one literary form among many [...] but the very glue that held society together.“<sup>27</sup>*

Dominujícím prostředkem intelektuální komunikace byla tedy v renesanci korespondence. Pro intelektuály byly dopisy hned po osobním setkání nejrychlejším prostředkem sdělování nových výsledků bádání – badatelé mohli vydávat knihy, což ale bylo poměrně nákladné a pomalé: „neexistovaly žádné časopisy – tím méně odborné, vědecké společnosti, konference, symposia ani mnoho dalšího, co dnes zajišťuje mezi vědeckými pracovníky rychlou komunikaci.“<sup>28</sup> Dopisy tvořily významnou část výměny nových poznatků mezi učiteli, kteří takto vytvářeli síť v rámci celé Evropy. Ta propojovala učence různého zaměření, přičemž zde lze najít mezi intelektuály společná pojítka – ať už se jedná o předmět zkoumání, ale i o politiku a náboženské vyznání (intelektuální a korespondenční síť měly i dimenzi politicko-náboženskou).<sup>29</sup> Sidneyho korespondence například odhaluje jeho zaujetí soudobým politicko-náboženským děním, náboženskými otázkami a zejména je „fascinován ideou a realitou vlády (*governance*): jejím uměním, historií, problémy a perspektivou vytvoření, udržení a řízení společnosti, která by byla harmonická ve svém nejširším a nejhlubším smyslu.“<sup>30</sup> Toto zanícení se později promítá i do jeho poetického konceptu, kde poezie „vystupuje jako disciplína,

---

<sup>26</sup> Almási, Gábor, 2009, s. 70.

<sup>27</sup> „Lze tvrdit, že dopis byl nejdůležitějším žánrem renesance: nebyl jednou z mnoha literárních forem [...], ale tmelem, který držel společnost pohromadě.“ Stewart, Alan, 2005, s. 10.

<sup>28</sup> Smolka, Josef, 2002, s. 140.

<sup>29</sup> Kastnerová, Martina, 2021, s. 2.

<sup>30</sup> Kuin, Roger, 2012a, s. xiii.



kteřá svou podstatou přispívá ke kultivaci mravního ideálu, a má tak nezastupitelný společenský účinek, a to i ve smyslu politickém.“<sup>31</sup> Korespondence se tak v renesanci stává prostředkem identifikace k určité skupině a sloužila nejen k posilování navázaných kontaktů, ale byla i významným médiem zprostředkovávající přenos a cirkulaci vědění.<sup>32</sup>

V tomto kontextu upoutávají v Sidneyho korespondenci pozornost některá jména, jako např. Andreas Dudith, Hubert Languet či Tadeáš Hájek z Hájku, a to zejména kvůli své funkci v rámci této sítě. Lze říci, že jmenovaní učenci figurovali jako důležití prostředníci v rámci výměny dopisů, názorů a informací, dále vedli rozsáhlou korespondenci s intelektuály různého zaměření, hostili ve svých domovech řadu více či méně důležitých osobností a pomáhali vydávat a šířit knihy ostatních členů. Právě na příkladu Sidneyho cesty po Evropě a jeho korespondence lze nastínit podobu intelektuální korespondenční sítě – Sidneyho průvodce byl Hubert Languet, francouzský diplomat, který směřoval kroky svého chráněnce, a to nejen v otázce praktického završení vzdělání, ale právě i v budování intelektuálních kontaktů. Byl to právě on, kdo mladému aristokratovi umožnil setkání s různými osobnostmi napříč Evropou a zavedl ho do českých zemí – na jeho popud navštívil Sidney společně s ním Brno, kde se Sidney seznámil s Tomášem Jordánem, a Prahu, kde pobývali v domě Tadeáše Hájka.<sup>33</sup> Ten (podobně jako Andreas Dudith v Krakově a Vratislavi) ve svém domě hostil řadu osobností, jako např. Thomase a Henryho Savilovi<sup>34</sup>, alchymisty Johna Dee a Edwarda Kellyho<sup>35</sup> a patrně i Roberta Sidneyho.<sup>36</sup> Stejně jako Andreas Dudith vedl Hájek rozsáhlou korespondenci<sup>37</sup> a

---

<sup>31</sup> Kastnerová, Martina, 2018, s. 19.

<sup>32</sup> Sophie Chiari v kontextu zkoumání oběhu vědění používá termíny *transmission*, *transgression* a *initiation* (Chiari, Sophie, 2015, s. 1 – 3.), přičemž vychází z Greenblattova pojmu *negotiations* (více viz Greenblatt, Stephen, 1988, s. 1 – 20.). Na význam *iniciace* ve zkoumání Sidneyho vztahu s Hubertem Languetem upozorňuje i Edward Berry. Berry, Edward, 1988, s. 306.

<sup>33</sup> K Sidneyho kontaktům na české země bude pojednáno detailněji v následující části.

<sup>34</sup> Bratři Savilové měli navázat na Sidneyho cestu po Evropě a nejpozději roku 1580 lze datovat jejich první kontakt s Tadeášem Hájkem a Andreasem Dudithem. Známejším z bratří je matematik Henry Savile, který kolem roku 1580 plánoval cestu do Prahy, o čemž se doslechl mj. Andreas Dudith. Ten hledal vědeckého konzultanta a prosil Hájka, aby přesvědčil svého návštěvníka k přijetí tohoto postu. Henry Savile skutečně do Vratislavi za Dudithem přijel, ale zdržel se pouhý rok. Smolka, Josef, 2000, s. 144. Jeho funkci převzal Thomas a ten již působil v Dudithových službách dlouhodoběji. Smolka, Josef, 2000, s. 166. A Almási, Gábor, 2009, s. 77.

<sup>35</sup> Tito návštěvníci pořádali v Hájkově domě alchymistické (až okultní) seance. Soumar, Jaroslav, 2000, s. 22

<sup>36</sup> Smolka, Josef, 2000, s. 144.

<sup>37</sup> Hájkův intelektuální kruh byl široký, což musela odrážet i jeho korespondence, ze které se dochoval pouze zlomek. Jsou známy pouze tři sborníky obsahující dopisy většinou adresované Hájkovi, a sice korespondence s Tychonem Brahe, Andreasem Dudithem a historická kopie Hájkových dopisů, která se nachází v historickém archivu Ondřejovské observatoře. Vedle těchto souborů existují i jednotlivé dopisy – např. právě v korespondenci Philipa Sidneyho či dopisy vytištěné v Hájkových spisech. Jeho dopisovatele lze rozdělit na základě společného předmětu zájmu, a sice na korespondenci s badateli na poli astronomie,

pomáhali vydávat a šířit publikace.<sup>38</sup> Lze říci, že renesanční učenci byli shromážděni do skupin v rámci celé Evropy a jejich komunikaci zajišťovala zejména korespondence, která vytvářela komplexní síť. Dopisy tak byly pro renesančního učenice prostředkem identifikace k určité skupině, ale i sebe prezentace.<sup>39</sup> Autoři v rámci sebe prezentace také často v dopisech imitovali klasické vzory, což mělo ukázat jejich erudici. Languet např. Sidneyho nabádal ke studiu latiny, zejména pak Cicerona, jehož díla „nepředstavují pouze krásy latinského jazyka, ale obsahují i velice důležitý materiál“<sup>40</sup>, který mu může pomoci správně formulovat a argumentovat. Nutno podotknout, že se Sidney přítelovou radou skutečně řídil, jak dokládá jeho dopis z 15. ledna 1574:

„*The volumes of Cicero I will read diligently. There are some things also which I wish to learn of the Greeks.*“<sup>41</sup>

Z Ciceronovy rétoriky mimo jiné vycházela teorie psaní dopisů (*epistolografie*), která předepisovala správnou formu psaní dopisů.<sup>42</sup> Teorie psaní dopisů se ale neobjevuje až v renesanci, ale již ve středověku vznikla disciplína *ars dictaminis*, která „chápala psaní dopisů jako rétorické umění a [p]rávě rétorický aspekt korespondence je renesancí imitován ve vcelku výrazné míře.“<sup>43</sup> Teorie psaní byla vyučována na školách, proto lze předpokládat, že s ní byli vzdělaní jedinci obeznámeni, ačkoliv není jasné, nakolik se drželi teorie v praxi.<sup>44</sup>

Dopisy tak byly aktivně utvářeny, aby jejich prostřednictvím učenci aktivně formovali své role, vztahy a pověsti. Korespondence se tak stává i literárním žánrem a psaní dopisů je vědomou stylizovanou záležitostí. Na učenice byl kladen požadavek „uvědomělého psaní“,“<sup>45</sup> což znamená, že by si autor měl být vědom závažnosti psaní a posílání dopisu. Proces psaní dopisu začínal volbou jazyka, ve kterém bude autor psát – mohl si vybrat mezi svým rodným jazykem, rodným jazykem příjemce, nebo latinou.<sup>46</sup> Nutno

---

dále dopisy týkající se lékařské praxe a botaniky a korespondenci s dalšími všestrannými učenici, jako byl Dudith, Languet či Sidney.

<sup>38</sup> Hájek byl sám autorem řady publikací z oblastí astronomie, lékařství a botaniky. Byl ale i předkladatelem Mattioliho *Herbáře* do češtiny a spolupracoval i na jeho německé mutaci. Srov Drábek, Pavel, 2000. Vydal spis Vavřince Grylla (Vetter, Quido, 1925, s. 171.) a podílel se na šíření Koperníkových spisů (Vetter, Quido, 1925, s. 178) a na vydání spisů Georgia Trapezuntiusa (Smolka, Josef, 2002, s. 144 – 145.).

<sup>39</sup> Van Houdt, Toon – Papy, Jan, 2002.

<sup>40</sup> Pears, Stuart A., 1845, s. 20.

<sup>41</sup> „Ciceronovy spisy prostuduji pilně. Je zde mnoho věcí, které bych se chtěl od Řeků naučit.“ Cit dle Pears, Stuart A., 1845, s. 23 – 24.

<sup>42</sup> Stewart, Alan, 2005, s. 21.

<sup>43</sup> Kastnerová, Martina, 2018, s. 23.

<sup>44</sup> Stewart, Alan, 2005, s. 21.

<sup>45</sup> Kuin, Roger, 2012a, s. xii.

<sup>46</sup> Kuin, Roger, 2012b, s. xix.

podotknout, že v tomto období rostla obliba psaní dopisů v národním jazyce, což přispívalo k obecné tendenci posilovat národní uvědomění používáním rodného jazyka v literatuře. I Sidney ve svém díle vyzdvihuje používání angličtiny v poezii, jeho korespondence je ovšem převážně v latině, a to patrně z praktických důvodů, ale mohla to v jeho případě být i forma sebe prezentace ukazující jeho vzdělanost. V komunikaci alžbětinských intelektuálů převládal jako dorozumívací jazyk latina, což je zajímavé zejména v kontextu postupného upřednostňování národního jazyka (zejména) v dobové literatuře. Jones k tomuto dodává, že latina (ač zprvu vyučována zejména pro schopnost studia katechismu) byla důležitá zejména pro učenou komunikaci mezi elitami.<sup>47</sup> Latinu tak lze označit za dobový „univerzální“ jazyk pro komunikaci intelektuálů napříč Evropou, jak dokládá např. korespondence Sidneyho s Languetem, kterou vedli převážně v latině.<sup>48</sup> Další formou sebe prezentace v dopisu je i užití písma – např. Sidney psal dopisy osobně<sup>49</sup> a využíval precizní kurzívu (*italic*).<sup>50</sup> Toto písmo je považováno za jedno z nejobtížnějších, protože vyžaduje velice pevnou ruku a praxi (snad proto diktovali někteří šlechtici či obchodníci dopisy svým sekretářům, od kterých se očekávala mimo jiné výborná znalost písma).<sup>51</sup> To, že Sidney psal dopisy osobně a ještě velice složitým písmem, lze považovat za známku jeho vzdělanosti a přispívalo to i k jeho vysoké prestiži.

Na samotný akt psaní dopisu byl kladen velký důraz – autor dopisu si musel být vědom toho, že jeho text bude čten nejen samotným adresátem, ale i dalšími jedinci.<sup>52</sup> Dopisy mohly být předčítány nahlas širšímu publiku, příjemce je mohl zapůjčit v rámci rodinného kruhu nebo dalším známým.<sup>53</sup> Dopisy se uchovávaly ve sbornících (tzv. *letter-book*). Z dopisů se tak postupně stávaly knihy, které odrážely dění v dané době a které poskytují přesvědčivý obrázek o dobové náladě ve společnosti, vztazích, poznacích a představuje tedy významný pramen pro studium minulosti.<sup>54</sup> Sborníky mohly být časem prodány nejdříve soukromým sběratelům, později se dostaly do rukou knihovnám, kde

---

<sup>47</sup> Jones, Norman, 2020, s. 85.

<sup>48</sup> Pears, Stuart A., 1845a, s. xlvii. Hubert Languet sám anglicky příliš neuměl, či spíše nechápal některé výrazy a kulturu, takže nezřídka nepochopil Sidneyho britský humor. Duncan-Jones 1991, s. 72.

<sup>49</sup> Kuin, Roger, 2012b, s. xix.

<sup>50</sup> Tamtéž.

<sup>51</sup> Goldberg, Jonathan, 2003, s. 127.

<sup>52</sup> Více k aktu doručení a přečtení dopisu viz Kuin, Roger, 2012b, s. xxi.

<sup>53</sup> Stewart, Alan, 2005, s. 11.

<sup>54</sup> Více ke sborníkům a k jejich kolování viz např. Boutcher 2002, s. 137 – 164.

tvoří nemalou část sbírky rukopisů,<sup>55</sup> jak je tomu například v případě Sidneyho korespondence.

Význam aktu psaní umocňovala i obtížnost doručování dopisu – v renesanci totiž neexistovala specializovaná organizovaná instituce, která by doručovala poštu. Dopisy byly zpravidla svěřovány příbuznému, příteli či sluhovi, který cestoval do destinace, kde se nacházel příjemce dopisu.<sup>56</sup> Problém doručení lze ilustrovat na příkladu dopisu, který poslal Jean Lobbet Philipu Sidneymu v listopadu roku 1575:

*„We just have to establish a way of transmittion our letters back and forth, so that it can all be done discreetly and without noise.“<sup>57</sup>*

Zde lze pozorovat Lobbetovu snahu o nalezení adekvátního způsobu výměny korespondence, která je rozvinuta dále:

*„If you could contrive some way in London to have your letters, as soon as they had reached Antwerp, sent on directly to this town of Strasburg, to some merchant of this town, that would be good. [...] Some such method could be found to mineralize bother and expense: but it needs the acquaintance and (as they say) the good correspondence.“<sup>58</sup>*

Lobbet zde Sidneymu navrhuje, aby dopisy doručoval pomocí obchodníků. Je tedy zřejmé, že záleželo především na domluvě jednotlivých korespondentů na způsobu doručení. Úryvek též dokládá neexistenci organizované poštovní sítě. Tato složitost doručování dopisů a závažnost jejich uchování přispívala k důrazu na formu a obsah dopisů. I používané materiály byly pečlivě připravovány:<sup>59</sup> Za účelem fyzického psaní dopisů, které mají být poslány, musí autor rozvinout několik dovedností a shromáždit a v některých případech dokonce vytvořit – širokou škálu materiálů.<sup>60</sup>

Jakkoliv byla korespondence formálně náročná a nespolehlivá, byla nejrychlejším prostředkem přenosu informací a věděni. Zároveň se z korespondence stává literární žánr a prostředek vědomého utváření vlastní osobnosti (*self-fashioning*). Jelikož

---

<sup>55</sup>Kuin, Roger, 2012b, s. xxi.

<sup>56</sup> Stewart, Alan, 2005, s. 121.

<sup>57</sup> „Musíme vymyslet, jak si předávat dopisy tak, aby vše proběhlo diskrétně a bez zbytečného rozruchu.“ Kuin, Roger, 2012, s. 570.

<sup>58</sup> „Kdybyste v Londýně mohl vymyslet nějaký způsob doručení Vašich dopisů tak, aby byly ihned po doručení do Antverp přesunuty do Štrasburku nějakému místnímu obchodníkovi. [...] Bylo by dobré najít nějakou metodu doručování dopisů, aby byla co nejspolehlivější a nejlevnější: ale k tomu je třeba obezřetnost a (jak říkají) dobrá korespondence.“ Kuin, Roger, 2012, s. 571.

<sup>59</sup> Více k materiálům viz Stewart, Alan, 2005.

<sup>60</sup> „In order to perform a physical work of penning a letter to be mailed, a writer had to develop a number of skills and assemble and in some cases create – a range of materials.“ Stewart, Alan, 2005, s. 12.

kořpondence neslouřila pouze k přenosu informací, je významným zdrojem nejen pro historické bádání, ale i pro interpretaci literárních děl<sup>61</sup> – zejména pokud jde o Philipa Sidneyho. Jeho kořpondence bude představena v následující podkapitole.

## ii. Philip Sidney v dopisech

*„Some have seen contradictions between his public and his literary life, between his promise and his achievement, between his lifetime reputation in England and on the Coninent; between his relation to the Queen and that to his friends in the Republic of Letters.“<sup>62</sup>*

V porovnání dochované kořpondence jiných renesančních učenců (např. Erasma Rotterdamského, Andrease Duditha a dalších) není ta Sidneyho čítající méně než 400 dopisů nijak enormní, ale je natolik obsáhlá, že dokáže vykreslit osobnost a „váženost tohoto renesančního kavalíra.“<sup>63</sup> Nejvýraznější složkou Sidneyho dochované kořpondence jsou bezesporu jeho dopisy s Hubertem Languetem – ten se zpravidla Sidneyho snaží v dopisech vzdělat a poučovat, přičemž vždy odkazuje k Sidneyho „přirozené ctnosti, inteligenci, odhodlání konat dobro a jeho potencionální velikosti.“<sup>64</sup> Languet též informuje svého chráněnce o aktuální sociální a politické situaci, jak bylo naznačeno v úvodu a bude rozvedeno v dalších částech.

Většina Sidneyho kořpondence pochází z období jeho „Velké cesty“, kdy si psal nejen s Languetem, ale i s dalšími humanisty. Za zmínku též stojí, že byl ve styku nejen s protestanty, ale i s katolíky.<sup>65</sup> Z dopisů, které Sidney dostával z různých koutů Evropy a od velkého množství intelektuálů, lze vyvodit obrázek o Sidneyho úspěšné cestě a o dojmů, který zanechal:

---

<sup>61</sup> Na tomto místě je vhodné poznamenat, že pro dnešního badatele je problematické dohledat veškerou kořpondenci, kterou potřebuje pro svá bádání. V současnosti ale vznikají projekty z oblasti digital humanities, které zjednodušují studium dobových intelektuálních sítí – a sice projekt *Mapping the Republic of Letters* a *Early Modern Letters Online*.

<sup>62</sup> „Někteří vidí rozdíly v jeho veřejném a osobním životě, v jeho slibech a skutcích, v jeho reputaci v Anglii a na kontinentu; v jeho vztahu ke královně a se svými přáteli v Republic of Letters.“ Kuin, Roger, 2012b, s. xii.

<sup>63</sup> Kuin, Roger, 2012b, s. xii.

<sup>64</sup> Berry, Edward, 1988, s. 307.

<sup>65</sup> Stillman, Robert E., 2014, s. 102.

*„The impression that the correspondence leaves us is of a serious young man, determined from the beginning to do his best in what he and others saw as a public destiny.“<sup>66</sup>*

Po návratu do Anglie pokračovala nějaký čas živá výměna dopisů, ta ale postupem času upadala (patrně kvůli Sidneyho nechtěné stagnaci). Languet si například ve svých dopisech stěžuje na to, že Sidney dlouho neodpovídá.<sup>67</sup> Podobně vážnou Sidneyho odpovědi i jiným jeho korespondentům, jak dokládá např. dopis od Jeana Lobbeta z 22. listopadu 1575:

*„The only reason for my stopping is that you had not vouchsafed me even one reply to all those letters I had sent earlier.“<sup>68</sup>*

Bylo by možné soudit, že Sidney na nějakou dobu zanevřel na budování své kariéry a prohlubování nabytých styků. Sidney se po zklamání, které následovalo po úspěšné cestě na kontinent, uchýlil do ústraní, kde začal se svou literární tvorbou. Jeho poetické dílo se ovšem neodráželo v jeho korespondenci, resp. se nedochoval dopis, ve kterém by sdílel své názory ohledně básnictví.<sup>69</sup> Je ovšem možné nalézt dopisy, ve kterých Sidney využívá básnické obraty za účelem potěšit čtenáře krásou veršů (nejedná se o rozpravy o literatuře).<sup>70</sup> Sidney tedy nevyužívá dopisy pouze za účelem informovat, ale zároveň vidí dopisy jako místo, kde lze demonstrovat jazykovou, literární a rétorickou vzdělanost. Dopisy tak pro něho byly další formou sebe prezentace a prostředkem vědomého formování renomé.

---

<sup>66</sup> „Korespondence, kterou Sidney zanechal, ho ukazuje jako vážného mladého muže, který je odhodlán dělat od začátku vše pro lepší budoucnost.“ Kuin, Roger, 2012a, s. xvii.

<sup>67</sup> Duncan-Jones Katherine, 1991, s. 74.

<sup>68</sup> „Důvod, proč jsem tak učinil je ten, že jste se neuráčil odepsat mi ani na jeden z mých předchozích dopisů.“ Kuin, Roger, 2012, s. 570.

<sup>69</sup> Alexander, Gavin, 2010, s. xxi.

<sup>70</sup> Kuin, Roger, 2012b, s. xii.

## **Část první: Biografie**

## I. „Zlatá klec“ Philipa Sidneyho: nadějná politická kariéra jež vyústila v čas zahálky a literární tvorby

*Má těžká mysl pro zvědavce je  
dost tajemná; sklopené oči klamou.  
Scestně a nadarmo jim vrtá hlavou,  
v čem původ má má melancholie.”*

*Ti, co v mé jaro kladli naděje,  
v moudrosti vidí moji múzu pravou,  
jiní, že trůnu sloužil jsem, si kladou  
otázku: stát chce přivést k nápravě?*

*Přísnější soudí, že má ctižádost  
na kluzké schody zlata zavedla mě,  
v kterých mdlý rozum vidí k slávě most. (...)“<sup>71</sup>*

*„The curious wits, seeing dull pensiveness  
Bewray itself in my long settled eyes,  
Whence these same fumes of melancholy rise  
With idle pains, and missing aim, do guess.  
Some, that know how my spring I did address,  
Deem that my muse some fruit of knowledge  
plies;  
Others, because the prince my service ties,  
Think that I think state errors to redress.  
But rather judges judge ambition rage,  
Scourge of itself, still climbing slippery place,  
Holds my young brain captived in golden cage.  
(...)“<sup>72</sup>*

Roku 1577 se navrátil ze své první oficiální diplomatické mise mladý aristokrat, dvořan a nadějný diplomat Philip Sidney. Zárná dvorská ani diplomatická kariéra, o které snil, ho však nečekala. Jakkoli byl totiž Sidney k tomuto poslání předurčen díky svému původu a náležitě připraven jednak prostřednictvím vzdělání, které se mu dostalo na Shrewsbury School a Oxfordu, jednak díky zkušenostem, které nabyl během kavalírské cesty po kontinentální Evropě, nedostal příležitost své kvality předvést v praxi. Královna Alžběta vůči němu pociťovala antipatii, „jejíž důvody nejsou dodnes přesně objasněné“, jak podotýká Hliský a zároveň dodává, že „[j]e pravděpodobné, že jí vadila mimořádná pověst, kterou si Sidney získal v zahraničí [a sama] nesdílela tak vysoké hodnocení jeho osobnosti, anebo se obávala, že zahraniční úspěchy mohou zintenzivnit již tak velkou politickou ctižádost mladého dvořana.“<sup>73</sup> Jakkoliv jsou příčiny královniny antipatie nejasné, je možné se domnívat, že za nimi stála řada Sidneyho rozhodnutí a vyjádření, která nekorespondovala s Alžbětinou politikou.<sup>74</sup> Současně s politickou stagnací Sidney zažíval neúspěch i v osobním životě.

K Sidneymu tak bylo období mezi roky 1577 – 1582 nepříznivé. Zažíval neúspěch takřka na všech úrovních svého života, což ho přivedlo k aktivní literární činnosti, které se

<sup>71</sup> Sidney, Philip, 1987, s. 29.

<sup>72</sup> Sidney, Philip, 2008c, s. 212, s. 161 – 162.

<sup>73</sup> Hliský, Martin, 2020, s. 679.

<sup>74</sup> Více viz níže, podkapitola iii Počátky politického pádu: geneze poetické kariéry



věnoval ve svém venkovském exilu, jež označuje v anglické verzi výše citovaného sonetu jako „zlatou klec.“ Mohlo by se tedy zdát, že pro něho byl čas literární tvorby, díky které se zapsal do historie alžbětinské literární kultury, vlastně obdobím frustrujícím. Následující kapitola se pokusí dokázat opak, a sice, že Sidneyho literární dílo, potažmo jeho poetický koncept, je výsledkem dlouholetých úvah směřovaných k vytvoření „nové poezie“, která by byla cestou k praktickému nastolení harmonické společnosti (jeho poetický koncept je tak nutné zkoumat i v kontextu vývoje jeho politických názorů). Kapitola má za cíl na základě Sidneyho biografie ukázat genezi jeho poetického konceptu, zároveň přiblíží jeho motivaci pro tvorbu poezie, která je odlišná od ostatních alžbětinských autorů jako je George Puttenham či Edmund Spenser.

Výklad Sidneyho biografie je rozčleněn do čtyř podkapitol a závěru, které korespondují s jednotlivými etapami autorova života. První podkapitola se soustředí na Sidneyho rodinné zázemí a vzdělání, které ho připravovalo na budoucí úlohu u dvora. Vedle podpory Sidneyho politické kariéry mu pak rodina poskytovala zázemí, inspiraci a zpětnou vazbu i v období stagnace a literární tvorby. Další podkapitola je věnována Sidneyho kavalírské cestě na kontinent, na které Sidney intenzivně doplňoval své vzdělání o studium cizích jazyků, byl svědkem řady historických událostí a seznamoval se s různými intelektuály, se kterými zůstal po celou dobu svého pobytu v kontinentální Evropě v korespondenčním styku. Zvláštní důraz je zde kladen na jeho pobyt a kontakty v českých zemích. Sidney byl totiž jedním z prvních alžbětinských dvořanů, kteří na toto území zavítali během své kavalírské cesty, ale některé jeho zdejší kontakty zůstávaly dlouho neprobádané, a to i přesto, že dokládají existenci široké intelektuální sítě – široké nejen geograficky, ale i co se týče zaměření jednotlivých učenců. Třetí podkapitola je věnována období těsně po jeho návratu do domoviny a popisuje počátek Sidneyho politické i osobní stagnace. Poslední podkapitola je zaměřena na období Sidneyho aktivní literární tvorby, přičemž budou představena jeho díla, se kterými bude pracovat následující část. Závěr kapitoly je věnován konci Sidneyho života a shrnutí první části. Nutno podotknout, že jednotlivé podkapitoly neobsahují detailní biografii, ale zdůrazňují pouze ty milníky jeho života, které vypovídají o genezi jeho politického smýšlení a poetického konceptu, respektive konceptu vědění, což je důležité pro následnou interpretaci jeho díla.

## i. Rodinné zázemí a vzdělání: geneze Sidneyho politické kariéry

*„Do osmnácti roků studoval na univerzitě v Oxfordu a pak – protože oba jeho rodiče patřili k předním šlechtickým rodům – se před ním otevřel svět závratné politické kariéry.“<sup>75</sup>*

Sidneyho otcem byl Sir Henry Sidney, který za vlády Alžběty I. zastával různé důležité funkce v rámci vnitrostátní politiky – snad nejvýznamnější bylo jeho jmenování místodržitelem Irska (Lord Deputy of Ireland).<sup>76</sup> Philipova matka, Lady Mary Dudley Sidney, pocházela z významné šlechtické rodiny,<sup>77</sup> měla důležitou úlohu na dvoře královny Alžběty (Hilský dodává, že byla „jednou z nejbližších dvorních dam a přítelkyň královny“ a ošetřovala jí, když onemocněla neštovicemi)<sup>78</sup> a nezřídka jí můžeme najít v různých primárních spisech, a to včetně státních dokumentů.<sup>79</sup> Byla také sestrou hrabat z Warwicku (Ambrose Dudley) a Leicesteru (Robert Dudley), kteří patřili k nejmocnějším alžbětinským dvořanům,<sup>80</sup> a Philip Sidney byl dlouho jejich dědicem. Byla to právě rodina jeho matky, na kterou byl Sidney hrdý:

*„I am Dudley in blood, that Duke's daughter's son, and do acknowledge though in all truth I may justly affirm that I am by my father's side of ancient and always well esteemed and well matched gentry, yet I do acknowledge I say that my chiefest honor is to be a Dudley and truly am glad to have cause to set forth the nobility of that blood whereof I am descended (...).“<sup>81</sup>*

I jeho otec v jednom ze svých dopisů upamatovává Philipa Sidneyho na jeho starobylý původ z matčiny strany:

*„Remember, my son, the noble blood you are descended of, by your mother's side; and think that only by virtuous life and good action you may be an ornament to that illustrious family.“<sup>82</sup>*

Značnou oporu poskytovala Philipovi jeho sestra, Mary Sidney Herbert – právě v jejím sídle ve Wiltonu vytvořil většinu svých děl, *Arkádii* jí dokonce dedikoval a

---

<sup>75</sup> Bejblík, Alois, 1987, s. 47 – 48.

<sup>76</sup> Hannay, Margaret P. – Brennan, Michael G. – Lamb, Mary Ellen, 2015, s. 23.

<sup>77</sup> Jejím otcem byl John Dudley, vévoda z Northumberlandu, jeden z nejmocnějších mužů edwardovské Anglie, který byl po nástupu Marie Tudorovny na trůn popraven za pokus dosadit místo Marie lady Jane Greyovou. Hilský, Martin, 2021, s. 680.

<sup>78</sup> Hilský, Martin, 2021, s. 680.

<sup>79</sup> Hannay, Margaret P. – Brennan, Michael G. – Lamb, Mary Ellen, 2015, s. 31.

<sup>80</sup> Bejblík, Alois, 1987, s. 148. Dále Hilský, Martin, 2021, s. 680.

<sup>81</sup> „Jsem krví Dudley, jsem toho vévody cery syn a i když uznávám, že po otci pocházím ze starobylého a vždy váženého rodu, přesto přiznávám, že mou hlavní chloubou je být Dudley.“ Beer, Barrett L, 1979, s. 5.

<sup>82</sup> „Pamatuj můj synu, že jsi vznešené krve z matčiny strany, a pamatuj, že pouze ctnostným životem a dobrým jednáním můžeš být ozdobou této proslulé rodiny.“ Sidney, Henry, 1929, s. A3

spolupracovali na překladu *Žalmů*. Mary tak v bratrově životě zastávala významnou úlohu i v podobě jeho mecenášky. Její sídlo v Pembroke se stalo útočištěm literátů a intelektuálů a ona sama se věnovala básnické a překladatelské tvorbě.<sup>83</sup> Toto útočiště využíval i Philipův mladší bratr Robert, který šel v Philipových šlépějích (ačkoliv by sám patrně nesouhlasil s tímto tvrzením, jelikož je z jeho díla patrné, že se vůči staršímu bratru snažil spíše vymezit než ho napodobit)<sup>84</sup> co se týče politických a básnických ambicí (nutno podotknout, že ani jeho básně nebyly určeny pro širší publikum, resp. patrně nebyly určeny pro žádné publikum)<sup>85</sup> a získal dokonce titul Lord Leicester. Philip Sidney tak měl vynikající rodinné zázemí a jako od prvorozeného syna od něho bylo očekáváno,<sup>86</sup> že se aktivně zapojí do politického dění a bude vystupovat jako ideální, všestranný dvořan, což se mu také podařilo. Pro Sidneyho byl pak jeho rodinný a intelektuální kruh zdrojem inspirace a zpětné vazby k myšlenkám, které formuloval do svého poetického konceptu. Sidney ostatně svá díla představil pouze v rámci svého intelektuálního kruhu a nejsou doklady o tom, že by měl v úmyslu knihy šířit tiskem.

Sidneyho politická kariéra se měla utvářet již v jeho prvních studijních letech, které strávil na Shrewsbury School, jejímž ředitelem byl protestantský učenec Thomas Ashton. Sidney, spolu se svým přítelem, vzdáleným příbuzným a budoucím životopiscem Fulkem Grevillem, nastoupil na tuto školu v deseti letech<sup>87</sup> a nutno podotknout, že to byl na danou dobu poměrně neobvyklý krok – mladí aristokraté zpravidla neopouštěli domov, aby byli vzděláni na nějaké instituci, a to i přesto, že bylo vzdělání na veřejných školách ceněno, jak potvrzuje Ben Jonson v odpovědi na otázku, jak nejlépe vychovat šlechtické syny.<sup>88</sup> Ben Jonson vyzdvihuje vzdělání na školách, které žákům poskytuje nejen potřebné znalosti, ale i sociální vzdělání a zdůrazňuje, že se právě zde vytváří mnohá přátelství,

---

<sup>83</sup> Vedle zmiňovaných *Žalmů* přeložila např. *Pojednání o životě a smrti* od Philipa de Mornay, jež byl blízkým přítelem rodiny; nebo Petrarkův *Triumf smrti*. Hilský, Martin, 2021, s. 681.

<sup>84</sup> Srov. Kastnerová, Martina, 2018, s. 45 – 60.

<sup>85</sup> Více viz Kastnerová, Martina, 2019, s. 4 – 37.

<sup>86</sup> Tlak na jeho vzdělání a kariéru byl o to vyšší, že nadlouho byl jediným dědicem všech rodinných statků – jak rodu Sidney, tak významných strýců, kteří neměli syny. In Bejblík, Alois, 1987, s. 148.

<sup>87</sup> Duncan-Jones, Katherine, 2008b, s. xxi.

<sup>88</sup> Doslova píše: „I wish them send to the best school, and a public. They are in more danger in your own family among ill servants than amongst a thousand boys however immodest. To breed them at home is to breed them in a shade, whereas in a school they have the light and heat of the sun. They are used and accustomed to things and men. When they come forth into the commonwealth, they find nothing new to seek. They have made their friendships and aids, some to last till their age“ („Přál bych si, aby byli poslání do nejlepších veřejných škol. Jsou ve větším nebezpečí v rodině mezi nemocnými sloužícími než mezi stovkou vrstevníků. Vzdělávat je doma je jako vzdělávat je ve stínu, kdežto škola jim poskytne světlo a teplo slunce. Jsou zvyklí na rozličné věci a lidi, a tak když se ocitnou ve světě, tak je nic nepřekvapí. Ve škole si také vybudovali řadu přátelských vztahů, které přetrvají“). Citováno z Symonds, John A. 1886, s. 11.

kteřá přetrvají a jsou důležitá pro budoucí život a kariéru mladých aristokratů. Toto byl i případ Philipa Sidneyho a Fulka Grevilla, kteří zůstali přáteli až do Sidneyho smrti. Greville ho tak provází během jeho života – zejména pak v období jeho aktivní literární tvorby. Právě od Grevilleho máme i doklad o tom, jaký byl mladý Sidney ve školních letech.<sup>89</sup> Sidney, dle tohoto svědectví, měl nejenom různé ctnostné vlastnosti, jako je klidná mysl, elegance, jemnost mravů i přátelská povaha, ale již od útlého věku toužil po vědě a nespokojil se pouze s probíranou látkou. Greville tak popisuje ideálního kavalíra, který se na Shrewsbury School seznamuje se základy věděni, které využívá i během tvorby svého poetického konceptu. Sidneyho touha po rozšiřování věděni se odráží i v jeho díle, když např. tvrdí, že „[z]jeveno jest, že síly ducha nabyti lze vědou a vědy sbíráním mnoha vědomostí, tož čtením.“<sup>90</sup> Sidney také na Shrewsbury získal základy řečtiny (vedle latiny, francouzštiny a italštiny), studoval Cicerona, Caesara, Virgilia, Ovidia a Horatia.<sup>91</sup> Navíc je Sidney veden ke ctnostnému jednání – dle Jonese je úkolem škol učit žáky ctnostem, které z nich učiní samostatné jedince, kteří jsou schopni postavit se jakýmkoliv nesnázím.<sup>92</sup> Toto ctnostné jednání lze nabýt studiem antických, ale i Biblických textů.<sup>93</sup> Sidney tak na Shrewsbury získává základy humanitního vzdělání, které bylo kritériem pro dvorskou kariéru<sup>94</sup> a je podporován v rozvoji svých kladných vlastností, k čemuž ho nabádá i jeho otec.

Henry Sidney mu v dopise ze dvanáctého dubna 1566<sup>95</sup> např. radí, aby byl na svých studiích ve Shrewsbury pokorný, uctíval Boha a aby poslušně poslouchal své učitele.<sup>96</sup> Vedle toho mu dává i praktické rady ke studiu, jako například, aby si zvýraznil důležité pasáže, které přečte, aby tak obohatil svůj jazyk a důvtip, poučuje ho i o správném

---

<sup>89</sup> Doslovně: „Though I lived with him and knew him from a child, yet I never knew him other than a man: with such staidnesse of mind, lovely and familiar gravity, as carried grace and reverence above greater years. His talk ever of knowledge, and his very play tending to enrich his mind; so as even his teachers found something in him to observe and learn above that which they had usually read or taught“ („I když jsem s ním žil a znám ho od dětství, nikdy jsem ho nepoznal jinak než muže: se stárou myslí, milou a familiární vážností a v jeho jednání byla elegance a důstojnost, které z něho vyzařovaly po zbytek života. Vždy hovořil o věděni a toužil po znalostech, aby obohatil svou mysl; tohoto si všimli i jeho učitelé, kteří ho učili více, než vyžadovalo klasické kurikulum“). In Greville, Fulke, 1816, s. 5.

<sup>90</sup> *Kalendář paní a dívek na rok 1897*, 1887 – 1942, s. 91.

<sup>91</sup> Wallace, Malcolm W., 1915, s. 42.

<sup>92</sup> Jones, Norman, 2020, s. 85.

<sup>93</sup> Tamtéž, s. 87.

<sup>94</sup> Hilský, Martin, 2021, s. 163.

<sup>95</sup> Zmiňovaný dopis vyšel tiskem roku 1591 u Williama Gruffitha, aby byl dostupný všem mladým gentlemanům. Celý název dopisu zní: *Very Godly letter made, by the right Honourable Sir Henry Sidney, Knight of the most Noble order of the Garter, Lord deputie of Ireland, and Lord president of Wales, Now xxv. Years past unto Philip Sidney his Sonne then of tender yeeres, at schoole in the towne of Shroersbury with one M. Astone.*

<sup>96</sup> Sidney, Henry, 1929, s. A2.

stravování, o střídání pití vína a vhodné fyzické aktivitě, aby posílil své tělo.<sup>97</sup> Dále mu radí, aby vždy volil svá slova s rozmyslem a pečlivě v paměti uchovával všechna moudra, kterých se mu studiem dostane. Zejména pak nemá mladý Sidney říkat nepravdy.<sup>98</sup> Všechny tyto rady mají jediný cíl, a sice podpořit v Sidneym touhu po ctnostném životě, vědění a naučit ho rozlišit správné jednání tak, aby byl chloubou starobylého rodu. V dopise lze vysledovat nejen zajímavé fakty o životě mladých aristokratů na jejich první vzdělávací instituci, ale i o počátcích formování Sidneyho politické, respektive dvorské kariéry. Je mu připomínán jeho významný původ, díky kterému jsou na něj, jako na nejstaršího syna, kladeny určité požadavky. Ukazuje také, že pro Sidneyho bylo vzdělání důležité a žádané – ostatně ve svých dvanácti letech již uměl základy latiny a francouzštiny,<sup>99</sup> tedy jazyků důležitých pro diplomatickou, aristokratickou komunikaci. Vedle toho bylo součástí kurikula i aktivní účast žáků v divadelních hrách, které byly zpravidla odehrány ve venkovním prostředí před tisíci diváky.<sup>100</sup> Zde se tak Sidney poprvé setkal i s dramatickou aktivitou a mohl se osobně přesvědčit o účincích poezie na diváka. Shrewsbury je tak pro Sidneyho místem, kde začíná sbírat znalosti, rozvíjí své kladné vlastnosti a navazuje kontakty.

Důležitým momentem během doby strávené na Shrewsbury bylo pro Sidneyho první seznámení s Oxfordskou univerzitou, jeho budoucí alma mater, a zejména s královským dvorem. Sidney odcestoval do Kenilworthu a Oxfordu roku 1566 v doprovodu svého strýce, hraběte z Leicestru, „který patří u dvora k nejpřednějším oblíbencům“,<sup>101</sup> aby se zúčastnil královniny návštěvy na univerzitě. Během této pompézní události se Sidney setkal s mnoha významnými osobnostmi, přičemž pro další kapitoly jeho života a této práce je nezanedbatelné jeho seznámení s Edmundem Kampiánem, studentem Oxfordu, který přítomné dvořany a královnu oslnil dvěma projevy a jeho výřečnost mu vynesla i patronát Sidneyho strýce. Sám Sidney byl Kampiánem pravděpodobně inspirován.<sup>102</sup> Sidney se s Kampiánem na Oxfordu setkal o dva roky později, když sám v únoru roku 1568 nastoupil na Christ Church.<sup>103</sup>

---

<sup>97</sup> Sidney, Henry, 1929, s. A2.

<sup>98</sup> Tamtéž, s. A3

<sup>99</sup> Henry Sidney ho v úvodu dopisu chválí, že své předchozí dopisy napsal francouzsky a latinsky s tím, že je to pro jeho syna dobré procvičování těchto jazyků. In Sidney, Henry, 1929, s. A2.

<sup>100</sup> Duncan-Jones, Katherine, 2008a, s. x – xi.

<sup>101</sup> Bejblík, Alois, 1987, s. 148.

<sup>102</sup> Více viz níže.

<sup>103</sup> Osborn, James, 1972, s. 466. Gerard Kilroy dokonce tvrdí, že Philip Sidney patřil do kroužku Kampiánových obdivovatelů, Kampionistů (Campionist). In Kilroy, Gerard, 2016, s. 39.

Na Oxfordu Sidney rozšiřoval své vzdělání a stýkal se s významnými a vlivnými osobnostmi, které zde působily:<sup>104</sup> Jeho učitelem byl Thomas Thornton, který též vedl učené disputace s Kampiánem. Studium historie Sidneyho pak vyučoval William Camden. Mezi Sidneyho vrstevníky lze rovněž najít řadu jmen, které můžeme později vysledovat v jeho korespondenci a biografiích – zmiňme Henryho Savileho, který později navázal na Sidneyho kontakty v kontinentální Evropě (mj. na Andrese Duditha a Tadeáše Hájka z Hájku). Obecně lze říci, že Sidney prohluboval znalosti získané na Shrewsbury a navazoval důležité kontakty. Studium na Christ Church ale nedokončil patrně kvůli nemoci, jak dokládá žádost jeho strýce Leicestra arcibiskupovi, který ho žádá o ústupky pro Sidneyho kvůli jeho zdravotnímu stavu.<sup>105</sup> Poté, co opustil Oxford, se Sidney vydal do Cambridge, aby navštívil tuto instituci a také Grevilleho. Zde se patrně seznámil i s Edmundem Spenserem a Gabrielem Harveyem, kteří se stali součástí jeho intelektuálního kruhu.

Sidneyho vzdělání spolu s rodinným zázemím představuje první předpoklad pro tvrzení, že své dílo vytváří jako reakci na aktuální diskuze o možnostech nastolení ideálního společenství. Již v jeho mládí je směřován ke kariéře u dvora v roli státníka, politika (a nikoliv k úloze básníka). Tento předpoklad je dále posílen Sidneyho další životní etapou, a sice „Velkou cestou“ na kontinent. Tato cesta Sidneymu měla rozšířit znalosti a měl navázat kontakty s významnými protestantskými osobnostmi napříč kontinentální Evropou, jak dokazuje jeho korespondence z této doby. Tato cesta pak měla dovést jeho vzdělání, jak dokládá Zdeněk Beneš: „Patřilo k dobrému vychování mladého šlechtice i bohatšího měšťana vyjet na 'kavalírskou' cestu za poznáním do bližších či vzdálenějších zemí.“<sup>106</sup> O „kavalírské cestě“ mladých šlechticů hovoří i Edward Berry: „Pro mnohé mladé alžbětinské gentlemany (včetně Sidneyho) složila cesta Evropou jako iniciační rituál.“<sup>107</sup> Sidney měl to štěstí, že se na své cestě stal svědkem řady událostí, které se zapsaly do historie, seznámil se s různorodými osobnostmi, vzdělával se v různých disciplínách a zdokonaloval své jazykové schopnosti. Následující podkapitola vyzdvihne pouze některé aspekty jeho cesty, které jsou důležité pro druhou část této práce a také se

---

<sup>104</sup> Osborn, James, 1972, s. 466.

<sup>105</sup> Lloyd, Julius 1862, s. 13.

<sup>106</sup> Beneš, Zdeněk, 2000, s. 11.

<sup>107</sup> „For many young Elizabethan gentlemen, however, Sidney included, the journey to the continent served, more broadly, as a kind of adolescent initiation rite“ (pro mnohé alžbětinské gentlemany, Sidneyho nevyjímaje, sloužila cesta na kontinent jako určit druh adolescentního iniciačního rituálu). Berry, Edward, 1988, s. 305.

zaměří konkrétněji na jeho návštěvu českých zemí, respektive na jeho kontakty se dvěma významnými lékaři.

## ii. Velká cesta

*„The best scholler is fittest for a Traveller, as being able to make the most useful obseruation: Experience added to learning, makes a perfect Man.“<sup>108</sup>*

Sidney se na cestu vydal dne 25. května 1572, kdy dostal od královny povolení, aby „vycestoval z Anglie do zemí za mořem se třemi sluhy a čtyřmi koni [...], za účelem studia cizích jazyků.“<sup>109</sup> Den po jeho odjezdu svěřil Leicester svého synovce do opatrování Francisu Walsinghamovi, královnině velvyslanci v Paříži a Sidneyho budoucímu tchánovi.<sup>110</sup> Buxton předpokládá, že se zde Sidney mohl setkat s publikacemi skupiny Plejáda či s dílem Tassovým. Zároveň ale dodává, že nelze s přesností říci, s jakými autory se Sidney v Paříži seznámil, jelikož se z tohoto období nezachovala žádná korespondence. Musel ale být obeznámen s dobovými diskusemi ohledně literárních problémů, které sehrály úlohu ve vytvoření nové poezie.<sup>111</sup> Je možné, že tyto nově nabyté kontakty zastínil jiný silný zážitek. Teprve sedmnáctiletý anglický gentleman, který poprvé opustil bezpečí své vlasti, se stal přímým svědkem Bartolomějské noci. Jako mnoho prominentních protestantských šlechticů, byl i on pozván na oslavu zasnoubení hugenotského prince Jindřicha Navarského a katolické Margarety Valois, která se konala šest dní před masakrem. Během tohoto pobytu se dostalo Sidneymu příležitosti k setkání nejen s Karlem IX., ale i s jeho matkou, Kateřinou Medicejskou. Toto setkání umožnil patrně Francis Walsingham, který během masakru poskytl Sidneymu azyl ve svém sídle za branami města. Sidney díky němu přežil Bartolomějskou noc a tato událost výrazně ovlivnila jeho smýšlení ať už v náboženské rovině, tak v otázkách politiky, společnosti a morálky a mělo nemalý vliv i na jeho díla: dle Hilského „tato zkušenost přispěla k tomu, že začal, podobně jako Leicester a Walsingham, prosazovat myšlenku evropské protestantské aliance.“<sup>112</sup> Hrůzy této noci ho tak nenechaly chladným, jak může dokázat úryvek z dopisu Jeana Lobbeta Philipu Sidneymu, kde později líčí Sidneymu náladu ve Francii a ukazuje tak zájem mladého aristokrata o dění v Paříži:

---

<sup>108</sup> „Nejlepším cestovatelem je učenec, který je schopen na svých cestách pozorně pozorovat a své poznatky z praxe přidat k teoretickému poznání ze školních lavic, a tak se z něho stane dokonalý člověk.“ Essex, Robert Devereux, 1633, s. A4. Citace pochází z publikace Roberta Essexu, Philipa Sidneyho a sekretáře Davisona, ve které jsou shrnuty instrukce pro mladé kavalíry, kteří se chystají na svou kavalírskou cestu.

<sup>109</sup> Sidneyho passport „to go out of England, into Parts beyond the Seas, with three Servants and four Horses [...] for his Attaining the Knowledge of foreign Languages.“ Citováno z Buxton, John and Juel-Jensen, Bent, s. 42.

<sup>110</sup> Berry, Edward, 1988, s. 305.

<sup>111</sup> Buxton, John, 1987, s. 48.

<sup>112</sup> Hilský, Martin, 2021, s. 678.

*„What do you want me to write you about French affairs? [...] Certainly in France everything is miserable, and the face of men and of events frows sadder by the day. Before, the disputes were about religion, about the St. Bartholomew's Massacre“<sup>113</sup>*

Tento zážitek určil i nový směr Sidneyho cest (dokonce se zvažovalo, že Sidneyho cesta bude zrušena – dopis, který Sidneymu nakazuje vrátit se do vlasti nicméně adresáta v Paříži nezastihl a Sidney pokračoval ve své cestě),<sup>114</sup> které oproti původnímu plánu nyní směřoval do střední a východní Evropy.<sup>115</sup>

### ***Průvodce Philipa Sidneyho: Hubert Languet***

Sidney setrval ve Walsinghamově domě až do 17. září, kdy se vydal na další cestu do Německa<sup>116</sup> a později do Vídně. Nejvíce času ze své cesty strávil právě ve Vídni, která v tu dobu byla kosmopolitním centrem vzdělanosti a byla domovem nejenom císařského dvora, ale i řady osobností, se kterými Sidney udržoval kontakt – jako například Johannes Crato, Johannes Sambucus, Charles de l'Ecluse či Hubert Languet. Stillman zdůrazňuje, že právě díky těmto osobnostem se Sidney seznámil s tezí Melanchtonovými a upozorňuje, že se všichni pokoušeli o „náboženskou modernizaci,“ což měla být cesta ke zlepšení civilního života a umění.<sup>117</sup>

Nyní již mladý Angličan putoval pod dohledem Huberta Langueta, kterého v dopisech označuje jako přítele nebo dokonce náhradního otce.<sup>118</sup> O jejich vzájemné náklonnosti hovoří též dopis Wolfganga Zündelina Philipu Sidneymu z 5. listopadu 1574:

*„[...] Hubert Languet, that most excellent man, I do not know which deserves more praise: your love for him, following as it does from a truly sincere zeal for virtue, or your good sense and wisdom in preferring the company of the best and wisest of men to all other things.“<sup>119</sup>*

Languet byl také předlohou pro jednu z postav Sidneyho *Arkádie*, a sice staršího moudrého pastýře Gerona, který (podobně jako Languet) radí mladému, zamilovanému pastýři Philisidovi (zosobnění Sidneyho). Berry dokládá, že Languet byl pro Sidneyho

---

<sup>113</sup> „Co si přejete slyšet o událostech ve Francii? [...] Situace je tam vážná a tváře lidí jsou v důsledku hrůz čím dál více pochmurné. Vedly se debaty o náboženství, o Bartolomějské noci.“ Kuin, Roger, 2012, s. 329.

<sup>114</sup> Wallace, William M., 2011, s. 124.

<sup>115</sup> Kastnerová, Martina, 2021, s. 2.

<sup>116</sup> DeZur, Katherine, 2013, s. xi – xii.

<sup>117</sup> Stillman, Robert E., 2002, s. 361 – 362.

<sup>118</sup> Berry, Edward, 1988, s. 306.

<sup>119</sup> „[...] Hubert Languet, ten vynikající muž, nevím, co si zaslouží většího velebení: zda Tvá láska k němu, která je následována ctností, nebo Tvá moudrost ve vybírání vhodných společníků, kteří jsou nejlepšími a nejmoudřejšími.“ Kuin, Roger, 2012, s. 334.



více než neosobním průvodcem kontinentální Evropou, ale podílel se na formování jeho osobnosti – ve svém chráněnci totiž spatřoval budoucího vůdce protestantské otázky v Evropě.<sup>120</sup> Dle Jamese Osborna byl pro Langueta, „Melanchtonovu loutku“, Sidney ideální vůdčí postavou, ve které se snoubí vzdělanost a bojovný duch a mohl by tak být tím, kdo spojí luterány, kalvinisty a anglikány do protestantské ligy.<sup>121</sup> Do Sidneyho tak byly vkládány velké naděje nejenom ze strany jeho rodiny, ale i dalších intelektuálů, zejména Huberta Langueta, který svého chráněnce poučuje nejenom v praktických věcech, ale vede ho i v záležitostech jeho studia. Kastnerová podotýká, že se v tomto případě jedná o cílené formování osobnosti prostřednictvím předkládání ideálních vzorů studentovi, aby tak utvářel vlastní identitu (což odpovídá humanistickému vzoru imitace).<sup>122</sup> Toto formování bylo v Sidneyho případě úspěšné, jak dokládají jeho pozdější diplomatické ambice, ale i jeho poetický koncept. Languetův a Sidneyho vztah byl oboustranně velmi vřelý – Languet Sidneyho v dopisu ze 24. prosince 1573 označuje za svého syna:

*My dearest son (for now I like to call you by that name) [...].*<sup>123</sup>

O vřelé náklonnosti Langueta k jeho chráněnci vypovídá dále dopis z 1. listopadu 1574, ve kterém Languet poučuje Sidneyho, že s ním může svobodně vtipkovat, napomínat ho, obviňovat ho, odrazovat ho od čehokoliv a psát mu cokoliv, co mu přijde na mysl:

*„The law is that I am allowed to joke with you freely, to admonish you, accuse you, exposulate with you, and write to you whatever comes into my mind.“*<sup>124</sup>

V duchu Sidneyho dosavadní výchovy se ho Languet snažil podpořit ve studiu různých oborů a jazyků, jak dokládá např. dopis z 28. ledna 1574:

*„So learn as much as possible of the essentials, and of those things the knowledge of which is useful for properly planning and carrying out your career; and remember that that word of the Poet, ‚you ... have to guide the nations by your authority‘ etc., applies to you, and that the greatest contribution to that is [...] to*

---

<sup>120</sup> Berry, Edward, 1988, s. 307.

<sup>121</sup> Osborn, James M., 1971, s. 345. Nutno podotknout, že je patrně zaujal i Sidneyho původ a fakt, že byl potencionálním dědicem řady významných šlechtických rodů, jako je Leicester, Warwick, Sussex nebo Huntington (nebo alespoň tak ho vykresloval Languet ve svých doporučujících dopisech – viz Dorsten, Jan A., 1966, s. 218).

<sup>122</sup> Kastnerová, Martina, 2018, s. 20.

<sup>123</sup> „Můj nejdražší synu (od nynějška tě budu nazývat takto) [...]. Kuin, Roger, 2012, s. 69.

<sup>124</sup> „Má se to tak, že s tebou mohu svobodně vtipkovat, napomínat tě, odrazovat tě a mohu ti psát vše, co mi přijde na mysl.“ Kuin, Roger, 2012, s. 77.

*have contemplated the customs and cities of many men: for which you will have even less opportunity when you are back home than for reading.* <sup>125</sup>

Languet zde nabádá Sidneyho ke studiu základů rozličných oborů vědění, které jsou vhodné pro jeho budoucí kariéru a je to právě čas na cestách, který je k takovému vzdělávání nejideálnější. Korespondence pak ukazuje, že se Sidney například zaměřil na studium astronomie a geografie, za což ho Languet v dopise z 1. ledna 1574 chválí:

*„I am glad that you are making an effort to study astronomy, for those who are totally ignorant of it cannot understand geography. And truly those who read history books without a knowledge of geography strike me as not unlike those who travel by night.* <sup>126</sup>

Zároveň v dalším dopise z 22. ledna 1574 dodává, aby se těmito disciplínami nezaobíral příliš do hloubky. Astronomie je dle něho příliš komplikovaná a nepřinese mu na oplátku nic užitečného:

*„You wee absolutely right to learn the rudiments of Astronomy; but I do not advise you to go further into that disciplines: it is very complicated and would not give you much that is useful in return.* <sup>127</sup>

Dalším odvětvím, jehož znalost Sidney zdokonaloval, byla geometrie. Ta je, dle Langueta, sice nádherná, ale pro Sidneyho budoucí kariéru není tak důležitá:

*„I do not know if it is advisable to concentrate on the study of Geometry. It is to be sure a truly beautiful object, which perfectly suits a liberal mind; but you need to reflect on your condition in life, and how quickly you will have to be torn away from your present leisurely life of reading: that is why you need to spend the little time you have left concentrating entirely on the most essential things.* <sup>128</sup>

Dále ke studiu geometrie dodává, že není vhodná ani pro Sidneyho melancholickou povahu, protože její studium je náročné, vysálo by Sidneyho vitální energii a oslabilo tělo:

---

<sup>125</sup> „Věnuj se co možná nejvíce základům rozličných disciplín vědění, které by mohly být užitečné pro rozvoj tvé budoucí kariéry; a pamatuj slova básníka, ‚musíš vést národy svou autoritou,‘ atd. a že největším přínosem je, když si osvojíš zvyky mnoha mužů: k čemuž budeš mít méně příležitosti, až budeš ve své domovině.“ Kuin, Roger, 2012, s. 101.

<sup>126</sup> „Jsem rád, že Vás zajímá studium astronomie, ti, kteří astronomii ignorují, nikdy opravdu nepochopí geografii. A ti, kteří čtou historické knihy bez znalosti geografie jsou pro mě stejní jako ti, kteří putují v noci.“ Kuin, Roger, 2012, s. 78.

<sup>127</sup> „Udělal jste dobře, když jste se učil základům astronomie, ale nedoporučuji Vám zabývat se touto disciplínou podrobněji: je velmi komplikovaná a nepřinese Vám mnoho užitečného.“ Kuin, Roger, 2012, s. 95 – 96.

<sup>128</sup> „Nejsem si jist, že je pro tebe vhodné studium geometrie. Je to v pravdě krásná disciplína, která perfektně sedí liberální mysli; ale ty ve svém studiu musíš reflektovat i svůj životní záměr a uvědomit si, jak rychle budeš vytržen z tohoto pohodlného života plného četby: proto se musíš po zbytek krátkého času, který ti zbývá, soustředit na nejzákladnější věci.“ Kuin, Roger, 2012, s. 96.

„[...] study will make you even more melancholy; and as that discipline requires enormous concentration, it drains the vital animating spirits, and much weakens the body.“<sup>129</sup>

Ve stejném dopise Sidneyho směřuje ke studiu Bible, morální filosofie a historie, které budou pro jeho budoucí kariéru přínosnější:

„[...] I do not think there is any subject more useful for you than that part of moral Philosophy which reaches what is just and unjust. I do not need to mention the reading of history, which more than anything educates one's judgement [...].“<sup>130</sup>

Sidney na tuto radu reaguje v dopise ze 4. února 1574, kdy říká, že si pro studium morální filosofie vybral Aristotelovu *Politiku*:

„Of Aristotle's works I think the most important to read are his Politics: I write this because you are trying to persuade me to concentrate on the moral philosopher.“<sup>131</sup>

V dalších dopisech Sidneymu Languet radí, aby se zaměřil na studium jazyků – zejména němčiny, která by pro něho, jako budoucího diplomata, měla být klíčová (rozhodně více než italština, která je tak populární v Anglii, až je to dle Langueta směšné):

„I should like you [...] to try to get enough knowledge of German to be able to understand what you hear and read [...]. You do most of your business with the German people, whose authority and power is now greatest in Christendom, and will doubtless grow even greater [...]. It seems to me almost ridiculous that your countrymen aspire so much to become eloquent in Italian. when as far as I know you obtain nothing worth while from the Italians [...].“<sup>132</sup>

Pro Sidneyho byla nicméně němčina obtížná a ve své odpovědi ze 4. února 1574 se Languetovi svěřuje, že v této fázi svého života patrně nedokáže tento jazyk pochopit, natož se ho naučit:

---

<sup>129</sup> „[...] studium tě učiní ještě více melancholickým; a jelikož tato disciplína vyžaduje enormní koncentraci, tak vysává vitální duševní energii a velmi oslabuje tělo.“ Kuin, Roger, 2012, s. 96.

<sup>130</sup> „[...] nemyslím si, že je jiná vhodnější disciplína pro tvé studium nežli morální filosofie, která zahrnuje co je spravedlivé a co nikoliv. Nemusím zmiňovat čtení historie, což vzdělává úsudek člověka více než cokoliv jiného.“ Kuin, Roger, 2012, s. 96 – 97,

<sup>131</sup> „Z Aristotelova díla je, myslím, nejdůležitější *Politika*: píše to, protože mi říkáte, abych se více soustředil na morální filosofie.“ Kuin, Roger, 2012, s. 106.

<sup>132</sup> „Byl bych rád [...], kdyby ses pokusil naučit co nejvíce německy, abys rozuměl tomu, co slyšíš a čteš [...]. Vy nejvíce obchodujete s Němci, jejichž autorita a síla je v rámci křesťanského světa nejsilnější, a ještě se zdvojnásobí [...]. Zdá se mi skoro směšné, že tví krajané upřednostňují studium italštiny, ačkoliv, pokud je mi známo, nic přínosného od Italů nezískávají.“ Kuin, Roger, 2012, s. 102.

*„As for the German language, my dear Hubert, I quite despair of it: it has in it – and you know this well – something harsh, so much so that I cannot hope at this stage of my life ever to be good enough even to learn to understand it.“<sup>133</sup>*

Sidneyho korespondence ale ukazuje, že se snažil zlepšit v ostatních jazycích – v dopisech se například táže Langueta, jakým způsobem nejlépe zlepšit své znalosti latiny a jeho mentor mu v dopise z 1. ledna 1574 odpovídá, aby své jazykové dovednosti tříbil studiem Cicerona (jak bylo zmíněno, jeho dopisy byly vzorem pro manuály psaní dopisů):

*„You asked me to tell you how you should train your Latin style. In my opinion, the right way is to read attentively both volumes of Cicero’s letters, not only because of the elegance of his Latin, but also for their serious content.“<sup>134</sup>*

Dále ho ale varuje, aby jako jiní nezakotvil v představě, že v napodobování Cicera leží nejvyšší dobro:

*„But beware of falling into the school of thought of those who believe that the greatest good lies in the imitation of Cicero, and waste their whole lives on it.“<sup>135</sup>*

Zde můžeme spatřovat kořeny Sidneyho pozdější práce s antickými a kontinentálními vzory, které nenapodobuje rigidně, ale používá je jako podporu pro své argumenty (například v *Obraně básnictví*). Sám ostatně na několika místech svých děl naznačuje, že dle něho není vhodné, aby otrocky napodoboval kanonická díla.<sup>136</sup> Toto je též jedním z typických rysů alžbětinské renesance, a sice na jedné straně snaha o napodobování antických vzorů, ale zároveň není toto napodobování otrocké. Angličtí autoři k antickým spisům přistupovali spíše jako k rádcům, které nekopírovali, ale inspirovali se od nich a jejich díla často citovali jako oporu pro své argumenty.<sup>137</sup> Již ve zmíněném dopise tak můžeme vidět počátky Sidneyho přístupu k antickým a kontinentálním autoritám, přičemž tento přístup se zdá být inspirován právě tímto Languetovým dopisem. Ve stejném dopise Sidneymu navrhuje možný přístup ke studiu jazyků skrze překlady – svému chráněnci radí, aby latinské spisy přeložil do jiného jazyka a zpět a aby následně

---

<sup>133</sup> „Co se týče německého jazyka, můj milý Languete, jsem z ní poměrně zoufalý: má v sobě – jak dobře víš – něco drsného, a to natolik, že nemohu doufat, že bych se v tomto stadiu svého života mohl naučit tento jazyk, byť jen do té míry, abych rozuměl.“ Kuin, Roger, 2012, s. 106.

<sup>134</sup> „Ptal ses mě, jak si zdokonalit latinu. Dle mého názoru je tou nejlepší cestou studium Ciceronových dopisů, a to nejen kvůli jeho elegantní latině, ale i kvůli obsahu těchto dopisů.“ Kuin, Roger, 2012, s. 78.

<sup>135</sup> „Dávej si pozor, abys nespadol na úroveň těch, kteří věří, že největší dobro spočívá v imitaci Cicera a promrhají tím cel život.“ Kuin, Roger, 2012, s. 78.

<sup>136</sup> Více viz níže.

<sup>137</sup> Härter, Pia, 2014.

svůj překlad konfrontoval s originálem, což by mohla být vhodná strategie pro naučení se daného jazyka:<sup>138</sup>

*„Many believe that it is extremely useful to choose some passage from the letters, and to translate it into another language, then, having put the both away, to translate it back into Latin, and finally to look at the book again and see how close you have come to Cicero’s style.“<sup>139</sup>*

Sidney Languetovy rady uposlechl a zabral se do studia a překladu Ciceronových dopisů, jak Langueta ubezpečuje v dopise z 15. ledna 1574:

*„Your advise about style I will follow in this manner: first I will translate some letter of Cicero’s into French, then it will go from French into English, and then full circle [...] back into Latin. [...] I will carefully study the volumes of Cicero. And about Greek letters I will learn some things which I have long touched upon only superficially.“<sup>140</sup>*

V tomto dopise Sidney tedy slibuje, že se hodlá zlepšovat v latině, v čemž ho Languet podporuje a vyzývá ho důrazně k tomu, aby pracoval i na své výslovnosti:

*„My dearest son, make an effort, I beg you, to make some changes in your pronunciation of Latin.“<sup>141</sup>*

Sidneyho dopis též dokládá jeho snahy ve studiu řečtiny, aby mohl lépe porozumět Aristotelovým textům v originále, jak píše v dopise ze 2. října 1574. Sidney totiž nedůvěřoval překladům, které v té době vznikaly (zejména v Itálii, kde pobýval v době psaní dopisu) – byly podle něj málo kvalitní, a tak se rozhodl studovat Aristotelovo dílo v originále:

*„Of Greek letters I should like to learn enough properly to understand Aristotle, for even if there are translations made every day, I suspect them of not expressing the author’s meaning clearly and properly enough.“<sup>142</sup>*

---

<sup>138</sup> Sidney později propojil studium Bible s překladatelskou činností, když se svou sestrou začali překládat *Žalmy* do angličtiny (což zároveň mělo přispět k posílení národní svěbytnosti, což bylo typické pro toto období – více viz níže).

<sup>139</sup> Mnozí věří, že je nesmírně vhodné vybrat si některou pasáž z dopisů a přeložit jí do jiného jazyka a pak tuto pasáž (bez pomoci originálu) přeložit zpět do latiny, porovnat tento překlad s originálem a posoudit, nakolik je shodný s Ciceronovým stylem.“ Kuin, Roger, 2012, s. 77.

<sup>140</sup> „Budu se řídit tvou radou a budu postupovat následovně: nejdříve přeložím některý z Ciceronových dopisů do francouzštiny, pak z francouzštiny do angličtiny, a pak zakončím kruh a přeložím jej zpět do latiny. [...] Pečlivě prostuduji Ciceronovy spisy. A z řečtiny se zaměřím na ty oblasti, které jsem dlouho odkládal.“ Kuin, Roger, 2012, s. 92.

<sup>141</sup> „Můj nejdražší synu, zapracuj, prosím, na své výslovnosti latiny.“ Dopis Langueta Sidneymu ze 7. ledna 1574. Kuin, Roger, 2012, s. 85.

<sup>142</sup> „Z řečtiny se hodlám naučit tolik, abych porozuměl Aristotelovi, jelikož i když jsou snad každý den vydávány nové překlady, domnívám se, že nevyjadřují jasně a správně autorovy myšlenky.“ Kuin, Roger, 2012, s. 106.

Nutno podotknout, že Sidney se rozhodl pro studium řečtiny z vlastní iniciativy. Languet ho v dopise z 22. ledna 1574 od tohoto jazyka odrazuje, protože na něj Sidney nemá dostatek času a bude ho odvádět od studia latiny, která sice není tak elegantní jako řečtina, ale pro něho je užitečnější:

*„About Greek letters I do not know what to advise, though it is wonderful field of study: but I am afraid that you do not have time to go in depth, and the time you devote to it would be taken away from your study of Latin: though that is considered less elegant than Greek, knowledge of it is more necessary for you.“<sup>143</sup>*

Languet svého chráněnce také představoval významným osobnostem tehdejší doby a v dopise ze 7. ledna 1574 se chlubí tím, že ho označují za „dohazovače“:

*„I received a letter from His Excellency Count Hanau and from the excellent Master Welsperg, both of whom praise you to the skies, congratulate themselves on your friendship, and thank me for having been as it were its matchmaker.“<sup>144</sup>*

Languet ho představil Tomáši Jordánovi z Klausenburku, Tadeáši Hájkovi z Hájku (těmto dvěma osobnostem bude věnován prostor v následující podkapitole pojednávající o Sidneym v českých zemích), Philipu Duplesis-Mornaymu a seznámil ho i s tezemi Melanchtonovými, jak bylo zmíněno výše. Během cesty po Evropě se Sidney setkal i s dalšími osobnostmi různého zaměření – vedle výše jmenovaných se například v Brně setkává s baronem Žerotínem. V Itálii se pak Sidney prostřednictvím Langueta seznámil s Marcinem Lezniowolskim, který ho pravděpodobně pozval do Krakova.<sup>145</sup> V Padově se též spřátelil s Michalem Slavatou, jak píše Langetovi v dopise z 15. ledna 1573/4.<sup>146</sup> Ten ve své odpovědi z 5. února 1574 vyjadřuje potěšení nad tím, že Sidney začal konečně v Itálii navazovat kontakty.

V souvislosti se Slavatou Sidneyho poučuje o důležitosti přátelství s dobrým člověkem, přičemž cituje Cicerona, když říká, že přátelství je „solí a kořením života“. Přátelství mělo Sidneymu (dle Langueta) přinést nejen potěšení, ale i ochranu, kdyby se někdy dostal do potíží. Dále Languet Sidneymu odhaluje, že nejširší okruh přátel bude mít ve své domovině, aby se s nimi mohl stýkat a vést učené debaty. Upozorňuje ale i na význam

---

<sup>143</sup> „Ohledně řečtiny si nejsem jistý, co poradit, jelikož je to skvělý předmět studia: ale obávám se, že nemáš čas, aby ses učil tento jazyk do hloubky a čas, který tímto strávíš tě odvede od studia latiny, která sice není tak elegantní jako řečtina, ale její znalost je pro tebe důležitější.“ Kuin, Roger, 2012, s. 96.

<sup>144</sup> „Obdržel jsem dopisy od jeho excelence hraběte z Hanau a od vynikajícího pana Welsperga, kteří tě oba vyzdvihují do nebes, jsou vděční za tvé přátelství a děkují mi za to, že jsem sehrál úlohu dohazovače.“ Kuin, Roger, 2012, s. 84.

<sup>145</sup> Podrobněji viz níže.

<sup>146</sup> „[...] I have already called on His Excellency the Count and Baron Slavata, young men of the greatest qualities.“ Kuin, Roger, 2012, s. 91.

zahraničních přátel, kteří na rozdíl od těch anglických nebudou zneužívat jeho přízně a téměř nikdy nejsou pokrytci.<sup>147</sup> Toto také dokládá Languetovu snahu cíleně poučovat svého chráněnce a neustále jej vzdělávat ve všech směrech, aby tak podpořil dokončení jeho vzdělání a vytvořil z něho ideálního kavalíra (podobné tendence poučovat, respektive vést, lze později vidět ve zmiňované *Arkádii*, kde Geron také usměrňuje mladého pastýře).

Na okraj je zajímavé zdůraznit (zejména v souvislosti se Sidneyho kontakty s intelektuály z českých zemí), že Languet hovoří o významu přátelství právě v souvislosti se Slavatou, který se později ukáže jako ne příliš spolehlivý, ačkoliv zpočátku usiluje o udržení Sidneyho přízně, jak dokládá jeho dopis Sidneymu z 8. října 1575.<sup>148</sup> Přátelství dále posiluje návštěvou Sidneyho v jeho domovině, o čemž mladý Angličan spravuje svého mentora v dopise z 21. dubna 1576 a hovoří o Slavatovi veskrze kladně, ačkoliv si stěžuje, že je jeho společník vyhýbavý.<sup>149</sup> Jedná se ale o poslední dopis, ve kterém se Sidney o svém příteli vyjadřuje dobře. Z další korespondence je patrné, že Slavatovi půjčil značný obnos, který po něm později bezúspěšně vymáhal – dokonce prostřednictvím Langueta. Ten kontaktoval Slavatu jednak prostřednictvím Tomáše Jordána, kterého prosil, aby připomněl Slavatovi jeho povinnost, jednak přímou korespondencí. Slavata na Languetův dopis pravděpodobně nereagoval nijak pokorně, protože si Sidneymu v dopise ze 23. září 1577 stěžuje, že Slavata reagoval arogantně a hrubě, jakoby jednal s nějakým českým buranem:

*„He replied no less arogantly and rudely than if he had been dealing with some Bohemian rustic.“<sup>150</sup>*

Martina Kastnerová dokonce Slavatu označuje jako jednoho z mála, kdo dokázal rozčítit jinak klidného Langueta.<sup>151</sup> Languetova slova ohledně ryzosti přátelství a absenci pokrytectví u zahraničních přátel se tak ukazují v případě Michala Slavaty jako ne příliš pravdivá a je ironické (vzhledem k dalšímu vývoji tohoto přátelství), že si pro poučení o významu přátelství zvolil jako příklad právě Slavatu. V Sidneyho korespondenci nicméně figuruje řada osobností, které spadají do Languetova popisu přátelství a Languet tak i

---

<sup>147</sup> Kuin, Roger, 2012, s. 110.

<sup>148</sup> Tamtéž, s. 535 – 536.

<sup>149</sup> Tamtéž, s. 659.

<sup>150</sup> „Neodpověděl mi méně arogantně a drze než jak by jednal s nějakým českým vidlákem.“ Kuin, Roger, 2012, s. 769.

<sup>151</sup> Kastnerová, Martina, 2018, s. 41.

v tomto směru naplňuje své mentorské poslání zprostředkovávat Sidneymu kontakty a rozšiřovat tak jeho intelektuální a korespondenční kruh.

Doporučoval mu též, jaké země navštívit a jakým se naopak vyhnout – např. Sidneyho odrazoval od cesty do Itálie, ale namísto toho ho opakovaně vyzýval k návštěvě Polska. Sidney obě země navštívil, ačkoliv se úplně neřídil radami svého „náhradního otce.“ Jelikož jsou jeho zdejší kontakty a aktivity významné i pro další kapitoly této práce, budou tyto jeho pobyty přiblíženy v následujících odstavcích podrobněji. Co se týče chronologie, plánování obou cest se do značné míry prolíná, přičemž jako první Sidney realizoval cestu do Itálie.

### ***Sidneyho plodný pobyt v Itálii***

Sidney pobýval na severu Itálie od listopadu 1573 do srpna 1574, zejména pak v Benátkách a Padově, krátce navštívil i Florencii a Janov. Jeho touhou bylo navštívit Řím, ale Languet ho od této cesty odrazoval:

*„For on that journey you would not, as in Rome, be in danger of falling away from faith, or from conscience (as we say) and reputation, than which nothing should be dearer to us, and which are easy to wound and hard to heal: for if you fell into the hands of those bandits, either you would have to give up the faith of your profess, or you would be in danger of losing your head.“<sup>152</sup>*

Řím byl tedy dle Langueta pro mladého anglikána potencionálně nebezpečný v tom, že ho odvede od víry, morálky a reputace, což by mělo být pro intelektuála nadevše. Varuje ho také před tamními „bandity“, kteří ho uloví a je těžké dostat se z jejich spárů (respektive by se musel vzdát svého vyznání, jinak by byl o hlavu kratší) – zde patrně naráží na katolickou církev, protože dodává, že by bylo obtížné získat svou reputaci zpět a jemu jakožto protestantovi by mohlo uškodit, kdyby se setkal s příslušníky katolické církve. V podobném duchu Languet pokračuje i dále, když upozorňuje na nevyhovující praktiky při léčení nemocí:

*„Beyond that, if you fell into the slightest fever, your landlord, or the doctor you called to treat you, would indicate it to his parish priest: for they have orders to do so.“<sup>153</sup>*

---

<sup>152</sup> „Ohledně tvých plánů, budeš na této cestě ve stejném nebezpečí, jaké skýtá Řím, a sice, že se odkloníš od víry nebo od svědomí (jak říkáme) a reputace, která by nám měla být nejdražší, kterou je lehké pošramotit a těžké napravit: proto pokud padneš do rukou těch banditů, budeš se muset vzdát víry nebo hlavy.“ Kuin, Roger, 2012, s. 255.

<sup>153</sup> „Mimo to, pokud náhodou onemocníš, pak k tobě přivolají doktora a kněze, protože se to tak dělá.“ Kuin, Roger, 2012, s. 255.



Sidney rady svého mentora uposlechl a do Říma se nevydal, ačkoliv později tohoto rozhodnutí litoval.<sup>154</sup> Languet ho ostatně odrazoval od pobytu v Itálii celkově. V době, kdy se Sidney vydal na cestu přes Alpy, se totiž schylovalo ke korunovaci nového polského krále a Languet se domníval, že by Sidney u této významné události neměl chybět, ale jelikož se blížila zima a Sidney plánoval cestu do Itálie, tak by pro něho bylo nemožné, respektive nebezpečné přecházet v tomto ročním období Alpy. 12. prosince 1573 ho tak láká k setrvání ve Vídni a vyčkávání na korunovaci upozorněním, že pozvání na korunovaci přijal i maďarský král.<sup>155</sup> Naposledy Languet odrazuje Sidneyho od jeho cesty na jih v dopise z 18. prosince 1573:

*„But I did advise you against an Italian journey, as I saw winter approaching and knew that before the end of such a trip the King of Poland would be crowned, because I wanted you to be present at his coronation [...]“*<sup>156</sup>

Languetova obava, že se Sidney nebude moci účastnit této mimořádné události, jakou korunovace nového polského krále bezesporu byla, byla opodstatněná, zejména v době, kdy se k ní schylovalo. Jeho další dopisy a historie<sup>157</sup> ale ukazuje, že Sidney učinil správné rozhodnutí, když se vydal do Itálie bez ohledu na to, že by mu mohla utéci korunovace Jindřicha z Valois polským králem (ačkoliv Languetovi v dopisech sliboval, že pokud to bude jen trochu možné, tak na korunovaci dorazí).<sup>158</sup>

Sidney nejdříve navštívil Benátky, které ho zpočátku příliš neohromily, co se týče památek. Languet mu v dopise ze 12. prosince 1573 píše, že Benátky jsou perlou Itálie a pokud se mu zde nelíbí, pak bude ze zbytku Itálie zklamán. Zároveň ale dodává, že lidé jsou zde velmi moudří a inteligentní:

*„I divine from your letter that the ornaments of the city of Venice have not come up to your expectations. Yet Italy has nothing that can compare to them: so if you dislike them, you will hate the rest. But you will admire the intelligence and the wisdom of the people.“*<sup>159</sup>

---

<sup>154</sup> Buxton, John, 1987, s. 63. Dále Wallance, William M., 1915, s. 128.

<sup>155</sup> Kuin, Roger, 2012, s. 54.

<sup>156</sup> „Ale chtěl bych tě odradit od italské cesty, jelikož přichází zima a než skončí, tak bude korunován nový polský král a já bych byl rád, abys u této události nechyběl.“ Kuin, Roger, 2012, s. 59 – 60.

<sup>157</sup> Jak je známo Jindřich do Polska příliš nespěchal, což potvrzují i Languetovy dopisy Sidneymu, kde zběžně zmiňuje jednotlivé zastávky budoucího krále – viz Languetův dopis z 15. ledna 1574 (Kuin, Roger, 2012, s. 88.), dále v dopise z 5. února 1574 informuje o tom, že král dorazil na území Polska (Kuin, Roger, 2012, s. 111.) a v dopise ze 13. února 1574 sděluje Sidneymu, že je Jindřichova korunovace plánována na 21. února (Kuin, Roger, 2012, s. 118.).

<sup>158</sup> Viz např. dopis z 25. prosince 1573. Kuin, Roger, 2012, s. 74.

<sup>159</sup> „Z tvého dopisu usuzuji, že tě Benátky nespínily tvá očekávání. Nicméně Itálie nemá nic, co by se jim mohlo rovnat: takže pokud se ti nelíbí, pak budeš zbytek nenávidět. Oblíbíš si ale inteligenci a moudrost místních.“ Kuin, Roger, 2012, s. 55.

Pro Sidneyho nebyly Benátky bohaté na sociální kontakty, jak si patrně stěžoval v dopisech Languetovi. Ten ho v dopise ze 7. ledna 1574 podporuje v úmyslu přesunout se do Padovy:

*„I am glad you finally decided to move to Padua; the city is quieter than Venice and better for study.“<sup>160</sup>*

O šest dní později naléhá na Sidneyho, aby opustil ony nezdravé laguny, a vyjadřuje své překvapení nad tím, že vydržel tak dlouho v tom věčném vlhku a zápachu obzvláště, když se zde neseznámil s nikým, jehož společnost by si velmi užíval:

*„Flee those lagoons, than which nothing is more unhealthy as soon as one has seen whatever is worth seeing in the city. I have been surprised that you stayed so long in that perpetual din and stink, especially since you write that you have not yet made the acquaintance of anyone whose company you greatly enjoy.“<sup>161</sup>*

Sidney vydržel v Benátkách cirka měsíc, který věnoval studiu výše jmenovaných disciplín a právě zde se soustředil na zlepšení své latiny, francouzštiny, italštiny a řečtiny. V dopise z 19. prosince Langueta obeznamuje s tím, že se věnuje studiu hudby, ale nemá tolik příležitostí procvičovat své psaní, a tak se mu stává, že píše špatně a tím pádem se i učí psát špatně:

*„At the moment I am learning [...] something of music. The only time I practise my writing style is in writing to you, but now of course what happens to me is that in writing badly I am learning to write badly.“<sup>162</sup>*

Zde je tedy patrné, že Sidney (a zřejmě intelektuálové obecně) dbal na precizní styl psaní, aby tak podpořil svou sebereprezentaci coby anglického diplomata a vzdělaného kavalíra (což odpovídá výše nastíněné charakteristice renesančních dopisů). Ve stejném dopise žádá Langueta, aby mu ve Vídni sehnal Plútarchovy spisy ve francouzštině,<sup>163</sup> což Languet ve své odpovědi z 1. ledna 1574 slibuje, když říká, že pokud jsou spisy k mání, tak je svému chráněnci koupí za každou cenu:

*„If it were possible to buy Plutarch's works here, I would spare no expense to fulfill your desire as best I might.“<sup>164</sup>*

---

<sup>160</sup> „Jsem potěšen, že si se konečně přesunul do Padovy: toto město je tiší než Benátky a lepší pro studium.“ Kuin, Roger, 2012, s. 84.

<sup>161</sup> „Uteč z těch nezdravých lagun, které si měl opustit ihned poté, co jsi viděl vše, co se zde vidět dá. Divím se, že jsi vydržel tak dlouho v tom věčném vlhku a smradu, zvláště, když si psal, že ses neseznámil s nikým zajímavým.“ Kuin, Roger, 2012, s. 87.

<sup>162</sup> „Nyní se věnuji studiu hudby. Své psaní procvičuji pouze, když píši tobě, takže nyní se přihodilo to, že píši špatně a tím pádem se i učím špatně.“ Kuin, Roger, 2012, s. 64.

<sup>163</sup> Kuin, Roger, 2012, s. 64.

<sup>164</sup> „Pokud bude možné získat Plutarchovy spisy, pak je získám za každou cenu.“ Kuin, Roger, 2012, s. 78.

Brennan upozorňuje, že Sidney využíval svůj čas v Benátkách navštěvováním tamních knihkupectví, která byla zásobena nejrůznějšími publikacemi. Je pravděpodobné, že zde navštívil knihkupectví Aldine Press, které bylo známé pro své edice řeckých textů v malém, snadno přenositelném formátu.<sup>165</sup> Dále mohl navštěvovat knihkupectví Angela Bonfadiniho, který distribuoval Machiavelliho a další.<sup>166</sup> V Benátkách tak Sidney získal pro svou knihovnu řadu spisů – od výše zmiňovaného Aristotela, přes Machiavelliho v italštině ke konkrétním překladům Ciceronových dopisů.<sup>167</sup> Zejména se zde pak mohl setkat s pastorálním dílem Sannazarovým, s jeho *Arkádií*,<sup>168</sup> která se stala inspirací pro Sidneyho vlastní verzi. Alan Stewart dodává, že právě na Sannazarově díle Sidney zdokonaloval svou italštinu.<sup>169</sup> Sidneyho korespondence tento předpoklad nedokládá, ale je jasné, že Sidney Sannazarovo dílo znal a tím pádem byl obeznámen i s pastorální tematikou, s níž souvisí i objevení Arkádie jako nového tématu právě v oblasti Benátska. Sannazara ostatně zmiňuje i ve své *Obraně básnictví*.<sup>170</sup>

Pro Sidneyho byl tedy pobyt v Benátkách příležitostí ke kultivaci jeho znalostí a k doplnění knihovničky – ať už se jednalo o knihy, které získal v Benátkách, nebo které si nechal poslat. Benátky ale nebyly jediným místem, kde pořizoval nové publikace – již dříve (v březnu 1573) navštívil knižní trh ve Frankfurtu a později si např. dovezl poezii z Krakova.<sup>171</sup> Intelektuální síť začal rozšiřovat až v Padově, odkud se Languetovi hlásí dopisem z 15. ledna 1573/4<sup>172</sup> a jako prvního nového přítele uvádí výše zmiňovaného Michala Slavatu. Languet v dopise z 22. ledna 1574 vyjadřuje potěšení nad tím, že se konečně jeho chráněncem přesunul do Padovy, kde doufá, že najde veselejší společnost, se kterou bude diskutovat svá studia.<sup>173</sup> Podobně úlevně hovoří i v dalším dopise z 28. ledna 1574, ve kterém Sidneyho chválí, že se dokázal vymanit z afér, které ho držely v Benátkách tak dlouho a dodává, že se mu v Padově bude dařit lépe jak na duchu, tak na těle a že zde jistě najde přátele, kteří rozptýlí jeho melancholii:

---

<sup>165</sup> Brennan, Michael. G., 2018, s. 3.

<sup>166</sup> Tamtéž, s. 5.

<sup>167</sup> Tamtéž, s. 4 a 5.

<sup>168</sup> Tamtéž, s. 11.

<sup>169</sup> Stewart, Alan, 2000, s. 226.

<sup>170</sup> Viz např. Sidney, Philip, 2008b, s. 228.

<sup>171</sup> Viz níže.

<sup>172</sup> „Now at least you will have a letter from me from Padua“ (Nyní ode mě konečně držíte dopis z Padovy). Kuin, Roger, 2012, s. 91.

<sup>173</sup> „I am delighted that you have at least decided to move to Padua [...], where, I hope, you will have more cheerful companions with whom to make merry and talk about your studies“ (Jsem potěšen, že jste se nakonec rozhodl přesunout do Padovy, kde doufám najdete veselejší společnost, se kterou se budete moci bavit o studiích). Kuin, Roger, 2012, s. 95.

„I am delighted that you have finally managed to extricate yourself from those irksome affairs that kept you in Venice for so long: because I think you are better of living here, for the shake of both your mind's developement and your's body health: and I hope it will be easier to find comerades in whose honest company you can take pleasure and dispel that sometimes excessive melancholy of yours.“<sup>174</sup>

Sidney v Padově zůstal až do konce svého pobytu v Itálii (když nepočítáme dvě krátké cesty do Florencie a Janova) a ve snaze završit co nejúspěšněji svůj přerod z nadaného studenta z vynikající rodiny ve schopného, sečtělého a vzdělaného intelektuála zde prohluboval své znalosti desatera svobodných umění, jazyků a rozšiřoval svůj intelektuální kruh. V souvislosti se Sidneyho poetickým dílem lze z inspiračních zdrojů, které čerpal v Itálii, zmínit *Poetiku* italského humanisty Julia Caesara Scaligera, který konstatuje, že poezie spočívá v napodobování a básník by měl přinášet poučení a potěšení<sup>175</sup> (podobně jako u Sidneyho). V Padově se pak dne Nuttalla Sidney seznamuje s Aristotelovou *Poetikou* skrze přednášky Giacopa Zabarella, zdejšího profesora logiky.<sup>176</sup> Ačkoliv Sidney explicitně na toto Aristotelovo dílo neodkazuje, je dle Lazara zřejmé, že Sidneyho znalost *Poetiky* prostupuje celou jeho *Obranou básnictví*<sup>177</sup> a je více než pravděpodobné, že se s ním obeznámil právě v Itálii<sup>178</sup> skrze Antonia Sebastiani Minturna, Francesca Robortella a Lodovica Castelveta (jak k Nuttallově tvrzení dodává).<sup>179</sup> Sidney tak svůj čas strávený v Itálii věnoval studiu klasických i dobových autorů, ze kterých později čerpal a na které odkazoval ve svých dílech. Toto období se tak pro Sidneyho smýšlení a pozdější tvorbu poetického konceptu zdá být velmi přínosné, a to i přesto, že ho od této cesty Languet odrazil a neustále v korespondenci žádal ujištění, že se k němu Sidney brzy připojí. Itálii Sidney opouští v srpnu roku 1574, tedy poté, co se Jindřich z Valois stal polským králem, a i poté, co ze své nové země uprchl. Pro Sidneyho mohlo ale Polsko být nadále lákavé kvůli výběru nového panovníka.

---

<sup>174</sup> „Jsem rád, že si se konečně odpoutal od těch záležitostí, které tě tak dlouho držely v Benátkách: myslím si, že je pro tebe lepší, když žiješ zde, a to zejména pro rozvoj tvé mysli a pro zdraví tvého těla: a doufám, že zde bude snazší najít vhodnou společnost, která tě potěší a rozptýlí tvou melancholii.“ Kuin, Roger, 2012, s. 101.

<sup>175</sup> Kastnerová, Martina, 2016, s. 34.

<sup>176</sup> Nuttall, Anthony, 2003, s. 15.

<sup>177</sup> Lazarus, Micha, 2015, s. 505.

<sup>178</sup> Je málo pravděpodobné, že se s tímto dílem setkal v Anglii, jelikož první vydání sem doputovalo v latině roku 1619 a do angličtiny bylo přeloženo až roku 1705. Srov. Lazarus, Micha, 2015, s. 504.

<sup>179</sup> Lazarus, Micha, 2015, s. 505.

### *Sidneyho neuspokojivý výlet do Polska*

Sidney měl po celou dobu strávenou v Itálii poměrně obšírné informace ohledně polské koruny od Huberta Langueta, který své poznatky získával od Andrese Duditha.<sup>180</sup> Andreas Dudith Sbardellatus se narodil v Uhrách a Josef Smolka o něm říká, že byl „dokonalým prototypem kosmopolitního Evropana“<sup>181</sup> a ačkoliv je v českých zemích postavou neznámou, je s jejími dějinami propojen (například skrze kandidaturu Viléma z Rožmberka na český trůn, či díky svému pobytu v Paskově). Jeho otec pocházel z chorvatské šlechtické rodiny a matka byla Italka. Když bylo Andreasovi osm let, byl jeho otec zabit v bitvě nedaleko Pešti, a tak se o výchovu mladého chlapce staral strýc Augustinus Sbardellatus, který měl významné postavení církevního hodnostáře a byl dodavatelem jídla pro armádu. Dudith díky vlivnému příbuznému netrpěl nedostatkem a dostalo se mu vzdělání v církevní škole ve Vroclavi a později studoval právo na italských institucích (v Benátkách a Padově). Podnikl i cestu do Anglie, kde měl přednést proslov před královnou Marií.<sup>182</sup> Dudith měl nakročeno k vynikající církevní kariéře, ale záhy začal pochybovat o katolické církvi a uvažoval, že ji opustí, ale zatím se tak nestalo pod vlivem rodiny, přátel, ale i Ferdinanda I., který si mladého intelektuála oblíbil.<sup>183</sup> Za panování Ferdinanda se Dudith stal biskupem v Kninu a císařským radou, jeho následovník Maxmilián ho pak jmenoval biskupem v Pětikostelí a svěřil mu diplomatickou misi v Polsku. Dudith se stal biskupem v rekordně krátkém čase a v jednom z dopisů Maxmiliánovi přiznává, že se jím vlastně nikdy nechtěl stát.<sup>184</sup> I přes dobře se rozvíjející kariéru<sup>185</sup> Dudith patrně stále pochyboval o katolické církvi a o své roli v ní a v Polsku dospěl k definitivnímu rozhodnutí, a sice opustit svou církev a oženit se s Reginou Straszovou. Tento čin byl velmi neobvyklý a vyvolal celoevropský skandál – papež a celá kurie na něho uvalili klatbu a Maxmilián II. mu zakázal jakoukoliv veřejnou polemiku s katolickou církví a po dobu pěti let nesměl vykonávat diplomatickou činnost. Tento rok (1567) tak znamenal konec Dudithovy církevní kariéry a začátek stagnace jeho diplomatické kariéry. Dudith se uchýlil do Krakova, kde se jeho dům stal důležitým dostaveníčkem nejrůznějších intelektuálů, politiků a vědců různého vyznání a

---

<sup>180</sup> Srov. např. dopisy, které zaslal Languet Dudithovi v období od ledna 1573 do října 1574. In Dudith, András, 1995, dále Dudith, András, 2000.

<sup>181</sup> Smolka, Josef, 2000, s. 127.

<sup>182</sup> Almási, Gábor, 2009, s. 242.

<sup>183</sup> Smolka, Josef, 2000, s. 128.

<sup>184</sup> Almási, Gábor, 2009, s. 246.

<sup>185</sup> Více viz Almási, Gábor, 2009, s. 245 – 257.

původu.<sup>186</sup> Jeho dům disponoval bohatou knihovnou, která byla ve své době považována za jednu z nejdůležitějších v Evropě, a to nejen kvůli objemu svazků, které se zde nacházely (odhad čítá pět nebo šest tisíc knih), ale i obsahem jednotlivých děl.<sup>187</sup> Smolka dodává, že v této době hrál Dudith mezi vědci úlohu „informačního centra,“ když obstarával informace, literaturu, které následně poskytoval dalším korespondentům.<sup>188</sup> V úvodní části této práce bylo zmíněno, že tuto úlohu plnil do jisté míry i Tadeáš Hájek z Hájku.

Dudith byl ostatně s Hájkem v kontaktu. Jeho první dopis Tadeáši Hájkovi nese datum 27. února 1572 (jejich kontakt tak začal o rok dříve než lze vysledovat první dopis Dudithovi od Huberta Langueta a předtím, než Sidney začal vůbec uvažovat o tom, že navštíví Polsko). Zajímavostí dopisu je, že se Dudith snaží navázat kontakty po pěti letech, kdy byl v izolaci, ale Hájkovi píše, jako kdyby spolu hovořili teprve nedávno. Z dopisu je patrné, že se s Hájkem snaží navázat intenzivní intelektuální styk – důvodem může být zmiňovaná úloha Hájka v korespondenční síti, jeho postavení na dvoře či jeho badatelská činnost. Tento rok skončil jeho pětiletý trest, což bylo akorát včas, aby se mohl aktivně podílet na volbě nového polského krále, což mělo znamenat opětovné navrácení do diplomatických kruhů. V případě první volby, kterou nakonec vyhrál Jindřich z Valois, Dudith podporoval Viléma z Rožmberka, který nakonec neuspěl. Dudith měl ale ještě druhou šanci po útěku nového krále. Právě v tuto dobu se do Polska chystal Philip Sidney, který (jak bylo řečeno výše) měl informace o zdejších událostech od Langueta, respektive Duditha a naskytla se mu příležitost být u nové volby polského krále přímo v blízkosti diplomata, který měl za úkol podpořit habsburskou kandidaturu (některé spekulace dokonce hovoří o tom, že se měl sám Sidney ucházet o korunu).<sup>189</sup>

Sidney měl obdržet pozvání do Polska od jistého významného šlechtice – George Gömori uvažuje o tom, že jím mohl být Marcin Debori, respektive Marcin Oborski.<sup>190</sup> Languetův dopis z 12. prosince 1573 nicméně nabízí jiného šlechtice, a sice Marcina Lezniowolskeho, u kterého vyzdvihuje elegantní mysl, příjemné vystupování, a dokonce i styl odívání (to vše mu připomíná Sidneyho, a tak doufá, že se z nich mohou stát přátelé):

---

<sup>186</sup> Smolka, Josef, 2000, s. 129.

<sup>187</sup> Jankovics, József – Monok, István, 1993, s. 9.

<sup>188</sup> Smolka, Josef, 2000, s. 129.

<sup>189</sup> Van Dorsten, Jan A., 1966, s. 217.

<sup>190</sup> Gömori, George, 2013, s. 54.

*„I hope, stuck up a friendship with him. I did this with more eagerness because in the elegance of his mind, in his pleasant manners and even in his distinguished appearance he seems not unlike you [...]. He studied letters in Italy, and took special pleasure in reading history, particularly those that deal with subjects close to our own times.“<sup>191</sup>*

Philip Sidney se do Polska vydal pravděpodobně na přelomu října a listopadu roku 1574, jak vyplývá z dopisu Wolfganga Züdelina Philipu Sidneymu z 5. listopadu 1574:

*„So I was flooded with joy when you added that you were recovered, and so well recovered indeed that, quite restored to your former health and vigour, you did not fear to set out on a journey and travel as far as Poland. I sincerely hope soon to learn in a letter from you, with no less joy, that this voyage has succeeded to your satisfaction, and that you have returned safe and sound to Vienna.“<sup>192</sup>*

Sidney se tedy vydal na cestu krátce poté, co se vrátil z Itálie – ihned poté, co se zotavil z blíže nespecifikované choroby. Na podzim se tak vydal na cestu dlouhou 550 mil, strávil čtrnáct dní v sedle, aby dorazil do domu Marcina Lezniowolského. Co se týče samotného pobytu v Polsku, neexistují žádné dokumenty, které by přinesly větší podrobnosti, přesto Sidneyho korespondence přináší některé indicie. Dopis, který napsal Tomáši Jordánovi 2. března 1575, říká, že Sidney v Polsku získal básně od neznámého francouzského autora, které se mu zamlouvaly (na rozdíl od Poláků, kterým se příliš nezamlouvaly):

*„I send you the poems I promised. I should like you to take them in good part: the Poles certainly are not doing so. I have no idea of the author's name, he seems to have been a Frenchman.“<sup>193</sup>*

Sidney také musel navštívit Andrease Duditha, jelikož jeho dům byl centrem vzdělanosti a místem setkání intelektuálů z celé země (nelze opomenout ani jeho knihovnu, jelikož Sidney měl pro knihy slabost, jak bylo ukázáno výše). O jejich možném setkání svědčí i to, že Sidney měl pro Duditha doporučující dopis od Langueta (sepsal jej ve Vídni 10. října 1574). Ten v dopise zdůrazňuje Sidneyho významný šlechtický původ (nezapomíná opomenout ani fakt, že je jeho návštěvník jediným dědicem významných anglických rodů)<sup>194</sup> a prosí ho, aby se ujal mladého Angličana.<sup>195</sup> O jejich setkání nejsou žádné

---

<sup>191</sup> „Doufám, že se s ním spřáteliš. Usiluji o to kvůli eleganci jeho mysli, jeho příjemnému vystupování a upravenému zjevu, čímž mi velmi připomíná tebe [...]. Studuje italštinu a jeho velkým zájmem je četba historických spisů, zejména těch, které se zabývají tématy, která jsou blízká těm současným.“ Kuin, Roger, 2012, s. 54.

<sup>192</sup> „Přetéká jsem blahem, když jsi dodal, že ses uzdravil, a to natolik, že se nezdráháš vydat na dalekou cestu do Polska. Upřímně doufám, že mě v některém z následujících dopisů budeš informovat o tom, že tato cesta byla úspěšná a že ses vrátil bezpečně do Vídně.“ Kuin, Roger, 2012, s. 334.

<sup>193</sup> „Posílám ti slibované dopisy a doufám, že se ti budou líbit: Poláci je příliš neobdivují. Nemám tušení, kdo je autorem, ale vypadá to na Francouze.“ Kuin, Roger, 2012, s. 402.

<sup>194</sup> Dopis viz výše.

<sup>195</sup> Dopis citován z Van Dorsten, Jan A., 1966, s. 218 v anglickém překladu. Latinský originál viz Dudith, András, s. 2000, s. 286 – 289.

záznamy a není tak jisté, jak Sidney trávil čas v Polsku, ale je jisté, že zde nepobýval příliš dlouho – již v polovině listopadu byl zpět ve Vídni, jak dokládá jeho dopis hraběti z Leicestru z 27. listopadu 1574:

*„Right honorable and my singular good lorde and unkle. Allthoughe I haue at this presente little matter worthy the writing vnto your lordeshippe, yet being newlie returned frome my poli<she>/ iournei, I woolde not omitt anie ocasion of humbly perfoorminge this dutie [...].“<sup>196</sup>*

Dále lze s jistotou tvrdit, že tuto cestu považoval za zklamání, jak dokládá dopis Jeana Lobbeta ze 7 prosince 1574:

*„I see that you have not been overly pleased with your journey to Poland. Repentance will prevent you from going back there. But it is good that you have seen it: beautiful lands and civilization will prease you all the better afterwards.“<sup>197</sup>*

Výše zmiňovaný dopis Huberta Langueta ale ukazuje, že Sidney měl i nadále zájem o situaci v Polsku a střední Evropě vůbec. Dále dokládá Sidneyho zájem o dění v Polsku i dopis ze 3. března 1578, který popisuje polská jednání s Turky.<sup>198</sup> Kastnerová dále poukazuje na to, že metafory spojené s boji s Turky nebo přímo s osobou pozdějšího polského krále jsou obsaženy i v Sidneyho sbírce *Astrofel a Stella*:

*„Bude turecký měsíc dorůstat  
a vtrhne ještě letos na křesťany?  
A bude polský král dál bez svolení  
falešným ohněm chladnou Moskvu hřát?“<sup>199</sup>*

*„Whether the Turkish new moon minded be  
To fill his horns this year on Christian coast;  
How Pole's right king means, without leave of  
host,  
To warm with ill-made fire cold Muscovy;“<sup>200</sup>*

Sidneyho krátká cesta do Polska ukazuje Sidneyho odhodlání účastnit se různých politických událostí (je zřejmé, že pod vlivem Langueta chtěl podniknout cestu do Polska, aby byl minimálně svědkem volby, ne-li korunovace nového krále) a zejména pak bylo jeho důležitým cílem navazovat a posilovat kontakty napříč Evropou. Na jeho cestu později navázali bratři Savilové, kteří též zavítali do Dudithova domu, stejně jako jeho bratr Robert Sidney.<sup>201</sup> Popsané Sidneyho zastávky v rámci jeho Velké cesty dokládají, že skutečně představovala iniciační rituál, ve kterém měl mladý šlechtic získat co nejvíce

<sup>196</sup> „Vážený a ctný strýci. Ačkoliv toho mám málo, co bych Vám mohl napsat, jelikož jsem se právě vrátil z polské výpravy, nebudu zahálet a pokorně splním svou povinnost.“ Kuin, Roger, 2012, s. 344.

<sup>197</sup> „Vidím, že nejste příliš nadšen Vaší cestou do Polska. Tato zkušenost Vás poučí, abyste tam již více necestoval. Ale je dobré, že jste to podnikl: krásná krajina a civilizace Vás více potěší později.“ Kuin, Roger, 2012, s. 356.

<sup>198</sup> Kuin, Roger, 2012, s. 826.

<sup>199</sup> Sidney, Philip, 1987, s. 36.

<sup>200</sup> Sidney, Philip, 2008c, s. 164.

<sup>201</sup> Smolka, Josef, 2000, s. 144.



zkušeností, kontaktů a rozšířit své vědomosti. Pro další zkoumání jeho vazeb na české země je pak významná právě jeho výše popsaná cesta do Polska, respektive seznámení s Andreasem Dudithem, který byl úzce propojen s českými zeměmi, ať už skrze Hájka či Jordána, se kterými byl v korespondenčním kontaktu.<sup>202</sup> Právě těmto dvěma Sidneyho kontaktům bude věnována blíže následující podkapitola.

### ***Philip Sidney v českých zemích***

Sidney a Languet se na společnou cestu do českých zemí vydali pravděpodobně záhy poté, co se Sidney vrátil z Polska. Oproti dvěma zmíněným Sidneyho pobytům podnikl tuto výpravu jeho mentor s ním. Důvodem patrně byla Languetova intence seznámit Sidneyho s dalšími protestantskými intelektuály, aby tak jeho chráněncem později mohl naplňovat svou výše popsanou úlohu v rámci budování protestantské ligy. Je také zajímavostí, že zde Sidney navázal kontakty s významnými lékaři a přidal je tak k dalším doktorům a botanikům, které začlenil do svého intelektuálního kruhu již dříve. Následující podkapitoly budou věnovány dvěma lékařům, se kterými se Sidney setkal v českých zemích, a sice Tomáši Jordánovi z Klauzenburku a Tadeáši Hájkovi z Hájku. Tyto Sidneyho kontakty ilustrují šíři Sidneyho intelektuálního a korespondenčního kruhu, ve kterém nefigurují pouze politici, diplomaté nebo básníci, ale i lékaři a botanici, kteří mohli podnítit Sidneyho zájem o přírodní vědy, což je překvapivé vzhledem k Sidneyho budoucí literární proslulosti. Zároveň v tomto lze spatřovat další inspirační zdroj pro Sidneyho poetiku.

Languet tedy v dopise z 28. ledna 1574 vyzývá Sidneyho, aby se k němu přidal na jeho cestě do Prahy a Brna:

*„It would be marvellous if around that time you could come to us. We must go to Prague together, and perhaps further, and look at the sights worth visitation in Moravia and Bohemia, and on the way we would pass the time with conversations which to you might not be unwelcome, and to me would be wonderful.“*<sup>203</sup>

Languet tedy Sidneyho zve, aby se k němu připojil na cestu do českých zemí, přičemž budou trávit čas hovory, které by Sidneymu nemusely být nepříjemné, ale pro Langueta

---

<sup>202</sup> Nelze opomenout ani fakt, že po opuštění Krakova se usídlil nejdříve v Paskově, později ve Vratislavi. Viz např. Smolka, Josef, 2000.

<sup>203</sup> „Bylo by skvělé, kdybyste se k nám mohl připojit. Trvám na tom, abychom jeli do Prahy společně, a možná bychom mohli navštívit památky na Moravě a v Čechách, přičemž bychom trávili čas hovory, které by Vám nemusely být nepříjemné, a já bych z nich měl velké potěšení.“ Kuin, Roger, 2012, s. 102.

báječné. Sidney jeho pozvání přijal a z jejich korespondence vyplývá, že do Prahy dorazili na konci února 1574. Zůstali zde do 3. března 1575 a pobývali v domě Tadeáše Hájka, kterého Languet znal od roku 1533 a pobýval u něho kdykoliv navštívil Prahu.<sup>204</sup> Předtím než dorazili do Prahy, zavítali i do Brna, kde byl Sidney seznámen s Tomášem Jordánem.

### ***Philip Sidney a Tomáš Jordán z Klausenburku***

Renesanční epidemiolog, balneolog a zemský lékař Markrabství moravského pocházel ze zámožného saského rodu, starousedlého v sedmihradské Kluži. Studoval medicínu na různých Evropských univerzitách (nejdříve ve Wittenbergu, pak v Paříži, Curychu, Padově, Boloni, Pise a Římě) a podobně jako Dudith byl postavou velmi kosmopolitní s ohledem na jeho působiště, která nelze nalézt v Kluži, ale ve Vídni a později na Moravě. Do Vídně se přesunul na konci roku 1565 (poté, co strávil tři roky v Itálii) a seznámil se zde s Janem Cratonem, který ho přibíral jako sobě rovného ke konsiliím. Vedle medicíny tyto dva lékaře spojovalo i náboženské vyznání – oba se klonili k moravské větvi Jednoty bratrské, zejména od seznámení s Janem Blahoslavem, který Cratona navštívil ve Vídni kvůli lékařské konzultaci.<sup>205</sup> Navázali styky s jejími čelními příslušníky a v Jordánovi byl probuzen zájem o české země, jak dodává Tomáš Gellner.<sup>206</sup> Johannes Crato patřil také do intelektuálního kruhu Languetova a Sidneyova (Kastnerová poukazuje na to, že mezi Cratonem a Sidneym mohl být v určitém období Sidneyho cesty podobný, ne-li hlubší mentorský vztah, než měl mladý šlechtic s Languetem).<sup>207</sup> Do tohoto kruhu také patřil Tadeáš Hájek z Hájku, se kterým se Jordán seznámil během svého působení jako jeden ze tří polních lékařů v tažení Maxmiliána II. proti Turkům.<sup>208</sup> Během tohoto tažení se Jordán poprvé setkal s epidemií moru, kterou studoval v táborech u Komárna a Rábu (právě v tomto táboře měl působit i Hájek, který jako polní lékař doprovázel vojsko Viléma z Rožmberka).<sup>209</sup> Po návratu z tohoto tažení si Jordán ve Vídni otevřel soukromou praxi, kterou ovšem přerušila další morová rána. Jordánovi měl být svěřen post sanitního magistra, což odmítl a rozešel se tak s vídeňskou lékařskou fakultou.

---

<sup>204</sup> Kuin, Roger, 2012, s. xliv.

<sup>205</sup> Gellner, Gustav, 1936, s.101.

<sup>206</sup> Tamtéž, s.101.

<sup>207</sup> Kastnerová, Martina, 2021.

<sup>208</sup> Gellner, Gustav, 1936, s.96.

<sup>209</sup> Tamtéž, s. 97 a 112.

Profesní rozepře, ale i zájem o české země, které v něm probudil Craton, mohly vést k tomu, že Jordán přijal roku 1570 nabízený post zemského lékaře v Brně. Nové působiště se Jordánovi zalíbilo a zanedlouho se dle Gellnera sám cítil Moravcem.<sup>210</sup> Svou knihu o léčivých vodách *Knij o wodáh hogiteldnych nep tepliceh Morawskych* ostatně dedikoval moravským stavům, ve kterém vyzdvihuje své potěšení nad tím, že se usadil právě zde:

*„Z božího vnuknutí a vůle od Vašich Milostí povolán jsa, v této přešťastné krajině jsem se usadil, kterouž [...] za vlast svou mám. Poněvadž [...] obyvatelem markrabství moravského jsem učiněn [...], nic milejšího a žádostivějšího mi nebylo, než abych – jakž na vděčného a vlast svou milujícího obyvatele náleží – k ozdobování a oslavování jí všelikou [...] snažnost [...] obrátil.“<sup>211</sup>*

Napsal i poutavé pojednání o Brně *Luis novae in Moravia exortae Desscriptio*, které zaujalo Andree Duditha. Ten v jednom ze svých mnoha dopisů Jordánovi vyjadřuje lítost, že se k němu nemůže v Brně připojit, jelikož se na Moravě pod jurisdikcí olomouckého biskupa necítí jist.<sup>212</sup> Ještě předtím, než se Sidney vydal na cestu po kontinentální Evropě, byla již zformována intelektuální síť Jordán – Hájek – Dudith, přičemž je více než možné, že v ní figuroval i Languet (od roku 1533 se přátelil s Hájkem; s Dudithem lze datovat dopisy až od roku 1573, ale je možné, že k jejich seznámení došlo dříve; a byl to on, kdo seznámil Sidneyho s Jordánem), který později do této sítě začlenil i Sidneyho.

K seznámení Sidneyho a Jordána mělo dojít v Brně, kam mladý Angličan zavítal se svým mentorem na závěr své Velké cesty. Tato událost ovšem poněkud zapadá v Jordánových biografiích – snad nebyla natolik důležitá, aby ji jeho životopisci zaznamenali. Kontakt dokládá až Sidneyho korespondence, ze které je patrná Sidneyho náklonost k zemskému lékaři Markrabství moravského, a to i přesto, že se Jordánovo jméno objevuje pouze ve dvou dopisech mezi Languetem a Sidneyem. Dochován je ale i Sidneyho dopis Jordánovi ze 3. března 1575, který napsal v Praze. Ačkoliv není tento dopis napsán v Brně, je z něho patrné, že k jejich setkání došlo předtím, než Sidney dorazil do Prahy a jelikož Jordán v tu dobu pobýval v Brně, lze soudit, že k jejich setkání došlo právě zde. Sidney se v dopise loučí se svým „dobrým Jordánem“ a děkuje mu za jakousi službu, kterou pro něho moravský lékař vykonal:

---

<sup>210</sup> Tamtéž, s. 86.

<sup>211</sup> Dedikace ke knize *Knij o wodáh hogiteldnych nep tepliceh Morawskych*. Citováno z Gellner, Gustav, 1936, s. 86.

<sup>212</sup> Gellner, Gustav, 1936, s. 101 – 102.

*„Because I must leave here tomorrow, my good Jordan, I wanted to greet you with these few words, so that with this courtesy, however small, I might nevertheless show myself not unmindful of the singular kindness you have shown me.“*<sup>213</sup>

Bohužel v tomto, ani v dalších dopisech Sidney nekonkretizuje, o jakou službu se jednalo, ačkoliv je patrné, že se nemuselo jednat o záležitost čistě medicínskou. Sidney si ale vážil Jordána a slíbil mu, že bude doporučovat jeho služby a ujišťuje ho o své náklonosti k němu:

*„But should it befall anyone of your people to be somewhere where I have any authority, I will certainly do all I can with courtesies of my own to honour our friendship, of which Master Languet, who is equally dear to you and whom I must honour as a parent as long as I live, was the creator.“*<sup>214</sup>

Zároveň zde vyjadřuje vděk, že je seznámil Languet, který byl přítelem Jordánovým a pro Sidneyho byl jako otec. Tento úryvek tedy dokládá, že Languet znal Jordána z dřívějších dob a že mezi nimi byl kladný vztah. Languet zde tak opět plní již zmiňovanou úlohu průvodce, který seznamuje svého chráněnce s významnými osobnostmi renesanční intelektuální a korespondenční sítě. Sám Jordán se pak zasloužil o seznámení Sidneyho s významnými osobnostmi moravského dění. V témže dopise mu totiž Sidney děkuje, že ku příležitosti jeho návštěvy pozval do svého domu vznešené muže, ze kterých si nejvíce váží barona Žerotína:

*“Meanwhile I most earnestly beg of you to remember me, and I ask you when you have an opportunity to greet from me those noble gentleman by whom, on your initiative, I was so companionably received: but especially that saintly man whom I shall always honour, the noble Baron Zerotin.“*<sup>215</sup>

Závěr dopisu je věnován krátké zmínce o Sidneyho neuspokojivé návštěvě Polska a Jordána na tomto místě upozorňuje na poezii, kterou mu posílá.<sup>216</sup> Jediný dochovaný dopis, který Sidney zaslal Jordánovi, tak dokládá Languetovu úlohu ve formování Sidneyho osobnosti. Ten je představován řadě osobností – zejména protestantského vyznání – které zastávají významné posty u dvora, přičemž jejich badatelský zájem je zpravidla velmi široký. Zároveň tento dopis potvrzuje Sidneyho náklonost vůči

---

<sup>213</sup> „Protože zítra odjízďím, můj drahý Jordáne, chtěl jsem tě pozdravit pár slovy, abys věděl, že si cením našeho setkání, jakkoliv krátkého, a jsem ti vděčný za zdvořilost, kterou jsi mi prokázal.“ Kuin, Roger, 2012, s. 402.

<sup>214</sup> „Kdykoliv se ocitnu mezi lidmi, kde mám nějakou autoritu, vždy budu vyzdvihovat naše přátelství, které zprostředkoval pan Languet, který je mému srdci blízký a kterého si vážím jako otce.“ Kuin, Roger, 2012, s. 402.

<sup>215</sup> „Mezitím tě prosím, aby sis mě zapamatoval a pokud budeš mít příležitost, pozdrav ode mě ty vznešené muže, se kterými jsi mě seznámil: zejména pak onoho svatého muže, kterého si budu vždy vážit, ctěného barona Žerotína.“ Kuin, Roger, 2012, s. 402.

<sup>216</sup> Viz výše.

Jordánovi, kterého později kladně zmiňuje i ve dvou dopisech, které si vyměnil s Languetem.

V dopise, který Languet píše Sidneymu 12. srpna 1577, je zmíněn Tomáš Jordán i Michal Slavata (nyní již negativně v souvislosti se zmiňovaným dluhem). V tomto dopise Languet ujišťuje Sidneyho, že Jordánovi připomněl jeho slib. Pravděpodobně se mělo jednat o konfrontaci Slavaty, protože Languet dále vyjadřuje zmatení nad tím, že Sidney má Slavatův dluhopis u sebe a že se nenachází u knihkupce, kde ho zanechal při odjezdu z Prahy:

*„I wrote also to our friend Jordan, and begged him to remind him of his duty. When I wrote thus I thought that his bond was still in the hands of the bookseller at Prague, with whom I had left it when I came away from Prague; but he has since written me word that he gave it back to you. I should be glad therefore to know what you wish to have done in the matter, and whether you think I ought to receive the money of Slavata [...].“<sup>217</sup>*

Pro Sidneyho a Langueta tak Jordán mohl představovat vhodného a důvěryhodného člověka, který se Slavatou osobně vyřídí onu záležitost. Lze také usuzovat, že Sidney s Jordánem ohledně této záležitosti komunikoval osobně při své druhé návštěvě téhož roku.<sup>218</sup> Languet v tomto dopise také žádá Sidneyho o instrukce, jak má v této záležitosti dále postupovat. Sidney se ve své odpovědi z 10. října 1577 o oné záležitosti nijak nezmiňuje – je dosti možné, že Languetův dopis neobdržel, protože v úvodu dopisu svého adresáta informuje o tom, že dostal pouze dva ze tří jeho dopisů:

*„My very dear Languet, of your three letters which, in that written on the 24th of August, you affirm that you have sent me, I have only received two. Those indeed were full fo all kindness and real friendship, but this is nothink new.“<sup>219</sup>*

V témže dopise nechává Sidney pozdravovat Lobbeta, Clusia (Carolus Clusius – jinak také Charles l’Ecluse), „vynikajícího Jordána“ a svého Andrewa:

---

<sup>217</sup> „Napsal jsem též našemu příteli Jordánovi a připomenul jsem mu jeho povinnost. Když jsem toto psal, tak jsem si myslel, že je úpis stále v držení knihkupce v Praze, u kterého jsem ho nechal, když jsem Prahu opouštěl: ale ten mi napsal, že už jej vrátil tobě. Rád bych ale věděl, co jsi podnikl v oné záležitosti, a zda mám od Slavaty vymáhat peníze.“ Pears, Steuart A., 1845, s. 113.

<sup>218</sup> Sidney byl do Prahy vyslán coby oficiální velvyslanec královny, aby vyřídil kondolence Rudolfovi II. k úmrtí jeho otce a zároveň, aby mu popřál k nově získanému postu (více k Sidneyho druhé návštěvě Prahy viz níže). Jordán se při této příležitosti v Praze také nacházel a je tak pravděpodobné, že se oba opět setkali.

<sup>219</sup> „Můj drahý Languete, ze tří dopisů, které jsi napsal 24. srpna jsem obdržel pouze dva. Ty byly samosebou plné zdvořilosti a přátelství, což není novinkou,“ Pears, Stewart A., 1845, s. 116.

„Farewell, and commend me to the worthy Bain, our friend Lobetius, Clusius, the excellent Jordan and my Andrew.“<sup>220</sup>

Tento dopis je také posledním, ve kterém lze najít Jordánovo jméno. Poslední zmínka také doplňuje další osoby, které byly součástí Sidneyho sítě, a sice Jeana Lobbeta, právníka, který vyučoval právo na univerzitě ve Štrasburku a byl mimo jiné korespondentem Francise Walsinghama, Huberta Langueta a Tadeáše Hájka z Hájku;<sup>221</sup> dále Charlese de l'Ecluse; Bain pak byl neznámým členem tohoto kroužku, který se často objevoval v Languetově korespondenci, kde je také často jmenován Andreas Paulus (Andrew). Z charakteru korespondence, kde se Jordán objevuje, je patrná Sidneyho náklonost vůči tomuto lékaři, o čemž vypovídá i fakt, že mu Sidney napsal osobně, a nikoliv skrze prostředníka, jako v případě Tadeáše Hájka z Hájku.

### ***Tadeáš Hájek z Hájku a Philip Sidney***

Tadeáš Hájek z Hájku získal vzdělání na univerzitách v Praze, Vídni, Miláně a Bologni a po studiích obdržel na pražské akademii mistrovský grad a o něco později začal přednášet matematiku. Nesoustředil se ale výhradně na matematiku, ale zabýval se i řadou dalších nauk. Byl také osobním lékařem tří českých králů, botanikem (Beneš připomíná, že „[j]eho překlad Mattioliho *Herbáře, jinak Bylinkáře velmi užitečného* byl jedno z nejreprezentativnějších knih tehdejšího českého knižního trhu“)<sup>222</sup> a roku 1571 se stal protomedikem Království českého. Vynikal i na poli astronomie – jako jeden z mála badatelů správně rozpoznal a vyložil objevení nové hvězdy v souhvězdí Kassiopei. Zabýval se alchymí a poezií a již bylo zmíněno v úvodní části, že jeho dům (respektive „House of the Green Mound“, jak byl jeho dům nazýván)<sup>223</sup> byl centrem setkávání intelektuálů. Lze předpokládat, že jeho dům navštívil i Philip Sidney, když s Languetem navštívil na konci února 1575 Prahu.<sup>224</sup> Písemné prameny hovoří o tom, že k seznámení

---

<sup>220</sup> „Pozdravuj ode mě ctěného Baina, našeho přítele Lobbeta, Clusia, vynikajícího Jordána a mého Andrewa.“ Pears, Stewart A., 1845, s. 116.

<sup>221</sup> Právě Lobbet měl důležitou úlohu prostředníka komunikace mezi Sidneyem a Hájkem, jak bude rozebráno níže.

<sup>222</sup> Beneš, Zdeněk, 2000, s. 6.

<sup>223</sup> Marshall, Peter, 2006, s. 116.

<sup>224</sup> „Late in February he [Sidney] accompanied Languet for a few days' visit to Prague.“ (Na konci února doprovodil Langueta na několikadenní návštěvu Prahy.) Buxton, John, 1987, s. 78.

Tadeáše Hájka z Hájku s Philipem Sidneyem mělo dojít na pražském císařském dvoře,<sup>225</sup> kde je seznámil pravděpodobně Hubert Languet.

Lze tvrdit, že i přes nemalý věkový rozdíl (Sidney se narodil roku 1554, Hájek roku 1525) spojoval oba intelektuály zájem o širokou oblast vědění.<sup>226</sup> Hledání a analýza dokladů o jejich dalším vzájemném kontaktu je v tomto kontextu opodstatněná<sup>227</sup> a přináší potvrzení o Hájkově inklinaci k anglickému prostředí. Pokud jde o společné oblasti zkoumání, lze jich najít hned několik, a sice v oblasti astronomie, poezie, botaniky či alchymie.

Z Hájkových biografii vyplývá jeho nesporný příspěvek k formování astronomie<sup>228</sup>, svým způsobem ale našel i zálibu v poezii, když skládal tzv. minuce, i když pro něho byly spíše komerční záležitosti, jak uvádí Josef Petráň.<sup>229</sup> Sidney se zase významně přičinil o utváření alžbětinské poetiky<sup>230</sup>, ale dopisech Hubertu Languetovi projevil zájem i o astronomii (jakkoliv spíše zájem chvilkový). Astronomie a poezie tedy tvořily v určité míře předměty zájmu obou intelektuálů. Dalšími společnými tématy Sidneyho i Hájka byla botanika a alchymie. Hájkův překlad Mattioliho herbáře a pojednání o pivě je výmluvným dokladem o jeho příspěvku ke studiu botaniky – ačkoliv je tento zájem spíše dán jeho pozicí lékaře.<sup>231</sup> Ani Sidneymu nebyla tato disciplína cizí, jak dokládá jeho vztah s botanikem Charlesem de l'Écluse – společně navštívili dnešní Maďarsko<sup>232</sup> a dále udržovali přátelskou korespondenci, přičemž v jednom z dopisů de l'Écluse děkuje Sidneymu za to, že si přečetl studii pojednávající o španělské flóře *Rariorum aliquot stirpium per Hispanias observatarum historia*, kterou mu poslal a vyjádřil potěšení nad tím, že se mu líbila.<sup>233</sup> Sidneyho zájem o botaniku ale opět pravděpodobně zůstává spíše na povrchu.<sup>234</sup>

---

<sup>225</sup> Buxton, John., 1987, s. 78.

<sup>226</sup> Srov. Westman, Robert S., 2011, s. 238 a dopis Huberta Langueta Philipu Sidneymu z 28. ledna 1574. In Kuin, Roger, 2012, s. 101.

<sup>227</sup> Řada sekundárních zdrojů hovoří o tom, že se Sidney i Hájek seznámili, toto setkání nicméně donedávna nebylo dostatečně analyzováno. Srov. např. zmiňovaný Kuin, Roger, 2012 či Smolka, Josef, 2000.

<sup>228</sup> Srov. Drábek, Pavel, 2000.

<sup>229</sup> Petráň, Josef, 2000, s. 172.

<sup>230</sup> Srov. Duncan-Jones, Katherine, 1991.

<sup>231</sup> Kastnerová, Martina, 2018, s. 30.

<sup>232</sup> Tamtéž, s. 29.

<sup>233</sup> Dopis Charlese de l'Écluse Philipu Sidneymu z 28. května 1576. In Kuin, Roger, 2012, s. 680. Více viz Kastnerová, Martina, 2018, s. 29 – 30.

<sup>234</sup> Všeobecně se Sidney snažil o nastudování základů veškerého vědění – žádnou disciplínu ale netoužil ovládat do hloubky, jak dokládá např. dopis Langueta Sidneymu z roku 1574. In Pears, Stuart A. 1845, s. 25.

Podobně je tomu v případě alchymie, jejíž základy měl studovat před rokem 1577 u Johna Dee<sup>235</sup> a která by mu pomohla získat přízeň nového císaře Rudolfa II. Osobnost Johna Dee a alchymie je též spojena s Tadeášem Hájkem z Hájku – v úvodní části bylo zmíněno, že Dee „konal v domě Tadeáše Hájka seance stejně jako další alchymista Edward Kelly.“<sup>236</sup> Jedna se měla v Hájkově domě konat 15. srpna 1584 a Kelly při ní měl iniciovat řadu „divokých alchymistických vizí“ a spolu s Deem měnil rtuť ve zlato.<sup>237</sup> Dee pak vyvolával svým magickým krystalem duchy.<sup>238</sup> Hájek tak svůj dům poskytoval alchymistům, aby zde prováděli své experimenty. Obecně lze říci, že Hájkův zájem o alchymii je, podobně jako v případě astronomie a botaniky, spojen s jeho postavením lékaře. S přihlédnutím k dataci, kdy se pravděpodobně Sidney začal zajímat o základy alchymie, je pak patrné, že ta netvořila pojítka mezi ním a Hájkem.

Lze shrnout, že se oba intelektuálové více či méně intenzivně zajímali o otázky astronomie, poezie, botaniky a alchymie. Z dochovaných pramenů již ale nelze doložit, že je právě tyto zájmy spojovaly nebo že o nich vedli diskuze (ať už osobně či v dopisech). Dochované prameny<sup>239</sup> ovšem hovoří poměrně jasně o Hájkově příklonu k Anglii a zejména pak k rodu Sidney. Již bylo řečeno výše, že Hájek ve svém domě hostil řadu osobností pocházejících z Anglie, přičemž je pravděpodobné, že prvním Angličanem, který ho navštívil byl Philip Sidney. Později jeho příkladu následoval i Robert Sidney a Henry Nevellus. Další doklady o Hájkově příklonu k Anglii mohou představovat i jeho kontakty s bratry Henrym a Thomasem Savilovými, které začaly nejpozději roku 1580. Hájek dokonce doporučil Henryho Savila Andreasu Dudithovi jako vhodného kandidáta na post vědeckého konzultanta.<sup>240</sup> Vedle dokladů o Hájkových kontaktech na anglické prostředí lze i v jeho se ve svém spise *O pivě* najít oporu v tvrzení, že Hájek byl s anglickým prostředím obeznámen – zde se totiž zmiňuje i o pivě anglickém – vyčítá

---

<sup>235</sup> Thomas, Alfred, 2007, s. 172.

<sup>236</sup> Soumar, Jaroslav, 2000, s. 22.

<sup>237</sup> Marshall, Peter, 2006, s. 116.

<sup>238</sup> Vetter, Quido, 1925, s. 175.

<sup>239</sup> Bohužel jsou doklady o Hájkovu vztahu k rodu Sidney pouze jednostranné, tedy ze Sidneyho dochované korespondence – prameny, které by potvrzovaly tyto intelektuální vazby z Hájkovy strany, se nedochovaly. Hájkův dům byl zničen a spisy z Hájkova vlastnictví se po jeho smrti rozprchly do mnohých evropských knihoven. České archivy pak obsahují prameny týkající se spíše majetkových poměrů, které mohou posloužit např. při sestavování (dosud neúplné) Hájkovy biografie. Jediné obsáhlejší soubory korespondence představuje jednak soubor dopisů s Tychonem Brahe, jednak korespondence s Andreasem Dudithem (zde je ovšem stejný problém jako u korespondence Hájek – Sidney, tedy jsou zachovány pouze dopisy adresované Hájkovi). Srov. Horský, Zdeněk – Urbánková, Emma, 1975, s. 5.; dále Smolka, Josef, 2000, s. 125 – 127.; a Národní archiv, fond Stará manipulace, signatura H 199/1-5.

<sup>240</sup> Smolka, Josef, 2000, s. 144.



mu, že je málo hořké a neosvěží.<sup>241</sup> Jakkoliv se jedná o nepatrnou zmínku, je ji vhodné na tomto místě zmínit, zejména kvůli tomu, že se jedná o (zatím)<sup>242</sup> jediný explicitní doklad z Hájkových pramenů. O Hájkově zaujetí Anglií vypovídá i to, že jeho tři synové studovali v Anglii pod patronátem rodu Sidney:

*„Three of his sons were taken to England and educated at Christ Church under the aegis of the Sidneys: Johannes by Philip in 1575, George and Simeon by Robert a few years later; a number of Lobbet's later letters, and many of Robert Dorsett's, are concerned with them.“*<sup>243</sup>

Na tomto místě je nutné upozornit na určité biografické nesrovnalosti, co se týče Hájkových synů, respektive je vhodné doplnit biografické informace: Josef Smolka uvádí, že nejstarším synem byl zřejmě Šimon, který byl zapsán roku 1574 jako člen Christ Church College na Oxfordu. Jako druhorozeného uvádí Jana, který měl být o rok mladší než Šimon a též měl být roku 1574 zapsán na Oxfordu. Jako třetího syna uvádí Václava, kterého anglické zdroje neznají.<sup>244</sup> Co se týče pořadí narození Hájkových synů, lze souhlasit s Josefem Smolkou, který tento údaj čerpá z pramenných zdrojů, tedy z Hájkových vlastnoručních zápisů, které objevil Ivo Kořán. Co se týče pobytu Hájkových synů v Anglii vychází Smolka ze sekundárního zdroje z roku 1923. V porovnání se Sidneyho korespondencí je možné tyto informace revidovat, zejména co se týče Jana Hájka, kterého měl na starost Philip Sidney. Jan Hájek vycestoval do Anglie v doprovodu Philipa Sidneyho až roku 1575 a nikoliv roku 1574, jak uvádí Smolka.<sup>245</sup> Tato korespondence též umožňuje konkrétněji zmapovat Hájkův pobyt v Anglii – zejména otázky jeho studia. Co se týče Šimona, zde jsou informace v korespondenci řidší – první zmínka o něm je až z roku 1579 (koneckonců byl chráněncem Philipova bratra Roberta).<sup>246</sup> Nelze tak s určitostí říci, kdy zahájil své studium, ale je jasné, že roku 1581 přešel na cambridgeskou Corpus Christi, kde o rok později měl získat hodnost bakaláře a roku 1583 se měl nacházet zpátky v Praze.<sup>247</sup>

---

<sup>241</sup> Hájek z Hájku, Tadeáš, 1585.

<sup>242</sup> Hájkovo dílo neznáme celé a dochované prameny nejsou doposud důkladně zpracovány. Srov. Smolka, Josef, 2000.

<sup>243</sup> „Tři z jeho [Hájkových] synů byli odvezeni do Anglie, aby zde byli vychováni pod záštitou rodu Sidney: Jan pod Philipovým patronátem roku 1575, Jiří a Šimon pod Robertovým o několik let později; mnoho Lobbetových a Dorsetových dopisů se o nich zmiňuje.“ Kuin, Roger, 2012b, s. xliv

<sup>244</sup> Smolka, Josef, 2000, s. 142 – 143.

<sup>245</sup> Tamtéž, s. 143.

<sup>246</sup> Kuin, Roger, 2012, s. 912 a 924.

<sup>247</sup> Smolka, Josef, 2000, s. 143.

Lze soudit, že Hájek, jakožto starostlivý otec, psal dopisy Sidneymu, jejichž obsahem mohl být přinejmenším prospěch jeho syna. Dochovaná korespondence dokazuje, že se jejich komunikace omezila na informace ohledně mladého Hájka, ale je nutné zdůraznit, že si mezi sebou osobně nepsali (nebo nebyla tato korespondence dochována). Jejich komunikace zpravidla probíhala přes nějakého prostředníka, kterým byl buď Jean Lobbet<sup>248</sup>, Robert Dorsett<sup>249</sup> či Hubert Languet.

První zmínku o „doktoru Tadeášovi“ je možné najít právě v dopise od Lobbeta z roku 1574, ve kterém se ujišťuje, že bude Sidney ochoten vzít do opatrování patnáctiletého Jana a vyzdvihuje jeho kvality:

*“Master Languet has (I imagine) spoken with you about the son of Doctor Thaddeus, the Emperor’s physician: this boy is here now. He is about 15, bright and good at paying attention, to the best of his ability. He speaks German, and in letters he has made reasonable progress for his age.”*<sup>250</sup>

Z dalších Lobbetových dopisů vyplývá, že mladý Hájek čekal na Sidneyho pokyn k zahájení cesty přibližně od 6. dubna 1575.<sup>251</sup> Dopis, který Lobbet odesílá hned následující den (7. dubna), potvrzuje přijetí instrukcí od Huberta Langueta. Ten posílá dvacet dolarů na urovnání Hájkových dluhů a žádá o okamžité zahájení příprav na cestu.<sup>252</sup> 31. května už Lobbet děkuje Sidneymu, že se ujal „syna Doktora Tadeáše“:

*„I humbly thank you for having so well received the son of Doctor Thaddeus and for your readiness to have him learn the virtues and goodthings.“*<sup>253</sup>

V následujících Lobbetových dopisech se už nacházejí pouhé zmínky o Janu Hájkovi a žádosti o sdělení toho, jak si vede „náš mladý Čech.“<sup>254</sup> Z korespondence Roberta

---

<sup>248</sup> Jean Lobbet byl právník a učitel práva na univerzitě ve Štrasburku. Vedl korespondenci mj. se členy rodu Sidney a byl přítelem Huberta Langueta. Kuin 2012b, s. xlix.

<sup>249</sup> Robert Dorsett byl kanovník Oxfordské Christ Church. Měl na starosti mj. Roberta Sidneyho a jeho služebníka-společníka Jana Hájka. Kuin 2012b, s. xli.

<sup>250</sup> „Pan Languet s Vámi jistě hovořil o synovi doktora Tadeáše, císařského lékaře: ten hoch je zde nyní. Je mu patnáct, je chytrý a poslušný. Mluví německy a v psaní dosáhl velkých pokroků.“ Kuin, Roger, 2012, s. 320.

<sup>251</sup> Viz dopis Lobbeta Sidneymu z 6. dubna 1575. Kuin, Roger, 2012, s. 421.

<sup>252</sup> Dopis Lobbeta Sidneymu ze 7. dubna 1575. Kuin, Roger, 2012, s. 424 – 425.

<sup>253</sup> „Ponížně děkuji, že jste tak vstřícně přijal syna doktora Tadeáše a jsem potěšen, že jste připraven ho vyučovat ctnostem a dobrým věcem.“ Kuin, Roger 2012, s. 438.

<sup>254</sup> Srov. dopis Lobbeta Sidneymu z 5. července 1575. In Tamtíž, s. 481. Nebo dopis z 25. července. In Tamtíž, s. 490. Podobně dopis z 22. listopadu. In Tamtíž, s. 570.

Dorsetta<sup>255</sup> lze dále zjistit, že Sidney Hájkovi zajistil přijetí ke studiu na Christ Church<sup>256</sup> a že studoval na Oxfordu po boku Roberta Sidneyho.<sup>257</sup>

Tyto dopisy tedy vyzdvihují přednosti Jana Hájka, o Tadeášovi Hájkovi a jeho vztahu k Sidneymu ovšem nevypovídají takřka nic. O váženosti Tadeáše Hájka může svědčit snad jen to, jakým způsobem je na něho odkazováno – „doktor Tadeáš“ (je zde tak připomínána jeho funkce na císařském dvoře). K Sidneyho popudu vzít mladého Hájka jistě přispěla právě reputace Tadeáše Hájka a možné naléhání Huberta Langueta.

S Janem Hájkem ovšem nebyl Sidney příliš spokojen. Sidney si např. v dopise Languetovi stěžuje, že Jana zajímá více královský dvůr nežli studium:

*„Johannes [...] now thinks only of Court, which has distanced him from letters; and he thinks that no one could do him greater favour than by calling him with all possible speed to Court.“<sup>258</sup>*

Languet ho v odpovědi nabádá k trpělivosti, čímž potvrzuje svou úlohu mentora a rádce Philipa Sidneyho:

*„I am sorry that Johannes Hájek is not satisfying you in his studies. [...] They (boys of that age) need teachers to bevig ilant and to givethem a pusch if necessary.“<sup>259</sup>*

Postupem času ale zřejmě mladý Hájek ukáznil své tužby a věnoval se studiu, i když pro ně patrně neměl větší nadání. V posledním dopise, který zmiňuje Jana Hájka, tedy v dopise Jeana Lobbeta Philipu Sidneymu z roku 1581, adresát informuje o tom, že byl Hájek zanechán na Oxfordu dobře zaopatřen a že „zamýšlí ve studiu pokračovat, neboť si to jeho situace vyžaduje a otec přeje.“<sup>260</sup> Jakkoliv bylo studium Jana Hájka neuspokojivé, je dokladem existence vztahu Philipa Sidneyho s rodinou Tadeáše Hájka. Vazbu Tadeáše Hájka na rod Sidney dokládají i zmínky (byť pouze marginální) o Šimonu

---

<sup>255</sup> Robert Dorsett byl kanovník Oxfordské Christ Church. Měl na starosti mj. Roberta Sidneyho a jeho služebníka-společníka Jana Hájka. Kuin, Roger, 2012b, s. xli.

<sup>256</sup> Dopis Dorsetta Sidneymu z 2. června 1574 (je zajímavé, že na rozdíl od Lobbeta, který Jana Hájka označuje jako „our little Bohemian“ Dorsett o něm mluví jako o „that other boy, the German.“). In Tamtéz, s. 422.

<sup>257</sup> Z dopisu Dorsetta Sidneymu z 1. prosince 1575 se dozvídáme, že Robertovými společníky byly Edward Montagu, Rowland White a Jan Hájek. In Tamtéz, s. 578.

<sup>258</sup> „Johannes neustále myslí na dvůr, což ho odvádí od psaní. Myslí si, že by nebylo větší pocty, kdyby ho někdo co nejdříve povolal ke dvoru.“ Kuin, Roger, 2012, s. 622.

<sup>259</sup> „Je mi nesmírně líto, že Vás Jan Hájek neuspokojuje v jeho studiu. [...] Chlapci tohoto věku potřebují, aby byli jejich učitelé bdělí a povzbudili je, pokud je třeba.“ Kuin, Roger, 2012, s. 666-667.

<sup>260</sup> Kastnerová, Martina, 2018, s. 37 – 38.

Hájkovi. Ten si ve svých studiích vedl patrně o poznání lépe než jeho bratr<sup>261</sup> a v korespondenci je označován jako společník Roberta Sidneyho.<sup>262</sup>

Dopisy, ve kterých je jmenován „doktor Tadeáš“ se tedy spíše vztahují k osobě Jana Hájka. Tadeáš Hájek je v dopisech připomínán jako „doktor“, „císařský lékař“ a „císařský astronom“.<sup>263</sup> Jediným dopisem, kdy je na Tadeáše Hájka odkázáno jinak než s důrazem na jeho funkci na císařském dvoře, je dopis od Huberta Langueta Philipu Sidneymu, v němž Hájka označuje „náš společný přítel Thaddeus“:

*„Our friend Thaddeus is behaving in this business like a man. He will doubtless be unpopular with those who are most powerful at Court, and perhaps even with the Emperor himself. Not only those who want to rule must learn to dissemble: those also who want to serve princes in such a way as to have some fruit of their labours – something I and Thaddeus have not yet learnt [...]“*<sup>264</sup>

Toto přátelské pojmenování Hájka naznačuje, že Hájek byl jak jeho, tak Sidneyho přítelem (je nesporné, že mezi Hájkem a Languetem byly vřelé, přátelské vztahy; označení Hájka „naším přítelem“ ovšem ukazuje, že byl přítelem i Sidneymu). Na označení „our friend“ je však nutné hledět i s určitou rezervou, protože to dost dobře mohl být pouhý řečnický obrat zařazující Hájka do okruhu známých bez nějakých výraznějších sympatií.

Je možné shrnout, že si Sidney a Hájek s největší pravděpodobností přímo nepsali, jak ukazuje dochovaná korespondence, kde se dorozumívají skrze prostředníky (oproti Sidneyho komunikaci s Jordánem, kterého kontaktoval osobně a patrně z vlastní iniciativy vyhledával jeho společnost, když se nacházel v českých zemích). Tématem zprostředkovaných dopisů Hájka a Sidneyho je zejména Jan Hájek a nikoliv např. astronomie, poezie nebo náboženská situace. Je nesporné, že mezi Hájkem a Sidneym byl určitý druh přátelství – viz dopis Huberta Langueta, kde označuje Hájka „naším přítelem“<sup>265</sup> a fakt, že Hájek poslal všechny své syny do Anglie pod záštitou rodu Sidney, také hovoří o určité (byť jen povrchní) náklonosti. V možné komunikaci byl možná

---

<sup>261</sup> Srov. Smolka, Josef, 2000, s. 142 – 143.

<sup>262</sup> Kuin, Roger, 2012, s. 912, 924.

<sup>263</sup> Tamtéž, s. 632, 1037.

<sup>264</sup> „Náš přítel Tadeáš se v této záležitosti zachoval jako muž. Bezpochyby se tak znelíbí těm, kteří jsou u dvora nejvlivnější, a možná i císaři samotnému. Nejen ti, kteří chtějí vládnout, se musejí naučit přetvařovat, ale i ti, kteří chtějí sloužit vladařům a mít ze svého úsilí prospěch (...) a to je to, co jsme se ani já ani Tadeáš zatím nenaučili.“ Kuin, Roger, 2012, s. 411.

<sup>265</sup> Nutno podotknout, že Languet takto označuje nejen Hájka, ale i Jordána (viz výše), což může být znakem vřelého přátelství a nemusí se tak jednat o řečnický obrat.

překážkou i velký věkový rozdíl mezi Hájkem a Sidneyem.<sup>266</sup> Hájek si byl prokazatelně bližší (nejen věkově) s Hubertem Languetem. Sidney si byl naproti tomu bližší s Tomášem Jordánem, jak dokládá výše popsany vztah i to, že Sidney Jordánovi poslal básně a že ho oslovil při řešení Slavatovské otázky. Na závěr je možné souhlasit s tvrzením Josefa Smolky, který k Hájkově vztahu s Anglií, a tedy i se Sidneyem uvádí, že Hájkovi byla Anglie blízká především kvůli náboženské situaci v Evropě.<sup>267</sup>

...

Výše popsaná Sidneyho cesta napříč kontinentální Evropou ukazuje, že Sidney (v duchu vzdělání, které se mu dostalo na Shrewsbury a Oxfordu) rozšiřuje své znalosti a svůj intelektuální kruh, přičemž je patrné, že se seznamoval především s osobami protestantského vyznání a s důležitými osobnostmi politického, náboženského a společenského dění. Účastní se i důležitých událostí a celkově se připravuje na budoucí kariéru diplomata (nikoliv přímo básníka, ačkoliv již zde se mohl setkat s některými náměty, které ho později podpořily ve vnímání poezie jakožto vhodného nástroje politiky). Jeho kavalírská cesta tak měla značný formativní charakter a do své vlasti se vrací jako sebevědomý, vzdělaný dvořan, který je přesvědčen o svém předurčení v zahraniční politice a zejména v otázce vytvoření protestantské ligy a ve vytvoření harmonické společnosti.

### iii. Počátky politického pádu: geneze Sidneyho poetické kariéry

*„I will give you a nearer example of myself, who (I know not by what mischance) in these my not old years and idlest times having slipped into the title of a poet [...].“<sup>268</sup>*

Poté, co Sidney ukončil svůj „iniciační rituál“, jak bývá označována jeho cesta kontinentální Evropou, doufal v další důležité politické úkoly. Tato doba (mezi lety 1577 a 1580) pro něho byla nicméně plna rozličných zvrátů, ať v profesním, tak v osobním životě, které taktéž ovlivnily jeho dílo a které ho uvrhly do venkovské „zlaté klece“ (jak pobyt na venkově označuje v originální verzi výše citovaného 23. sonetu) a kde „vklouzl

---

<sup>266</sup> Hájek se narodil roku 1525, Sidney roku 1554.

<sup>266</sup> Smolka, Josef, 2000, s. 143 – 145.

<sup>268</sup> „Vezměte si například mě, kdo (ani nevím jak) ve své mladosti a z dlouhé chvíle vklouzl do role básníka.“ Sidney, Philip, 2008b, s. 212.

do role básníka“, jak zmiňuje v úvodním citátu této podkapitoly. K jeho (lze říci nedobrovolnému) exilu vedlo několik faktorů, které budou přiblíženy v této podkapitole. Jsou důležité zmínit především pro pochopení jeho pozdější frustrace, kterou explicitně vyjadřuje ve svých dílech (viz úvodní citáty k této kapitole a podkapitole), která se ukáže spíše jako konstruovaná než skutečná, a zároveň nastíní jeho další motivaci pro tvorbu poetického konceptu, resp. konceptu vědění. Cílem této podkapitoly je tak ukázat, že ačkoliv se může zdát, že Sidney započal s literární tvorbou kvůli zahrnutí dlouhé chvíle, ve skutečnosti je to pouhý řečnický obrat. Podkapitola spolu s předchozími fakty ukáže, že v Sidneyho případě se jednalo o několikaleté úvahy o prospěšnosti poezie a jeho politická stagnace byla spíše katalyzátorem, který podnítil jeho aktivní tvůrčí činnost.

Sidneyho stagnace nezačala bezprostředně po návratu z Velké cesty, ale vedlo k ní několik nestrategických rozhodnutí, které mohly pramenit z mladické nerozváženosti či z přílišné politické ctižádosti, jak bylo řečeno v úvodu kapitoly. První jeho nedobré rozhodnutí souviselo s jeho první diplomatickou misí, která ho zavedla opět do Prahy; druhé pak s jeho obavami ohledně Alžbětiny zahraniční politiky. Ani jeho osobní život nebyl v tomto období příliš šťasten – jednak se změnilo jeho rodinné zázemí, jednak se nešťastně zamiloval. Následující text přiblíží jmenované dvě oblasti, které zapříčinily Sidneyho stagnaci a frustraci (významnější prostor bude věnován Sidneyho druhé návštěvě Prahy, která je možnou inspirací pro Sidneyho *Arkádii*, jak bude nastíněno v následující podkapitole, a která doplní Sidneyho pobyt a kontakty v českých zemích a bude tak naplněn avizovaný vedlejší cíl této práce).

### ***Začátky politické stagnace***

Psal se 4. duben roku 1577<sup>269</sup>, když Philip Sidney (1554 – 1586) překročil již podruhé hranice Prahy. Nyní v roli velvyslance královny Alžběty, který měl za úkol vyřídít oficiální kondolence k úmrtí Maxmiliána II. a zároveň gratulace novému panovníkovi, Rudolfovi II. Jeho tajným úkolem pak dle Hilského bylo „sondovat možnosti protestantské

---

<sup>269</sup> Datum, kdy jel Sidney vyjádřit jménem královny kondolenci, se v různých zdrojích liší – např. Richard Simpson v biografii Edmunda Kampiána uvádí, že Sidney dorazil do Prahy na jaře roku 1576. Srov. Simpson, Richard, 2013, s. 80. Simpson tento datum vyvozuje pravděpodobně z jím citovaných dopisů Edmunda Kampiána a otce Parsonse. Tyto dopisy ovšem neobsahují explicitní datací setkání. Dopisy Philipa Sidneyho nicméně ukazují na jiný datum – první dopis neznámému příjemci napsal Sidney v Praze 8. dubna roku 1577, takže je zřejmé, že se zde Sidney v tento čas nacházel, což potvrzuje dopis Francisci Walsinghamovi z 3. května 1577, který je považován za Sidneyho „oficiální“ zprávu z cesty na pražský dvůr. In Kuin, Roger, 2012, s. 726 – 734.

aliance, která by byla schopna čelit katolickým mocnostem.“<sup>270</sup> Sám Sidney byl pravděpodobně tímto svým novým úkolem poctěn, jak ilustruje například Greville v Sidneyho životopise:

*„What lights of founder wisdom can we ascribe to our greatest men of affairs than he showed in his youth, and first employment, when he was sent by the late Queen of famous memory, to condole the death of Maximilian, and congratulate the succession of Rodolph to the Empire?“<sup>271</sup>*

Sidney si byl vědom závažnosti svého poslání a hodlal se ho zhostit co nejzodpovědněji, jak dokládají záznamy o jeho přípravách na setkání s novým panovníkem. Podle Alfreda Thomase se např. dozvěděl o císařově zálibě v alchymii, a tak se rozhodl tuto disciplínu studovat u Johna Dee (1527 – 1609).<sup>272</sup> Je ovšem obtížné zhodnotit, nakolik hluboké znalosti mohl získat, protože podle deníkového záznamu Johna Dee ho „navštívil Philip Sidney společně s hrabětem z Leicestru a panem Dryerem dne 16. ledna 1577“,<sup>273</sup> tedy zhruba tři měsíce předtím, než Sidney dorazil do Prahy. Sidney navíc podle slov Huberta Langueta pravděpodobně nebyl příliš horlivý do studia disciplín zkoumajících přírodu pouze za účelem vychloubání se (kam Sidney zařazuje i alchymii, jak se dozvídáme z jeho *Obrany básnictví*)<sup>274</sup>, což mu jeho mentor schvaloval například v dopise z roku 1574:

*„[...] and I consider it absurd to learn the rudiments of many sciences simply for display and not for use. Besides, you are not over cheerful by nature, and it is a study which will make you still more grave, and as it requires the strongest application of the mind, it is likely to wear out the powers of the intellect, and very much to impair the health.“<sup>275</sup>*

Zde Languet opět nabádá Sidneyho, aby se z každého umu učil pouze základy, které není třeba nijak prohlubovat a opět Sidneymu připomíná (podobně jako u geometrie), že tyto disciplíny jsou velmi vyčerpávající a jejich studium může negativně ovlivnit jeho zdraví. Sidney patrně rady svého mentora uposlechl, jelikož nejsou záznamy o tom, že by prohluboval své znalosti alchymie i poté, co se vrátil z pražské mise. Je tak zřejmé, že

---

<sup>270</sup> Hilský, Martin, 2020, s. 679. Dále srov. Dopis Philipa Sidneyho Francisi Walsinghamovi z 3. května 1577. In Kuin, Roger, 2012, s. 729 – 730. K záměru vytvořit protestantskou ligu srov. dopis Jana Kazimíra Philipu Sidneymu In tamtéž, s. 744 – 746.

<sup>271</sup> „Slovy ani nelze popsat tohoto skvělého muže, kterému je i přes jeho mládí svěřen úkol reprezentovat královnu ku příležitosti předání kondolence za Maxmiliána a blahopřání Rudolfovi k jeho nástupnictví.“ Greville, Fulke, 1907, s. 41.

<sup>272</sup> Thomas, Alfred, 2007, s. 172.

<sup>273</sup> Dee, John, 1842, s. 2 - 3.

<sup>274</sup> Srov. Sidney, Philip, 2008b, s. 212 – 251 a s. 215 – 216.

<sup>275</sup> „[...] a považuji za absurdní učit se základy různých disciplín vědění pouze pro to, abych se jimi mohl chlubit. Vedle toho nejsi příliš nadšen studiem přírody, a je to studium, které tě ještě více zmůže, protože vyžaduje používat mysl hojně, takže zcela jistě vyčerpá možnosti tvého intelektu a dozajista podlomí zdraví.“ Pears, Stuart A., 1845, s. 25.

Sidney účelově studoval jednotlivé disciplíny, aby tak mohl vést učené debaty s významnými osobnostmi, při kterých by se prezentoval jako všestranný alžbětinský kavalír, a v případě Rudolfa, aby s novým panovníkem mohl najít společné téma. Sidney byl každopádně obeznámen s tím, co od Rudolfa II. může očekávat mimo jiné díky rozhovoru s Janem Kazimírem (1543 – 1592), kterého zastihl v Heidelbergu, tedy když už byl na cestě do Prahy. Jan Kazimír poskytl Sidneymu informace např. ohledně Rudolfova vztahu s jeho otcem, o rozkolu mezi bratry, o jeho náboženském smýšlení, ale i o ekonomicko-politické situaci nejen na císařském dvoře.<sup>276</sup>

Mladý kavalír dorazil do Prahy v dubnu roku 1577 s velkou pompou, jak dokládá následující záznam:

*„He came to Prague with very great state and pompe, as he was in truth a very goodly and noble gentleman of singular good nature, witt, courtesy, and well qualified every way: he was also of greatest expectation for greatnesse of fortune of any one subject of England, being heir apparent not only to his father Sir Henry Sidney, President of Wales and one of the Privy-Councell, but also in all means sight and opinion to the two Earls of Leicester and Warwick, that were brothers to his mother and had no children, which two Warls, especially that of Leicester, were taken to bet he greatest both of authority, riches and possession of any noble men of England.“<sup>277</sup>*

Tento velkolepý příjezd mohl v Sidneym podpořit zdání o vlastní důležitosti, což se nemuselo později líbit královně, jak bylo řečeno na začátku kapitoly. Sidneymho příjezd také mohl demonstrovat okázalost anglického dvora a mladý velvyslanec měl za cíl co nejlépe reprezentovat svou vlast a panovnici. Sidney se patrně cítil dostatečně připraven na setkání s novým panovníkem a zřejmě byl i plný očekávání, když s ním mohl na Velikonoční pondělí 8. dubna roku 1577 promluvit. Panovník na něho reagoval velmi stručně, což bylo v rozporu se Sidneymho očekáváním:

*„He answered me in latin with the very few wordes, to the firstem <that he did> persuade him selfe so of her Maiestie as it pleased her to signify un<ti him,> for which signification he gaue her Serentitie (for that was the terme he <used>) very greate thanks [...].“<sup>278</sup>*

---

<sup>276</sup> Srov. Dopis Philipa Sidneymho Francisi Walsinghamovi z 22. března 1576/7. In Osborn, James, 1972, s. 456 – 459.

<sup>277</sup> „Do Prahy dorazil s velkou pompou, jako kdyby byl vskutku dobrý a vznešený gentleman, který disponuje řadou kladných vlastností a který je kvalifikován v každém směru: pro Anglii byl také zdrojem velkých očekávání, jelikož jeho otcem byl Sir Henry Sidney, místodržící Walesu a člen Královské rady, zároveň byl skrze matku spřízněn s lordy Leicestrem a Warwickem, kteří byli bezdětní a kteří měli velkou autoritu u dvora.“ Citováno z Kilroy, Gerard, 2015, s. 112.

<sup>278</sup> „Odpověděl mi pár slovy v latině, ujistil se o náklonosti jejího veličenstva a vyjádřil díky za vzkazy, které posílá.“ Dopis Philipa Sidneymho Francisi Walsinghamovi ze 3. května 1577. In Kuin, Roger, 2012, s. 730.



Zajímavé jsou pak i Sidneyho osobní dojmy ze setkání s Rudolfem, respektive z jeho osobnosti, které mohou být dokladem zklamání mladého diplomata (zároveň dokazují určité pominutí faktu, že se nadšený diplomat setkává s truchlící osobou, u které jsou pochopitelné níže jmenované vlastnosti, kterými Sidney charakterizuje nového vládce). Sidney ve zprávě Walsinghamovi na adresu Rudolfa uvádí, že je nemluvný, uzavřený a ponuře založený:

*„I Taht the Emperour is holy by his inclination giune to the warres. few of words, sullein of disposition. uery secrete and resolute. nothinge the manner of his father had in winning men in his behauior, but yet constant in keeping them.“*<sup>279</sup>

Bylo by tak možné souhlasit s R.J.W. Evansem, že se „mezi stejně starými muži nevytvořil žádný vřelejší vztah.“<sup>280</sup> Hned následující den po audienci doručil dopis vdově po Maxmiliánovi, Marii Španělské:

*„The nexte day I deliuered her Maiesties lettres to the Emprresse, withe the singular signification of her Maiesties greate good will unto her, and her Maiesties wisshinge of her to aduise her son to a wyse and peacable gouuernemente.“*<sup>281</sup>

Zbytek pobytu se pak věnoval záležitostem, které mu nařizoval protokol a sbíral informace, které měly pomoci Walsinghamovi a dalším při budoucím rozhodování ohledně střední Evropy.<sup>282</sup> Poté, co skončily jeho oficiální povinnosti,<sup>283</sup> se tajně setkal s Edmundem Kampiánem – jezuitou, který byl jednou z osob, se kterou měl Sidney zapovězeno se setkat.<sup>284</sup> Setkání, resp. „large conferences“, jak to popisuje otec Parsons,<sup>285</sup> bývalého diákona anglikánské církve, který konvertoval ke katolické církvi, a protestantského diplomata vyvolalo řadu spekulací zejména o Sidneyho vyznání a o vlivu Kampiána na mladého aristokrata. V Kampiánových biografích se tak objevují například tvrzení, že je toto setkání jasným důkazem Sidneyho náboženského vyznání,

---

<sup>279</sup> „Císař je spíše nemluvný, uzavřený a ponuře založený, narozdíl od jeho otce.“ Kuin, Roger, 2012, s. 731.

<sup>280</sup> Evans, Robert J. W., 1997, s. 153.

<sup>281</sup> Následující den jsem doručil dopis jejího veličenstva císařovně a zaznamenal jsem, že jí potěšil.“ Dopis Philipa Sidneyho Francisi Walsinghamovi ze 3. května 1577. In Kuin, Roger, 2012, s. 730.

<sup>282</sup> Osborn, James, 1972, s. 470. Konkrétněji viz Dopis Philipa Sidneyho Francisi Walsinghamovi ze 3. května 1577. In Kuin, Roger, 2012, s. 731.

<sup>283</sup> Úředníček mezi jeho oficiální povinnosti řadí i účast na Kampiánově promluvě: „Anglický velvyslanec sir Sidney později vzpomínal na Edmundovo kázání, jemuž byl s císařem přítomen, jako na nejkrásnější chvíli svého pobytu v Praze.“ Úředníček, František, 2011, s. 14. Úředníček nicméně pro toto své tvrzení neopírá o žádný zdroj a nelze tak potvrdit jeho pravdivost.

<sup>284</sup> Srov. Sidneyho pověřovací listinu, ve které mu mimo jiné královna zakazuje setkat se s anglickými katolickými exulanty. Buxton, John – Juel-Jensen, Bent, s. 42 – 46.

<sup>285</sup> Shell, Alison, 2007, s. 104 – 105.

kteřé je v soukromí orientováno ke katolické církvi a jako protestant vystupuje pouze na veřejnosti,<sup>286</sup> což je v rozporu s tím, jak se Sidney prezentuje. Mnozí v tomto setkání spatřují hlavní příčinu Sidneyho pozdější politické stagnace.<sup>287</sup>

Nutno podotknout, že Kampián nebyl jediným katolíkem, se kterým se Sidney v Evropě setkal, což v Anglii vzbuzovalo pochybnosti o jeho kvalitách. V Benátkách se měl setkávat právě i s katolíky, což vzbudilo negativní pozornost u Walsinghama, a tak ho Languet před dalšími styky s katolíky varoval:

*„Two days after you left, our friend Wotton arrived here and brought me a very kind letter from Master Walsingham. I see that your countrymen have begun to have some suspucions about your piety because you lived in Venice too intimately with those who profess a faith hostile to ours.“*<sup>288</sup>

Návštěva Kampiána (byť měla být tajná) tak mohla vyvolat dohady o tom, že Sidney podporuje katolíky, což v tu dobu nebylo (zejména u anglického vyslance) příliš vhodné. Lze nicméně konstatovat, že Sidney viděl vzor v Kampiánovi jako osobě, kterou znal (a možná i obdivoval, pokud je pravdou, že byl členem Kampionistů) z Oxfordu. Kampián si byl také blízký se Sidneyho rodinou celkově – již bylo zmíněno, že za studijních let obdržel patronát Sidneyho strýce a jeho otec mu poskytl azyl poté, co byl nucen opustit Anglii.<sup>289</sup> Je patrné, že Sidneyho setkání s Kampiánem nemělo náboženský ani politický podtext (pokud přihlédneme k výše popsané Sidneyho biografii a ambicím co se týče protestantské ligy), ačkoliv se některé interpretace pokouší právě prostřednictvím tohoto setkání zpochybnit Sidneyho protestantské vyznání.

Na setkání s Kampiánem měl totiž Sidney pochybovat o svém vyznání a vyjádřit sympatie ke katolické církvi,<sup>290</sup> ačkoliv zdůraznil, že navenek bude stále vystupovat jako protestant:

*„A few months ago Philip Sidney came from England to Prague as ambassador, magnificently provided. He had much conversation with me, – I hope not in vain, for to all appearance he was most eager. I commend him to your sacrifices, for he asked the prayers for all food man, and at the same time put into*

---

<sup>286</sup> Srov. Osborn, 1972. Dále Buxton, John, 1964.

<sup>287</sup> Buxton, John, 1964.

<sup>288</sup> „Dva dny poté, co jsi odjel, dorazil náš přítel Wotton a přivezl mi dopis od pana Walsinghama. Vidím, že tvůj krajan začal pojímat podezření ohledně tvého vyznání, protože jsi byl v Benátkách v kontaktu s těmi, kteří jsou našimi nepřáteli.“ Dopis Huberta Langueta Philipu Sidneymu. Citováno z Osborn, James, 1972, s. 295.

<sup>289</sup> Duncan-Jones, Katherine, 2007, s. 101.

<sup>290</sup> Někteří Kampiánovo biografové ze svědectví otce Parsonse a zejména z dopisu Kampiána Bavandovi, ve kterém ho Kampián prosí adresáta, aby „nespouštěl oči z této váhající duše“ a aby byl v případě nutnosti připraven poskytnout Sidneymu duchovní útěchu, vyvozují, že Sidney byl „skrytým katolíkem“. Více viz Simpson, Richard, 2013, s. 87.

*my hands some alms to be distributed to the poor for him, which I have done. Tell this to Dr. Nicholas Sanders, because if any one of the labourers sent into the vineyard from the Douai seminary has an opportunity of watering this plant, he may watch the occasion for helping a poor wavering soul. If this young man, so wonderfully beloved and admired by his countrymen, chances to be converted, he will astonish his noble father, the Deputy of Ireland, his uncles the Dudleys, and all the young courtiers, and Cecil himself. Let it be kept secret.*<sup>291</sup>

Kampián v dopise Sidneyho označuje jako „ubohou tápající duši“, snad i slabou ve svém vyznání, které je třeba pomoci nejlépe i ke konvertování (což by otevřelo cestu k šíření katolictví mezi jeho vlivnou rodinu i přátele – opět je zde připomínán Sidneyho původ, zejména spřízněnost s Leicestrem a Warwickem). Vzhledem k tomu, že se jeho mladý přítel profiluje ve veřejném životě jako (budoucí) člen (a možná vůdce) protestantské ligy, věrný stoupenec královny Alžběty<sup>292</sup> a jeho další činy také nenaznačují, že by se chtěl vzdát svého vyznání (připomeňme jeho pozdější působení v Nizozemí, kde také zemřel na následky zranění v bitvě s katolíky). Lze předpokládat, že tento Kampiánův dopis není dokladem toho, že Sidney tápe ve svém vyznání, jak proklamuje Simpson,<sup>293</sup> ale spíše zbožným přáním Kampiána. Z dopisu lze nicméně vyvodit, že Sidney byl Kampiánovi blízký a že sympatie byly vzájemné (vedle toho dopis potvrzuje, že Sidney skutečně dorazil do Prahy s velkou pompou, jak bylo řečeno výše). Otec Parsons několik let po uskutečnění tohoto setkání doplňuje své svědectví:

*„He managed to have divers large and secret conferences with his old friend. After much argument, he professed himself convinced, but said that it was necessary for him to hold on the course which he had hitherto followed; yet he promised never to hurt or injure any Catholic, which for the most part he performer; and for Father Campion himself he assured him that whereinsoever he could stand him instead, he should find him a trusty friend, which he performer not, for afterwards, Campion being condemned to death, and the other in most high favour, when he might have done him favour he denied to do it, for fear not to offend.*<sup>294</sup>

---

<sup>291</sup> „Před několika měsíci přijel z Anglie do Prahy Philip Sidney jako velvyslanec. Vedl se mnou plodné hovory – doufám, že nebyly zbytečné. Doporučil jsem mu Vaše služby, jelikož mě žádal o modlitby za všechny dobré muže a dal mi almužnu pro potřebné. Řekněte to doktoru Nikolasi Sandersovi, jelikož by bylo dobré tuto květinu ukořistit, jelikož může v budoucnu hledat útočiště pro svou tápající duši. Pokud se tento mladý Angličan tolik oblíbený u svých přátel rozhodne konvertovat, otevře nám dveře k jeho otci Henry Sidneymu, místodržícímu Irska, jeho strýcům z rodu Dudley a možná k samotnému Cecilovi. Uchovejme toto jako tajemství“ Citováno z Osborn, James, 1972, s. 87.

<sup>292</sup> Srov. Pears, Stuart A., 1845.

<sup>293</sup> Simpson, Richard, 2013, s. 80 – 82.

<sup>294</sup> „Se svým přítelem měl dlouhé a tajné rozhovory. Po mnoha argumentačních rozepřích nakonec vypadal přesvědčen, ale prohlásil, že pro jeho veřejný život je nutné sledovat nastolenou linii; ale slíbil, že nikdy neublíží katolíkově, což většinu svého života činil; a co se týče samotného otce Kampiána slíbil, že pokud bude někdy potřebovat jeho pomoc, ochotně mu vyhoví, jelikož v něm má věrného přítele. Toto ale Sidney

Parsons toto svědectví píše až po Kampiánově smrti a je tak do jisté míry pochopitelné, že v něm kárá Sidneyho za to, že nepomohl svému příteli, když byl v Anglii souzen. Parsons nicméně vynášel soudy bez obeznámenosti s aktuální situací – pamatoval si Sidneyho, jako velvyslance Alžběty, který je obklopen bohatstvím a vlivnými přáteli. To se ale od jejich posledního setkání změnilo. V době Kampiánova procesu byl Sidney v ústraní a zažíval období své největší politické (ale i osobní, milostné) stagnace.<sup>295</sup> Parsonsův dopis též přibližuje charakter pražských setkání – ukazuje, že byla soukromého charakteru a velmi plodná, což je často vykládáno ve prospěch pochybností o Sidneyho vyznání. Lze nicméně předpokládat, že se dlouholetí přátelé (viz výše) nezabývali pouze otázkami náboženského charakteru, ale i společnými zájmy v rétorice či poezii. Je též pravděpodobné, že se Kampián zajímal o Sidneyho rodinu, tedy o otce, strýce, ale i o nedávno zesnulou mladší sestru Ambrózii. O obsahu těchto plodných debat se můžeme pouze dohadovat, protože jsou zdokumentovány jen ve dvou citovaných úryvcích. Snad proto je tak lákavé pro některé autory biografii vyvozovat z tohoto závěry ohledně Sidneyho víry a podlomit tak obraz, který se on a jeho rodina snažili vytvořit, tedy obraz ideálního renesančního anglického a zejména protestantského kavalíra. Parsonsovo svědectví dále poskytuje doklad o tom, že mezi oběma intelektuály panovaly přátelské vztahy (Sidney dle Parsonse ubezpečoval Kampiána o tom, že v něm mohl „kdykoliv najít věrného přítele“) a že se nejedná o jejich první kontakt. O tom, že se nejednalo o debaty výhradně náboženského ražení, může svědčit pak to, že Sidney po návratu z Prahy začal tvořit svá literární díla.

Na základě citovaných dopisů lze shrnout, že se oba učenci v Praze několikrát setkali a vedli plodné debaty ohledně různých témat, přičemž doložené jsou pouze promluvy ohledně náboženství, které lze považovat ze Sidneyho strany spíše za doklad o jeho taktu a znalosti mravů (například almužna pro chudé byla tradičním darem při setkání duchovních jak katolických, tak protestantských).<sup>296</sup> Pro Sidneyho budoucí kariéru bylo toto riskantní setkání nešťastné, jelikož tak mohl podnítit pochybnosti o svém vyznání a zároveň tak provokoval královnu, která mu explicitně zakazovala setkání s anglickými exulanty. Po návratu Sidney nedostával žádné významnější politické úkoly, ale snažil se

---

nedodržel, protože Kampiánovi nepomohl během jeho procesu.“ Citováno z Shell, Alison, 2007, s. 104 – 105.

<sup>295</sup> Nutno podotknout, že Kampiánův proces byl velmi sledovaný a bylo by velmi obtížné mu pomoci. Jeho osobnost byla v Anglii natolik známá a vážená, že z jeho procesu byl učiněn exemplární případ. Byl též prvním popraveným jezuitou (za vlastizrady) na území Anglie. Srov. Dailey, Alice, 2006, s. 66.

<sup>296</sup> Shell, Alison, 2007, s. 105.

aktivně vstupovat do královny zahraniční politiky, což se ukázalo jako nežádoucí. Několik let poté, co zažil Bartolomějskou noc, se Sidney totiž obával, že podobný osud postihne i Anglii, když královna uvažovala o sňatku s vévodou z Anjou, třetím synem Kateřiny Medicejské<sup>297</sup> - Sidney měl ostatně zkušenost s dvěma syny Kateřiny Medicejské během své kavalírské cesty, přičemž ani jeden neprojevil kvality vhodné pro budoucího anglického krále. Weiner k tomuto tvrdí, že když Sidney projevil otevřeně své znepokojení nad královským plánovaným manželstvím, překročil hranice Alžbětiny trpělivosti a ta ho déle neshledávala užitečným diplomatem, a tak se ze Sidneyho stal básník.<sup>298</sup> Zároveň s počínající politickou stagnací přichází i krize v osobním životě, jak objasní následující podkapitola.

### *Milostná frustrace a jiné nezdary*

Po návratu z cest po Evropě se Sidney na čas uchýlil ke svému otci do Irska, kde se zamiloval do dcery zdejšího velitele anglické armády Waltera Devereuxe, prvního hraběte z Essexu, Penelopy. Byla též sestrou známějšího Roberta Essexu, který byl po pokusu o povstání roku 1601 popraven. Sidneyho cit vůči této krásce ale zůstal neopětován (důvodem může být i to, že pro Penelope není Sidney atraktivní partii, protože v té době již nebyl jediným dědicem svého strýce hraběte z Leicestru). Penelope byla

---

<sup>297</sup> DeZur, Katherine, 2013, s. xii.

<sup>298</sup> Weiner, Andrew, D., 1978, s. 3.

proslulá svou krásou, společenskými dovednostmi a rozvodovou aférou.<sup>299</sup> Provdala se nakonec za lorda Riche, což Sidneyho zasáhlo a stala se jednou z jeho výrazných inspirací – ať už pro sbírku sonetů *Astrofel a Stella*, či pro *Arkádii*.

V Sidneyho sbírce sonetů je hlavní ženská postava sonetů, Stella, zosobněním Penelope. Rovněž zde lze najít řadu explicitních narážek na lady „Rich“ – konkrétně např. v 37. sonetu.<sup>300</sup>

*„Towards Aurora’s court a nymph doth dwell,  
Rich in all beauties which man’s eye can see;  
Beauties so far from reach of words, that we  
Abase her praise, saying se doth excell;  
Rich in the treasure of deserved renown;  
Rich in the riches of a royal heart;  
Rich in those gifts which give the eternal crown;  
Who though most rich in these, and every part  
Which make the patents of true worldly bliss,  
Hath no misfortune, but that Rich she is.“<sup>301</sup>*

*„Na dvoře Zory jedna nymfa je,  
bohatá krásou, krásou takovou,  
že ji ni slovy nelze postihnout,  
každá chvála ji vlastně snižuje.  
  
Bohatá pokladem je vlastní ctnosti,  
bohatá skvostným srdce bohatstvím,  
bohatá dary, jež má od věčnosti.  
  
Ač bohatá je bohatství tím vším,  
jež požehnáním v životě je, má  
přec jen vadu – že je Bohatá.“<sup>302</sup>*

---

<sup>299</sup> Kastnerová, Martina, 2016, s. 48.

<sup>300</sup> Odkaz na Penelope Rich je zřejmý v anglické verzi Sidneyho sonetů, proto je zde použita citace i v anglickém jazyce – pro Bejblíka bylo patrně obtížné přeložit „Rich“ jinak nežli „Bohatá“, čímž se Sidneyho narážka na svou milovanou stává nečitelnou. Citáty k tomuto tématu jsou záměrně uváděny nejdříve anglicky, posléze česky, jelikož v originále je interpretace zřetelná.

<sup>301</sup> Sidney, Philip, 2008c, s. 167.

<sup>302</sup> Sidney, Philip, 1987, s. 43.

V tomto sonetu Sidney podává „zvěst o vlastním životě“,<sup>303</sup> když vyzdvihuje kvality Penelope Richové, kvůli kterým v ní patrně našel zalíbení. Zároveň zdůrazňuje její jedinou špatnou vlastnost, a sice, že je Richová, tedy provdaná za jiného muže. Hoyt Hudson dále upozorňuje na to, že vedle explicitních odkazů na osobu Penelope Sidney též odkazuje k jejímu pobytu (Aurora's court) v Leighs v hrabství Essex nedaleko východního pobřeží Anglie.<sup>304</sup> I ve 24. sonetu Sidney odkazuje na bohatství (*rich*), v tomto sonetu je ovšem patrná frustrace a zklamání ze své vyvolené, která dala přednost bohatství před jeho city a rovněž zde vyjadřuje nenávist vůči svému soku v lásce:

*„Rich fools there be, whose base and filthy heart  
Lies hatching still the foods wherein they flow;  
And damning their own selves to Tantal's smart,  
Wealth breeding want, more blessed, more  
wretched grow.*

[...]

*But that rich fool, who by blind fortune's lot  
The richest gem of love and life enjoys,  
And can with foul abuse such beauties blot,  
Let him, deprived of sweet but unfelt joys,  
Exiled for aye from those high treasures which  
He knows not, grow in only folly rich.“<sup>305</sup>*

*„Bohatí blázni vlastní srdce mučí  
starostmi nad statky a nad zbožím.  
Tantalská muka v srdci hrozí jim:  
čím bohatší jsou, tím jsou v duši chudší.*

[...]

*Bohatý hlupák dílem štěstěny  
však nejsličnější perly lásky sbírá  
a vlastní špínou krásu pošpiní.*

*At' tedy nezná radost, at' ho sirá  
zem zbaví pokladu, a především:  
at' bohatne – jen vlastním blázněním.“<sup>306</sup>*

Svou milostnou frustraci Sidney též vepisuje do své *Arkádie*, kde již explicitně nevystupuje lady Rich nebo Stella, ale je zde mladý pastýř Philisides (zosobnění Sidneyho), který hledá rady u svých přátel, jak se vymanit ze zamilovaného kruhu.<sup>307</sup> Je patrné, že tato nenaplněná láska byla výraznou motivací pro Sidneyho tvorbu. Při pohledu na výše popsané Sidneyho životní zkušenosti je nicméně patrné, že jeho touhou byla angažovanost v evropské protestantské politice, přičemž i tato zůstávala nenaplněná. Sidney tak patrně zažíval pocity frustrace a melancholie nejen z nenaplněné lásky, jak uvádí ve výše citovaném 23. sonetu, ale i z neuspokojeného potenciálu v politickém a společenském životě.

<sup>303</sup> Sidney, Philip, 1987, s. 43.

<sup>304</sup> Hudson, Hoyt H., 1935, s. 92.

<sup>305</sup> Sidney, Philip, 2008c, s. 162.

<sup>306</sup> Sidney, Philip, 1987, s. 30.

<sup>307</sup> Více viz následující část.

Ani dvorská kariéra k Sidneymu nebyla příznivě nakloněna – nedlouho poté, co byla královně představena jeho maska *Paní Máje*, kterou složil ku příležitosti její návštěvy sídla hraběte z Leicestru, se postavení jeho ochránce změnilo – do té doby blízký přítel královny a spolu s Walsinghamem a Cecilem nejbližší rádce a spolutvůrce její politiky,<sup>308</sup> Leicester, upadl v nemilost kvůli svému sňatku s Lettice Knollys. Se svou manželkou později přivedli na svět syna. Pro Sidneyho toto znamenalo ztrátu podpory u dvora, ale též byla oslabena jeho pozice v zahraniční politice. Již nemohl být připomínán jako dědic Leicestra, královnina blízkého dvořana a přítele, čímž již nemusel být tak atraktivní pro význačné muže protestantské ligy.

Sidney tedy definitivně upadl v nemilost, byl nucen uchýlit se ke své sestře do Wiltonu a ačkoliv ve svých spisech popisuje toto období jako čas zahálky, lze říci, že se jedná spíše o řečnický obrat. Již předtím, než se uchýlil do své „zlaté klece“, lze datovat jeho úvahy o prospěšných účincích poezie na lidskou morálku. Roku 1577 se Sidney stal členem kroužku básníků a filosofů, kterému se říkalo Areopagus,<sup>309</sup> jehož cílem bylo ustanovit „novou poezii“, která měla být založena na novém přístupu k „*humaniora*“. Tato skupina se snažila o analýzu poezie, aby z ní vybrala právě ty aspekty, které nejlépe působí na lidskou přirozenost.<sup>310</sup> Mezi členy této skupiny byli převážně Sidneyho přátelé z dob jeho studií – Spenser, Harvey, Greville a Rogers (toho Sidney poznal patrně na Oxfordu). Není zcela jisté, jak intenzivně se tato skupina stýkala (Brennan uvádí, že k osobnímu kontaktu mělo docházet například během roku 1579, kdy Spenser pobýval v Leicester House a v tutéž dobu se v Londýně nacházel i Sidney a Harvey),<sup>311</sup> ale výsledkem výše zmíněných úvah je (v případě Sidneyho) určité potvrzení společenské a politicko-náboženské úlohy poezie, které Sidney rozvedl zejména ve své *Obraně* a též v dalších dílech. Sidney se tak zabýval úvahami o využití (nikoliv ale zneužití) poezie v politice ještě předtím, než nastal zlom v jeho politické kariéře. Nedobrovolný exil byl tak spíše katalyzátorem pro formulování poetického konceptu (Languet ho v jednom ze svých dopisů motivuje k tomu, aby využil tento čas oddechu ke cvičení inteligence a ctnostného jednání<sup>312</sup> – podobné rady slyší Philisides z úst Gerona v prvním eklogu *Arkádie* – viz níže další část) a poezie se také pro Sidneyho stala prostředkem k vyjádření politických názorů.<sup>313</sup>

---

<sup>308</sup> Hilský, Martin, 2020, s. 531.

<sup>309</sup> Tamtéž, s. 680.

<sup>310</sup> Lytle, Guy Fitch – Orgel, Stephen, 1981, s. 203 – 204.

<sup>311</sup> Brennan, Michael G, 2018, s. 15.

<sup>312</sup> Dopis Huberta Langueta Philipu Sidneymu ze 2. května 1578. In Kuin, Roger, 2012, s. 841.

<sup>313</sup> Weiner, Andrew, D., 1978, s. 3.



#### iv. Dům, kde se „sešly všechny Múzy“: čas zahálky a literární tvorby

*„At his great birth where all the Muses met.  
There in the writhèd bark are cut the names  
Of many a sylvan, taken with his flames;  
And thence the ruddy satyrs oft provoke  
The lighter fauns to reach thy Lady's Oak.  
Thy copse too, named of Gamage, thou hast there,  
That never fails to serve thee seasoned deer  
When thou wouldst feast or exercise thy friends.“<sup>314</sup>*

Výše popsané zmarněné naděje na dvorskou kariéru přivedly Sidneyho k intenzivní literární činnosti, které se věnoval u své sestry ve Wiltonu, ale i v rodném sídle v Kentu. Toto místo „bylo mnohokrát později opěvováno básníky, přitahovanými k němu literární tradicí, založenou právě mladým Sidneyem,“ jak říká Bejblík.<sup>315</sup> Jonson pak toto místo opěvuje ve výše citované básni jako idylické prostředí, které je vhodné pro rozjímání a literární tvorbu. Sidney se zde ovšem ocitl spíše nedobrovolně, jak bylo ukázáno. Ve 104. sonetu dokonce hovoří o „vyhnanství“ a „cele,“ ve které je uzamčen:

*„[...] Není dost na tom, ve vyhnanství jsem-li,  
vzdálen tak daleko, že klidu dech  
se neodvážím vetřít ani v snech  
za vězněnými smysly do mé cely?“<sup>316</sup>*

*„[...] Ah, it is not enough, that I am thence,  
Thence, so far thence, that scarcely any spark  
Of comfort dare come to this dungeon dark,  
Where rigorous exile locks up all my sense?“<sup>317</sup>*

Toto období ve svých dílech proto často označuje jako „čas zahálky“ (*idle time*),<sup>318</sup> ale (jak bylo řečeno) jedná se spíše o řečnický obrat. Jeho venkovský exil mu poskytl dostatek prostoru pro tvorbu poetického konceptu, respektive konceptu vědění. Sidneyho dílo je pak nutné zkoumat jako celek, přičemž teoretickou část zde zastupuje jeho *Obrana básnictví* a další díla lze označit jako praktickou aplikaci teoretického konceptu, jak bude ukázáno ve druhé části této práce. Následující odstavce představí jednotlivá díla s tím, že budou připomenuta fakta, co se týče doby vzniku, zdůrazní ale i žánry děl a Sidneyho

<sup>314</sup> Úryvek z básně Bena Jonsona *To Penshurst*, ve které popisuje sídlo Sidneyů, Penshurst Place, jako místo, kde se sešly všechny Múzy. Citováno z Poetry Foundation [online].

<sup>315</sup> Bejblík, Alois, 1987, s. 151.

<sup>316</sup> Sidney, Philip, 1987, s. 110.

<sup>317</sup> Sidney, Philip, 2008c, s. 208.

<sup>318</sup> Viz úvodní citát k této podkapitole z *Obrany básnictví* a dále viz úvodní citát ke této kapitole z *Astrofela a Stelly*.

možné inspirační zdroje, čímž bude propojeno jeho literární dílo a jeho výše popsaná biografie. Cílem je představit stěžejní díla, přičemž bude ukázáno jejich vzájemné propojení, díky kterému lze konstatovat, že Sidneyho poetická díla tvoří jeden celek, respektive koncept vědění.

*Obranu básnictví* začal Sidney psát pravděpodobně kolem roku 1581, ale byla vydána (podobně jako jeho ostatní díla) až posmrtně roku 1595 (předcházela mu ještě neautorizovaná verze *An Apology for Poetry*, která byla záhy stažena z oběhu).<sup>319</sup> Tento spis je určen především pro vysoce vzdělané publikum, jak tvrdí Stillman, které je obeznámeno s kontextem, historií a současnými diskusemi ohledně poetiky a jeho aluzivnost je tak mnohdy značně kosmopolitní.<sup>320</sup> Sidney v tomto díle někdy explicitně, jindy pomocí narážek odkazuje na široké spektrum inspiračních zdrojů, kam bychom mohli zařadit výše jmenované antické i soudobé autory, se kterými se seznámil během studií a kavalírské cesty. Kastnerová uvádí, že lze předpokládat „Sidneyho obeznámenost s Platónovými díly *Ústava* či *Faidros*, Aristotelovou *Poetikou* a *Rétorikou*, Horatiovým spisem *O umění básnickém* či rétorickými spisy Ciceronovými a Quintilianovými.“<sup>321</sup> Zároveň Sidney odkazuje i na současné nebo mladší autory, jako je Julius Caesar Scaliger, Geoffrey Chaucer, Jacopo Sannazaro, Boetius či Thomas More. Sidney tak své teoretické pojednání opírá o řadu autorů, aby tak dosáhl patřičné vědecké úrovně svého díla (a snad ukázal i svou obeznámenost se širokým spektrem publikací). Antické a kontinentální autority ale nenapodobuje otrocky, spíše na ně odkazuje za účelem potvrzení, respektive doložení svých tvrzení. Sidney odmítá otrocké napodobování jiných autorů i v několika sonetech z *Astrofela a Stelly*. Často bývá citován první sonet, ve kterém explicitně odmítá „nevlastní nápady“ a „svojí cizotou [ho] [...] cizí stopy straší.“<sup>322</sup> V aluzích pak odsuzuje tuto práci s antickými a kontinentálními vzory i v sonetu č. 3:

„[...] Co mne se tkne, jedinou Múzu mám,  
velkým slovům se raději vyhýbám  
a na cizí luh nestačí má síla.“<sup>323</sup>

„[...] For me, in sooth, no muse but one I know;  
Phrases and problems from my reach to grow,  
And strange things cost too dear for my poor  
sprites.“<sup>324</sup>

<sup>319</sup> Duncan-Jones, Katherine, 2008b, s. xxiii. Dále Kastnerová, Martina, 2016, s. 35.

<sup>320</sup> Stillman, Robert E., 2008, s. 28.

<sup>321</sup> Kastnerová, Martina, 2016, s. 35.

<sup>322</sup> Sidney, Philip, 2008c, s. 7.

<sup>323</sup> Sidney, Philip, 1987, s. 9.

<sup>324</sup> Sidney, Philip, 2008c, s. 154.

V sonetu č. 15 se Sidney vyjadřuje kriticky vůči těm, kteří si „jak slovníkář“ počínají a kopírují dílo Petrarcky, jen aby dosáhli podobné slávy.<sup>325</sup> Sidney tak odmítá otrocké napodobování cizích vzorů, přičemž tento jeho postoj lze sledovat v jeho korespondenci a v jeho pracích celkově. V *Obraně básnictví* pak Sidney odkazuje na řadu zdrojů, aby podpořil svou argumentaci ve prospěch poezie.

Koncept, který zde představuje, pak nevztahuje k dějinám poetiky (nevymezuje se tak vůči Platónovi, Scaligerovi či dalším autorům), ani k abstraktním filosofickým otázkám, ale definuje básnictví jako specifický druh vědění a řadí ho mezi „tradiční“ disciplíny jako je geometrie, aritmetika, hudba, astronomie, právo, historie, morální a přírodní filosofie, fyzika a metafyzika.<sup>326</sup> Základním východiskem je pro něho koncept umění jako *mimesis* – zejména v aristotelském smyslu, pojetí poezie jako slovních obrazů a apel na společenskou funkci poezie, což čerpá z Horatia.<sup>327</sup> Hlavním smyslem (*scope*) tvorby poezie je pro něho (podle Stillmana) pojetí básníka jako tvůrce (*maker*) „zlatého světa“ poezie,<sup>328</sup> což čerpá z řeckého chápání básníka. Podobný koncept básníka jako tvůrce lze vysledovat i u Spensera či Scaligera, což v Sidneyho případě dokládá vzájemnou inspiraci co se týče vytvoření nové poetiky. Z pythagoreismu pak vychází (dle Heningera) Sidneyho pojetí básně jako literárního mikrokosmu, který je stvořen básníkem, přičemž básník disponuje speciálními vlastnostmi, aby byl schopen tento svět vytvořit.<sup>329</sup> Inspirace pythagoreismem je patrná i v Sidneyho tvrzení, že báseň odráží hudbu sfér.<sup>330</sup> Stillman ještě dodává, že pokud jde o Sidneyho příklon k Aristotelovi nebo Platónovi, nelze ho označit jednoznačně ani za aristotelika, ani za platonika (a to i přesto, že vychází z pojetí básnictví jako nápodoby), ale je spíše kompromisem mezi oběma směry.<sup>331</sup> Sidney ostatně uvádí, že Platon de facto ve svém díle *Ion* opěvuje básnictví.<sup>332</sup>

Výše zmíněné inspirační zdroje dokládají Sidneyho nepopiratelný široký rozhled nejen pokud se jedná o antické autory, ale i mezi soudobými autory. Stillman pak vidí Sidneyho silnou inspiraci v díle Philipa Melanchtona a jeho následovníků, kteří rovněž usilovali o nalezení cesty k nové hermeneutice, která by vedla k osvobození od tyranie a v publikaci

---

<sup>325</sup> Sidney, Philip, 1987, s. 21.

<sup>326</sup> Jeho poetický koncept bude detailněji představen v úvodu následující části.

<sup>327</sup> Kastnerová, Martina, 2016, s. 35.

<sup>328</sup> Stillman, Robert E., 2008, s. 30.

<sup>329</sup> Heninger, S. K., 2013, s. 293. Více o tomto bude pojednáno v následující části.

<sup>330</sup> Tamtéž, s. 5.

<sup>331</sup> Stillman, Robert E., 2008, s. 109.

<sup>332</sup> Sidney, Philip, 2008b, s. 239, 240. Více o tomto bude pojednáno v následující části.

Julia Caesara, který podobně jako Sidney definuje básnictví v kontextu dějin vědění.<sup>333</sup> Scaligera. Duncan-Jones dodává, že *Obrana* stojí vysoko nad dalšími alžbětinskými poetikami, jako je dílo Gascoigna, Webba, Puttenhama, Kampiána a Daniela, protože je jednak velmi poutavé (což ostatní nejsou), jednak protože se Sidney ve svém díle vrací k základním principům, tedy k hodnotě samotné imaginace.<sup>334</sup> Stillman pak vidí výjimečnost Sidneyho konceptu v uzpůsobení znalostí tradičních poetik (se kterými se seznámil v Itálii) nové hermeneutice, kterou vytvářel pod vlivem Melanchtonových žáků,<sup>335</sup> se kterými byl v kontaktu ve Vídni. Sdílel s nimi závaznost přirozenému právu a poezii oslavoval jako prostředek osvobození od hříšnosti panovníků.<sup>336</sup>

Co se týče Sidneyho argumentace, Stillman dodává, že Sidney svou *Obranou* vyhláší válku mezi Múzami<sup>337</sup> a samotné dílo je spíše vášnivým „voláním do zbraně,“ které začíná opravením zařazení poezie mezi umění (*ars*) a pokračuje vyjasněním postavení poezie v komplexu vědění. Sidney se tak stylizuje do role bojovníka a básníka v jedné osobě, volá tímto dílem do zbraně, aby byla učiněna přítrž haně poezie.<sup>338</sup> Nutno podotknout, že ačkoliv je toto dílo určeno vzdělanému publiku, Sidney sám není akademik a spíše, než na systematickosti klade důraz na rétorický úspěch své promluvy. Kastnerová dodává, že „jeho apologie plní v prvním plánu úlohu rétorickou (v souladu s obecnou tendencí spjatosti rétoriky a poetiky), přesvědčuje spíše emočně než na základě logických argumentů a teorie.“<sup>339</sup> Stillman pak poukazuje na to, že Sidney strukturuje své dílo podle modelu soudní řeči, přičemž zdůrazňuje, že je tato forma nejvhodnější vzhledem k cíli, ke kterému Sidney směřuje,<sup>340</sup> a sice definovat místo poezie v komplexu renesančního vědění a zdůraznit její význam pro praktické nastolení harmonické společnosti (o což jeho intelektuální kruh usiloval, jak bylo naznačeno). Zároveň je toto dílo jeho příspěvkem k posílení národní svébytnosti, jelikož v něm zdůrazňuje význam anglické poezie a samotné je napsané v angličtině, stejně jako jeho další díla.

Ve stejném roce jako *Obranu* začal Sidney s tvorbou sbírky sonetů *Astrofel a Stella*. I tato kniha později přispěla ke zvýšení Sidneyho prestiže coby básníka, ovlivnila vývoj

---

<sup>333</sup> Srov. Stillman, 2002, s. 362 a 370.

<sup>334</sup> Duncan-Jones, Katherine, 2008a, s. xvii.

<sup>335</sup> Stillman, Robert E., 2002, s. 356 – 357.

<sup>336</sup> Tamtéž, s. 384.

<sup>337</sup> Tamtéž, s. 30.

<sup>338</sup> Tamtéž, s. 30.

<sup>339</sup> Kastnerová, Martina, 2016, s. 38.

<sup>340</sup> Stillman, Robert E., 2008, s. 103.

anglické literární kultury, ale zejména podpořila posílení národní svébytnosti skrze užití národního jazyka, a to i přesto, že nebyla prvním anglicky psaným sonetem – souběžně se Sidneyem sepsal „pedantské a celkově ne-,nucené“ dílo Thomas Watson.<sup>341</sup> Sidney ale patří mezi jedny z prvních autorů anglických sonetů „v pravém smyslu slova“, jak píše Duncan-Jones, která označuje jeho dílo za nejlepší, co se týče básnické techniky, výrazové bohatosti a jemnosti uspořádání.<sup>342</sup> Na rozdíl od předchozích anglických sonetů se Sidneyho sbírka „stala doslova kultovní četbou a její uveřejnění znamenalo počátek alžbětinské ‚sonetové horečky‘,“ jak říká Hilský.<sup>343</sup> Bejblík dodává, že je Sidney díky tomuto dílu nazýván skutečným anglickým Petrarkou, to jest básníkem, „jehož význam pro vývoj anglické poezie se rovnal Petrarkově významu pro vývoj italské poezie.“<sup>344</sup> I toto dílo tedy přispělo k rozvoji anglické literární kultury, a to i přesto, že bylo publikováno již v době, kdy vznikaly i další sonetové sbírky – poprvé bylo představeno veřejnosti téměř pět let po Sidneyho smrti (roku 1591) s předmluvou Thomase Nashe.<sup>345</sup> Co se týče formy Sidneyho sonetů, jsou kompromisem mezi sonetem italským a anglickým. „Udržuje tedy onu vypočítanost sonetu, kterou v anglické poezii zavedli Wyatt a Surrey, a současně podržuje rýmově náročnější italskou oktávu.“<sup>346</sup>

Podobně jako ostatní Sidneyho díla i toto vyšlo posmrtně a během autorova života bylo sdíleno pouze s hrstkou nejbližších přátel a jen zřídka daroval někomu opis. Za pečlivým uchováním konkrétně tohoto díla před zraky širšího publika nicméně nemusí stát pouze Sidneyho rozhodnutí nezveřejňovat své spisy obecně, ale spíše se jednalo o konvenci. Dle Hilského byl tento druh milostné poezie pečlivě chráněn před „vulgárními, zvědavými pohledy“ a rukopisy sonetů měly status „vzácných klenotů“, byly uchovávány v „uzamčených komnatách“ a „vzácných skříňkách“ a „byly to kulturní a kultovní předměty velice intimního charakteru, tak intimního, že jejich zveřejnění znamenalo mimořádnou a nadmíru citlivou událost.“<sup>347</sup> Ostatně Sidneyho sonety jsou mimo jiné odlišné od svých předchůdců relativní erotickou otevřeností, čímž Sidney vnesl „do anglického sonetu smyslůst, která je vlastní řecké lyrice, Ovidiovým milostným básním a francouzskému renesančnímu sonetu“<sup>348</sup> (inspirací mu byla patrně jeho cesta na

---

<sup>341</sup> Duncan-Jones, Katherine, 2008a, s. xvii.

<sup>342</sup> Tamtéž, s. xvii.

<sup>343</sup> Hilský, Martin, 2019, s. 776.

<sup>344</sup> Bejblík, Alois, 1987, s. 156.

<sup>345</sup> Duncan-Jones, Katherine, 2008a, s. xxiii.

<sup>346</sup> Hilský, Martin, 2019, s. 776.

<sup>347</sup> Hilský, Martin, 2012, s. 21.

<sup>348</sup> Hilský, Martin, 2019, s. 776.

kontinent, kde se mohl seznámit s různými sonetovými sbírkami a jejich autory). Zároveň Sidney v základu tohoto díla staví konvenční motiv neopětované lásky, který pramení z jeho nešťastného poblouznění Penelope Richovou (již bylo zmíněno, že je zosobněním Stelly a je na ní v sonetech odkazováno i jako na lady Rich). Je tak patrné, že nebylo žádoucí, aby se sbírka, kde Sidney odhaluje své city, dostala do rukou širokému publiku. Podobně jako u ostatních sonetových sbírek (Shakespeara nevyjímaje) zde vystupuje ona nedosažitelná, vdaná a k básníkovým prosbám netečná dáma (Stella) – o vzdálené, nedosažitelné hvězdě například hovoří sonet 68:

*„Stello, ó hvězdo, zdroji mého žití,  
života září, září všech mých snů,  
dobroto, k níž se v nadějích svých pnu,  
ó světe štěstí, nebe blaženosti,“<sup>349</sup>*

*„Stella, the only planet of my light,  
Light of my life, and life of my desire,  
Chief good whereto my hope doth only aspire,  
World of my wealth, and heaven of my  
delight.“<sup>350</sup>*

Tento tradiční motiv Sidney ovšem realizuje poměrně originálním způsobem, jak podotýká Kastnerová,<sup>351</sup> přičemž s ním mnohdy pracuje s ironickým odstupem,<sup>352</sup> jako např. v sonetu 59, kde se srovnává se psem (v kontextu Sidneyho biografie lze také naznačit, že oním psem může Sidney mínit Penelopina manžela, kterého Bejblík popisuje jako „nevzdělaného, puritánsky uvažujícího vlastníka rozlehlých polností a statků“)<sup>353</sup>:

*„Proč jen mě nemáš raději než psa?  
Pes miluje tě, já však pro tě hořím,  
pes na tě čeká, já se ti však dvořím;  
že způsobilý je? To se tu jen zdá.“*

*„Dear, why make you more of a dog than me?  
If he do love, I burn, I burn in love;  
If he wait well, I never thence would move;  
If he be fair, yet but a dog can be.“*

*[...] Zatímco zmirám, ty máš v objetí  
tu tlamu páchnoucí, co zuby cení,  
a na potvoru dáš si lízat rty.“<sup>354</sup>*

*[...] Yet while I languish, him that bosom clips,  
That lap doth lap, nay lets, in spite of spite,  
This sour-breathed mate taste of those sugared  
lips.“<sup>355</sup>*

Tuto Sidneyho ironickou autorskou sebereflexi pak Hilský pak označuje „nejoriginálnějším přínosem Sidneyho pro anglický sonet a anglickou poezii vůbec.“<sup>356</sup>

<sup>349</sup> Sidney, Philip, 1987, s. 74.

<sup>350</sup> Sidney, Philip, 2008c, s. 180.

<sup>351</sup> Kastnerová, Martina, 2016, s. 49.

<sup>352</sup> Tamtéž, s. 50 – 51.

<sup>353</sup> Bejblík, Alois, 1987, s. 154.

<sup>354</sup> Sidney, Philip, 1987, s. 65.

<sup>355</sup> Sidney, Philip, 2008c, s. 176.

<sup>356</sup> Hilský, Martin, 2019, s. 776.

„Sidney ve svých sonetech provádí originální dekonstrukci lyrického subjektu, onoho písniččího ‚já‘, které angličtí (ani evropští) básníci před ním nikdy tak radikálním způsobem neironizovali a nezpochybňovali.“<sup>357</sup> Tuto sebereflexi Sidney předvádí jako drama, což umocňuje prožitek z jeho díla,<sup>358</sup> a to je opět v souladu s jeho teoretickými východisky. Hliský k tomuto dále upozorňuje, že „[d]rama Sidneyho sonetu [...] nespočívá v lásce či opravdovosti milostných citů mluvčího, ale v jeho textualitě“<sup>359</sup> a „[h]lavní vtip a hodnota Sidneyho sonetu [...] spočívá právě v tom, že není samoúčelnou literární hrou, ale

---

<sup>357</sup> Hliský, Martin, 2019, s. 776.

<sup>358</sup> Tamtéž, s. 777.

<sup>359</sup> Hliský, Martin, 2012, s. 47. Dále srov rozbor prvního sonetu tamtéž, s. 45 – 47.

emocionálním dramatem, které vypovídá o lidském údělu.<sup>360</sup> Sidneyho sonety tak naplňují předpoklady básnictví, jak je popisuje v *Obraně* – tím, že popisují to, co je čtenáři známé vyvolávají pohnutí, které vede k nápravě jednání.<sup>361</sup>

V jeho sonetech najdeme i specifický anglický humor, kterému Sidney propůjčil lehkost, vtip a eleganci (na rozdíl od zmiňovaného Wyatta nebo Surreyho).<sup>362</sup> Jazyk sonetu se tak stává hravým a humorným, což bylo pro čtenáře poutavé a přinášelo mu to tak potěšení (*delight*),<sup>363</sup> například v sonetu 73:

„[...] Když polibek jsem – ne moc povedený –  
vtisk Hvězdě žertem, když šla pozdě spát,  
pojal ji hněv. Říkám jí: „Já to nebyl,  
to ti ten klacek musel udělat.“<sup>364</sup>

„[...] And yet my Star, because a sugared kiss  
In spot I sucked, while she asleep did lie,  
Doth lour, nay chide; nay, threat, for only this.  
Sweet, it was saucy love, Not humble I.“<sup>365</sup>

Po obsahové stránce Sidneyho sonety pojednávají o širších a závažnějších tématech. Vystupuje v nich morální úloha poezie, která spočívá v učení příkladem (*teach*) tím, že ukazuje čtenáři příklad ctnosti. Sidney zde tak odhaluje, „že právě ctnost (na základě rozumu) je tím prvkem, který zdokonaluje a doslova „přivádí lásku k dobrotě“,“ a to například v sonetu 71,<sup>366</sup> či v sonetu 25:

„Ten z mudrců, jenž znal i tajné jevy  
nebe se tkooucí, pravil kdysi všem:  
Ctnost, jež se jednou lidským očím zjeví,  
nitro vám vznítí lásky plamen.“<sup>367</sup>

„The wisest scholar of wight most wise,  
By Phoebus' doom, with sugared sentence says,  
That virtue, if it once met with our eyes,  
Strange flames of love it in our souls would  
raise;“<sup>368</sup>

Sidney takto propojuje svůj poetický koncept, který předložil v *Obraně* a prakticky jej aplikuje ve své sonetové sbírce (jak bude ještě zdůrazněno v následující části). Konkrétně v tomto citovaném sonetu Sidney v souladu s tezemi z *Obrany* ukazuje, že prostřednictvím vzbuzení libosti je člověk veden ke ctnosti a poezie je tak nejlepší

<sup>360</sup> Hilský, Martin, 2012, s. 49.

<sup>361</sup> Více k Sidneyho poetickému konceptu viz následující část.

<sup>362</sup> Hilský, Martin, 2019, s. 776.

<sup>363</sup> Záměrně je zde uváděn anglický ekvivalent v souladu se Sidneyho poetickým konceptem.

<sup>364</sup> Sidney, Philip, 1987, s. 79.

<sup>365</sup> Sidney, Philip, 2008c, s. 183.

<sup>366</sup> Kastnerová, Martina, 2016, s. 54. A Sidney, Philip, 1987, s. 77.

<sup>367</sup> Sidney, Philip, 1987, s. 31.

<sup>368</sup> Sidney, Philip, 2008c, s. 162.



učitelkou ctnosti.<sup>369</sup> Vedle toho Sidney svými sonety přispěl k rozvoji anglické literární kultury, a to nejen již zmiňovanými způsoby – pracuje rovněž s motivem melancholie.

Kastnerová podotýká, že „dobovou módou“ bylo užití motivu melancholie v literárních dílech, přičemž zde mělo docházet k posunu, jak intelektuálové oceňovali smutek (hovoří se zde o „učené melancholii“).<sup>370</sup> Sidneyho melancholie může být ale zapříčiněna i jeho náhlou politickou a milostnou stagnací a může mít spíše psychologický původ (viz např. úvodní citát k této části práce). Duncan-Jones doplňuje, že v Sidneyho případě můžeme pro melancholii v jeho díle hledat kořeny i jinde než v jeho touze vyjádřit své zklamání, ale tato melancholie může být užita i v rámci umělecké strategie a vyjadřuje tak záměrnou pózu – ať už didaktickou či může znázorňovat marnost a prázdnotu lidských tužeb.<sup>371</sup> Lze říci, že v Sidneyho případě je možné hovořit o syntéze těchto dvou tendencí – melancholie vyjadřovala jeho aktuální duševní rozpoložení, ale byla zároveň promyšlenou textovou strategií, která (opět v souladu s jeho teoretickým dílem) měla zaujmout (*delight*) a pohnout (*move*) mysl čtenáře.

Sidney tak v *Astrofelovi a Stelle* formálně propojuje sonet italský a anglický, zároveň pracuje s tradičními motivy neopřetované lásky a melancholie, které ovšem uchopuje poměrně originálně. V souladu se svým teoretickým pojednáním vzbuzuje jeho sonetová sbírka potěšení (*delight*) použitím humoru a ironie, zároveň pojednává o závažnějších tématech, které zprostředkovává příjemci tak, aby u něho dosáhl hlubšího poučení skrze učení příkladem. Podobně jako s tradičními motivy Sidney pracuje i s inspiračními zdroji jinak, než bylo obvyklé (podobně jako v *Obraně básnictví*) – Sidney se v tomto díle na několika místech vymezuje vůči rigidní nápodobě adaptace antických a dobových vzorů – příkladem může být první sonet:

„[...] Však slova drhnou mi a invence se plaší,  
s mým citem bijí se nevlastní nápady  
a svojí cizotou mě cizí stopy straší.“<sup>372</sup>

„[...] But words came halting forth, wanting  
invention's stay;  
Invention, nature's child, fled step-dame study's  
blows;  
And others' feet still seemed but strangers in my  
way.“<sup>373</sup>

<sup>369</sup> Sidney, Philip, 2008b, s. 232.

<sup>370</sup> Kastnerová, Martina, 2016, s. 49.

<sup>371</sup> Duncan-Jones, Katherine, 2008a, s. xiv.

<sup>372</sup> Sidney, Philip, 1987, s. 7.

<sup>373</sup> Sidney, Philip, 2008c, s. 153.

Podobně kritizuje slepé a neinvenční následování jiných autorů a kopírování tradičních motivů v sonetu 15:

„Vy, pro něž stružky perlivé jsou svaté,  
zdobící strmé svahy Parnasu,  
jichž pestré květy v skalním útesu  
do básní jako v herbář ukládáte,  
  
vy, co jak slovníčkář si počínáte,  
řadíce rýmy v ryčném halasu,  
a v Petrarkově zhaslém ohlasu  
starý žal k novým vzdechům nadouváte.“<sup>374</sup>

„You that do search for every purling spring  
Which from the ribs of old Parnassus floes;  
And every flower, not sweet perhaps, which  
grows  
Near thereabouts, into your poesy wring;  
You that do dictionary's method bring  
Into your rhymes, running in rattling rows;  
You that poor Petrarch's long-deceased woes  
With new-born sighs and denized wit to  
sing.“<sup>375</sup>

Sidney se zde tak opět řídí výše citovanou radou Huberta Langueta, a sice nepropadat otrocké nápodobě klasických autorů. Ostatně lze tvrdit, že právě s ním Sidney hovoří v sonetu 21, kde se na svého mentora obrací s prosbou o radu v milostných záležitostech (podobně pak činí i v *Arkádii*):

„[...] Moudrost je zlatý důl, tys usoudil,  
tam koukat mám. Budiž, však, prosím, rci mi:  
co srovnat lze s půvaby Stelinými?“<sup>376</sup>

„[...] Sure you say well; your wisdom's golden  
mine  
Dig deep with learning's spade; now tell me  
this,  
Hath this world aught so fair as Stella is?“<sup>377</sup>

*Arkádii* Sidney začal psát o něco dříve než *Obranu básnictví a Astrofela a Stellu*, a sice pravděpodobně roku 1578 a dokončil jí mezi roky 1580 – 1581. Dataci ohledně dokončení *Arkádie* přináší Katherine Duncan-Jones, kdy v chronologiích uvádí jako rok dokončení 1580,<sup>378</sup> ale v díle *The Reconded Expense: Edmund Campion and the early English Jesuits: essays in celebration of the first centenary of Campion Hall* tuto dataci zpochybňuje na základě souvislosti tohoto díla se Sidneyho inspirací v procesu Edmunda Kampiána. Jeho proces a poprava mohla (podle ní) být do jisté míry jedním z motivů, které inspirovali Sidneyho jednak při líčení detailů a nálady, jednak pro popis samotného soudu

<sup>374</sup> Sidney, Philip, 1987, s. 21.

<sup>375</sup> Sidney, Philip, 2008c, s. 158.

<sup>376</sup> Sidney, Philip, 1987, s. 27.

<sup>377</sup> Sidney, Philip, 2008c, s. 161.

<sup>378</sup> Srov. Duncan-Jones, Katherine, 2008b, s. xxii. Dále Duncan-Jones, Katherine, 2008d, s. xxiii.

v závěrečných pasážích *Arkádie*.<sup>379</sup> Zde se totiž z naivní romance stává tragédie, ve které hlavní hrdinové stanou před soudem a jsou nespravedlivě souzeni a odsouzeni. V tomto náhlém zvratu Duncan-Jones vidí nejvýraznější inspiraci Sidneyho v Edmundu Kampiánovi, což také dokládá jejich přátelství, respektive úctu mladého aristokrata k intelektuální autoritě, kterou pro něho Kampián mohl představovat (jak bylo řečeno v předchozích podkapitolách). Dle Duncan-Jones Sidney tvořil závěrečné pasáže svého pastorálně-romantického díla právě v dobu, kdy byl Kampián mučen a nespravedlivě souzen. Sidney, který nemohl svému dlouholetému příteli nijak pomoci, protože se sám ocitl bez prostředků a kontaktů, vepsal svou frustraci do svého díla (zároveň v jeho aktuálním postavení nebylo strategické podporovat katolického kněze, kterého Alžběta označila za svého nepřítele). Sidney tedy začal na *Arkádii* pracovat pravděpodobně krátce poté, co se vrátil ze druhé návštěvy Prahy, kde se patrně naposledy setkal s Kampiánem a když ji dokončil, tak byl Kampián již pravděpodobně po smrti (1. prosinec 1581) – podle Duncan-Jones je tedy možné, že Sidney psal poslední části svého díla v době, kdy byl Kampián souzen. Toto tvrzení ovšem není možné nijak doložit. Každopádně ještě předtím, než Sidney začal s psaním svého teoretického díla a sonetů napsal první verzi tohoto „předchůdce moderního anglického románu.“<sup>380</sup>

Sidney dedikoval toto své dílo své sestře Mary Sidney Herbert se slovy, že je jeho „dílo vzniklé ze zahálky“ hotové, ale že se bojí, že bude smeteno jako pavučina:

*„Here now have you [...] this idle work of mine, which I fear (like the spider's web) will be thought fitter to be swept away than worn to any other purpose.“*<sup>381</sup>

Zde Sidney opět zdůrazňuje, že své dílo vytváří pouze na zahrnutí dlouhé chvíle a opětovně tak vyjadřuje frustraci nad nechtěným odchodem od dvora. Zároveň v dedikaci vyzývá svou sestru, aby si toto dílo nechala pro sebe a poskytla ho pouze důvěryhodným přátelům:

---

<sup>379</sup> Duncan-Jones uznává, že tento náhlý zvrát může být součástí návrhu *Arkádie* za účelem vyvolání patřičných emocí u publika. Srov. Duncan-Jones, Katherine, 2007, s. 85 – 102.

<sup>380</sup> Schneider, Regina, 2008, s. xiii.

<sup>381</sup> „Zde Ti předávám [...] své dílo vzniklé ze zahálky, které spíše bude (jako pavučina) smeteno nežli předáno dále.“ Sidney, Philip, 2008a, s. 3.

„Now it is done only for you, only to you; if you keep it to yourself, or to such friends who will weigh wrongs in the balance of goodwill, I hope, for the father's sake, it will be pardoned, perchance made much of, though in itself it have deformities.“<sup>382</sup>

Podobně jako u předchozích děl je zřetelný Sidneyho důraz na nepublikování jeho literárních počinů. Po mnoho let tak *Arkádie* cirkulovala v podobě rukopisu mezi Sidneyho přáteli a příbuznými.<sup>383</sup> Během Sidneyho života mělo existovat celkem čtrnáct kopií rukopisu<sup>384</sup> a jednu z nich měl i Fulke Greville,<sup>385</sup> který se po přítelově skonu zasloužil o její vydání.<sup>386</sup> Tato verze – nyní nazývaná *Stará Arkádie* – se skládá z pěti knih (Book or Act), které jsou proloženy eklogami. Hlavní děj se odehrává v pěti knihách, ale i eklogy jsou významnými nositeli morálních poselství.

Definovat žánr tohoto díla je poněkud složité – *Arkádii* lze označit jako komedii, heroické dílo a pastorální romanci. Jakkoliv se tyto žánry mohou zdát neslučitelné, s přihlédnutím k Sidneyho *Obraně* a dobovému kontextu lze toto dílo spatřovat jako soubor jmenovaných žánrů. Obsahuje prvky komedie, když napodobuje běžné vady a chyby lidského života, které znázorňuje směšněji. Například když se rytíř Pyrocles převlékne za amazonku Cleophilu, aby se tak dostal k princezně, do které je zamilován – Sidney tak ukazuje, že se člověk nezdráhá využít různých triků, aby dosáhl svého. Nicméně tento obraz je natolik absurdní, že je nemožné, aby chtěl nějaký čtenář jednat podle tohoto vzoru, jak podotýká Sidney v *Obraně básnictví*.<sup>387</sup> Komedie tak ukazuje různé neřesti a učí diváka tak, že v předkládaném obrazu uvidí své jednání a shledá, že není dobré, a tak komedie učí ctnosti. *Arkádie* je ale i heroickým dílem a tento žánr dle Sidneyho působí na lidskou přirozenost nejvíce,<sup>388</sup> jelikož čtenáři ukazuje obraz hrdiny, kterému by se chtěl každý přiblížit. Těmito hrdiny mohou být hlavní postavy jednotlivých „Book or Act,“ uvádí Weiner, protože svým chováním demonstrují ctnostné jednání, a tak podněcují čtenáře k nápodobě tohoto vzoru.<sup>389</sup> Žánry komedie a tragédie jsou tak

---

<sup>382</sup> „Nyní je mé dílo hotové a je určeno jen a jen Tobě; a je na Tobě, zda si ho necháš pro sebe nebo zda ho poskytneš svým přátelům, o kterých víš, že ocení dobrý úmysl a přehlédnou drobné nedostatky, které budou doufám, zejména kvůli otci, přehlédnuty.“ Sidney, Philip, 2008a, s. 3.

<sup>383</sup> Schneider, Regina, 2008, s. xiv.

<sup>384</sup> Tamtéž, s. 2.

<sup>385</sup> Weiner, Andrew, D., 1978, s. 25.

<sup>386</sup> K problematice verzí Sidneyho *Arkádii* viz Schneider, Regina, 2008.

<sup>387</sup> Sidney, Philip, 2008b, s. 229 – 230.

<sup>388</sup> Tamtéž, s. 231.

<sup>389</sup> Weiner, Andrew D., 1978, s. 54.

v *Arkádii* obsaženy v hlavních postavách a jejich činech a vzájemně se doplňují. Žánrem, který propojuje celé dílo, je pastorála.

Pastorála obecně vyjadřovala v renesanci touhu po imaginárním zlatém věku nebo po ztraceném ráji a u jejího zrodu stál „lidský sen o nevinosti a štěstí, sen, který měl velmi často politickou motivaci.“<sup>390</sup> I za Sidneyho dílem stojí politická motivace, jak ukázal předchozí text a jeho *Arkádie* je tak prostředkem šíření morálního poučení, jak ukáže následující část. Hilský k alžbětinské pastorální kultuře, kam patří, resp. kterou uvozuje Sidneyho *Arkádie*, uvádí, že „[k]líčovou postavou každé pastorály je dobrovolný či nedobrovolný vyhnanec a exulant“ – v případě Sidneyho díla je jím král Basilius, který pod vlivem věštby uniká se svou rodinou z města na venkov, kde je „příroda nezkažená civilizací, vysněný prostor svobody, štěstí a lidské přirozenosti, prostor, který se snadno může proměnit v prolhanou kulisu“<sup>391</sup> (což je také případ *Arkádie*). Pastorála je vždy únikem od problémů běžného života, ale může být i protestem, kritikou nebo vyjádřením nesouhlasu, jak podotýká Hilský. Sidneyho pastorální romances se bez dobového kontextu jeví jako prostý únik od civilizace, ale s přihlédnutím k autorově biografii a poetice je patrné, že je především kritikou (zejména královny zahraniční politiky – Sidney ostatně *Arkádii* tvoří bezprostředně poté, co byl odejit od královského dvora kvůli troufalému dopisu královně), nebo dokonce varováním. Vedlejšími postavami jsou v *Arkádii* jednak Basiliova rodina (manželka Gynecia a dcery Pamela a Philoclea), jednak dva princové Pyrocles (Cleophila) a Musidorus (Dorus). „Urození mladíci se v této pastorální romanci dostávají do společnosti pastýřů a pastýřek a v blíže neurčené pseudořecké krajině se oddávají lásce často zhrzené, vždy však věrné a vždy doprovázené složitou hrou převleků a záměn totožnosti.“<sup>392</sup>

Pro Sidneyho *Arkádii* je tak důležitý nejen děj a jednotlivé charaktery, ale i krajina, kde se příběh odehrává, což představovalo posun od středověkého vnímání krajiny – nyní se, pod vlivem renesančních změn v přístupu ke zkoumání přírody, do popředí dostává i krajina jako důležitá součást literárního díla.<sup>393</sup> V tomto lze (opět) doložit, že Sidney se nechal inspirovat ve svých zážitcích – zde konkrétně z Itálie, respektive Benátek, kde byla pastorální tematika velmi populární. Zároveň je toto dílo propojeno i s jeho teoretickými východisky, jak je později popsal v *Obraně básnictví*. Toto dílo bylo ostatně přidáváno

---

<sup>390</sup> Hilský, Martin, 2019, s. 229.

<sup>391</sup> Tamtéž.

<sup>392</sup> Tamtéž, s. 228.

<sup>393</sup> Srov. Stíbal, Karel, 2019, s. 113 – 120.

ke každému vydání *Arkádií*.<sup>394</sup> *Arkádii* je tak možné považovat za praktickou aplikaci teoretických úvah z *Obrany*, jelikož část tohoto díla autor věnuje vymezení poezie vůči historiografii a filosofii s cílem doložit její praktické využití – nikoliv ale zneužití – v řešení politických a společenských problémů. Zároveň se v *Obraně* věnuje vymezení jednotlivých žánrů, přičemž jak bylo řečeno, *Arkádie* je souborem komedie, pastorální romance a heroického pojednání.

Sidney nicméně toto dílo později (pravděpodobně kolem roku 1583)<sup>395</sup> revidoval, respektive začal s jeho přepisováním do *Nové Arkádie*, která je již více heroickým pojednáním, ačkoliv podobně jako předchozí verze obsahuje typické rysy všech jmenovaných žánrů. Sidney tedy začal s revizí *Arkádie* krátce po jejím dokončení, přičemž nový text částečně kopíruje původní, částečně obsahuje nové, rozšířené pasáže – zejména v Book or Act.<sup>396</sup> *Arkádie* má tedy dvě, respektive tři verze – první je zmiňovaná *The Countess of Pembroke's Arcadia*, která je nyní označována jako *Stará Arkádie (Old Arcadia)*.<sup>397</sup> Je nutné zdůraznit, že se jedná o dobové označení ve smyslu první, předchozí, nikoliv, že by se jednalo o neaktuální text. Toto pojmenování vzniklo díky Fulke Grevillovi, který v jednom z dopisů Francisi Walsinghamovi píše, že hodlá nechat vytisknout Sidneyho „starou *Arkádii*.“<sup>398</sup> Druhou je *Nová Arkádie (New Arcadia)*, kterou Sidney začal psát, ale zůstala nedokončena. Jeden její rukopis ponechal u Grevilla, který ji vydal roku 1585 jako „Novou“ *Arkádii*, což se nelíbilo Mary Sidney. Ta dokončila bratrovu knihu tím, že poslední pasáže zkopírovala ze *Staré Arkádie* a vydala ji roku 1593. *Nová Arkádie* tak není zcela kompletním Sidneyho novým textem a nelze ho tak analyzovat v celé šíři, jelikož není jasné, jak mělo nové dílo skončit (oproti *Staré Arkádii*, která je kompletním Sidneyho dílem).<sup>399</sup> Je nicméně plnohodnotnou součástí Sidneyho poetického konceptu.

Další důležitou částí Sidneyho poetického konceptu je též zdůraznění významu tvorby poezie v anglickém jazyce, čímž se sám řídil, jak bylo několikrát zdůrazněno. Sidney tímto způsobem potvrzuje společenskou a politickou roli poezie v ustavení národní autonomie.<sup>400</sup> Vedle vlastní literární tvorby se v tomto ohledu Sidney věnuje

---

<sup>394</sup> Alexander, Gavin, 2010, s. xxvii.

<sup>395</sup> Duncan-Jones, Katherine, 2008b, s. xxii.

<sup>396</sup> Schneider, Regina, 2008, s. 25.

<sup>397</sup> Pokud je v této práci hovořeno o *Arkádii*, myslí se právě tato verze.

<sup>398</sup> Duncan-Jones, Katherine, 2008c, s. vii.

<sup>399</sup> Srov. Duncan-Jones, Katherine, 2008, s. xxiii. A Schneider, Regina, 2008, s. xiv.

<sup>400</sup> Kastnerová, Martina, 2016, s. 46.

předkladatelské činnosti – je autorem překladu Aristotelovy *Rétoriky*, náboženského spisu Du Plessis Moranye, Du Bartasova *Sepmaine sainte* a spolu se svou sestrou pracoval na překladu *Žalmů*. Již dříve bylo řečeno, že Sidney tímto způsobem procvičoval své jazykové dovednosti, jak mu radil Hubert Languet. Později se patrně po vzoru kontinentálních autorů píšících v národním jazyce rozhodl sám zdůraznit význam anglického jazyka pro utváření a upevnění národní svébytnosti. Duncan-Jones nicméně upozorňuje na to, že není jisté, zda Sidney své překlady dokončil – argumentuje tím, že pokud by některý z těchto překladů dokončil, pak by jej posmrtně některý z jeho přátel z intelektuálního kruhu vydal.<sup>401</sup>

Jediný překladatelský počin, který je znám, je překlad *Žalmů*. Sidney na tomto díle pracoval společně se svou sestrou Mary Sidney, přičemž (podobně jako *Nová Arkádie*) zůstalo nedokončeno. Sidney dokončil překlad žalmů 1 – 43 a o zbytek se postarala jeho sestra, která překlad dokončila pravděpodobně na konci šestnáctého století.<sup>402</sup> Zajímavé je, že toto dílo nebylo v šestnáctém ani sedmáctém století nikdy vydáno, na rozdíl od dalších Sidneyho knih. Mary jej nechala kolovat pouze v rámci svého intelektuálního kruhu v rukopisné podobě.<sup>403</sup>

Podobně jako u výše popsaných děl, je i Sidneyho překlad žalmů originální oproti dalším překladům, které v Anglii v té době vznikaly. Překlad *Žalmů* byl v renesanci spojován právě s posílením národní svébytnosti, která by byla schopná konkurovat těm, které již „kvetou“ v Itálii nebo Francii.<sup>404</sup> Zároveň byly žalmy velmi populárním literárním žánrem, jelikož je mohlo publikum zpívat, jejich obsah jim byl důvěrně známý a přibližovaly člověka k Bohu.<sup>405</sup> Básníci též viděli v žalmech příležitost, jak tvořit básně a rovněž se vyhnout negativním konotacím, které byly spojovány s poezií, na kterou v tu dobu bylo nazíráno jako prostředek velebicí neřest, chtíč a zkaženost a nepřináší tak nic dobrého.<sup>406</sup> Autoři ovšem měli problém v jejich překladech z hebrejštiny, touto nesnází byla forma, do které by bylo možné je přeložit a která by zároveň byla pro posluchače, respektive zpěváka, poutavá – vznikl tak metrický žalm.<sup>407</sup> Sidney se tímto ovšem neřídil,

---

<sup>401</sup> Duncan-Jones, Katherine, 2008a, s. xiii.

<sup>402</sup> Kinnamon, Noel J., 2015, s. 23.

<sup>403</sup> Hamlin, Hannibal – Brennan, Michael G. – Hannay, Margaret P. – Kinnamon, Noel J., 2009, s. xiv a xvi.

<sup>404</sup> Tamtéž, s. xii.

<sup>405</sup> Tamtéž, 2009, s. x.

<sup>406</sup> Alexander, Gavin, 2004, s. xvii.

<sup>407</sup> Hamlin, Hannibal – Brennan, Michael G. – Hannay, Margaret P. – Kinnamon, Noel J., 2009, s. xi.

žalmy překládal do sofistikovaných veršů, přičemž každý žalm byl překládán v odlišné metrice. Jeho žalmy tak nebyly určeny pro zpěv během bohoslužeb, ale tvořily literární dílo demonstrující nejen Sidneyho literární zdatnost, ale ukazovaly zejména možnosti anglického jazyka.<sup>408</sup> Sidney tak tímto propojuje své teoretické dílo s literární praxí a vytváří tak komplexní poetický koncept, respektive koncept vědění, jehož cílem je zdůraznit význam poezie, jakožto autonomní formu vědění, jež je nezbytná pro blaho veřejné sféry.<sup>409</sup>

Lze shrnout, že Sidneyho díla jsou vzájemně provázaná a tvoří tak jednotný poetický koncept, který měl podnítit diskuzi ohledně prospěšnosti poezie v otázce řešení aktuálních politicko-společenských problémů. Vzhledem k tomu, že Sidney neusiloval o publikování svých děl, je možné tvrdit, že jeho koncept byl určen především pro učené publikum. Mladý aristokrat tak zůstal během svého života veřejně znám coby dvořan, politik, velvyslanec, ale nikoliv básník. Jeho básnickou kariéru odstartovala až jeho smrt a následné publikování jeho děl.

---

<sup>408</sup> Tamtéž, s. xiv.

<sup>409</sup> Stillman, Robert E., 2008, s. vii.



## II. Závěr první části: Sidneyho skon a zrození ideálního básníka

*„Pojď začnem psát. A o čem? O srdci,  
uleví mi to. Slova uleví ti,  
ač zrcadlí jen strasti tvého bytí?  
I obraz boje někdy potěší.*

*Nestydíš se psát o své nemoci?  
Je vzácná, proslaví tě, nezdá se ti?  
Řeknou: mluvíš o ní jako o dítěti.  
Nepochopí to, tím se utiší.*

*[...] Tak píšu, i když proč mám psát, to nevím;  
topím však žal a mstu. Rozpozná kdo,  
jak jméno Stelly vtíp můj pomátlo? “<sup>410</sup>*

*„Come, let me write. „And to what end? ‘ To ease  
A burdened heart. „How can words ease, which  
are*

*The glasses of thy daily vexing care?  
Oft cruel fights well pictured forth do please.  
„Art not ashamed to publish thy disease? ‘  
Nay, That may breed my fame, it is so rare.  
„But will not wise men think thy words fond  
ware? ‘*

*Then be they close, and so none shall displease.  
[...] Thus write I while I doubt to write, and wreak  
My harms on ink’s poor loss; perhaps some find  
Stella’s great powers, that so confuse my  
mind. “<sup>411</sup>*

Období Sidneyho politické, ale i osobní (milostné) stagnace skončilo pravděpodobně v době jeho sňatku s patnáctiletou Frances Walsinghamovou (dcerou Francise Walsinghama, který byl zmíněn výše v souvislosti se Sidneyho pobytem v Paříži), ke kterému došlo roku 1583.<sup>412</sup> Sidney tak získal nejen manželku, ale i vlivného tchána, který mu pomohl vypořádat se s dluhy a sňatkem získal i domy v Londýně a Surrey.<sup>413</sup> Poté začaly následovat menší diplomatické mise: byl například součástí doprovodu vévody d’Anjou, doprovázel i svého strýce na cestě do Antverp a ve Flushingu ho seznámil s Vilémem Oranžským.<sup>414</sup> Roku 1584 pak zemřel Leicesterův syn Robert a Sidney se opět stal jediným dědicem svého vlivného strýce, což mu mohlo opět pomoci v budování a upevňování postavení v rámci protestantské intelektuální sítě (mohl tak navázat na svou „Velkou cestu,“ kde byl většinou v korespondenci představován, jako dědic rodu Leicester). Pro jeho kariéru (politickou i básnickou) bylo významné jeho

<sup>410</sup> Sidney, Philip, 1987, s. 40.

<sup>411</sup> Sidney, Philip, 2008c, s. 166.

<sup>412</sup> Duncan-Jones, Katherine, 2008b, s. xxii.

<sup>413</sup> Stewart, Alan, 2015, s. 47.

<sup>414</sup> Tamtéž, s. 47.

jmenování guvernérem ve Flushingu, ke kterému došlo roku 1585<sup>415</sup> – krátce poté, co Sidneyho královna odvolala z lodi mířící pod velením Francise Drakea do Ameriky. Královna měla pro Sidneyho jiné poslání právě v Nizozemí, kde se měl připojit k Leicestrovci.<sup>416</sup> Právě zde začala tvorba Sidneyho „kultu osobnosti“ a jeho kariéra coby tvůrce poezie, který se výrazně zapsal do dějin alžbětinské literární kultury. Jak již totiž bylo řečeno slovy Gavina Alexandra výše, nejdůležitějšími okamžiky pro Sidneyho literární kariéru byla jeho smrt a následné vydávání jeho děl.

Sidney zemřel téměř měsíc poté, co bojoval v bitvě u Zutphenu, kde při třetím útoku utrpěl střelné zranění nad koleno, které se zpočátku nejevilo nijak vážně, ale časem se mu z rány začala šířit gangréna, které podlehl. Jeho poslední dny se staly předmětem mnoha elegií a biografii – pro ilustraci lze připomenout svědectví jeho přítele Fulke Grevilleho, který v Sidneyho biografii připomíná jeho poslední chvílky na smrtelném loži – často je například vyprávěno, že Philip Sidney ležící raněn na loži podává svou láhev s vodou obyčejnému vojákovi se slovy, že ji potřebuje více než on.<sup>417</sup> Tento výjev se též stal předlohou obrazů *The Fatal Wounding of Sir Philip Sidney* od Benjamin Westa, či od George Cartera *The death of Sir Philip Sidney at the battle of Zutphen*. V tomto období Sidney sepsal též svou závěť, ve které odkázal většinu svých statků své ženě a bratru Robertovi. Svůj meč zanechal Robertu Devereuxovi, hraběti z Essexu (ten se později oženil s vdovou po Sidneym). Knihy ovšem Sidney daroval svým přátelům Grevillovi a Dyerovi<sup>418</sup> a právě Greville byl jedním z těch, kdo se zasloužil o „glorifikaci“ Sidneyho, stejně jako jeho tchán Walsingham nebo sestra Mary. K vytvoření „kultu“ Sidneyho osobnosti přispěl také pompézní pohřeb, který jeho tchána takřka ožebračil (nutno podotknout, že velkolepý pohřeb mohla být příležitost odvést pozornost od popravy Marie Stuartovny).<sup>419</sup> V době pohřbu Sidney nebyl veleben coby básník nebo válečník, ale byla připomínána jeho osobnost, jelikož disponoval vlastnostmi hodnými pravého kavalíra<sup>420</sup> a až s vydáváním jeho děl rostl jeho význam coby básníka. Jmenované faktory (hrdinství na bojišti, ale i činy – byť mohly být opět stylizované za účelem posílení profesní identity – v čase umírání), spolu s jeho původem, vzděláním a kontakty, přispěly

---

<sup>415</sup> Duncan-Jones, Katherine, 2008c, s. xxiv.

<sup>416</sup> Stewart, Alan, 2015, s. 48.

<sup>417</sup> Duncan-Jones, Katherine, 2008a, s. vii.

<sup>418</sup> Stewart, Alan, 2015, s. 49.

<sup>419</sup> Buxton, John. 1989, s. 50.

<sup>420</sup> Tamtéž, s. 47.

k dokreslení obrazu dokonalého a všestranného renesančního dvořana – „ikonické“ postavy rodu Sidney.

S vydáváním děl pak začal růst i Sidneyho význam pro rozvoj anglické literární kultury, která se tak stávala prostředkem posílení národní svébytnosti. Jeho dílo podtrhuje specifika anglické literární kultury a zároveň přináší do básnické tvorby nové prvky, které lze shrnout ve čtyřech bodech. Prvním je jeho práce se vzory – ať soudobými anglickými a kontinentálními (viz specifický sonet) či antickými. Již bylo ukázáno, že Languet varuje svého chráněnce před rigidním napodobováním klasických autorů, jak tomu bylo v té době zvykem (ostatně i Ben Jonson pokládal takovouto nápodobu antických autorů za přínosnou).<sup>421</sup> Sidney oproti těmto tendencím hojně čerpá z antických i soudobých vzorů, nicméně nenapodobuje je otrocky, jak činila estetika klasicismu<sup>422</sup> nebo zmiňovaný Jonson. Sidney se tímto přístupem neodlišuje od svých kolegů básníků, jelikož v obecné rovině bylo na jedné straně vhodné a žádané, aby autoři byli obeznámeni s co nejširším spektrem antických autorů (což souviselo i s tvorbou určité profesní identity, kdy odkazy na antické autory měly v očích diváka či čtenáře zvýšit prestiž autora a mínění o něm). Na straně druhé se očekávalo, že autoři nepřistoupí k „otrocké“ nápodobě antických vzorů – antičtí autoři zastávali pro renesanční básníky spíše zdroj inspirace, východisek, přičemž je tradičně připomínána zejména adaptace aristotelského či platónského konceptu umění (jedním ze základních konceptů, který je adaptován alžbětinskými autory, je pojetí umění jako *mimesis*),<sup>423</sup> pronikají sem ale i aspekty pythagorejského pojetí božsky uspořádaného vesmíru a básníka jako tvůrce.<sup>424</sup> Sidney tak pracuje s antickými autory dle specifik alžbětinské literární kultury, nicméně lze říci, že byl jedním z prvních, kdo takto ve svém poetickém díle pracoval. Na své inspirační zdroje ukazuje explicitně (a to například nejen v teoretickém díle, ale i ve svých sonetech). Mnohdy jsou jeho odkazy aluzivní, přičemž účelem takovéto práce s antickými i soudobými autory je jednak snaha o doložení svých tvrzení, jednak forma sebe prezentace. Tímto svým postojem k napodobování antických vzorů se pak nijak ve svém díle netají, ale naopak otevřeně hovoří o tom, že se mu přičí napodobovat jiné autory, jak bylo ukázáno výše na příkladech některých jeho sonetů.

---

<sup>421</sup> Peterson, Richard S., 1980, s. 265.

<sup>422</sup> Kastnerová, Martina, 2016, s. 21.

<sup>423</sup> Srov. Kastnerová, Martina, 2016., s. 22, 23. A Alexander, Gavin, 2004.

<sup>424</sup> Srov. Heninger, S. K., 2013.

Ve svých sonetech, ale i v dalších dílech Sidney vychází ze svých osobních zkušeností, což lze považovat za druhý bod, ve kterém je jeho koncept specifický. Bylo ukázáno, že zpočátku Sidney neusiloval o kariéru básníka, ale politika a diplomata. Jeho politické, ale i náboženské a společenské názory pak značně formovala jeho cesta na kontinent – zejména Bartolomějská noc a celkově francouzská politika, dále jeho putování Evropou – ať již Itálie, Polsko, české země nebo Vídeň – kde se setkával s různými osobnostmi a zejména naukami, které podpořily vznik jeho poetického konceptu. Po návratu lze vysledovat jeho další snahy o praktické vytvoření nové poetiky, které diskutoval mimo jiné v rámci svého anglického intelektuálního kruhu. Četné odkazy právě na jeho životní zkušenosti jsou obsaženy opět v celém jeho díle, což lze považovat za celkem originální – v porovnání například s dílem Spenserovým, který ve svém díle čerpá z kultu královského panství.<sup>425</sup>

Sidneyho práce se vzory, ať v *Obraně* nebo v ostatních knihách, ale i zmiňované odkazy na jeho život napříč celým dílem uvozují další bod, ve kterém se jeho literární dílo vymyká ostatním alžbětinským autorům. Tímto bodem je propojení teoretického a praktického díla v jeden koncept za účelem doložit významný morální účinek poezie. U dalších alžbětinských autorů, jako je Spenser, Puttenham či Jonson není tato provázanost tak silná a pokud existuje (například u Jonsona), pak je jiného druhu než u Sidneyho. Sidney své dílo nevytváří za účelem zvýšení své prestiže nebo získání finančních prostředků, ale hledí zejména na morální a společenský účinek básnictví. S tímto také souvisí poslední bod, a sice snaha o cílené posílení národní svébytnosti prostřednictvím poezie – zejména pak zdůrazněním poezie v národním jazyce. V tomto Sidney postupuje ve shodě s obecnými tendencemi alžbětinské literární kultury, aby tak posílil národní a kulturní autonomii ve vztahu ke kontinentální kultuře a politice. Sidneyho dílo je tak jednak typicky alžbětinské v tom, jak pracuje se vzory a zdůrazňuje úlohu anglického jazyka pro národní svébytnost, jednak je ojedinělé díky tomu, že vychází a odkazuje na autorovy osobní zkušenosti, reflektuje jeho názory a zároveň se v kontextu autorova života stává politickým nástrojem. S tím také souvisí Sidneyho motivace pro tvorbu poezie, která je odlišná od ostatních jmenovaných autorů.

Sidney se stylizoval do role básníka, který „skládal poezii jaksi mimochodem a pečlivě střežil svůj status kultivovaného amatéra.“<sup>426</sup> Na rozdíl od autorů jako je Edmund

---

<sup>425</sup> Kastnerová, Martina, 2016, s. 59.

<sup>426</sup> Hilský, Martin, 2012, s. 24.

Spenser, který vědomě budoval své “profesionální renomé v oblasti literární kultury”<sup>427</sup> či Bena Jonsona, který bývá označován za prvního básníka z profese, jelikož za svá díla dostával pravidelnou apanáž,<sup>428</sup> nebyla Sidneyho motivací pro vytvoření poetického konceptu touha zajistit si prostřednictvím literární tvorby prestiž či získat mecenáše, aby získal finanční příjem. Motivací není ani přání zahnat dlouhou chvíli a snaha ventilovat poměrně náhlé neúspěchy v soukromém i veřejném životě, ačkoliv se tato domněnka nabízí jako platná v souvislosti s výše popsanou biografií. Tato předpokládaná motivace by nebyla lichá, pokud bychom vycházeli pouze ze znalostí období Sidneyho stagnace a z řečnických obrátů v jeho dílech. Jeho celková biografie a zejména pak inspirační zdroje z období studií a kavalírské cesty nicméně odhalují, že jeho poetický koncept je výsledkem dlouholetých úvah. Zejména pokud přihlédneme k inspiračním zdrojům jako je Melanchton a jeho následovníci, kteří se zabývali náboženskou modernizací, která měla být důležitým nástrojem pro běžný život a umění<sup>429</sup> s důrazem na nalezení praktického a efektivního nástroje na vymýcení tyranie (tu spatřovali zejména v nesprávném vládnutí panovníků ve spojení s katolickou církví).<sup>430</sup> Sidney pak spatřoval v poezii vhodný nástroj k vymýcení této tyranie. Jeho poetické dílo tak vytváří jeden komplex, který za pomoci teorie i praxe přispívá k vytvoření harmonické společnosti. S touto motivací rovněž souvisí Sidneyho směřování vymezení poezie nikoliv vůči filosofickým pojednáním či dějinám poetiky, ale ukazuje její místo v komplexu vědění, jako disciplínu, která ostatní zahrnuje a zároveň přesahuje na několika úrovních. Následující část bude věnována právě Sidneyho konceptu vědění, ve kterém zaujímá poezie zásadní místo. Jeho koncept vědění je také velmi úzce propojen s jeho poetickým konceptem, proto bude v úvodu následující části tento koncept představen.

---

<sup>427</sup> Kastnerová, Martina, 2016, s. 57.

<sup>428</sup> Srov. Stříbrný, Zdeněk, 1987, s. 215.

<sup>429</sup> Stillman, Robert E., 2002, s. 362.

<sup>430</sup> Stillman, Robert E., 2002a, s. 1292 a 1295.

**Část druhá: Koncept vědění v díle  
Philipa Sidneyho**

## I. Úvod druhé části: Sidneyho poetický koncept

*„Poetry corrupts because it peddles fictions, either poor copies of reality or dangerous phantasms; it tells stories which glorify vice, wantonness and depravity; engaging the mind with fiction in a bad habit to get into for those who would be morally good in fact.“<sup>431</sup>*

Philip Sidney přispěl svým dílem k přehodnocení významu poezie v alžbětinské době a připomněl tak její významné postavení v komplexu vědění. Pro počátek renesance, pro dobu, ve které došlo ke značné proměně<sup>432</sup> ve zkoumání světa, bylo typické chápat poezii jako pouhý prostředek pro obveselení a chvilkové zapomenutí na naléhavé problémy. Obecně totiž převládal názor, který lze s určitou nadsázkou shrnout úvodním citátem této kapitoly, tedy že se poezie „zabývá pouhou malicherností, jakou je fikce, která produkuje buď prosté kopie reality anebo nebezpečné přeludy; vypráví příběhy velebící neřest, chtíč a zkaženost [...]“<sup>433</sup> Prameny tohoto přístupu k poezii je možné najít již v antice, konkrétně například u Platóna, který ve své *Ústavě* kritizuje básnictví, když říká, že „podle všeho i básníci a vypravovatelé nesprávně mluví o lidech právě ve věcech nejdůležitějších, že prý totiž mnozí lidé nespravedliví jsou šťastni a naopak spravedliví nešťastni, že jest prospěšné páchat bezpráví, děje-li se to skrytě, a spravedlnost že jest cizí prospěch, ale vlastní škoda.“<sup>434</sup> Vstřícnější pojetí poezie, jak je popsal Aristoteles ve své *Poetice*, pravděpodobně nebylo na přelomu středověku a renesance v Anglii příliš rozšířeno,<sup>435</sup> respektive bylo známo buď v originále, tedy v řečtině, nebo v latině. Učenci se tak často museli spolehnout na výklad zprostředkovaný, což pravděpodobně nebyl případ Philipa Sidneyho, který, jak bylo ukázáno v biografické části, své znalosti antických i dobových autorů získával během cesty na kontinent, kde byl přístup k textům těchto tvůrců jednodušší (viz například výše citovaná korespondence, kde říká, že téměř

---

<sup>431</sup> „Poezie je škodlivá, protože se zabývá pouhou malicherností, jakou je fikce, která produkuje buď prosté kopie reality, nebo nebezpečné přeludy; vypráví příběhy velebící neřest, chtíč a zkaženost; zaměstnává jinak morálně čistou mysl, aby ji pošpinila.“ Alexander, Gavin, 2004, s. xvii.

<sup>432</sup> Tato proměna byla zapříčiněna množstvím nových objevů, ze kterých lze vyzdvihnout např. knihtisk, který umožnil rychlejší a masovější šíření nových poznatků; zámožské objevy, které přinesly jednak nové prostředky pro růst ekonomiky ve formě přírodního bohatství, jednak poskytly materiály pro rozvoj přírodní historie a medicíny; na poli politickém a náboženském pak renesančního člověka sužovaly náboženské konflikty a války, které byly hrozivější než dříve kvůli využití nových vojenských technologií. Srov. Park, Katherine. – Daston, Lorraine, 2006, s. 7.

<sup>433</sup> Alexander, Gavin, 2004, s. xvii.

<sup>434</sup> Platón, 2001, s. 78.

<sup>435</sup> *Poetika* byla v Anglii poprvé vydána v latině roku 1619 a v angličtině ještě o 86 let později. Lazarus, Micha, 2015, s. 504.

každý den vznikají nové překlady Aristotela). Faktem nicméně zůstává, že v období, kdy začal Sidney tvořit svůj poetický koncept, nebyly úvahy o prospěšnosti poezie v Anglii příliš hojné. Je ovšem nutné zmínit, že Sidney nebyl prvním, kdo se pokusil rehabilitovat poezii – lze připomenout například dílo Puttenhamovo *The Arte of English Poesy*, a to i přesto, že jeho spis není považován za apologii básnictví, ale spíše za manuál, jak vytvořit kvalitní poezii.<sup>436</sup> Ten, podobně jako Sidney a Spenser, vychází ve své argumentaci z označení poezie za vůbec první disciplínu (z historického hlediska) mezi ostatními jako je politika, filosofie, astronomie, rétorika a další.<sup>437</sup> Shodné rysy Sidneyho poetiky lze vysledovat i u dalších autorů, a to i v případě díla Edmunda Spensera, který ostatně patřil do Sidneyho intelektuálního kruhu, takže lze předpokládat vzájemnou inspiraci obou autorů. Spenser tak podobně jako Sidney klade důraz na učení příkladem (*doctrine by ensample*), které má být přesvědčivější než vysvětlování pouček<sup>438</sup> a jeho cílem je vytvořit prostřednictvím jednotlivých hrdinů morální vzory a přispět tak ke kultivaci společenského řádu.<sup>439</sup> Spenserův koncept je tak podobný, jako u Sidneyho, rozdíl mezi nimi spočívá v tom, že Spenser nevytváří žádný teoretický spis a nezasazuje poezii do komplexu renesančního vědění.

U jmenovaných básníků lze spatřovat shodné rysy, jako je zmíněný přístup k antickým a kontinentálním vzorům, prosazování tvorby v národním jazyce a pojetí poezie jako umění nápodoby, dále chápou poezii jako disciplínu, která učí příkladem, a nikoliv pomocí výkladu pravidel, a básník je tvůrce (*maker*). Na základě uvedeného lze říci, že alžbětinská literární kultura byla charakteristická zvýšeným zájmem o básnictví, zejména pak o jeho apologii, přičemž různí autoři přistupovali k této obraně různými způsoby, i když jejich poetiky nesly mnohdy shodné rysy. Sidney je v tomto kontextu ojedinělý – zejména pak přihlédneme-li k jeho motivaci pro tvorbu poezie, ze které vychází i jeho přístup k apologii poezie. Jak bylo řečeno v závěru předchozí části, Sidney se zabýval úvahami ohledně praktického nastolení harmonické společnosti zejména pod vlivem negativních zážitků s francouzskými panovníky, ale i díky Hubertu Languetovi, který jej přivedl k Melanchtonovu učení. Za jeho inspiraci lze nicméně označit i jeho pobyt v Itálii, kde se seznámil s řadou publikací a osobností, ale například i s fenoménem pastorální poezie. Ve Vídni se pak vyučoval umění jezdeckví, na které odkazuje nejen v *Obraně*

---

<sup>436</sup> Kastnerová, Martina, 2016, s. 67 – 68.

<sup>437</sup> Puttenham, George, 2007, s. 96 – 98.

<sup>438</sup> Spenser, Edmund, 2006, s. 205.

<sup>439</sup> Kastnerová, Martina, 2016, s. 60.



*básnictví*, ale i v *Astrofelovi a Stelle*. Cestou k dosažení vytyčeného cíle se pro něho stala poezie, začal se tedy zabývat otázkou vytvoření nové poetiky, která jednak vyvracela námitky vůči poezii, jednak ukazovala prospěšnost poezie při řešení politických, náboženských a společenských problémů. Sidney proto svůj koncept (tedy nejenom teoretické dílo, ale i díla literární) nesměruje k dějinám básnictví nebo filosofickým otázkám. Poezii vymezuje vůči konkurenčním disciplínám, aby tak doložil její postavení v komplexu renesančního vědění (zejména pak mezi svobodnými uměními). Toto pojetí se ukazuje v anglickém prostředí jako poměrně inovativní, a to i přesto, že například zmiňovaný Puttenham porovnává poezii s ostatními disciplínami vzhledem k její starobylosti. Toto činí ve svém díle i Sidney, je to ovšem pouze jeden z jeho argumentů, jak bude ukázáno. Nejblíže Sidneyho konceptu je dílo Julia Caesara Scaligera, který rovněž poezii vztahuje ke konkurenčním disciplínám, aby ukázal, že „[j]ediná poezie v sobě obsáhla toto všechno a mnohem skvěleji než jmenovaná umění, protože ta ostatní, jak jsme již pravili, představují věci samé, jaké jsou, jako nějaký obraz pro uši.“<sup>440</sup> Sidney se ostatně s dílem tohoto autora setkal během svého pobytu na kontinentu – Stillman podotýká, že se Sidney s touto osobností toužil seznámit a vždy o něm hovoří velmi zdvořile.<sup>441</sup> Sidney ve svém konceptu odkazuje na řadu autorů a nechává se inspirovat jak díly jiných tvůrců, tak svými zkušenostmi, aby tak přinesl v poezii praktický nástroj osvobození od tyranie a hříšnosti.

V *Obraně básnictví* Sidney tak předkládá argumenty proti tvrzení, že poezie je škodlivým prostředkem pro zahnání dlouhé chvíle, který produkuje slabé kopie reality a vypráví příběhy oslavující neřest, chtíč a zkaženost,<sup>442</sup> jak bylo typické pro středověké a raně novověké smýšlení. Dle Sidneyho má poezie moc nás měnit, měnit způsob, jakým myslíme a jednáme, a tím vede ke ctnostnému jednání. Nutno podotknout, že ctnost je v renesanci osobním prožitkem jednotlivce a odráží se v tom, jak jedná (oproti středověku, ve kterém byla ctnost spojena s náboženskou morálkou).<sup>443</sup> Ctnostné jednání pak dle Sidneyho pojetí má být vyučováno (poezie tak má poučovat ve smyslu *docere*) tak, aby jedinec rozeznal, co je dobré a co nikoliv. Síla a výmluvnost poezie tak může sloužit v náboženské a politické sféře tím, že vytváří prostřednictvím nápodoby (*mimesis*)

---

<sup>440</sup> Scaliger, Julius Caesar, 1997, s. 80.

<sup>441</sup> Stillman, Eobert E., 2002, s. 370.

<sup>442</sup> Alexander, Gavin, 2004, s. xvii.

<sup>443</sup> Aretoulakis, Emmanouil, 2015, s. 25.

„slovní obrazy“ (*speaking pitures*), které mají potěšit a poučit čtenáře (*to teach and delight*)<sup>444</sup> s cílem motivovat (respektive pohnout – *to move*) ho ke ctnostnému jednání.<sup>445</sup>

Výše zmíněné termíny spolu s pojetím básníka jako tvůrce (*maker*) a zdůraznění nutnosti vytvářet poezii v národním jazyce, tvoří základ Sidneyho poetického konceptu a budou konkrétněji rozvedeny v následující kapitole, která pojednává o Sidneyho konceptu vědění. Jeho poetický koncept a koncept vědění (respektive argumenty ve prospěch apologie poezie a zařazení poezie do komplexu renesančního vědění, přesněji řečeno vytvoření nového komplexu vědění, ve kterém poezie zaujímá centrální postavení) jsou úzce propojeny, a proto nelze jedno vykládat bez druhého. Následující kapitola představí Sidneyho koncept vědění a termíny, které se vztahují i k poetickému konceptu budou objasňovány průběžně.

## II. Sidneyho koncept vědění

*„Now therein of all sciences (I speak still of human, and according to the human conceit) is our poet monarch. For he doth not only show the way, but giveth so sweet a prospect into the way, as will entice any man to enter into it.“*<sup>446</sup>

Sidney zejména ve svém teoretickém díle *Obrana básnictví*, ale i v dalších dílech, vytváří specifický koncept vědění, do jehož středu umisťuje poezii, jakožto disciplínu,<sup>447</sup> která je ze všech nejstarší, všechny ostatní obsahuje a zároveň přesahuje a přispívá k posílení národní svébytnosti. Vychází přitom z řady úvah, jak bylo řečeno výše, aby tak potvrdil morální funkci poezie. Je nutné připomenout, že Sidneyho teoretické dílo není systematickým pojednáním, ale spíše emotivní řečí – Sidney tak často nakládá se svými vzory a termíny poměrně volně, aby dosáhl rétorického úspěchu své řeči. „[U]vádí argumenty čerpající z poetické praxe i teorie, avšak přesvědčuje spíše rétorickým (resp. stylistickým) umem než promyšlenou strukturací obrany.“<sup>448</sup> Jeho koncept vědění je tak možné vyextrahovat z jeho děl, přičemž jej lze rozdělit do čtyř pilířů: (i) Klasifikace

---

<sup>444</sup> Sidney, Philip, 2008b, s. 217.

<sup>445</sup> Lewalski, Barbara K., 2011, s. 756.

<sup>446</sup> „A nyní je náš básník monarchou všech věd (stále mluvím o vědách o člověku). Protože on nejen, že ukazuje cestu, ale vykresluje ji natolik lákavě, že v člověku vzbudí touhu se po ní vydat.“ Sidney, Philip, 2008b, s. 226.

<sup>447</sup> Sidneyho terminologie nijak zásadně nerozlišuje mezi uměním (*art*), vědou (*science*), učením (*learning*), proto i tato práce bude označovat jednotlivé obory jako disciplíny, pokud nebude upřesněno jinak.

<sup>448</sup> Kastnerová, Martina, 2016, s. 38.

vědění; (ii) Morální a společenská úloha poezie; (iii) Poezie v národním jazyce; (iv) Obhajoba poezie vůči námitkám.

### **i. Klasifikace vědění**

*“Only the poet, disdainful to be tied to any such subjection, lifted up with the vigour of his own invention, doth grow in effect another nature, in making things either better than nature bringeth forth, or, quite anew, forms such as never were in nature [...].”<sup>449</sup>*

Za nelehkým postavením poezie, jak bylo popsáno v úvodní kapitole této části, stála řada (politických, náboženských, kulturních) faktorů, takže bylo pro ranou anglickou renesanci s velkou pravděpodobností nereálné uvažovat o poezii jako o plnohodnotné součásti (racionálního) komplexu vědění. Bylo by dokonce možné tvrdit, že v kontextu výrazných změn<sup>450</sup> na poli vědění, respektive přírodní filosofie, byly úvahy o poezii odsunuty ze středu zájmu učenců. Jinakost například přinesla jednak zpochybnění do té doby pevných východisek, jednak postavila badatele před nové úkoly: “Na jedné straně sice autorita tradičních textů v konfrontaci s poznatky založenými na empirii výrazně slábla a ukazovala se jako limitovaná jak ve svých nárocích a metodách, tak i výsledcích, na straně druhé lze však zaznamenat systematickou snahu nové poznatky uvést v soulad s dosavadním vědění, ať již se jednalo o kontext vědecký, filosofický, mytologický či biblický.”<sup>451</sup> Doposud známý svět byl vystaven neznámým, exotickým poznatkům, se kterými se musela vyrovnat nejen přírodní filosofie, ale i renesanční vědění celkově. Ke zkoumání a utřídění nových poznatků nabádá například i Francis Bacon, slovy: „Byla by to jistě pro lidi hanba, kdyby hranice intelektuálního světa zůstaly stísněny v úzkých prostorách starých objevů, jestliže končiny světa materiálního, to jest zemí, moří a hvězd byly v našich dobách až do nejzazších svých prostorů zpřístupněny a osvětleny.”<sup>452</sup>

Úsilí o nastolení souladu mezi novými poznatky a dosavadním vědění vedlo mimo jiné k pokusům o novou klasifikaci vědění (dělení, které bylo založené na Aristotelově

---

<sup>449</sup> „Pouze básník pohrdající tím, aby byl připoután k nějaké takové subjektivitě, se díky své invenci pozvedá, aby vytvořil jinou přírodu, ve které jsou věci lepší nebo zcela nové.“ Sidney, Philip, 2008b, s. 216.

<sup>450</sup> Tyto změny v oblasti vědění lze uvádět do souvislosti se zámořskými objevy, díky kterým se do známého, probádaného světa dostala nová fauna a flóra. Nelze ale opomíjet ani zmiňované náboženské a politické sváry, humanismus či další vynálezy, jako např. knihtisk.

<sup>451</sup> Černá, Jana, 2016, s. 14.

<sup>452</sup> Bacon, Francis, 1990, s. 122.

*Organonu*, již přestávalo být účinné). Třídění poznatků se věnovalo mnoho skupin a každá jinak,<sup>453</sup> přičemž poezie byla běžně považována za součást celého komplexu, a to nikoliv díky svým účinkům, ale díky používaným prostředkům: „Poezie nebyla v šestnáctém století oddělena od vědy – verše stále mohly být použity pro popis nových objevů v medicíně a přírodní filosofii.“<sup>454</sup> Při bližším pohledu se tedy ukazuje, že poezie jako taková nebyla součástí vědění – ono spíše využívalo její prostředky pro vyjádření závěrů. Sidney se tedy snaží (mimo jiné) zpochybnit tento pohled na básnictví<sup>455</sup> a zároveň dokazuje postavení poezie v komplexu renesančního vědění. Své argumenty ve prospěch poezie Sidney předkládá od kritiky nejjobecnějšího dělení vědění. To nebylo v renesanci založeno primárně na životnosti a neživotnosti subjektu, ani na použitých metodách studia,<sup>456</sup> ale rozlišovalo se mezi praktickým a teoretickým poznáním, mezi poznáním filozofů a poznáním empiriků neboli vědou (*sapientia*) a uměním (*ars*).<sup>457</sup> Z tohoto základního dělení vychází Philip Sidney na začátku své *Obrany básnictví* a dále ho rozvádí, přičemž se snaží vymezit poezii v celkovém komplexu renesančního vědění.

Právě klasifikace vědění, jak ji přinesl Sidney, bude předmětem zájmu této kapitoly. Předem je nutné připomenout, že Sidneyho klasifikace vědění je úzce propojena s jeho vymezením poezie. Toto provázání je možné vidět ve čtyřech znacích poezie: (i) poezie druhem vědění; (ii) poezie kolébkou vědění; (iii) „zlatý svět“ poezie; (iv) poezie jako umění imitace s účinkem „poučit a potěšit.“ Cílem této kapitoly je vyložit Sidneyho klasifikaci věd, která vyplývá ze čtyř zmiňovaných rysů poezie a kterou lze najít v jeho díle *Obrana básnictví* a rovněž v jeho dalších dílech.

### ***Poezie druhem vědění***

Obranu poezie Sidney začíná od zmiňovaného nejjednoduššího členění vědění na sféru umění (*ars*) a vědy (*scientia*). Básnictví bylo tradičně řazeno mezi umění, což se Sidney pokouší vyvrátit pomocí odkazu na svou zkušenost s jezdecktím, které je podle něho nejvznešenějším útvarem vojska. Přirovnává básníka k jezdcovi, který je nejen zdatným a obávaným válečníkem, ale i znakem míru; září nejen na bojišti, ale i u dvora:

---

<sup>453</sup> Viz např. Debus, Allen G., 1979, s. 50 – 52.

<sup>454</sup> Campbell, Mary B., 2006, s. 757.

<sup>455</sup> Spiller, Elizabeth, 2004, s. 5.

<sup>456</sup> Park, Katherine – Daston, Lorraine, 2006, s. 6.

<sup>457</sup> Burke, Peter, 2007, s. 103.

„[S]oldiers were the noblest estate of mankind, and horsemen the noblest of soldiers (...) they were ,asters of war and ornaments of peace; speedy goers and stron abiders; triumphers both in camps and courts.“<sup>458</sup>

Básník je tedy udatným bojovníkem a okouzlejícím dvořanem, který je obdařen nadáním, které není vrozené, ale je spíše božím darem,<sup>459</sup> či „božskou esencí,“ kterou tříbí usilovným cvičením a neváhá ji demonstrovat.<sup>460</sup> Sidney ostatně v *Obraně básnictví* dokládá, že poezie není lidským umem, ale Božím darem:

„For poesy must not be drawn by the ears; it must be gently led, or rather it must lead – which was partly the cause that made theancient-learned affirm it was divine gift, and no human skill.“<sup>461</sup>

Podobně o básni a básníku hovoří ve 25. sonetu *Astrofela a Stelly*:

„Ten z mudrců, jenž znal i tajné jevy  
nebe se tknoucí, pravil kdysi všem:  
Ctnost, jež se jednou lidským očím zjeví,  
nitro vám vznítí lásky plamenem.

Protože ale tohle člověk neví,  
jsa uzavřen v poznání smyslovém,  
nebe mu svoje krásy nevyjeví,  
nemá-li vnitřní slunce v srdci svém.“<sup>462</sup>

„The wisest scholar of the wight most wise,  
By Phoebus' doom, with sugared sentence says,  
That virtue, if it once met with our eyes,  
Strange flames of love it in our souls would raise;  
But for that man with pain this truth describes,  
While he each thing in sense's balance weighs,  
And so nor will, nor can, behold those skies  
Which inward sun to heroic mind displays.“<sup>463</sup>

Zde rozlišuje dva typy lidí, tedy ty, kteří jsou uzavřeni ve smyslovém poznání a ty, kteří mají „vnitřní slunce v srdci svém.“ Právě druhý typ lidí dokáže odtrhnout svůj vnitřní zrak od smyslového poznání a má schopnost nahlédnout krásy nebes. Skrze tuto metaforu Sidney vykresluje básníka, který byl obdařen nadáním, jež není vlastní ostatním učencům, kteří praktikují odlišné disciplíny. Je tak jeho úkolem zprostředkovávat krásy, které jsou mu vyjeveny, aby tak i ostatní lidé uviděli ctnost, která „vznítí lásky plamen“ – tedy

---

<sup>458</sup> „Vojáci jsou nejvznešenějším stavem a jezdcí jsou ti nejvznešenější z vojáků (...) jsou nástroji války a symboly míru; rychlí chodci a opatrovníci; hvězdy táborů i dvora.“ Sidney, Philip, 2008b, s. 212.

<sup>459</sup> Reisner, Noam, 2010, s. 336.

<sup>460</sup> Spiller, Elizabeth, 2004, s. 36.

<sup>461</sup> „Poezie pak nesmí být tahána za uši; ale musí být něžně vedena, respektive musí vést – což je také doklad toho, že je Božím darem a nikoliv lidským umem.“ Sidney, Philip, 2008b, s. 242.

<sup>462</sup> Sidney, Philip, 1987, s. 31.

<sup>463</sup> Sidney, Philip, 2008c, s. 162.

podnítí příjemce ke ctnostnému jednání.<sup>464</sup> Pro rozlišení poezie jakožto druhu vědy (*scientia*) – ale co se týče i dalších Sidneyho argumentů – je významné pojetí básníka. Bylo řečeno, že básník disponuje speciálními vlastnostmi, které jsou Božím darem a které je nutné procvičovat. Jeho úlohou je pak zprostředkovávat příjemci to, co mu zůstává skryto za smyslovým poznáním (umožňuje tak čtenáři nebo divákovi nahlédnout do „zlatého světa“ – více o tomto níže). Básník je pak v Sidneyho pojetí<sup>465</sup> tvůrcem (*maker, creator*), což dle něho vyplývá ze samotné etymologie tohoto slova.<sup>466</sup> Heninger dodává, že podle Sidneyho není pro básníka charakteristické to, že skládá verše, ale že vytváří (*create*) imaginární svět. Je tak „vynálezcem, který napíná své mentální síly, aby vyprodukoval báseň, která ztvárňuje ‚druhou přírodu‘,“<sup>467</sup> básník tak po vzoru Boha stvořitele vytváří „analogické universum“<sup>468</sup> – Sidney zde tak čerpá z pythagorejského konceptu literárního mikrokosmu.<sup>469</sup> Básník tedy své dílo nemůže založit pouze na fantazii, ale vychází z „měděného světa“ Přírody, kterou ztvárňuje v „nejzářivějších

---

<sup>464</sup> Toto vzbuzení libosti za účelem potěšení a poučení o tom, co je ctnostné je dalším důležitým prvkem Sidneyho konceptu a bude o tom pojednáno níže.

<sup>465</sup> Pojetí básníka jako tvůrce (*makter*) lze označit za specifický rys alžbětinské renesance, jelikož se stalo typickým pro alžbětinské poetiky. Například George Puttenham a Jonson hovoří o básníku jako o tvůrci a Spenser často používá slovo vytvořit (*make*) ve vztahu k básnické činnosti. Srov. Heninger, S. K., 2013, s. 287 - 288.

<sup>466</sup> Více ohledně Sidneyho vymezení básníka a básnictví ve vztahu k historickému vývoji těchto termínů viz níže.

<sup>467</sup> Heninger, S. K., 2013, s. 290 – 291.

<sup>468</sup> Tamtéž, s. 293. Toto je poměrně odvážné propojení básníka a Boha, Sidney nicméně s tímto propojením dále pracuje, když předkládá argumenty vůči námitkám, které jsou vůči poezii vznášeny. O tomto bude pojednáno níže.

<sup>469</sup> Tamtéž, s. xiii.

barvách“, čímž přibližuje čtenáři dílo Boží, rajskou zahradu.<sup>470</sup> Obrazně by bylo možné říci, že Bůh vložil do rukou básníka dvojsečnou zbraň v podobě poezie, která mu umožňuje předložit „zlatý svět“ druhé, pestřejší přírody, na druhou stranu s tímto přichází i jistá omezení. Tím, že je (dle Sidneyho) poezie a Boží poselství stejné podstaty, musí básník dodržovat určité (formální a obsahové) principy, a to tak, aby co nejlépe napodobil Boží záměr.<sup>471</sup>

Zároveň Sidney zdůrazňuje, že právě schopnost vytvořit „druhou přírodu“ či „zlatý svět“<sup>472</sup> je klíčové pro definování postavy básníka – básníkem tak není ten, kdo veršuje,<sup>473</sup> nebo ten, kdo pouze kopíruje vzory, jak dokládá v několika sonetech – například v 74. sonetu:

*„[...] Šílenství básnické? Toť předmět sporů,  
ač nechápu, oč vlastně komu jde;  
při Styxu ovšem odpřisáhnout mohu,  
že cizí vtipnost nekradu, to ne.“<sup>474</sup>*

*„Some do I hear of poet's fury tell,  
But (God wot) wot not what want they mean by it;  
And this is I swear, by blackest brook of hell,  
I am not pick-purse of another's wit.“<sup>475</sup>*

---

<sup>470</sup> Tamtéž, s. 307.

<sup>471</sup> Tamtéž, s. 338.

<sup>472</sup> K termínům „zlatý svět“ a „druhá příroda“ viz níže.

<sup>473</sup> Sidney, Philip, 2008b, s. 218. Prohlášení, že veršování není nutným poznávacím znamením básníka je i jedním z argumentů, které Sidney používá v odpovědi na námítky vůči básnictví – viz poslední kapitola.

<sup>474</sup> Sidney, Philip, 1987, s. 80.

<sup>475</sup> Sidney, Philip, 2008c, s. 184.

Zde lze opět spatřovat propojení nadání, které je dáno od Boha s tvořivou činností básníka<sup>476</sup> a „básník je pak komplexní postavou – literátem, řečníkem, intelektuálem, mravním vzorem a společensky uvědomělou osobností.“<sup>477</sup> Vzorem takovéto komplexní osobnosti je pak Sidney, jak bylo již ukázáno výše. Jeho dílo tak lze chápat (ve zmiňovaném kontextu), jako odraz Božího vnuknutí, kdy ve svém teoretickém díle připomíná významnou úlohu poezie a v literárním díle vytváří „druhou přírodu,“ „zlatý svět,“ „analogické universum.“ To, že je i Sidney obdařen tímto darem lze pak doložit například 49. sonetem, ve kterém Sidney opět odkazuje k jezdeckví:

*„Já na koni a na mě Láska cvičí  
se v jezdeckví. A zvláštní, že teď sám  
koni se jezdcem, Lásce koněm zdám  
a lidská péče mě (co koně) ničí.*

*[...] Vede mě tvrdě, ať se kam chci pohnu,  
a teď mě v ruce má tak pevně,  
že jak mě vede, je až příjemné.“<sup>478</sup>*

*„I on my horse, and love on me, doth try  
Our horsemanships, while by strange work I  
prove*

*A horseman to my horse, a horse to love;  
And now man's wrongs in me, poor beast, descry.*

*[...] He sits me fast, however I do stir;  
And now hath made me to his hand so right  
That in the manage myself takes delight.“<sup>479</sup>*

Zde je sám jezdcem, oním udatným a všestranným bojovníkem, ale je také řízen Láskou, tedy jakousi Božskou silou, která mu vytyčuje cestu. V této metafoře tak lze vidět, že Sidneyho básník má dar vidět to, co ostatní nikoliv, ale zároveň se musí pohybovat ve vytyčených mezích – toto je v souladu se Sidneyho popsáním pojetím básníka jako tvůrce.

Poezii, výtvar tohoto všestranného autora, který podobně jako jezdec vyniká mezi ostatními vojáky, tak i on září mezi umělci, tak z principu nelze řadit do sféry umění v širším slova smyslu, kdy jsou uměním chápány materiální artefakty. Již v úvodním příběhu *Obrany* lze vidět Sidneyho snahu o zdůraznění významu poezie. Je patrné, že poezie, jakožto výtvar, který vznikl po pečlivém rozvážení a který mohl stvořit pouze člověk obdařen určitými schopnostmi, které jiným nebyly dopřány, není pouhým

<sup>476</sup> Kastnerová dodává, že „[a]nalogie básníka jako tvůrce fiktivního světa a Božského tvůrce je pro alžbětinice zřejmě srozumitelná nejen na základě odkazu na antické vzory, ale i v souvislosti s rozšířenou metaforou divadla světa. Kastnerová, Martina, 2016, s. 42.

<sup>477</sup> Kastnerová, Martina, 2016, s. 18.

<sup>478</sup> Sidney, Philip, 1987, s. 55.

<sup>479</sup> Sidney, Philip, 2008c, s. 172.



artefaktem sloužícím k pobavení. Poezie je naopak druhem vědění a má tedy své místo nejen mezi disciplínami trivie a kvadrivia.

### ***Poezie kolébkou vědění***

Sidney své argumenty ve prospěch postavení poezie dokládá i z čistě historického pohledu. Upozorňuje na to, že při bližším pohledu na podobu antické filosofie, historiografie a dalších disciplín si nelze nevšimnout faktu, že se tehdy hojně využívaly básnické prostředky pro vyjádření důležitých sdělení:

*„This did so notably show itself, that the philosophers of Greece durst not a long time appear to the world but under the masks of poets.“<sup>480</sup>*

Dokonce i později v Bibli lze vysledovat použití básnických prostředků, a to právě tehdy, kdy je sdělována závažná informace, jak je tomu například v případě Žalmů:

*„But even the name of Psalms will speak for me, which being interpreted is nothing but songs; then that it is fully written in metre, as all learned Hebricians agree, although the rules be not yet fully found; lastly and principally, his handling his prophecy, which is merely poetical [...].“<sup>481</sup>*

Sidney zde vyjadřuje (spíše stylizované) překvapení, že právě Žalmy, posvátné Biblické texty, které přináší významná morální poučení, jsou psána v básnickém jazyce. Na tomto místě dokládá, že poezie je vhodná k tomu, aby se stala praktickým nástrojem pro kultivaci myšlení a jednání jedinců, aby bylo ctnostné,<sup>482</sup> a z historického hlediska pak dokládá starobylost poezie.

Poezie je tedy ze všech oblastí lidského vědění nejstarší a lze ji považovat za univerzální - však i řečtí filosofové dlouho světu odhalovali v maskách básníků: Thales, Empedokles a Parmenides zpívali ve verších svou přírodní filosofii; stejně činili Pythagoras a Phocylides, když udíleli rady ohledně morálky; Tyrtæus užíval verše ve válečných záležitostech; i Solomon v otázkách politiky, když psal svá pojednání ve verších.<sup>483</sup> Sidney si v kontextu vymezení básníka z historického pohledu vypomáhá i etymologickými argumenty, když připomíná římské chápání básníka jako proroka (*vates*)

---

<sup>480</sup> „Je jasně patrné, že se řečtí filosofové dlouho prezentovali světu pod maskami básníků.“ Sidney, Philip, 2008b, s. 213.

<sup>481</sup> „Ale i název Žalm hovoří pro mě, jelikož když jej interpretujeme, zjistíme, že to není nic jiného než píseň, která je zcela napsána v rýmu, ačkoliv jeho pravidla nejsou úplně nalezena; nakonec se zabývají proroctvím, což je také záležitostí poezie [...].“ Sidney, Philip, 2008b, s. 215.

<sup>482</sup> Sidney se k Davidovým Žalmům vrací ještě jednou, když s jejich pomocí vyvrací námitky vůči poezii (viz poslední kapitola).

<sup>483</sup> Sidney, Philip, 2008b, s. 213.

a řecké jako tvůrce (*makter*).<sup>484</sup> Sidney tímto ukazuje nadřazenost poezie vůči konkurenčním disciplínám z historického úhlu pohledu a zaštiťuje tak její postavení v komplexu renesančního vědění.

### **„Zlatý svět“ poezie**

Sidney svou argumentaci ve prospěch poezie dále rozvádí jejím vymezením vůči ostatním disciplínám, konkrétně vůči astronomii, geometrii, aritmetice, hudbě, přírodní a morální filosofii, právu, historii, gramatice, rétorice, logice, fyzice a metafyzice.<sup>485</sup> Sidney mezi těmito vědami nijak nerozlišuje a nijak je netřídí např. podle předmětu zájmu. Pro něho je stěžejní to, jaký mají veškeré tyto oblasti vědění cíl (*scope*). Stillman podotýká, že termín *scope* je zásadní pro Sidneyho vymezení básnictví. Jeho etymologii lze vysledovat až do antického Řecka, kde označoval lukostřelecký cíl,<sup>486</sup> později tvořil součást Melanchtonovy rétorické nauky<sup>487</sup> a jeho následovníci přetvořili Aristotelův rétorický termín ve „vitální komponent“ interpretačního rámce – hermeneutického, rétorického, etického politického a církevního.<sup>488</sup> Z těchto pojetí vychází i Sidney, pro kterého je cíl (*scope*) jednak označením schopnosti básně přinést potěšení a poučení, a tím přivést příjemce k univerzálnímu poučení; jednak s jeho pomocí definuje cíl veškerých disciplín obecně; a za třetí ho používá pro rozlišení božského od ostatních.<sup>489</sup> Tato podkapitola pracuje s druhým jmenovaným významem termínu.

Sidney v *Obraně básnictví* říká, že cílem (*scope*) všech disciplín je příroda:

*„There is no art delivered to mankind that hath not the works of nature for his principal object, without which they could not consist, and on which they so depend, as they beome actors and players, as it were, of what nature will have set forth.“*<sup>490</sup>

Toto tvrzení dokládá na konkrétních příkladech:

*„So doth the astronomer look upon the stars, and by that he seeth, set down what order nature hath taken therein. [...] The natural philosopher thereon hath his name, and the moral philosopher standeth upon*

---

<sup>484</sup> Sidney, Philip, 2008b, s. 214 – 215.

<sup>485</sup> Tamtéž, s. 216.

<sup>486</sup> Stillman, Robert E., 2002, s. 359.

<sup>487</sup> Tamtéž, s. 364.

<sup>488</sup> Tamtéž, s. 361.

<sup>489</sup> Tamtéž, s. 355. K problematice učení příkladem skrze potěšení a poučení bude pojednáno později.

<sup>490</sup> „Neexistuje žádné umění, které by nemělo za svůj hlavní předmět přírodu, bez ní by byla tato umění nekonzistentní a jsou na ní tak závislí, že se stávají herci a hráči v tom, co jim příroda přichystala.“ Sidney, Philip, 2008b, s. 215.

*natural virtues, vices, or passions of man; and follow nature (saith he) therein, and thou shalt not err. The lawyer saith what men have determined [...]. The grammarian speaketh only of the rules of speech [...].*<sup>491</sup>

Dle Sidneyho je pak cílem učenců, kteří se pro některou z těchto disciplín rozhodnou, vědění, které by osvobodilo jejich mysl ze „žaláře těla,“ aby si mohli užívat vlastní „božské esence“ (*divine essence*):

*„But all, one and other, having this scope: to know, and by knowledge to lift up the mind from the dungeon of the body to the enjoying his own divine essence.“*<sup>492</sup>

Sidney tak zde uznává, že i jiný učenec než básník dokáže nahlédnout Boží dílo, nicméně se jedná o prožitek čistě osobní. Tito učenci nedokáží své zkušenosti s touto „božskou esencí“ předat publiku. Sidney tak tyto disciplíny<sup>493</sup> označuje jako „pomocné disciplíny“ (*serving sciences*), a to právě proto, že se zabývají pouze samy sebou a navíc při praktickém zkoumání těchto disciplín přicházejí různá úskalí, jako například v tom, že se astronom příliš zahledí do hvězd a spadne do jámy.<sup>494</sup> Dle Sidneyho je tak vhodné být s těmito disciplínami obeznámen, jak ukázala jeho biografie, ale mají být spíše pomocníkem pro básníka, jako například v Sidneyho 63. sonetu:

*„Svou moc nechť dokáže teď gramatika!  
Ač hrůzou vrývá se do dětských čel,  
má holubice z jejích pravidel  
a ctnosti své smí stvořit prostředníka.“*<sup>495</sup>

*„O grammar rules, O now your virtues show:  
So children still read you with awful eyes,  
As my young dove may in your precepts wise,  
Her grant to me, by her own virtue, know.“*<sup>496</sup>

Podle Sidneyho je pouze jeden učenec, jenž se díky své vlastní invenci dokáže oprostit od subjektivního prožitku poznané „božské esence“ a vytvořit novou, přírodu, která je obsažena v poezii.<sup>497</sup> Sidney takto vyzdvihuje básníka a jeho dílo nad ostatní učence právě tím, že narozdíl od nich dokáže zprostředkovat onu „božskou esenci.“ Nutno

---

<sup>491</sup> „Astronom zkoumá hvězdy a jejich uspořádání, aby pochopil zákonitosti přírody, [...] přírodní filosof má již v názvu svůj předmět a morální filosof se zabývá přirozenými ctnostmi, neřestmi a vášněmi člověka a následuje přírodu, Právník hovoří o tom, k čemu se člověk odhodlal [...]. Gramatik hledí jen na uspořádání řeči [...]. Sidney, Philip, 2008b, s. 216.

<sup>492</sup> „Ale všechna mají jeden cíl: vědět a prostřednictvím vědění pozvednout mysl z žaláře těla, aby si užila vlastní božskou esenci.“ Sidney, Philip, 2008b, s. 219.

<sup>493</sup> Sidney na tomto místě nerozlišuje mezi uměním (*art*) a věděním, respektive vědou (*science*). Na jednom místě odkazuje na jmenované disciplíny jako na umění, jinde jako na vědění. Srov. Sidney, Philip, 2008b, s. 215 a 219.

<sup>494</sup> Sidney, Philip, 2008b, s. 219.

<sup>495</sup> Sidney, Philip, 1987, s. 69

<sup>496</sup> Sidney, Philip, 2008c, s. 177.

<sup>497</sup> Sidney, Philip, 2008b, s. 216.

podotknout, že toto pojetí básnictví, respektive tvořivé síly poezie je v souladu s alžbětinským chápáním řeči, které mělo blízko k magické moci slova – ta přímo souvisela s předměty, které označovala a mohla na ně působit. Tato autorita pak vycházela z Bible, respektive z „autority Biblického slova.“<sup>498</sup> Poezii pak Sidney označuje jako „zlatý svět,“ který má za úkol transformovat „vnitřní svět čtenáře“ tak, aby bylo jeho další jednání ctnostné, mravné.<sup>499</sup> V této „druhé přírodě“ jsou tedy vykresleny věci ne tak, jak jsou či byly, ale jaké by mohly, respektive měly být:

*„Nature never set forth the earth in so rich tapisery as divers poets have done – neither with pleasant rivers, fruitful trees, sweet-smelling flowers, nor whatsoever else may make the too much loved earth more lovely.“<sup>500</sup>*

Tento „zlatý svět“ představuje určité osvobození od reálného „mosazného světa,“ který je plný násilí, tyranie a nemoci; poezie dokonce dokáže (dle Sidneyho) z děsivých bitev a strašlivých monster učinit pomocí imaginace něco příjemného.<sup>501</sup> Tento popis „zlatého světa“ může vést k závěru, že poezie skutečně vytváří pouhou fikci, která nepřináší nic než potěšení a pokušení. Při bližším prozkoumání podstaty Sidneyho „zlatého světa“ je ale zřejmé, že problém poezie jako vědy je daleko komplexnější. Poezie je totiž jistým druhem experimentu, je „malým světem“, ve kterém jsou divákovi ukázány konkrétní problémy tak, aby v něm vyvolaly univerzální poučení.<sup>502</sup> „Zlatý svět“ poezie má (podobně jako aktuální svět) svého stvořitele, své zákony a přírodní síly, a především má svůj účel.<sup>503</sup> Tento svět je tak něčím více než volně zkonstruovanou, sugestivní metaforou světa, je imitací, padělkem, zpodobněním Stvořitelova díla.<sup>504</sup>

Sidney tedy dokazuje postavení poezie ve sféře vědy (*science*) pomocí odkazu na cíle jednotlivých odvětví. Dokonce podtrhuje význam a postavení poezie tím, že o ostatních odvětvích vědění mluví jako o „uměních“ (*ars*).<sup>505</sup> Dle něho se všechna „umění“ zabývají přírodou a nejinak tomu je u poezie. Sidney ovšem zdůrazňuje, že básnictví z „měděného světa“ přírody pouze vychází při tvorbě světa „zlatého.“ Tento „zlatý svět“ či „druhá

---

<sup>498</sup> Hilský, Martin, 2020, s. 510.

<sup>499</sup> Stillman, Robert E., 2008, s. 4.

<sup>500</sup> „Příroda nikdy nevykreslí svět v takových barvách, jak ho popisují básníci – s pěknými řekami, plodnými stromy, sladce vonícími květinami, či s čímkoliv dalším, co by udělalo milovanou zemi líbeznější.“ Sidney, Philip, 2008b, s. 216.

<sup>501</sup> Sidney, Philip, 2008b, s. 227.

<sup>502</sup> Spiller, 2004, s. 28. Stillman dodává, že Sidney byl vůbec prvním, kdo v renesanční Evropě explicitně znovu představil literární dílo jako malý svět. Stillman, Robert E., 2002, s. 372.

<sup>503</sup> Stillman, Robert E., 2002, s. 379.

<sup>504</sup> Tamtéž, s. 375. Více k námitkám v poslední kapitole.

<sup>505</sup> Spiller, Elizabeth., 2004, s. 37.

příroda“ ukazuje to, jak by mohl vypadat svět a básník tento svět tvoří za účelem poučit a potěšit.<sup>506</sup> Sidney zde tak jednak staví básnictví nad ostatní disciplíny zkoumající přírodu tím, že potvrzuje, že básník dokáže vytvořit přírodu novou, která každému příjemci dovolí nahlédnout Boží záměr. Zároveň je jeho „druhá příroda“ dějištěm určitého příběhu, který má v divákovi nebo čtenáři vyvolat patřičné emoce, aby se rozhodl upravit své jednání tak, aby bylo ctnostné, jak dokládá například jeho 71. sonet:

„Kdo v nejkrásnější knize Přírody  
chce poznat ctnost, jež sladce sídlí v kráse,  
nechť, Stello, pilně do tebe se začte,  
do stránek lásky, plných pohody.“<sup>507</sup>

„Who will in fairest book of nature know  
How virtue may best lodged in beauty be,  
Let him but learn of love to read in thee,  
Stella, those fair lines which true goodness  
show.“<sup>508</sup>

Sidney takto propojuje zkoumání přírody, respektive její přiblížení publiku, s morálním a společenským účinkem, který má vyvolat poezie. Sám pak takovou přírodu vytváří ve své *Arkádii*, zejména v její první verzi, kde zasazuje příběh do pastorální krajiny.<sup>509</sup>

### ***Poezie jako umění nápodoby (mimesis) s účinkem „poučit a potěšit“ (to teach and delight)***

Předchozí text ukázal, jak Sidney posouvá poezii ze sféry umění do vědy, kde jasně vymezil její místo pomocí srovnání cílů (*scope*) jednotlivých odvětví. Zároveň poukázal na to, že z historického hlediska je filosofie nejstarší disciplínou, což legitimizuje její místo v hierarchii vědění, kterou Sidney vytváří. Svou klasifikaci dále rozšiřuje o vymezení poezie vůči historii a morální filosofii, které dle něho mají stejný cíl (*scope*), ale naplňují ho odlišně. Sidney toto rozlišení začíná tím, že vymezuje tři druhy „slovních obrazů“ (*speaking pictures*) na základě schopnosti imitace (*imitation*). Poezie je totiž dle Sidneyho uměním nápodoby:

---

<sup>506</sup> Stillman, Robert E., 2002, s. 375.

<sup>507</sup> Sidney, Philip, 1987, s. 77.

<sup>508</sup> Sidney, Philip, 2008c, s. 182.

<sup>509</sup> Více o pastorální krajině a jejích specifikách bude pojednáno v následující kapitole.

„Poesy therefore is an art of imitation, for so Aristotle termeth it in the word *mimesis* – that is to say, a representing, counterfeiting, or figuring forth – to speak metaphorically, a speaking picture; with this end, to teach and delight.“<sup>510</sup>

Nutno podotknout, že vymezení termínu nápodoby je v souvislosti s alžbětinskou literární kulturou komplikované, jelikož v sobě zahrnuje několik významů, které se vzájemně prolínají (ostatně i Sidney v citované definici používá několik termínů, jako je imitace, reprezentace, mimeze, a další, přičemž nelze říci, že by mezi nimi činil rozdíl – ten spočívá nikoliv v použitých termínech, ale v tom, co vyjadřují – viz níže). Alexander rozlišuje renesanční nápodobu jako reprezentaci (tedy tradiční *mimesis*), dále imitaci literárního a stylistického modelu (*imitatio*) a nápodobu čtenářským chováním (*emulation*).<sup>511</sup> Nový historismus zavádí v tomto kontextu pojem *reprezentace*, který nahrazuje (terminologicky) pojmy *mimesis* a *imitatio*.<sup>512</sup> Reisner pak upozorňuje na různé typy nápodoby, kterou může básník vytvořit, a sice prorockou / mystickou, filosofickou a morální<sup>513</sup> (což odpovídá Sidneyho rozlišení „slovních obrazů“) Tento autor též upozorňuje, že Sidneyho pojetí termínu je „podivuhodně originální“ a „teologicky smělé,“ protože nezdůrazňuje etickou hodnotu pravdivého znázornění samotného objektu, ale klade důraz na pravdivé ztvárnění abstraktních morálních idejí. Sidney tak (dle něho) spatřuje pouze v umění nápodoby možnost přiblížit divákovi abstraktní ctnosti, jako je odvaha, moudrost, láska nebo zbožnost.<sup>514</sup> Podobně o Sidneyho pojetí *mimesis* hovoří i Heninger, který upozorňuje, že Sidney ve své definici explicitně hovoří o tom, že básník nutně musí vytvářet obrazy (*speaking pictures*), aby tak převedl, respektive přeložil, abstraktní do konkrétního.<sup>515</sup> Sidney zde propojuje svůj koncept „zlatého světa“ (tedy imaginární ztvárnění světa) s morálním účinkem poezie, přičemž u něho dochází k posunu významu *mimesis* v tom smyslu, že poezie v první řadě nenapodobuje fyzickou realitu přírody, ale napodobuje onu zmiňovanou „Božskou esenci.“<sup>516</sup>

Sidney tedy opět ukazuje, že poezie zprostředkovává ono božské, „zlatý svět,“ tedy věci takové, jaké by měly být, pokud by nedošlo k prvnímu hříchu a nejedná se pouze o

---

<sup>510</sup> „Poezie je uměním imitace, nebo Aristotelovou terminologií je mimezí, tedy reprezentací, nápodobou nebo znázorněním – metaforicky řečeno je mluvícím obrazem; který má za účinek poučit a potěšit.“ Sidney, Philip, 2008b, s. 217.

<sup>511</sup> Alexander, Gavin, 2004, s. xxxi – xxxiv.

<sup>512</sup> Kastnerová, Martina, 2016, s. 23. Dále Gallagher, Catherine – Greenblatt, Stephen, 2000, s. 3 – 17.

<sup>513</sup> Reisner, Noam, 2010, s. 338.

<sup>514</sup> Tamtéž, s. 337.

<sup>515</sup> Heninger, S. K., 2013, s. 307.

<sup>516</sup> Spiller, Elizabeth, 2004, s. 38.

znázornění materiálního, fyzického světa, ale zejména abstraktních hodnot. Básník takto vytváří „slovní obrazy“ (*speaking pictures*)<sup>517</sup> a Jacobson dodává, že na základě Sidneyho přirovnání poezie k obrazu lze doložit, že pro něho není básnictví „pouze“ slovním konstruktem, ale vytváří názornou ukázkou ctnostného a mravního jednání.<sup>518</sup> Tyto obrazy mají jediný účel – poučit a potěšit (*to teach and delight*)<sup>519</sup> čtenáře, a tím ho přivést k tomu, aby aktivně upravil své jednání podle tohoto názorného vzoru.<sup>520</sup> Sidney uvádí, že existují tři<sup>521</sup> druhy těchto „obrazů“, jak bylo avizováno výše: první napodobuje dokonalosti Boha:

*„The chief, both in antiquity and excellency, were they that did imitate the unconceivable excellencies of God. Such were David in his Psalms; Solomon in his Song of Songs, in his Ecclesiastes, and Proverbs;“*<sup>522</sup>

Biblické texty jsou tak dle Sidneyho druhem básnictví, které popisují dokonalosti Boha, přičemž jsou vázány zachováním Božího poselství (nevytváří tak nic nového, ale zprostředkovávají Boží záměr). Přírodu nepřesahuje ani druhý typ „obrazů“, které využívají ostatní sféry vědění, jako například filosofie, astronomie či historie:

*„The seond kind is of them that deal with matters philosophical either moral [...], or natural [...]; or astronomical [...]; or historical [...].“*<sup>523</sup>

Tyto obrazy podle Sidneyho podávají pouze popis toho, co je v aktuálním, fyzickém, „měděném“, pokud použijeme Sidneyho terminologii, světě a nevytváří nic pomocí vlastní invence. To dokáže pouze třetí typ, který neimituje nic, co bylo, je nebo bude, ale ukazuje, co by mělo být:

---

<sup>517</sup> Zde Sidney čerpá z Horatiova textu *O umění básnickém*, a právě zejména v chápání básní jako obrazů a v pojetí úkolu básníka prospívat a bavit. Srov. Kastnerová, Martina, 2016, s. 33. A Horatius, 2002.

<sup>518</sup> Jacobson, Daniel, 1996.

<sup>519</sup> Tato formule, tedy že poezie (kterou je myšlena veškerá fikce) musí pohnout, poučit a potěšit, vychází primárně z rétoriky a popisuje práci řečníka: „Za nejlepší řečníky jsou považováni ti, kteří dokážou svou řečí instruovat, potěšit a pohnout mysl svých čtenářů.“ Alexander, Gavin, 2004, s. xxxv. A dokládá též spjatost rétoriky a poetiky, což lze považovat za specifický rys alžbětinské literární kultury. Srov. Kastnerová, Martina, 2016, s. 24.

<sup>520</sup> Lewalski, Barbara K., 2011, s. 756.

<sup>521</sup> Sidney zde patrně opět vyháází z Langueta, který mu v jednom z dopisů doporučuje hierarchii čtení – tedy, že by se Sidney nejdříve měl zabývat Písmem, pak morální filosofií a historií. Stillman, Robert E., 2002, s. 362 – 363.

<sup>522</sup> „Hlavním druhem je ten, který imituje nepředstavitelné dokonalosti Boha. Jak činí například David ve svých Žalmech; Šalamoun v Písni písní, v Knihy Kazatele a v příslovích.“ Sidney, Philip, 2008b, s. 217.

<sup>523</sup> „Druhý typ je ten, který se zabývá záležitostmi morální nebo přírodní filosofie; astronomie; nebo historie.“ Sidney, Philip, 2008b, s. 217 – 218.

*„For these third be they which most properly do imitate to teach and delight, and to imitate borrow nothing of what is, hath been, or shall be; but range, only reined with learned discretion, into the divine consideration of what may be and should be.“<sup>524</sup>*

Reisner na tomto místě upozorňuje na problematiku anglických spojení *shall be* a *should be*, mezi kterými Sidney explicitně rozlišuje, ačkoliv čeština tento problém nevystihne vždy přesvědčivě – připomeňme, že *shall* je zpravidla používáno pro vyjádření idejí nebo zákonů, oproti tomu *should* vyjadřuje osobní názory, pohnutky a zejména se užívá při dávání rady. Reisner říká, že pro kalvinisty a luterány, se kterými byl Sidney ve styku, je Bůh popsán jako věčná idea bytí, která byla, je a bude (zde ve významu *shall*); stojí tak mimo čas a je tím vzdálena od lidského hříchu. Bůh se pak zjevuje ve stvořeném světě pouze skrze skrytou imanenci, respektive skrze prozřetelnost. Toto pojetí ovšem Sidney transformuje, jelikož jeho básník dokáže nahlédnout do Božské mysli a ztvární tak ne to, co by mělo být (ve smyslu *shall*), ale to, co je (respektive mělo být ve smyslu *should*).<sup>525</sup> Básník tak, dle tohoto rozboru, vytváří imaginární svět, ve kterém představuje příjemci věci tak, jak by měly být ve smyslu *should*, čímž dává rady, respektive morální poučení. Tento třetí druh v divákovi dokáže nejlépe vyvolat patřičné emoce a Sidney tento typ „obrazů“ dále dělí na lyriku, tragédii, komedii, satiru, jamb, elegii, pastorální a hrdinskou báseň.<sup>526</sup> Je ovšem zřejmé, že ať se básník rozhodne pro kteroukoliv formu, vždy musí sledovat stěžejní účinek, tedy „poučit a potěšit“ (*to teach and delight*), aby tak dosáhl cíle (*scope*), kterým je vzbudit v příjemci povědomí o tom, co je ctnostné a zároveň v něm podnítit touhu po úpravě svého jednání dle tohoto vzoru:

*„For these indeed do merely make to imitate, and imitate both to delight and teach; and delight, to move men to take that goodness in hand, which without delight they would fly as from a stranger; and teach, to make them know that goodness whereunto they are moved – which being the noblest scope to which ever any learning was directed, yet want there not idle tongues to bark at them.“<sup>527</sup>*

Sidneyho básník tak vytváří „druhou přírodu“ nebo „zlatý svět,“ ve kterém jsou všechny fyzické věci vykresleny lépe než, jak je člověk zná ze svého světa. Tímto tak začíná v příjemci navozovat pocit potěšení (*delight*) z krásné krajiny. Tato krajina je ovšem spíše

---

<sup>524</sup> „Třetí druh nejlépe imituje za účelem poučení a potěšení; a k imitování si nevybírají nic, co je, bylo nebo mělo být, ale ukazuje věci, jak by měly s určitostí vypadat.“ Sidney, Philip, 2008b, s. 218.

<sup>525</sup> Reisner, Noam, 2010, s. 337.

<sup>526</sup> O vybraných žánrech bylo pojednáno v předchozí části, o pastorální poezii bude hovořeno v následující kapitole.

<sup>527</sup> „[Třetí druh obrazů] je stvořen k tomu, aby imitoval za účelem potěšení a poučení; potěšení, aby člověk viděl, co je dobré a byl k tomu pohnut a aby od toho dobrého neutekl jako od něčeho cizího; a poučení, aby člověk věděl, že je to právě dobro, k čemu je veden – a to je ten nejvyšší cíl veškerého vědění.“ Sidney, Philip, 2008b, s. 218.



pomocníkem, který má upoutat mysl čtenáře nebo diváka. Stěžejní je pak pro Sidneyho ztvárnění jednotlivých abstraktních ctností, které mají v příjemci vyvolat touhu (respektive pohnutí – *move*) po tom, aby i on jednal dle tohoto předloženého vzoru. Zde tedy Sidney (podobně jako Spenser) čerpá z doktríny „učení příkladem,“ kdy poezie vyučuje na základě reprezentace morálního vzoru a ctnosti.<sup>528</sup> Tímto pak Sidney postupuje dále ve své klasifikaci vědění, kdy na základě svého poetického konceptu, jak byl předložen výše, vymezuje básnictví vůči konkurenčním disciplínám morální filosofie a historie, které rovněž sledují stejný cíl (*scope*) jako poezie,<sup>529</sup> ale k jeho naplnění dochází odlišnými způsoby. S mírnou nadsázkou by se dalo říci, že Sidney ve své *Obraně* uspořádává soutěž<sup>530</sup> mezi těmito disciplínami, přičemž vítězkou, respektive „princeznou nade všemi“ (tedy disciplínou, která v hierarchii vědění bude stát nejvýše) bude ta, která přivede lidi ke ctnosti nejlépe:

*„So that, the endind end of all earthly learning being virtuous action, those skills that most serve to bring forth that have most just title to be princes over all the rest.“<sup>531</sup>*

Filosof učí ctnosti prostřednictvím abstraktních úvah a používá nesrozumitelný jazyk, takže je šťasten ten, kdo předkládanému textu porozumí a nešťastnější je ten, kdo dokáže tyto obecné, abstraktní poučky aplikovat do běžného života:

*„For his knowledge standeth so upon the abstract and general, that happy is that man who may understand him, and more happy that can apply what he doth understand.“<sup>532</sup>*

Filosofy pak Sidney charakterizuje jako nepřístupné muže, kteří se snaží o zdání štědrosti, vymýšlí definice a různá dělení ve snaze najít cestu, jak vyučovat lidi ctnosti. Tito mužové jsou pak dle Sidneyho pro běžného člověka spíše nepřístupní, protože se uzavírají do svého světa a když je někdo vyruší, tak jsou mrzutí, ale navenek se snaží budít zdání sofistikovaného intelektuála s knihou v ruce a hovořícího velmi vybraně.<sup>533</sup>

Poezie naproti tomu předkládá čtenáři konkrétní příklady („slovní obrazy“) ctnosti, kterými poučuje (*teach, docere*) o tom, co je dobré. Tyto konkrétní příklady jsou pak,

---

<sup>528</sup> Kastnerová, Martina, 2016, s. 47 – 48.

<sup>529</sup> Strozier, Robert M., 1972, s. 52.

<sup>530</sup> Sidney sám používá slovo soutěžící ve vztahu poezie, morální filosofie a historie. Sidney, Philip, 2008b, s. 220.

<sup>531</sup> „Takže [cílem by mělo být], aby veškeré pozemské učení vedlo ke ctnostnému jednání a je nutné upřednostnit to učení, které dokáže k tomuto jednání pohnout nejlépe a taková disciplína by měla být princeznou stojící nad ostatními.“ Sidney, Philip, 2008b, s. 219 – 220.

<sup>532</sup> „Jeho předkládané znalosti jsou natolik abstraktní a obecné, že je šťasten ten, kdo jim rozumí a ještě šťastnější je ten, kdo se jimi dokáže řídit.“ Sidney, Philip, 2008b, s. 221.

<sup>533</sup> Sidney, Philip, 2008b, s. 220.

podle Sidneyho, příjemci srozumitelnější a dochází tak u něho k uvědomění si toho, co je dobré a že je k tomuto směřován. Toto poučení je pak trvalejšího charakteru než obecné výroky filosofů. I filosofové tak vyučují ctnosti, ale jiným způsobem; ve svých knihách používají abstraktní jazyk, kterému rozumí pouze další filosof, který již ale nepotřebuje být poučen, jelikož pro něho není nic, co napsal druhý učenec, novinkou:

*„I say the philosopher teacheth, but he teacheth obscurely, so as the learned only can understand him, that is to say, he teacheth them that are already taught; but the poet is the food for the tenderest stomachs, the poet is indeed the right popular philosopher,“*<sup>534</sup>

Básník dokáže požadované poučky přednést čtenáři či divákovi daleko srozumitelněji (stává se „populárním filosofem“) a jeho osoba je pro diváka či čtenáře přístupnější. Sidney v kontextu učení uznává, že filosofie vyučuje lépe než poezie, co se týče metodiky, ale poezie disponuje schopností pohnout (*move*), což stojí nad učením filosofa (Sidney se zde opírá o Aristotelovo *gnosis* a *praxis*, přičemž zdůrazňuje, že právě *praxis* je tím významnějším.).<sup>535</sup> Zároveň dodává, že báseň svým způsobem učení vyvolává v příjemci touhu po učení a vědění, což poezii staví nad filosofií:

*„[...] he [...] [poet] not only show the way, but giveth so sweet a prospect into the way, as will entice any man to enter into it. [...] He beginneth not with obscure definitions, which must blur the margin with interpretations, and load the memory with doubtfulness; but he cometh to you with words set in delightful proportion, either accompanied with, or prepared for, the well enchanting skill of music; and with a tale forsooth he cometh unto you, with a tale which holdeth children from play, and old men from the chimney corner.“*<sup>536</sup>

Poezie je tak dle Sidneyho určena pro širší publikum, které jí porozumí a ve kterém vzbudí touhu po poznání, vědění a ctnostném jednání daleko lépe než filosofie. Poezie tak naplňuje cíl přesvědčivěji a stojí tak nad morální filosofií. Sidney toto své tvrzení dokládá i v praxi, když například vytváří *Arkádii* či *Astrofela a Stellu*.<sup>537</sup>

---

<sup>534</sup> „Říkám, že filosof vyučuje, ale vyučuje nejasně, takže pouze učenec mu dokáže porozumět, takže vlastně vyučuje to, o už jeho čtenář zná; ale básník přináší pokrm pro nejcitlivější žaludky, básník je vskutku populárním filosofem.“ Sidney, Philip, 2008b, s. 223.

<sup>535</sup> Sidney, Philip, 2008b, s. 226.

<sup>536</sup> [Básník] nejen, že ukazuje cestu tím, že ji vykresluje sladce, že láká každého, aby na ní vstoupil. [...] Nezačíná obskurními definicemi, které musejí být složitě interpretovány a zahlcují mozek pochybami; ale přichází k vám se slovy líbezně uspořádanými, které často doprovází hudba nebo jsou pro ni připraveny; a přináší takový příběh, který upoutá děti natolik, že si přestanou hrát a staré vyláká z rohu komína.“ Sidney, Philip, 2008b, s. 226 – 227.

<sup>537</sup> Konkrétněji o tomto bude pojednáno v následující kapitole.

Historik oproti morálnímu filosofu zakládá svůj text na archivních pramenech (Sidney hovoří o „starých, myšmi snědených záznamech“)<sup>538</sup> a jeho dílo je pro příjemce srozumitelnější. Jeho obrazy ctnosti jsou vyjádřeny přirozeněji a neobsahují žádné obecné poučky a pravidla.<sup>539</sup> Tím tak konkuruje básnictví. Sidney nicméně podotýká, že historikovo dílo je limitováno tím, že musí pojednávat o záležitostech tohoto „bláhového“ světa:

*„But the history, being captived to the truth of a foolish world, is many times a terror from well-doing, and an encouragement to unbridled wickedness.“*<sup>540</sup>

Historiografie je tedy omezena požadavkem, aby popsala věci, které se staly, pravdivě, a tím nepřímou podporuje neřest a tyranii. Neukazuje totiž lidem pouze ctnostné jednání, ale popisuje i nedobré události, které se staly, takže v čtenáři vzbuzuje povědomí o tom, že existuje právě i tato cesta. Historie se tak stává formou tyranie, jednak z toho důvodu, že vychází z „měděného světa“ (*brazen world*),<sup>541</sup> jednak kvůli tomu, že je jako věda lapena tím, že musí popisovat „pošetilost světových událostí.“<sup>542</sup> Poezie tak stojí i nad historií, jelikož básník sice ve svém díle čerpá z „měděného světa“, ale „očisťuje“ ho, vytváří na jeho základě svět „zlatý“ (ve smyslu fyzické krajiny, ale i reprezentace abstraktních obrazů), který vzbuzuje kýžené emoce a který naplňuje cíl lépe než historie. Sidney tak vymezuje básnictví jako jedinečnou formu nápodoby, která spoléhá spíše na ideální než na materiální nebo historický model.<sup>543</sup>

Dle Sidneyho tedy básnictví stojí nejen nad disciplínami zkoumajícími přírodu, jak bylo ukázáno v předchozí kapitole, ale nachází se v hierarchii vědění i nad historií a morální filosofii. Sidney tak umisťuje poezii na pomyslný vrchol a označuje jí za královnu všech věd,<sup>544</sup> jelikož jednotlivé disciplíny přesahuje, ale zároveň je v sobě zahrnuje. Díky tomu, že v sobě poezie všechny vědy obsahuje, a zároveň je přesahuje, tak je dle Sidneyho prostředníkem (*moderator*) v rámci konceptu vědění a žádné jiné odvětví se jí nemůže rovnat.<sup>545</sup> Toto tvrzení je pak ještě posíleno tím, že poezie nespadá do sféry umění, ale

---

<sup>538</sup> Sidney, Philip, 2008b, s. 220.

<sup>539</sup> Strozier, Robert M., 1972, s. 57.

<sup>540</sup> „Ale historie, jsouc lapena pravdami bláhového světa, je vzdálená od správného jednání a podporuje bezuzdnou ničemnost.“ Sidney, Philip, 2008b, s. 225.

<sup>541</sup> Sidney termín používá pro popis světa, ve kterém se aktuálně nachází, tedy „skutečného“ světa. Sidney, Philip, 2008b, s. 216.

<sup>542</sup> Stillman, Robert E., 2002a, s.1289.

<sup>543</sup> Perry, Nandra, 2005, s. 391.

<sup>544</sup> Sidney, Philip, 2008b, s. 226.

<sup>545</sup> Tamtéž, s. 221.

vědění, jak bylo ukázáno v první podkapitole, a tím, že je z historického hlediska nejstarší disciplínou. Sidney tuto klasifikaci vědění předkládá (byť značně nesystematicky) za účelem jednak doložit postavení poezie, jednak ukázat její významnou společenskou úlohu. Sidney tedy ve svém díle vytváří koncept, který má očistit poezii od negativních konotací, ukazuje její významnou pozici v komplexu renesančního vědění, a to vše s cílem ukázat ji jako vhodný nástroj pro nastolení ideální, harmonické, ctnostné společnosti. Sidney svůj koncept doplňuje i praktickou aplikací svých teoretických východisek, což bude rozebráno v následující kapitole.

## ii. Morální a společenská úloha poezie

*„Lastly, if he make the songbook, I put the learner's hand to the lute; and if he bet he guide, I am the light.“<sup>546</sup>*

Cílem poezie je tedy v Sidneyho pojetí snaha motivovat (*to move*) čtenáře k ctnostnému jednání,<sup>547</sup> a to tím, že v něm vzbudí emoci, pohnutí a tím podnítl ve čtenáři touhu po vědění a správném jednání. Cílem všech věd je vytríbit v příjemci ctnosti a potlačit neřesti. Tento úkol pak podle Sidneyho nejlépe splňuje poezie.<sup>548</sup> Ta v sobě zahrnuje veškeré disciplíny a zároveň je přesahuje tím, že dokáže vytvořit novou přírodu, „zlatý svět.“ V tomto světě jsou jednak ztvárněny materiální artefakty daleko lépe než jak je může příjemce pozorovat v „měděném světě“, jednak jsou zde předkládány abstraktní vzory ctností. Básnické dílo je tak složitým konstruktem, který má za úkol přilákat čtenáře nebo diváka, upoutat ho líbeznou krajinou a konkrétními vzory ctností (ve smyslu *to delight*), aby pak byla jeho mysl otevřená poučení, které se v příbězích skrývá a zároveň si příjemce musí být vědom toho, že je poučován (ve smyslu *to teach*, respektive *docere*) a že je žádoucí, aby upravil své jednání dle předkládaného vzoru. Výše již byl tento Sidneyho koncept vyložen ve vztahu k jeho klasifikaci vědění. Tu lze chápat jako základnu, na které staví svůj poetický koncept, respektive koncept vědění. Ze studia jeho biografie a inspiračních zdrojů vyplývá, že stěžejním záměrem tvorby jeho konceptu je nalezení cesty k vymýcení tyranie, jak bylo řečeno. Pro Sidneyho je tak poezie adekvátním nástrojem, který je schopen tento cíl splnit. Ve svém teoretickém díle

---

<sup>546</sup> „Nakonec, pokud [filosof] vytvoří zpěvník, já [básník] budu ten, kdo svou zkušenou rukou rozezná struny loutny; a pokud on bude průvodce, já jsem světlo.“ In Sidney, Philip, 2008b, s. 220.

<sup>547</sup> Lewalski, Barbara K., 2011, s. 756.

<sup>548</sup> Tamtéž, s. 126.

předkládá argumenty ve prospěch své teze a v dalších dílech pak můžeme sledovat praktickou aplikaci jeho východisek. Příkladem může být jeho *Arkádie* nebo *Astrofel a Stella*, jak ukáže následující kapitola. Cílem kapitoly je tak doložit, že veškeré Sidneyho dílo vytváří jednotný koncept vědění, v jehož centru stojí poezie jako plnohodnotná součást komplexu renesančního vědění a že sám Sidney aplikuje své teoretické poznatky v praxi (jak již bylo naznačeno výše při představení Sidneyho děl, kdy bylo ukázáno, že Sidney vychází ze svých životních zkušeností při tvorbě svých děl – potvrzuje tak, že básník vychází z „měděného světa,“ který transformuje do světa „zlatého“).

Následující kapitola v první řadě rozebere na konkrétním příkladu *Arkádie* Sidneyho pojetí krajiny (v tomto případě pastorální krajiny, která byla pro renesanci specifickým konceptem sama o sobě) a v druhé řadě rozebere vybrané postavy *Arkádie* a jeden ze sonetů z *Astrofela a Stelly*.

### ***Pastorální snová krajina***

V renesanci dochází k přehodnocení pohledu na přírodu a krajinu – ta je nyní chápána jako „nezávislá entita, řídící se vlastními zákony, byť Bohem danými, které může člověk (těchto zákonů znalý) využívat ke svému prospěchu.“<sup>549</sup> Lidé také často hledali možnost uniknout do přírody za potěšením z jejich krás a poezie, zejména ta pastorální, takový únik zprostředkovávala. Básník navíc vytváří ve svém díle přírodu lepší, krásnější – tzv. „druhou přírodu,“ „zlatý svět“ v Sidneyho pojetí. Tento svět má v jeho koncepci diváka upoutat svou krásou a harmonií a ve spojení s pastorálním žánrem přináší i únik od problémů každodennosti, ale i poučení (ve spojení s dějem a postavami). Sidney se pastorální tematikou nechal inspirovat pravděpodobně na své cestě do Itálie, respektive Benátek,<sup>550</sup> kde bylo toto téma velmi živé díky Sannazarovi a jeho pokračovatelům. Sannazarova Arkádie, podobně jako Sidneyova, měla potěšit ducha čtenáře vykreslením

---

<sup>549</sup> Stibal, Karel, 2019, s. 114.

<sup>550</sup> Připomeňme, že Sidney v Benátkách pobýval od prosince 1573 do ledna 1574 (srov. dopisy Huberta Langueta a Philipa Sidneyho – v dopise z 12. prosince 1573 Languet Sidneyho poučuje, že pokud se mu nelíbí Benátky, tak ho zbytek Itálie zklame – Sidney tak v tuto dobu musel být v tomto italském městě, přičemž ještě na začátku prosince mohl být s Languetem ve Vídni. In Kuin, Roger, 2012, s. 55.). Brennan hovoří o tom, že se zde měl setkat s dílem Sannazarovým a Bembovým. In Brennan, Michael, 2018, s. 8, 11 – 14. Alan Stewart dodává, že právě na Sannazarově díle Sidney zdokonaloval svou italštinu. In Stewart, Alan, 2000, s. 226. Sidneyho korespondence tento předpoklad nedokládá, ale je jasné, že Sidney Sannazarovo dílo znal a tím pádem byl obeznámen i s pastorální tematikou, s níž souvisí i objevení Arkádie jako nového tématu právě v oblasti Benátska. Sannazara ostatně zmiňuje i ve své *Obraně básnictví*.

jemných potůčků a bujných luk v nepohasínajícím jarním slunci.<sup>551</sup> Bembo krajinu popisuje slovem *asolare*, což znamená bavit se na čerstvém vzduchu a těšit se z nahodilostí.<sup>552</sup> Frederico Schneider dokonce takovému krajině připisuje terapeutický účinek na příjemce, přičemž se odkazuje na Aristotelovo pojetí poezie – zejména pak tragédie, která má moc pohnout emoce směrem k jejich očištění<sup>553</sup> a právě v tom spočívá léčivá moc pastorály. Zároveň byla tato „pastorální oáza“ či „zlatý věk“ symbolem spravedlnosti a spokojenosti.<sup>554</sup> Italská, respektive benátská pastorální krajina tak pro Sidneyho představovala zdroj inspirace nejen pro popis scenérie, ale i pro účinek této krajiny na čtenáře.

V *Arkádii* Sidney popisuje mírumilovnou, pastorální krajinu, kde je „sladký vzduch a další přírodní krásy,“ kde lidé žijí v harmonii s přírodou, která je natolik skvostná, že se tam uchylují i múzy:

*„Arcadia among all the provinces of Greece was ever had in singular reputation, partly for the sweetness of the air and other natural benefits, but principally for the moderate and well tempered minds of the people [...]. Even the muses seemed to approve their good determination by choosing that country as their chiefest repairing place [...].“*<sup>555</sup>

Sidney nepředkládá nijak obsáhlý popis krajiny, kde se děj odehrává (na rozdíl např. od Morovy *Utopie*, která popisuje ostrov poměrně konkrétně a stroze, což ostatně odpovídá Sidneyho definici filosofa, jak byla popsána v předchozí kapitole – čtenář si tak udělá představu o ostrově, ale dle Sidneyho ho neosloví natolik, jako krajina Arkádie, která má navodit prostor svobody a štěstí). Krátké vyličení krajiny odpovídá renesančnímu trendu v popisech přírody, které nebývají nijak dlouhé (ale tvoří významnou část díla). Sidneyho popis má za úkol upoutat mysl čtenáře, vtáhnout ho do snové krajiny a přiblížit mu rajskou zahradu. Pastorální svět je vykreslen tak, jak by měl vypadat i prostor reálný (neličí tedy svět takový, jaký je nebo byl) a přináší čtenáři první vzor, co se týče ideálního prostředí, kde by lidé mohli žít a který by ideálně měli toužit vytvořit. Přičemž se nejedná pouze o přírodu, ale i osoby v ní žijící – Sidney popis krajiny zakončuje tím, že se v tomto ideálním světě přebýval „mocný vévoda jménem Basilius, princ dostačujícího umu, aby

---

<sup>551</sup> Schneider, Regina, 2008, s. 46.

<sup>552</sup> Garrett, Martin, 2001, s. 212.

<sup>553</sup> Schneider, Frederico, 2016, s. 6.

<sup>554</sup> Stillman, Robert, 1986, s. 24.

<sup>555</sup> „Arkádie měla mezi řeckými krajinami vynikající pověst, a to nejen díky sladkému vzduchu a dalším přírodním benefitům, ale zejména díky lidem, kteří zde žijí [...]. Dokonce i Múzám se zde zalíbilo, a tak si toto místo zvolily k přebývání [...].“ Sidney, Philip, 2008a, s. 4.

poklidně vládl zemi, kde dobré mozky předchozích princů nastolily dobré zákony a dobře vchovaly své poddané, aby tyto zákony dodržovali.“<sup>556</sup>

## **Charaktery**

### **Basilus**

Vévoda Basilus je tedy čtenáři *Arkádie* představen již v prvním odstavci knihy jako princ, který dohlíží na dodržování zákonů, které vytvořily předchozí generace (sám tedy žádné nové zákony neurčuje). Basilus je zde vykreslen jako dědic, který pouze čerpá z toho, co vybudovali jeho předkové a sám žádná zlepšení nezavádí. Lze mu ovšem prominout jeho setrvačnost ve vládnutí, jelikož je Arkádie popsána jako ideální politický stát.<sup>557</sup> Zlom nastává v momentu, kdy Basilus zatouží po potvrzení, že v budoucnu bude jeho život stejně ideální jako doposud. Vydá se proto k věštyni, která mu přednese nepříznivou věštbu.<sup>558</sup> Basilus se zalekne a rozhodne se uprchnout na venkov, kde plánuje přečkat rok (ačkoliv ho jeho přítel a rádce Philanax od tohoto kroku odrazuje). Tím, že Basilus uprchne ze svého ideálního státu, nevědomky naplňuje předpovězený osud. Sidney tak na tomto obraze odkazuje na Alžbětin zamýšlený sňatek s francouzským vévodou. Pomocí „slovního obrazu“ jí (a dalším čtenářům) ukazuje, že pokud bude vládnout jako doposud, bude její stát ideální a život spokojený. Pokud se ovšem zalekne vládnout Anglii i nadále sama a uposlechne rady, které jí našeptávají, že by měla mít manžela, pak je její stát v ohrožení – zejména pokud si zvolí manžela francouzského, jelikož Sidney neměl s francouzskou královskou rodinou dobré zkušenosti, ať už se jednalo o Bartolomějskou noc nebo o polský trůn (viz úvodní část).

Basilus je (podobně jako Alžběta) také často sveden touhou po naplňování vlastních fyzických potřeb, která často vítězí nad rozumem – například když se rozhodne vypít pohár, i když ho Gynecia varuje, že neví, co obsahuje a otráví se:

---

<sup>556</sup> „In this place some time there dwelled a mighty duke named Basilus, a prince of sufficient skill to govern so quiet a country where the good minds of the former princes had set down good laws, and the well bringing up of the people did serve as a most sure bond to keep them.“ Tamtéž.

<sup>557</sup> Weiner, Andrew, D., 1978, s. 56.

<sup>558</sup> Věštba zní následovně: „Thy elder care shall from thy careful face / By princely mean be stolen and yet not lost; / Thy younger shall with nature's bliss embrace / An uncouth love, which nature hateth most. / Thou with thy wife adult'ry shalt commit, / And in thy throne a foreign state shall sit. / All this in thee this fatal year shall hit.“ In Sidney, Philip, 2008a, s. 5.

„But he (whom perchance sorrow, perchance some long disaccustomed pains, had made extremely thirsty) took it out of her hands, although she directly told him both from whom se had it, what the effect o fit was [...]. But the duke, whose belly had no ears, and much drought kept from the desiring a taster, finding it not unpleasant to his plate, drank it almost off, leaving very little to cover the cup's bottom.“<sup>559</sup>

Sidney tak upozorňuje na záludnost vlastních fyzických tužeb, které (pokud se jimi člověk nechá vést) vedou člověka do záhuby. Naopak pokud bude používat rozum ve svém jednání, pak může předejít zlému. Pokud by totiž Basilius poslechl svého přítele Philanaxe a nevěnoval pozornost věštbě a pokud by nepodléhal fyzickým potřebám, pak by byl jeho život stále ctnostný a byl by uznávaným vladařem ideálního státu.

Skrze komické a heroické prvky jsou u Basilia ukázány konkrétní obrazy, které mají ve čtenáři vyvolat poučení, které bude mít univerzální charakter. Inspiraci pro postavu Basilia lze spatřovat ve výše popsané biografii – konkrétně v jeho zkušenosti s Bartolomějskou nocí a s královním uvažováním ohledně francouzského manželství. Sidney tak na základě osobní zkušenosti vytváří „slovní obrazy“, které mají příjemce potěšit, poučit a pohnout k úpravě svého konání na základě předloženého vzoru. Zde Sidney konkrétně poučuje o tom, jakých chyb se může dopustit vladař. Zároveň ukazuje, jak dojít k nápravě takového jednání, aby byl nastoleno (respektive udrženo) ideální společenství s dobrým vladařem. Oproti dílům filosofickým, které popisují dopodrobna utopický stát, Sidney ukazuje na konkrétním příkladu jednotlivé problémy, které by měly vést k univerzálnímu poučení. Zároveň ve tvorbě vychází z toho, co je čtenáři důvěrně známo, kdežto například *Utopie* popisuje svět neznámý, vzdálený, a tudíž nereálný.

## **Geron**

Geron se v *Arkádii* poprvé objevuje v prvním eklogu, kde vede dialog nejdříve s Lalem a Dorusem a později s Philisidem a Historem. Tento pastýř je jedním z nejstarších z Arkadiánské komunity, a tak dle Stillmana představuje nejdůležitějšího nositele etosu rodných pastýřů.<sup>560</sup> Geron je vykreslen jako starý, moudrý pastýř, který radí svým mladším druhům – například Philisida poučuje v milostných záležitostech a působí tak jako starostlivý otec (podobně jako Hubert Languet, když udílí rady Sidneymu).

---

<sup>559</sup> „Ale on (který snad trpěl, nebo snad zažíval bolesti, které ho učinili nesmírně žíznivým) jej [zlatý pohár s jedem] vzal z jejích [Gyneciálních] rukou a ačkoliv mu přímo řekla, od koho ho má a jaké má [likér] účinky [...], stejně vévoda, jehož žaludek nemá žádné uši, a který toužil ochutnat nápoj, vypil skoro celý pohár nechávaje pouze kapku na dně poháru.“ Sidney, Philip, 2008a, s. 241.

<sup>560</sup> Stillman, Robert E., 1986, s. 106.



Philisides ovšem na první pohled jeho rady odmítá, když říká, že ho ten „starý blázen otravuje svými řeči:“

*„O gods, how long this old fool hath annoyed  
My wearied ears! O gods, yet grant met his,  
That soon the world of his false tongue be void.“<sup>561</sup>*

Na konci jejich dialogu ovšem Philisides uznává, že rady, které mu Geron dal ohledně jeho neopětované lásky, jsou pravdivé. I přesto si ale mladý pastýř nedokáže zabránit, aby se utápěl ve svém citu, místo aby zaměstnal svou mysl, jak mu doporučuje Geron:

*„Then let thy mind with better books be tamed,  
Seek to espy her faults as well as praise,  
And let thine eyes to other sports be framed.  
In hunting fearful beasts do spend some days,  
Or catch the birds with pitfalls, or with lime,  
Or train the fox that trains so crafty lays.“<sup>562</sup>*

Geron zde sice udílí rady mladému zamilovanému pastýři, jeho poučení jsou ovšem univerzální, a tak každý, kdo trpí podobně jako Philisides, v jeho slovech může najít útěchu či návod, jak jednat a co činit. Stillman na tomto místě zdůrazňuje Geronův důraz

---

<sup>561</sup> „Ó bohové, jak dlouho jen otravoval tento starý blázen mé unavené uši! Ó bohové zaručte mi, že brzy bude svět zbaven jeho falešného jazyka.“ (volný překlad) Sidney, Philip, 2008a, s. 66.

<sup>562</sup> „Pak dovol mysli, aby ji přivábily lepší knihy, hledej její chyby stejně jako chvály, a nech své oči, aby se upřely jinam. Lov pár dní obávané bestie, nebo chytej ptáky do pastí nebo vápnem, nebo trénuj lišku, která se vytrénuje do velmi lstivých lží.“ (volný překlad) Tamtéž, s. 67.

na schopnost rozumu vytvářet vlastní osud.<sup>563</sup> Čtenář je v tomto dialogu dále poučován o tom, co je ctnost – zda je jí potlačení vášni nebo uvědomění si idealizovaných milostných tužeb.<sup>564</sup> Sidney na tuto otázku neodpovídá a nechává tak čtenáři prostor, aby nad tímto problémem přemýšlel – tedy aktivně uvažoval o tom, co je ctnostné a aby pak podle předloženého vzoru upravil své konání.

Podobně vede se svým mentorem Sidney dialog ve 21. sonetu *Astrofela a Stelly*, kde mu děkuje za laskavost, se kterou k němu jeho učitel přistupuje:

*„Laskavým sarkasmem, můj příteli,  
viniš mou mysl, že jen láskou blázní,  
že moje řádky – jako sluzi špatní –  
hloupostmi hýří, ctnosti pohřbily,*

*že Platón nepřevychoval mé dny  
mladické jalovosti, že bych kázni  
měl platit za svůj rod, jestli se čas mých  
nadějí nemá stát dnem ostudy.“<sup>565</sup>*

*„Your words, my friend, right healthful caustics,  
blame  
My young mind marred, whom love doth windlass so  
That mine own writings like bad servants show,  
My wits, quick in vain thought, in virtue lame;  
That Plato I read for nought, but if he tame  
Such coltish gyres; that to my birth I owe  
Nobler desires, lest else that friendly foe,  
Great expectation, wear a train of shame.“<sup>566</sup>*

Podobně jako Geron zde patrně Astrofelův přítel shovívavě kárá svého chráněnce, že se nechal upoutat láskou a sešel ze své předurčené cesty. Nutno podotknout, že zde lze v kontextu Sidneyho života spatřovat dvojí význam lásky, a sice očarování Stellou (Penelopou), druhým je metaforu lásky k aktivní přeměně společnosti, která by vedla k vytvoření ideálního státu. Astrofelův přítel (stejně jako Geron) radí ve stejném sonetu mladšímu druhovi, aby zaměstnal svou mysl studiem:

*„[...] Moudrost je zlatý důl, tys usoudil,  
tam kutat mám. Budiž, však, prosím rei mi:  
co srovnat lze s půvaby Stelinými?“<sup>567</sup>*

*„[...] Sure you say well; your wisdom's golden mine  
Dig deep with learning's spade; now tell me this,  
Hath this world aught so fair as Stella is?“<sup>568</sup>*

---

<sup>563</sup> Stillman, Robert E., 1986, s. 110.

<sup>564</sup> Tamtéž, s. 111.

<sup>565</sup> Sidney, Philip, 1987, s. 27.

<sup>566</sup> Sidney, Philip, 2008c, s. 161.

<sup>567</sup> Sidney, Philip, 1987, s. 27.

<sup>568</sup> Sidney, Philip, 2008c, s. 161.

V tomto lze sledovat jednak Sidneyho inspiraci pro tvorbu v osobě svého mentora, Huberta Langueta, jednak zde můžeme najít na konkrétním příkladu morální poučení. Podobně tomu je i v eklogách *Arkádie*. Ty se mohou zdát jako líbivé přechody mezi jednotlivými knihami hlavního příběhu, ukazují se nicméně podobně významné. Opět jsou zde čtenáři předloženy konkrétní problémy ve formě dialogů jednotlivých pastýřů a je zde předpokládána i čtenářská aktivita při rozhodování, na čí stranu se v dialogu přiklonit (i v *Obraně básnictví* autor předpokládá aktivního čtenáře, který povede s dílem dialog). Sidney tak uvádí svá teoretická východiska v praxi, přičemž při tvorbě literárních děl vychází z „měděného světa,“ který je mu důvěrně známý (čerpá inspiraci ze svých životních zkušeností) a vytváří díla, která upoutají čtenáře natolik, že mu skrze potěšení dokáží zprostředkovat i morální poselství. Ostatně již byly vyzdviženy odlišnosti *Astrofela a Stelly* od dalších sbírek sonetů i jeho *Arkádie* byla v rámci alžbětinské literární kultury zcela novým dílem.

Lze shrnout, že Sidney je sice dnes opěvován coby předchůdce alžbětinské literární kultury, ale jeho dílo mělo plnit jinou úlohu, a sice morální a společenskou. Mělo prakticky přeměňovat myšlení a jednání lidí, aby bylo ctnostné. Jeho dílo, respektive jeho koncept, pak obsahuje ještě dvě další úrovně, a sice snahu posílit národní autonomii ve vztahu ke konkurenčním národům a potvrdit postavení poezie skrze odpovědi na námitky vůči této disciplíně – těmito dvěma tématům se budou věnovat poslední kapitoly této práce.

### iii. Poezie v národním jazyce

„Fix we our praises therefore on this one,  
That, as thy blessed Spirit fell upon  
These Psalms' first author in cloven tongue  
(For 'twas a double power by which he sung  
The highest matter in the noblest form),“<sup>569</sup>

Součástí Sidneyho poetického projektu je zdůraznění tvorby v národním jazyce a cílem této kapitoly je ukázat, že důraz na tvorbu v národním jazyce je v Sidneyho konceptu vědění dalším argumentem ve prospěch postavení poezie mezi konkurenčními disciplínami. Sidneyho argumenty ve prospěch poezie v národním jazyce jednak přispívají k dokladům o jejím přínosu v otázkách morálky a podporují tak Sidneym stanovený cíl obhájit poezii vůči nepravdivým nařčením; jednak potvrzují postavení poezie v komplexu renesančního vědění. Toto činí Sidney několika způsoby: (i) ustanovuje „království vlastního jazyka“ a ukazuje tak význam anglického jazyka na národní úrovni; (ii) posiluje úlohu básníka – tvůrce, zejména v kontextu překladatelské činnosti; (iii) Sidneyho překlad *Žalmů* též dokládá, že tato část Starého zákona, která nese významná morální poselství, je ve skutečnosti poezií (toto odpovídá výše popsanému historickému vymezení postavení poezie v komplexu renesančního vědění).

Sidney v první řadě chtěl pomocí anglicky psané literatury (podobně jako další členové výše zmíněné skupiny Areopagus) posílit národní autonomii v rovině společenské, kulturní a politické.<sup>570</sup> Členové jmenované skupiny – vedle Sidneyho zejména Spenser nebo Dyer – se snažili o ustavení království vlastního jazyka (*kingdom of our own language*)<sup>571</sup> s cílem posílit anglickou národní svébytnost a konkurenceschopnost vůči ostatním velmocím, jako je Itálie či Francie, kde již probíhala renesance literatury v národním jazyce.<sup>572</sup> Sidneyho snahy o nastolení tohoto království lze datovat již do roku 1579 (tedy do období jeho politické stagnace), kdy se spolu s ostatními snažil o vybudování nové poetiky vytvářené v anglickém jazyce.

---

<sup>569</sup> „Uctěme nyní autora tohoto překladu, který je jako první přetvořil do našeho jazyka (což mu dává dvojitou sílu, když je zpíván, nejvyšší látku a nejvznešenější formu).“ Volný překlad. Donne, John, 2009, s. 3.

<sup>570</sup> Kastnerová, Martina, 2016, s. 17.

<sup>571</sup> Helgerson, Richard, 1994, s. 107.

<sup>572</sup> Hamlin, Hannibal – Brennan, Michael G. – Hannay, Margaret P. – Kinnamon, Noel J., 2009, s. xii.

Nutno připomenout, že v období, kdy Sidneyho intelektuální skupina začala působit, byl anglický jazyk nevýznamný, co se týče komunikace napříč evropskými zeměmi (zejména v porovnání se současným kontextem). Většina učené komunikace té doby byla vedena v latině, anglická literatura nebyla příliš rozšířena a co se týče sakrálních publikací, ty nebyly do angličtiny do té doby intenzivněji překládány. Až s nástupem anglické renesance přišla do Anglie i renesance slova,<sup>573</sup> přičemž Sidney a jeho společníci zastávali v tomto směru významnou úlohu. Díky nim (a dalším učencům a faktorům) tak docházelo k vývoji anglické řeči, který později pokračoval prostřednictvím rozvoje námořního obchodu a novým državám.<sup>574</sup> Anglicky psaná literatura také měla být určitou formou osvobození se od kontinentálních vzorů, ale i od ostatních národů.<sup>575</sup> Sidney se snažil ve své *Obraně* tento význam poezie zdůraznit, a to skrze požadavek reformy poezie. Sidney totiž upozorňuje, že v Anglii sice vznikají poetická díla, ale nelze je (dle něho) považovat za kvalitní poezii:

*„I do not remember to have seen but few [...] printed that have poetical sinews in them; for proof whereof, let but most of the verses be put in prose, and then ask the meaning, and it will be found that one verse did but beget another, [...] which becomes a confused mass of words, whith a tingling sound of rhyme, barely accompanied with reason.“*<sup>576</sup>

Viníkem nedobré anglické poezie je tak dle Sidneyho básník, který se snaží o to, aby jeho dílo bylo co nejlibozvučnější na úkor významu či morálního poselství. Sidney na tomto místě může narážet i na dobové překlady *Žalmů*, které v tu dobu vznikaly a které hleděly více právě na melodičnost než na adekvátnost překladu.<sup>577</sup> Sidney tak znovu upozorňuje na to, že v období, kdy začíná vytvářet svůj poetický koncept, je Anglie, respektive anglická poezie, kontaminována nepravými básníky (*poet-apes*), kteří sice vytváří na první pohled (respektive poslech) vábivé verše, ale jejich obsah je nejasný. K veršování Sidney nicméně uvádí, že je pro ně nejideálnější právě anglický jazyk, a to jak pro styl veršování starobyklý i moderní:

---

<sup>573</sup> Hilský, Martin, 2020, s. 503.

<sup>574</sup> Více viz Hilský, Martin, 2020, s. 508 – 510.

<sup>575</sup> Loewenstein, David – Stevens, Paul, 2008, s. 404, 406.

<sup>576</sup> „Myslím, že jsem viděl pouze pár skutečně silných poetických děl; ale abych to dokázal, je třeba báseň přetvořit do prózy, a pak se tázat po významu, což ukáže, že jeden verš plodí další, takže se z díla stane nesouvislá masa slov s mravenčivým zvukem rýmu a s téměř žádným smyslem.“ Sidney, Philip, 2008b, s. 242 – 243.

<sup>577</sup> Srov. výše první část.

*„Now of versifying there are two sorts, the one ancient, the other modern: the ancient marked the quantity of each syllable, and according to that framed his verse; the modern observing only number [...], the chief life of it standeth in that like sounding of the words, which we call rhyme.“<sup>578</sup>*

Sidney tedy ukazuje, že angličtina je jazykem stvořeným pro básnictví a dále v *Obraně* zdůrazňuje, že Anglie je domovem natolik skvělých myslí, že by mohli být „adoptivními matkami básníků“:

*„[...] why England, the mother of excellent minds, should be grown so hard a stepmother to poets, who certainly in wit ought to pass al other, since all only proceedeth from their wit, being indeed makers of themselves, not takes of others.“<sup>579</sup>*

Na tomto místě tedy upozorňuje na potenciál anglických učenců, kteří otrocky nenapodobují kanonické vzory,<sup>580</sup> jak je tomu v případě kontinentálních básníků a jsou tak ideální k tomu, aby tvořili poezii, jejíž nezávislost na cizích podnětech by byla zdůrazněna tím, že by byla v národním jazyce. V tomto vyjádření se tak snoubí dvě tendence – jednak touha ustanovit království vlastního jazyka s cílem posílit národní svébytnost, jednak záměr vytvořit novou poezii oddělenou od kontinentálních vzorů, přičemž její výjimečnost by byla podtržena tím, že by byla v národním jazyce. Sidney dále hovoří o tom, že na anglickou poezii bylo nahlíženo spíše jako na něco podřadného, ačkoliv se zde nacházeli skvělí básníci,<sup>581</sup> a ukazuje, že právě angličtina je nejvhodnějším jazykem pro to, aby uctil poezii a zároveň jí byl uctíván:<sup>582</sup>

*„Poesy is full of virtue-breeding delightfulness, and void of no gift that ought to be in the noble name of learning; since the blames laid against it are either false or feeble; since the cause why it is not esteemed in England is the fault of poet-apes, not poets; since, lastly, our tongue is most fit to honour poesy, and to be honoured by it.“<sup>583</sup>*

---

<sup>578</sup> „Existují dva druhy veršování, jeden antický, druhý moderní: antický označuje každou slabiku a podle toho rámuje své verše; moderní hledí pouze na číslo a hlavní důraz je kladen na rým.“ Sidney, Philip, 2008b, s. 248.

<sup>579</sup> „[...] proč Anglie, matka skvělých myslí, by se měla stát náhradní matkou básnictví, jelikož svým důvtipem překračuje jiné tím, že vychází ze svého důvtipu, vytváří samostatně, nepřebírají od ostatních.“ Sidney, Philip, 2008b, s. 240.

<sup>580</sup> Zde Sidney opět klade důraz na autenticitu poezie ve vztahu ke klasickým vzorům, jak již bylo několikrát ukázáno výše.

<sup>581</sup> Sidney, Philip, 2008b, s. 241.

<sup>582</sup> Viz úvodní citát.

<sup>583</sup> „Poezie je plna ctnostných požitků a nemá žádné dary, které mělo vznešené učení; protože námítky vůči ní jsou falešné nebo slabé; a protože je chybou básníků-primátů a nikoliv básníků, že není v Anglii vážená; a v neposlední řadě je náš jazyk nejlépe stavěn k tomu, aby uctil poezii a aby jej poezie uctila.“ Sidney, Philip, 2008b, s. 249.

Právě v přeměně poezie, aby byla zároveň líbivá i poučná, tkví Sidneyho cesta reformy básnictví. Zároveň tímto potvrzuje postavení poezie v komplexu renesančního vědění skrze opětovné zdůraznění jejího společenského, ale i národního přínosu.

Sám Sidney v praktické rovině vytváří anglicky psaná díla, která se stala předchůdci anglické literární kultury.<sup>584</sup> Významnou složkou jeho konceptu je pak (v kontextu ustanovení království vlastního jazyka) jeho překladatelská činnost – zejména jeho překlad Davidových *Žalmů*.<sup>585</sup> Již bylo řečeno, že Sidneyho překlad *Žalmů* je výjimečný v tom, že každý žalm je odlišný, což demonstruje Sidneyho poetickou zdatnost a zároveň autor tímto vyzdvihuje možnosti anglického jazyka.<sup>586</sup> Smith dokonce Sidneyho *Žalmy* označuje jako „školu anglické tvorby ve verších,“ která nemá obdoby.<sup>587</sup> Podobně hovoří i Todd, když upozorňuje na to, že tento překlad je neobvyklý v tom, že vyhází z formy překladů jiných jazyků, ale zároveň tyto překlady neimituje, ale spíše se jimi nechává inspirovat.<sup>588</sup> Sidney takto v praktické rovině dokládá svá teoretická tvrzení z *Obrany*. Zároveň byl překlad *Žalmů* pro Sidneyho (i pro jeho sestru) prostředkem vyjádření politických a osobních zájmů,<sup>589</sup> což je v souladu s výše popsanou Sidneyho motivací pro tvorbu poezie.<sup>590</sup> Sidney tak překladem biblického textu přibližuje příjemci něco, o je mu důvěrně známé. Zároveň mu skrze slovo Boží převedené do jeho mateřského jazyka přibližuje Boží poselství a tím mu připomíná, co je ctnostné – opět zde lze vidět provázanost s jeho teoretickým dílem a jeho konceptem celkově. Toto tvrzení podporuje i John Donne v předmluvě k Sidneyho překladu (část byla předložena jako úvodní citát k této kapitole):

„They [Philip Sidney and the Countess of Pembroke] show us islanders our joy, our King,  
They tell us why, and teach us how to sing.“<sup>591</sup>

Zde Donne odkazuje na specifickou tohoto žánru, a sice že se předpokládalo, že budou *Žalmy* nejen čteny, ale i zpívány. I Sidney na toto pamatuje ve své *Obraně*, když hovoří

---

<sup>584</sup> Více o tomto bylo pojednáno v úvodní a první části této práce.

<sup>585</sup> Nutno připomenout, že *Žalmy* byly protestantskými učenici (zejména pak kalvinisty) vnímány jako anatomie všech součástí duše. Hamlin, Hannibal – Brennan, Michael G. – Hannay, Margaret P. – Kinnamon, Noel J., 2009, s. ix.

<sup>586</sup> Hamlin, Hannibal – Brennan, Michael G. – Hannay, Margaret P. – Kinnamon, Noel J., 2009, s. xiv.

<sup>587</sup> Hallet, Smith, 1946, s. 269.

<sup>588</sup> Todd, Richard, 1989, s. 274, 275, 278.

<sup>589</sup> Hamlin, Hannibal – Brennan, Michael G. – Hannay, Margaret P. – Kinnamon, Noel J., 2009, s. xxi.

<sup>590</sup> I o *Žalmech* lze v kontextu Sidneyho konceptu vědění hovořit jako o poezii, což Sidney v *Obraně* zdůrazňuje – viz výše.

<sup>591</sup> „Oni [Philip Sidney a hraběnka z Pembroke] nám ostrovanům ukazují naší radost, našeho Krále, říkají nám proč a ukazují jak zpívat.“ Donne, John, 2009, s. 3.

o básnictví jako o „hudbě planet“ (*planet-like music of poetry*)<sup>592</sup> a Donne dodává, že právě Davidovy *Žalmy* odráží onu nebeskou hudbu a přibližují Boží poselství.<sup>593</sup> Právě Sidney a jeho sestra pak tyto zpěvy z hebrejštiny přeložili do jejich rodného jazyka, a to natolik dobře, že nejen odrážejí Boží poselství, ale i melodii „hudby sfér,“ kterou mohou věřící slyšet a zpívat a tím je v nich též vzbuzeno kýžené potěšení, které vede k uvědomělému poučení o tom, co je ctnostné:

*„We thy Sidneian Psalms shall celebrate,  
And, till we come th'extemporal song to sing  
[...] These their sweet learned labours, all the way  
Be as our turning, that, when hence we part  
We may fall in with them, and sing our part.“*<sup>594</sup>

*Žalmy* jsou tak specifickým příspěvkem k formování anglické společnosti a Sidney takto potvrzuje úlohu poezie v národním jazyce pro získání a posílení národní autonomie. Zároveň tím, že je on, jakožto básník, schopen převést slovo Boží do národního jazyka tak, aby byla zachována „božská esence“, potvrzuje i jím vymezenou úlohu renesančního básníka – tvůrce.

---

<sup>592</sup> Sidney, Philip, 2008b, s. 250. Zde lze spatřovat Sidneyho inspiraci v pythagorejském učení, zejména pak v doktríně hudby sfér. Srov. Heninger, S. K., 2013.

<sup>593</sup> Donne, John, 2009, s. 3.

<sup>594</sup> „Měli bychom oslavovat Sidneyovské *Žalmy* a měli bychom zpívat tyto výjimečné písně, které jsou výsledkem natolik sladké a učené práce, že jim propadneme a budeme zpívat svou část.“ Volný překlad. Donne, John, s. 4.



#### iv. Vyvrácení námitek vůči poezii

*„But truly I imagine it falleth out with these poet-wippers, as with some good women, who often are sick, but in faith they cannot tell where; so the name of poetry is odious to them, but neither his cause nor effects, neither the sum that contains him, nor the particularities descending from him, give any fast handle to their carping dispraise.“*<sup>595</sup>

V předchozích podkapitolách byl vyložen Sidneyho koncept vědění, který autor zakládá na svém poetickém konceptu. K některým argumentům se Sidney v části *Obrany básnictví* vrací a rozšiřuje je v odpovědi na námitky, které jsou vznášeny proti poezii, ačkoliv dává najevo, že tyto námitky nejsou nijak směřodonné, protože je ve většině případů formulují posměváčci, kterým přijde poezie odporná, aniž by věděli proč.<sup>596</sup> Sidney se rozhodl vypořádat se s těmito námitkami, které shrnuje do pěti okruhů: (i) prvním jsou námitky vůči formě verše a rýmu; (ii) druhým je údajná existence užitečnějších disciplín; (iii) třetím je obvinění poezie, že je matkou všech lží; (iv) předposledním je obvinění poezie, že odvádí od činu; a posledním (v) jsou filosofické argumenty proti zhoubnosti a klamnosti poezie.

První námitku vůči poezii, která je dle odpůrců poezie stěžejní, Sidney vyvrací výše řečeným tvrzením, a sice že verše a rýmy nejsou hlavními atributy básně. Dodává nicméně, že vhodně uspořádaný rým dokáže vzbudit libost lépe než próza. Verše totiž dle něho dokáží lépe podpořit paměť a tím i morální účinek poezie:

*„[...] speech next to reason, be the greatest gift bestowed upon morality, that cannot be praisless which doth most polish that blessing of speech; which considers each word [...].“*<sup>597</sup>

Sidney tedy upozorňuje na to, že tvorba verše je prospěšnou složkou básnictví, ale není jejím předmětem, respektive cílem (*scope*). Verše (kvalitně propracované) jsou ale prospěšné pro morální účinek poezie, právě kvůli účinkům na paměť, která je „pokladnicí moudrosti“ a potvrzuje tak její postavení v rámci komplexu renesančního vědění.<sup>598</sup> A jsou to právě verše, které rovněž vymezují poezii vůči dalším disciplínám – jejich předmět totiž není určen k tomu, aby byl veršován, tudíž jsou její poznatky méně zapamatovatelné:

---

<sup>595</sup> „Ale dokáží si představit, že padla s těmito básníky-nebásníky, jako když nějaká dobrá žena prohlašuje, že je nemocná, ale sama nedokáže říci, kde; takže poezie je pro ně odpudivá, ačkoliv nedokáží říci, proč.“ Sidney, Philip, 2008b, s. 232.

<sup>596</sup> Viz úvodní citát ke kapitole.

<sup>597</sup> „[...] mluva vedle rozumu je nejlepším dárkem morálce a nemůže tak být bezcenná, ale je požehnáním řeči, která zvažuje každé slovo [...].“ Sidney, Philip, 2008b, s. 233.

<sup>598</sup> Sidney, Philip, 2008b, s. 233 – 234.

„[...] from grammar to logic, mathematics, physic, and the rest, the rules chiefly necessary to be borne away are compiled in verses. So that verse being itself sweet and orderly, and being best for memory, the only handle of knowledge, it must be in jest that any man can speak against it.“<sup>599</sup>

Sidney tedy první námitku vůči poezii obrátil v jeden z argumentů ve prospěch poezie jakožto disciplíny, která stojí v hierarchii vědění nejvýše. Co se týče druhé námitky, Sidney uznává, že existují jiné činnosti, které zaměstnají mysl člověka kvalitně. Obratem ale připomíná, že neexistuje lepší učení, které by zároveň učilo ctnosti a dokázalo pohnout člověka k úpravě svého jednání dle učeného vzoru.<sup>600</sup> Dle Sidneyho je tak pro člověka básnictví nejlepší a nejužitečnější disciplínou, které se může věnovat (lze připomenout, že poezie v sobě obsahuje i všechny ostatní disciplíny, tudíž je příjemce poučován nejen o morálce, ale i o základech dalších disciplín).

Co se týče třetí námitky, Sidney odpovídá paradoxem, a sice, že poezie nic netvrdí, tudíž nemůže klamat či lhát.<sup>601</sup> Nehraje si tak s čtenářovou představivostí, aby uvěřil tomu, co hovoří. Naopak poučuje příjemce, o tom, co by mělo nebo nemělo být (ve smyslu *should*).<sup>602</sup> Sidney tak zde opět připomíná rozdíl básnictví a morální filosofie a historie. Navíc je (dle Sidneyho) poezie a Boží poselství stejné podstaty, a tak musí básník dodržovat určité (formální a obsahové) principy, a to tak, aby co nejlépe napodobil Boží záměr. Básník tak napodobuje boží předlohy, což dokládá, že básník nemůže lhát.<sup>603</sup> S obviněním poezie, že je matkou všech lží, souvisí i nařčení, že je „kojnou zlořádu (*nurse of abuse*). Poezie je obviňována z toho, že kazí lidského ducha mnoha zhoubnými touhami, a proto není dobrá pro blaho společnosti. Na toto Sidney jednoznačně odpovídá, že poezie jako taková není škodlivá, ale jsou to lidé, kteří tento vznešený um zneužívají k šíření neřesti a zkaženosti:

„[...] not say that poetry abuseth man's wit, but that man's with abuseth poetry.“<sup>604</sup>

V této souvislosti Sidney odpovídá na předposlední námitku, která tvrdí, že poezie odvádí od činů v tom smyslu, že by měly být činěny skutky hodné zapsání a nikoliv opačně –

---

<sup>599</sup> „[...] od gramatiky po logiku, matematiku, fyziku a ostatní, pravidla hovoří o tom, aby byly tyto disciplíny co nejdále od verše. Verše jsou nicméně samy sladké a uspořádané a jsou tak nejlepší pro paměť, která jediná zpracovává vědění a musí být žert, že se někdo snaží hovořit proti poezii.“ Sidney, Philip, 2008b, s. 234.

<sup>600</sup> Sidney, Philip, 2008b, s. 234.

<sup>601</sup> Tamtéž, s. 235.

<sup>602</sup> Tamtéž, s. 235.

<sup>603</sup> Jacobson, Daniel, 1996, s. 329.

<sup>604</sup> „[...] neměli by tvrdit, že poezie zneužívá lidský důvtip, ale že lidský důvtip zneužívá poezii.“ Sidney, Philip, 2008b, s. 236.

tedy, že je psáno o tom, co by se mělo učinit. Tato námitka je ale dle Sidneyho mířena proti všem disciplínám, nejen poezii, která v porovnání s ostatními disciplínami odvádí od činu nejméně.<sup>605</sup>

Posledním okruhem námitek vůči poezii tvoří argumenty filosofie – zejména Platónovy – odkazující na klamnost poezie a její škodlivost pro obecné blaho. Tuto námitku lze považovat za nejzávažnější, jelikož vyvrací samotné Sidneyho pojetí básnictví. Sidney nicméně o Platónovi tvrdí, že je ze všech básníků nejpoetičtější<sup>606</sup> a podotýká, že se Platón vymezuje vůči básníkům, kteří skutečně popisovali nepravdivé věci, ale tito básníci pouze napodobovali ta mínění, která již byla vytvořena:

*„So as Plato, banishing the abuse, not the think, not banishing it, but giving due honour unto it, shall be our patron, and not our adversary.“<sup>607</sup>*

Sidney tak shrnuje, že Platón de facto odsuzuje samotné zneužívání poezie. Měl by tedy být považován za patrona básníků, jelikož upozorňuje na podobné problémy jako Sidney a jeho současníci. Sidney takto vyvrací poslední námitku vůči poezii a celkově tak tímto potvrzuje postavení poezie v komplexu renesančního vědění.

---

<sup>605</sup> Tamtéž, s. 237.

<sup>606</sup> Tamtéž, s. 238.

<sup>607</sup> „Takže Platón de facto odsuzuje zneužívání, nikoliv básnictví, a proto by měl být náš patron a nikoliv odpůrce.“ Sidney, Philip, 2008b, s. 239.

### III. Závěr druhé části

*„So that [...] it not being anart of lies, but of true doctrine; not of effeminate-ness, but of notable stirring of courage; not of abusing man's wit, but of strenghtening man's wit; not banished, but honoured by Plato: let us rather plant more laurels for to engarland the poets' heads [...] than suffer the ill-savoured breath of such wrong-speakers one to blow upon the clear spring of poesy.“<sup>608</sup>*

Básnictví dle Sidneyho není „matkou lži,“ která velebí všechny špatnosti, jako je neřest či chtíč. To, že bylo na poezii nahlíženo pouze v negativních konotacích, je vinou těch, kdo ji zneužívají k tomu, aby klamali, jak upozorňuje Sidney. Ti, kdo pak poezii odsuzují, jsou dle něho prostoduší posměváčci, kteří nejsou obeznámeni s danou problematikou, a tak jen opakují různá nařčení. Sidney v rámci svého poetického konceptu vyvrací tyto a další námítky vůči poezii, přičemž je rozčleňuje do pěti okruhů. První jsou vedeny proti verši a rýmu. Sidney v rámci problematiky verše a rýmu upozorňuje, že verše nejsou nutným příznakem básnictví a že je nutné hledět i na obsah sdělení. Upozorňuje také, že pokud jsou verše použity správně, pak podporují schopnost poezie „učit příkladem“ tím, že podporují paměť a posilují tak morální účinek poezie. Druhá výtka říká, že existují užitečnější disciplíny, na což Sidney odpovídá tím, že není lepšího učení, které by poučovalo o ctnosti a dokázalo pohnout čtenáře. Básnictví je tak tím nejužitečnějším, čemu se lidé mohou věnovat. Navíc v sobě zahrnuje veškeré ostatní disciplíny, takže přináší poznání z různých oblastí. Třetí výtka říká, že poezie je matkou všech lží, což je dle Sidneyho nepravda, protože poezie nic netvrdí, tudíž nemůže lhát. Poezie ani neodvádí od činu, jak říká čtvrtá námítka, respektive dle Sidneyho odvádí od činu každá z disciplín, ale básnictví odvádí od činu nejméně. Posledními a nejzásadnějšími argumenty proti poezii jsou ty filosofické – zejména z pera Platónova. Sidney se s touto kritikou vypořádává tak, že poupravuje interpretaci Platónových námitek – Platón dle něho nekritizuje básnictví, ale jeho zneužívání ke ztvárnění klamných věcí. Platón je dle něho obhájce pravého básnictví tak, jako Sidney.

Sidney se tedy v rámci apologie básnictví vypořádává s námítkami vůči poezii. Tyto námítky představují součást Sidneyho vymezení poezie v komplexu renesančního vědění. Nutno podotknout, že toto vymezení je úzce provázáno s jeho poetickým konceptem a

---

<sup>608</sup> „Takže poezie není uměním lži, ale doktrínou pravdy; není zženštilá, ale plná vzrušující odvahy; nezneužívá lidský důvtip, ale posiluje ho; není zatracována, ale ceněna Platónem: pojďme proto ověncit další skvělé laureáty této disciplíny, ať již netrpíme pod zkaženým dechem těch, kdo očerňují poezii, abychom tak očistili pramen poezie.“ Sidney, Philip, 2008b, s. 240.

zároveň vychází z jeho životních zkušeností, které byly představeny v první části práce, a z jeho motivace pro tvorbu poezie. V této části byly popsány čtyři hlavní pilíře Sidneyho konceptu vědění. Jedním z nich je výše popsaná obhajoba poezie vůči námitkám. Dalšími jsou klasifikace vědění, morální a společenská úloha poezie a poezie v národním jazyce.

Klasifikaci vědění lze dále rozčlenit na čtyři úrovně. V první úrovni Sidney definuje poezii jakožto vědu, respektive vědění (*science*), a to na základě pojetí básníka jako tvůrce (*maker, creator*), který je obdařen speciálním nadáním, „božskou esencí“ (*divine essence*), která mu umožňuje nahlédnout Boží záměr a ztvárnit ho v takzvané „druhé přírodě,“ respektive „zlatém světě.“ Výtvar takového učence nelze považovat za pouhý artefakt pro pobavení, nýbrž je nutně součástí komplexu vědění. Pozici básnictví Sidney dále posiluje na základě argumentů ohledně starobylosti poezie, kdy upozorňuje, že básnictví je ze všech disciplín nejstarší. Básnictví zde tak bylo ze všech vědních disciplín nejdříve a nelze ho řadit mezi umění (*ars*), ale je vědění (*science*). Navíc stojí v hierarchii vědění na nejvyšším stupni, a to díky svému cíli (*scope*). Všechny disciplíny mají za cíl zkoumat přírodu, jen poezie má cíl odlišný, a sice prostřednictvím nápodoby vytvořit „druhou přírodu,“ která vychází z „měděného světa“, ale věci popisuje lepší, než ve skutečnosti jsou. V této přírodě jsou pak vykresleny věci, postavy a jednání tak, jak by měly vypadat (ve smyslu *should*), tím dojde u čtenáře ke vzbuzení patřičných emocí potěšení a poučení (*teach and delight*). Potěšení z krásy ctnostných obrazů, které jsou mu předkládány, a poučení v tom smyslu, že si je aktivně vědom toho, že předložené obrazy jsou (pro něho) dobré a že by měl své jednání upravit dle tohoto vzoru – dohází tak u něho k pohnutí, které je trvalejšího charakteru než například učení básníka nebo historika. Díky tomuto pohnutí (*move*) je poezie v hierarchii vědění na nejvyšším místě. Básnictví a filosofie tak mají shodný předmět zájmu, kterým je snaha o zprostředkování příjemci určité cesty ke ctnostnému jednání, ale každá tuto cestu předkládá jinak.<sup>609</sup> Filosofie poučuje prostřednictvím obecných, abstraktních vyjádření, kterým ovšem běžný člověk neporozumí nebo nechce porozumět. Poezie naproti tomu ukazuje na konkrétních příkladech jednotlivé problémy, takže je pro příjemce srozumitelnější, výsledný efekt je trvalejší a lépe tak vyučuje ctnosti. Ostatní disciplíny jsou v jeho pojetí pomocné (*servicing sciences*), jelikož pouze pomáhají básníku popsat „druhou přírodu“ tak, aby byla srozumitelná čtenáři.

---

<sup>609</sup> Srov. Sidney, Philip, 2008b, s. 220 – 221.

S tímto také souvisí morální a společenská úloha poezie. Tu Sidney na teoretické úrovni představuje v *Obraně básnictví* a v praktické rovině ji rozvádí ve svém díle. Sidney tak propojuje teorii s praxí a tím vytváří specifický koncept vědění a završuje ho vyzdvižením role poezie v kultivaci národního jazyka. Tím, že Sidney na třech faktorech (království vlastního jazyka; posílení úlohy básníka; praktická ukázka síly poezie v národním jazyce na překladu *Žalmů*) ukazuje význam tvorby poezie v anglickém jazyce pro posílení národní svébytnosti, posiluje i pozici poezie v komplexu renesančního vědění obecně.

## **Závěrečná část**

## I. Závěr práce

Cílem této práce byl výklad Sidneyho konceptu vědění na základě analýzy jeho děl s přihlédnutím k jeho biografii a korespondenci. Sidney svou apologii poezie vůči nařčením, která jsou vůči ní vznášena, sepisuje do širokého konceptu, který zahrnuje jak teoretickou práci (*Obranu básnictví*), tak praktickou aplikaci teoretických poznatků v jeho dalších dílech. Jeho záměrem je tímto konceptem vyzdvihnout poezii jako významný politický nástroj, který lze využít (nikoliv zneužít) pro praktické nastolení harmonie ve společnosti. Poezie dle něho nejlépe učí na konkrétních příkladech, co je etnostné. Vzhledem k tomu, že vyzdvihuje význam poezie ve společenské praxi, lokalizuje svou apologii nikoliv vzhledem k abstraktním filosofickým otázkám nebo dějinám poetiky. Poezii vymezuje vůči ostatním disciplínám renesančního komplexu vědění s cílem ukázat její plnohodnotné postavení v tomto rámci, proto lze jeho dílo chápat též jako příspěvek k dějinám vědění.

Koncept vědění v Sidneyho díle byl předmětem druhé části této práce, přičemž byl pro přehlednost rozčleněn do čtyřech hlavních pilířů, které tvoří základ jeho konceptu vědění a vychází ze Sidneyho vymezení a apologie poezie. Prvním pilířem je klasifikace vědění, kterou Sidney představuje v *Obraně básnictví*. Sidney na čtyřech úrovních ukazuje, že poezie je v komplexu vědění na tom nejvyšším stupni. Nejdříve na příhodě s jezdectvím, kterou zažil při svém pobytu ve Vídni, ukazuje, že poezie není uměním (*ars*), ale vědou (*science*). Zde odkazuje na pojetí básníka jako tvůrce (*maker, creator*), který je obdařen viděním „boží esence“ (*divine essence*), respektive speciálním nadáním, díky kterému dokáže příjemci přiblížit Boží poselství. Výtvar takového učence tak nemůže být považován za pouhý artefakt sloužící pro pobavení. Sidney tak ukazuje, že poezie je plnohodnotnou disciplínou komplexu vědění. Další úroveň je pak doložení postavení poezie z čistě historického pohledu. Poezie je dle něho ze všech oblastí vědění nejstarší a lze ji považovat za univerzální, protože z ní vycházely i ostatní disciplíny. Svou argumentaci ve prospěch poezie Sidney rozvádí vymezením poezie vůči ostatním disciplínám, což je čtvrtá úroveň jeho klasifikace vědění. Sidney disciplíny, jako je astronomie, geometrie, astronomie, hudba a další, nijak zvlášť neklasifikuje. Pro něho je důležité to, jaký mají tyto oblasti vědění cíl (*scope*), kterým je u těchto disciplín příroda, přičemž učenci, kteří se těmito disciplínami zabírají, mají možnost nahlédnout „boží esenci,“ ale tento prožitek je čistě osobní. Básník na druhé straně dokáže prostřednictvím



poezie tuto esenci zprostředkovat pomocí vytvoření nové „druhé přírody.“ Sidney tak vyzdvihuje tvořivou sílu poezie, která jako jediná dokáže vytvořit nový „zlatý svět.“ Tato „druhá příroda“ pak ukazuje to, jak by mohl vypadat „měděný svět“ (Sidneyho terminologií) a básník ji tvoří za účelem „potěšit a poučit“ (*teach and delight*). Sidney tak zde staví básnictví nad ostatní disciplíny tím, že jako jediná dokáže vytvořit „druhou přírodu“ a tato příroda je pak dějištěm příběhu, který má v divákovi či čtenáři vyvolat patřičné emoce. Svou klasifikaci Sidney završuje vymezením poezie vůči historiografii a morální filosofii, které mají stejný cíl (*scope*), jako poezie, ale naplňují ho odlišně. Filosofie se pokouší dosáhnout stanoveného cíle poučkou, která bývá většinou abstraktní a běžnému příjemci nesrozumitelná. Historie pak používá oproti filosofii srozumitelnější jazyk, ale popisuje pouze to, co bylo, a tak nevede k cíli úplně nejlépe. Poezie naproti tomu vychází z „měděného světa“ (*brazen world*), podobně jako historie, ale „očisťuje“ ho a vytváří svět lepší, „zlatý.“ V tomto světě pak vykresluje příběh, který na konkrétních „slovních obrazech“ (*speaking picture*) ukazuje jednotlivé problémy, což je pro příjemce srozumitelnější a výsledné poučení je tak trvalejší a lépe tak vyučuje ctnosti. Básnictví tak stojí v hierarchii vědění na nejvyšším bodě, protože všechny disciplíny obsahuje a zároveň je přesahuje.

Sidney svůj koncept doplňuje i o praktickou aplikaci svých teoretických východisek, což tvoří druhý pilíř jeho konceptu vědění. Ten je předmětem zájmu druhé kapitoly druhé části této práce. Tato kapitola na konkrétních příkladech ze Sidneyho děl *Arkádie* a *Astrofel a Stella* ukazuje, jak Sidney aplikuje, respektive vytváří „zlatý svět“ v podobě pastorální krajiny a jak představuje abstraktní ideje ve „slovních obrazech.“ Třetím pilířem je pak jeho zdůraznění nutnosti tvorby poezie v národním jazyce za účelem posílení národní autonomie ve vztahu ke konkurenčním národům. Sidney zdůrazňuje význam národní poezie třemi způsoby, a sice tím, že ustanovuje „království vlastního jazyka“, posiluje úlohu básníka jako tvůrce (zejména co se týče překladatelské činnosti) a v praktické rovině přispívá sám k posílení národní svébytnosti tím, že pracuje na překladu Davidových *Žalmů*. Sidneyho překlad nejen, že posiluje národní uvědomění, ale je také nositelem morálních poselství a dokládá Sidneyho pohled na básnictví, jak jej předložil v *Obraně*. Zároveň tímto posiluje postavení poezie v komplexu renesančního vědění, jelikož na rozdíl od ostatních disciplín pomáhá posilovat národní autonomii. Posledním pilířem Sidneyho konceptu vědění je pak jeho odpověď na námitky vůči poezii.

Pro správnou interpretaci Sidneyho děl bylo nutné přihlídnout i k osobě autora – tedy k jeho biografii a neliterárním dílům. Bez znalosti Sidneyho života by se mohlo zdát, že Sidney skutečně podlehl dobové módě a začal vytvářet poezii z náhlého popudu, aby zahnal dlouhou chvíli. Jeho biografie nicméně ukazuje na postupné formování jeho myšlenek a názorů a jeho poetický koncept je vyvrcholením těchto úvah. Právě proto byla první část věnována Sidneyho biografii s cílem vyložit ty části jeho života, u kterých lze předpokládat, že nejzásadněji ovlivnily jeho koncept. Biografická část chronologicky v jednotlivých kapitolách ukázala klíčové momenty Sidneyho života – v první podkapitole bylo představeno jeho rodinné zázemí a vzdělání. Právě jeho rodinné zázemí mu pomáhalo v budoucím navazování kontaktů, jelikož byl dědicem několika významných a starobyklých šlechtických rodů. Dostalo se mu také vynikajícího vzdělání na Shrewsbury School a Oxfordu, kde se setkal například s Edmundem Kampiánem. Jeho vzdělání pak bylo dovršeno kavalířskou cestou na kontinent, která významně ovlivnila jeho smýšlení. Byl zde svědkem řady událostí – jako například Bartolomějské noci či korunovace Rudolfa II. Pro interpretaci jeho děl je pak významný jeho pobyt v Itálii, kterému byla věnována samostatná kapitola, a zejména pak jeho kontakty napříč Evropou, které mu zprostředkoval Hubert Languet. Významnou součástí této práce je pak Sidneyho pobyt v českých zemích, kterému byla věnována samostatná podkapitola. Ta se zaměřila na dva hlavní učence, se kterými se Sidney prokazatelně setkal a se kterými byl ve styku i poté, co opustil české země. Těmito učiteli jsou Tadeáš Hájek z Hájku a Tomáš Jordán z Klausenburku. Pro vyličení těchto kontaktů byla také důležitá Sidneyho cesta do Polska, které je též věnována samostatná kapitola. Sidneyho kontakty v rámci střední Evropy jsou momentálně v předmětu zájmu badatelů, a proto jim byl v této práci věnován zvláštní prostor. Stejně tak byl větší rozsah vyčleněn Sidneyho druhému pobytu v Praze, kdy se měl setkat s Edmundem Kampiánem. Tento kontakt je výjimečný v tom, že se Sidney – v té době již přesvědčený protestant, který se měl stát vůdcem protestantské ligy – setkal s katolickým knězem, se kterým měl výslovně zakázáno se setkat. Někteří Sidneyho biografové pak v tomto setkání vidí jednu z příčin Sidneyho politické stagnace, která přišla hned po návratu z této mise. Sidneyho politická stagnace a aktivní poetická kariéra jsou předmětem zájmu posledních podkapitol první části práce. Zde je pozornost zaměřena zejména na jeho motivaci pro vytvoření poetického konceptu, který vychází z jeho předchozích zkušeností a na představení jeho jednotlivých děl, což připravilo půdu pro interpretaci jeho poetického konceptu v druhé části práce.

Ve dvou hlavních částech tak tato práce ukázala, že Sidneyho poetický koncept, respektive koncept vědění, je výsledkem dlouholetých úvah, studia a diskuzí o poezii. To, že Sidney neusiloval o vydání svých děl, a nechával je kolovat pouze v rámci intelektuálního kruhu, dokládá, že byl jeho koncept určen zejména učenému publiku, se kterým sdílel stejnou touhu po nalezení cesty z aktuální nepříznivé politické, náboženské i společenské situace. Jeho dílo je tak nutné zkoumat jako jeden celek vytvářející specifický koncept vědění, v jehož středu je poezie, jako ideální nástroj pro nastolení harmonické společnosti, jak ukázaly jednotlivé kapitoly druhé části. Jeho koncept vědění je pak specifický v tom, že je měřítkem pro vyhodnocení prospěšnosti jednotlivých disciplín jejich morální účinek – respektive to, jak dokáží jednotlivé disciplíny přiblížit „boží esenci“, jak dokáží učit o morálce a ctnosti a jak trvalé je toto poučení. Nejefektivnější disciplínou, která dokáže nejlépe a nejtrvaleji učit ctnosti, je dle Sidneyho poezie a je tak „královnou vědění,“ jak ukázaly jednotlivé kapitoly druhé části práce. Nutno podotknout, že tímto nebyl vyčerpán potenciál zkoumání Sidneyho života a díla. Již bylo naznačeno, že v aktuálním předmětu zájmu badatelů jsou jeho kontakty ve střední Evropě – zajímavým učencem, se kterým byl Sidney ve styku, byl například baron Žerotín, na kterého několikrát odkazuje ve své korespondenci a kterému ještě nebyla věnována dostatečná pozornost. Co se týče Sidneyho konceptu, tak zde nebyl dostatečně probádán jeho postoj k hudbě. Zároveň by si zasloužila hlubší prozkoumání Sidneyho terminologie, co se týče jeho rozlišování termínů označujících jednotlivé disciplíny a i jeho rozlišení mezi světem, kde žijí lidé („měděným světem“) a fiktivním („zlatým“) světem.

## II. Seznam literatury

### Prameny

- Bacon, Francis (1990). *Nové organon*. Praha: Svoboda.
- Buxton, John – Juel-Jensen, Bent, „Sir Philip Sidney’s First Passport Rediscovered,“ In *The Library*, s. 42.
- Dudith, András (1995). *Epistulae: Pars II*. Budapešť: Akadémiai Kiadó.
- Dudith, András (2000). *Epistulae: Pars III*. Budapešť: Akadémiai Kiadó.
- Greville, Fulke (1816). *Lord Brook’s Life of Sir Philip Sidney*. Kent: Johnson and Warwick. Zdroj: Shakespeare Institute Library, Stratford.
- Greville, Fulke (1907). *Sir Fulke Greville’s Life of Sir Philip Sidney*. Londýn: Clarendon Press.
- Horatius (2002). *O umění básnickém*. Praha: Academia.
- Kuin, Roger (ed.). (2012). *The Correspondence of sir Philip Sidney*. Oxford: Oxford University Press.
- Pears, Stuart A (ed.) (1845). *The Correspondence of sir Philip Sidney and Hubert Languet*. Londýn: William Pickering.
- Platón (2001). *Ústava*. Praha: OIKOYMENH.
- Puttenham, George (2007). The Art of English Poesy. In Whigham, Frank – Reborn, Wayne. *The Art of English Poesy by George Puttenham*. Londýn: Cornell University Press.
- Sidney, Philip (1987). *Astrofel a Stella*. Praha: Odeon.
- Sidney, Philip (2008a). The Countess of Pembroke’s Arcadia (The Old Arcadia). In Duncan-Jones, Katherine (ed.). *The Old Arcadia*. Oxford: Oxford University Press.
- Sidney, Philip (2008b). The Defence of Poesy. In Duncan-Jones, Katherine (ed.). *Sir Philip Sidney: The Major Works*. Oxford: Oxford University Press.
- Sidney, Philip (2008c). Astrophil and Stella. In Duncan-Jones, Katherine (ed.). *Sir Philip Sidney: The Major Works*. Oxford: Oxford University Press.
- Spenser, Edmund (2006). The Letter to Raleigh. In Kaske, Carol V. (ed.). *The Faerie Queene, Book One*. Indianapolis a Cambridge: Hackett Publishing Company, Inc.

### Archivní prameny

- Symonds, John A. (1886). *Sir Philip Sidney*. Londýn: Macmillian and Co.

Dee, John (1842). *The private diary of Dr. John Dee, and the catalogue if his library of manuscripts in the Ashmolean Museum at Oxford, and Trinity College Library, Cambridge*. Londýn: Printed for the Cambden Society by John Bowyer Nichols and Son. Zdroj: Shakespeare Institute Library, Stratford.

Essex, Robert – Sidney, Philip – Davison, Secretary (1633). *Profitable instructions: Describing what speiall Observations are to be taken by Travellers in all Nations, States and Countries: Pleasant and Profitable*. Londýn: Benjamin Fisher. Zdroj: Shakespeare Institute Library, Stratford.

Hájek z Hájku, Tadeáš (1585). *De cervisia, Evisqve Conficiendi Ratione, Natvea, viribus & facultatibus, opusculum*. Francofurdi: Apud heredes Andreae Wecheli. Zdroj: Biblioteka Jagiellonska, Krakov.

Národní archiv, fond Stará manipulace, signatura H 199/1 – 5.

Sidney, Henry (1929). *Very Godly letter made, by the right Honourable Sir Henry Sidney, Knight of the most Noble order of the Garter, Lort deputie of Ireland, and Lord president of Wales, Now xxv. Years past unto Philip Sidney his Sonne then of tender yeeres, at schoole in the towne of Shroersbury with one M. Astone*. Oxford: Oxford University Press. Zdroj: Shakespeare Institute Library, Stratford.

## **Sekundární literatura**

Alexander, Gavin (2004). Introduction. In *Sidney's 'The Defence of Poesy' and selected renaissance literary criticism*. Londýn: Penguin Books.

Alexander, Gavin (2010). *Writing after Sidney: The Literary Response to Sir Philip Sidney 1586 – 1640*. Oxford: Oxford University Press.

Almási, Gábor (2009). *The Uses of Humanism: Johannes Sambucus (1531 – 1584), Andreas Dudith (1533 – 1589), and the Republic of Letters in East Central Europe*. Leiden a Boston: Brill.

Aretoulakis, Emmanouil (2015). *Artificial Natures, Unnatural Desires and the Unconscious Other: St. Thomas More's Utopia and Sir Philip Sidney's New Arcadia*. Riga: Scholars' Press.

Beer, Barrett L. (1979). The Myth of the Wicked Duke and the Historial John Dudley. *Albion: A Quarterly Journal Concerned with British Studies* 1(1).

Bejblík, Alois (1987). *Astrofel a Stella*. Praha: Odeon.

Beneš, Zdeněk (2000). Čas života Tadeáše Hájka z Hájku – osobnost, doba, prostředí. In Drábek, Pavel (ed.). *Tadeáš Hájek z Hájku*. Praha: Společnost pro dějiny věd a techniky.

Berry, Edward (1988). Hubert Languet and the „Making“ of Philip Sidney. In *Studies in Philology* 85(3).

Berry, Edward (2015). *The Making of Sir Philip Sidney*. Toronto, Buffalo, Londýn: University of Toronto Press Incorporated.

Boutcher, Warren V. (2002). Literature, Thought or Fact? Past and Present Directions in the Study of the Early Modern Letter. In Van Houdt, Toon (ed.). *Self-presentation and social identification: the rhetoric and pragmatics of letter writing in early modern times*. Leuven: Leuven University Press.

Brennan, Michael G. (2018). Philip Sidney's Book-Buying at Venice and Padua, Giovanni Varisco's Venetian editions of Jacopo Sannazaro's *Arcadia* (1571 and 1578) and Edmund Spenser's *The Shepheardes Calender* (1579). In *Sidney Journal* (36)1.

Burke, Peter (2007). *Společnost a vědění: Od Gutenberga k Diderotovi*. Praha: Nakladatelství Karolinum.

Buxton, John (1987). *Sir Philip Sidney and The English Renaissance*. Londýn: Macmillian Press.

Buxton, John (1989). The mourning for Sidney. In *Renaissance Studies*, 3(1).

Campbell, Mary B. (2006). Literature. In *The Cambridge History of Science, Vol III: Early Modern Science*. New York: Cambridge University Press.

Černá, Jana (2016). Úvod: Renesanční člověk mezi dvěma světy. In *Dál a dál za Herkulovy sloupy: přírodní tajemství Nového světa a španělská renesanční filosofie a věda*. Praha: Triton.

Dailey, Alice (2006). Making Edmund Campion: Treason, Martyrdom, and the Structure of Transcendence. In *Religion and Literature* 38(3).

Debus, Allen G. (1979). *Man and Nature in the Renaissance*. Cambridge: Cambridge University Press.

DeZur, Katherine (2013). *Gender, Interpretation, and Political Rule in Sidney's Arcadia*. Newark: University of Delaware Press.

Donne, John (2009). Upon the Translation of the Psalms by Sir Philip Sidney, and the Countess of Pembroke His Sister. In Hamlin, Hannibal – Brennan, Michael G. – Hannay,

- Margaret P. – Kinnamon, Noel J. *The Sidney Psalter: The Psalms of Sir Philip and Mary Sidney*. Oxford: Oxford University Press.
- Drábek, Pavel (2000). *Tadeáš Hájek z Hájku*. Praha: Společnost pro dějiny věd a techniky.
- Duncan-Jones, Katherine (1991). *Sir Philip Sidney: Courtier Poet*. New Haven: Yale University Press.
- Duncan-Jones, Katherine (2007). Sir Philip Sidney's debt to Edmund Campion. In McCoog, Thomas M. *The Reconded Expense: Edmund Campion and the early English Jesuits: essays in celebration of the first centenary of Campion Hall*. Řím: Institutum Historicum Societatis Iesu.
- Duncan-Jones, Katherine (2008a). Introduction. In Duncan-Jones, Katherine (ed.). *Sir Philip Sidney: The Major Works*. Oxford: Oxford University Press.
- Duncan-Jones, Katherine (2008b). Chronology. In Duncan-Jones, Katherine (ed.). *Sir Philip Sidney: The Major Works*. Oxford: Oxford University Press.
- Duncan-Jones, Katherine (2008c). Introduction. In Duncan-Jones, Katherine (ed.). *The Old Arcadia*. Oxford: Oxford University Press.
- Duncan-Jones, Katherine (2008d). Chronology. In Duncan-Jones, Katherine (ed.). *The Old Arcadia*. Oxford: Oxford University Press.
- Evans, Robert J. W. (1997). *Rudolf II. a jeho svět: Myšlení a kultura ve střední Evropě 1576 – 1612*. Praha: Mladá fronta.
- Gallagher, Catherine – Greenblatt, Stephen (2000). *Practicing New Historicism*. Chicago a Londýn: The University of Chicago Press.
- Garrett, Martin (2001). *Venice: A Cultural and Literary Companion*. Oxford: Signal Books.
- Gellner, Gustav (1936). Tomáš Jordán (K 350. výročí jeho smrti). In *Časopis Matice Moravské* 60(1).
- Goldberg, Jonathan (2003). *Shakespeare's Hand*. Minnesota: University of Minnesota Press.
- Gömöri, George (2013). *The Polish Swan Triumphant: Essays on Polish and Comparative Literature from Kochanowski to Norwid*. Cambridge: Cambridge Scholars Publishing.
- Greenblatt, Stephen (1988). *Shakespearean Negotiations: The Circulation of Social Energy in Renaissance England*. Berkeley a Los Angeles: University of California Press.

Hallet, Smith (1946). English Metrical Psalms in the Sixteenth Century and Their Literary Significance. In *Huntington Library Quarterly* 9.

Hamlin, Hannibal – Brennan, Michael G. – Hannay, Margaret P. – Kinnamon, Noel J., (2009). Introduction. In Hamlin, Hannibal – Brennan, Michael G. – Hannay, Margaret P. – Kinnamon, Noel J. *The Sidney Psalter: The Psalms of Sir Philip and Mary Sidney*. Oxford: Oxford University Press.

Hannay, Margaret P. – Brennan, Michael G. – Lamb, Mary Ellen (2015). *The Ashgate Research Companion to The Sidneys, 1500 – 1700. Volume 1: Lives*. Farnham: Ashgate.

Härter, Pia (2014). Generatio(n): The Concept of Genealogy as a Form of Cultural Mobilization in Francis Mere's Honouring of Shakespeare, Sir Philip Sidney's *Defence of Poesie*, Ben Jonson's *Timber, or Discoveries Made upon Men and Matter*. In *World and Text, A Journal of Literary Studies and Linguistics*, 4(2).

Heninger, S. K. (2013). *Touches of Sweet Harmony: Pythagorean cosmology and Renaissance poetics*. Tacoma: Angelico Press.

Hilský, Martin (2012). Shakespearovy sonety. In Shakespeare, William. *Sonety*. Brno: Atlantis.

Hilský, Martin (2019). *Shakespeare a jeviště svět*. Praha: Academia.

Hilský, Martin (2020). *Shakespeareova Anglie: Portrét doby*. Praha: Academia.

Horský, Zdeněk – Urbánková, Emma (1975). *Tadeáš Hájek z Hájku a jeho doba = Tadeáš Gajek iz Gajeka i jeho vremena*. Praha: Státní knihovna ČSR.

Hudson, Hoyt H. (1935). Penelope Devereux as Sidney's Stella. In *The Huntington Library Bulletin* 7.

Chaney, Edward (2000). *The Evolution of the Grand Tour: Anglo-Italian Cultural Relations since the Renaissance*. Londýn a New York: Routledge.

Chiari, Sophie (2015). *The Circulation of Knowledge in Early Modern English Literature*. Farnham: Ashgate.

Jacobson, Daniel (1996). Sir Philip Sidney's Dilemma: On the Ethical Function of Narrative Art. In: *The Journal of Aesthetics and Art Criticism* 54(4).

Jankovics, József – Monok, István (1993). *András Dudith's Library: A partial reconstruction*. Szeged? Scriptum KFT.



- Jones, Norman (2020). *Being Elizabethan: Understanding Shakespeare's Neighbors*. New Jersey: Wiley Blackwell.
- Kalendář paní a dívek na rok 1897 (1887 – 1942)*. Praha: F. B. Batovce.
- Kastnerová, Martina (2016). *Profesionalizace literární kultury: Alžbětinská poetika jako součást komplexu renesančního vědění*. Červený Kostelec: Pavel Mervart.
- Kastnerová, Martina (2018). *Poezie jako vyprávění příběhů: Intelektuální kruh Philipa Sidneyho*. Červený Kostelec: Pavel Mervart.
- Kastnerová, Martina (2021). Johannes Crato: zapomenutý mentor Philipa Sidneyho? *Ostium*, 17(1).
- Kilroy, Gerard (2015). *Edmund Campion: A Scholarly Life*. Farnham, Surrey, Anglie: Ashgate.
- Kilroy, Gerard (2016). *Edmund Campion: memory and transcription*. Londýn, New York: Routledge.
- Kinnamon, Noel J. (2015). The Circulation of the Sidney Psalter. In Hannay, Margaret P. – Lamb Mary Ellen – Brennan, Michael G. *The Ashgate Research Companion to The Sidneys, 1500 – 1700: Volume 2: Literature*. Farnham: Ashgate.
- Kuin, Roger (2012a). Introduction: Philip Sidney, in his correspondence. In Kuin, Roger (ed.). *The Correspondence of sir Philip Sidney*. Oxford: Oxford University Press.
- Kuin, Roger (2012b). Textual Introduction. In Kuin, Roger (ed.). *The Correspondence of sir Philip Sidney*. Oxford: Oxford University Press.
- Lazarus, Micha (2015). Sidney's Greek Poetics. In *Studies In Philology* 112(3).
- Lewalski, Barbara K. (2011). How Poetry Moves Readers: Sidney, Spenser, and Milton. In *University of Toronto Quarterly* 80.
- Lloyd, Julius (1862). *The Life of Sir Philip Sidney*. Londýn: Longman, Green, Longman, Roberts and Green.
- Loewenstein, David – Stevens, Paul (2008). *Early Modern Nationalism and Milton's England*. Toronto, Buffalo a Londýn: University of Toronto Press.
- Lytle, Guy Fitch – Orgel, Stephen (1981). *Patronage in the Renaissance*. Princeton: Princeton University Press.
- Marshall, Peter (2006). *The Magic Circle of Rudolf II.: Alchemy and Astrology in Renaissance Prague*. New York: Walker & Company.

- Nuttall, Anthony (2003). *Why does tragedy give pleasure?* New York: Oxford University Press.
- Osborn, James (1972). *Young Philip Sidney (1572 – 1577)*, New Haven: Yale University Press.
- Osolsobě, Petr (2013). *Umění a ctnost: k teorii umělecké reprezentace*. Brno: Barrister and Principal – Masarykova univerzita.
- Park, Katherine – Daston, Lorraine (2006). Introduction: The Age of the New. In *The Cambridge History of Science, Vol III: Early Modern Science*. New York: Cambridge University Press.
- Pears, Stuart A. (1845a). Life of Sir Philip Sidney. In Pears, Stuart A (ed.) *The Correspondence of sir Philip Sidney and Hubert Languet*. Londýn: William Pickering.
- Perry, Nandra (2005). *Imitatio and Identity: Thomas Rogers, Philip Sidney, and the Protestant Self*. In *English Literary Renaissance*. Oxford: Blackwell Publishing Ltd.
- Peterson, Richard S. (1980). Imitation and Praise in Ben Jonson's Poems. In *English Literary Renaissance* 10(2).
- Petráň, Josef (2000). Vztah Tadeáše Hájka k praxi. In Drábek, Pavel (ed.). *Tadeáš Hájek z Hájku*. Praha: Společnost pro dějiny věd a techniky.
- Reisner, Noam (2010). The Paradox of Mimesis in Sidney's „Defence of Poesie“ and Marlowe's „Dotor Faustus.“ In *The Cambridge Quarterly* 39(4).
- Scaliger, Julius Caesar (1997). Poetika. In *O umění básnickém a dramatickém*. Praha: KLP.
- Shell, Alison (2007). „We are made a spectacle“: *Campion's dramas*. In McCoog, Thomas M. *The Reconed Expense: Edmund Campion and the early English Jesuits: essays in celebration of the first centenary of Campion Hall*. Řím: Institutum Historicum Societatis Iesu.
- Schneider, Frederico (2016). *Pastoral Drama and Healing in Early Modern Italy*. Londýn a New York: Routledge.
- Schneider, Regina (2008). *Sidney's (Re)Writing og the Arcadia*. New York: AMS Press, Inc.
- Simpson, Richard (2013). *Edmund Campion: A Definitive Biography*. Charlotte: TAN Books.

- Smolka, Josef (2000). Hájkův přítel a korespondent Andreas Dudith (1533 – 1589). In Drábek, Pavel (ed.). *Tadeáš Hájek z Hájku*. Praha: Společnost pro dějiny věd a techniky.
- Smolka, Josef. (2002). K počátkům přátelství T. Brahe (1546 – 1601) a T. Hájka (1526 – 1600). In *Pokroky matematiky, fyziky a astronomie* 47/2.
- Soumar, Jaroslav (2000). Tadeáš Hájek z Hájku a jeho doba. In Drábek, Pavel (ed.) *Tadeáš Hájek z Hájku*. Praha: Společnost pro dějiny věd a techniky.
- Spiller, Elizabeth (2004). *Science, Reading and Renaissance Literature: The Art of Making Knowledge, 1580 – 1670*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Stewart, Alan (2015). Philip Sidney (1554 – 1586). In Hannay, Margaret P. – Brennan, Michael G. – Lamb, Mary Ellen. *The Ashgate Research Companion to The Sidneys, 1500 – 1700: Volume 1: Lives*. Farnham: Ashgate.
- Stewart, Alan (ed.). (2005). *Letterwriting in Renaissance England*. Washington: Folger Shakespeare Library.
- Stibal, Karel (2019). *Estetika přírody: K historii estetického ocenění krajiny*. Červený Kostelec: Pavel Mervart.
- Stillman, Robert E. (1986). *Sidney's Poetic Justice: The Old Arcadia, Its Eclogues, and Renaissance Pastoral Traditions*. Lewisburg: Bucknell University Press.
- Stillman, Robert E. (2002). The Scope of Sidney's Defence of Poesy: The New Hermeneutic and Early Modern Poetics. In *English Literary Renaissance* 32(3).
- Stillman, Robert E. (2002a). The Truths of a Slippery World: Poetry and Tyranny in Sidney's „Defence.“ In *Renaissance Quarterly* 55(4).
- Stillman, Robert E. (2008). *Philip Sidney and the Poetics of Renaissance Cosmopolitanism*. Aldershot: making Publishing Limited.
- Stillman, Robert E. (2014). Philip Sidney and the Catholics: The Turn from Confessionalism. In *Early Modern Studies*, 112(1).
- Strozier, Robert M. (1972). Poetic Conception in Sir Philip Sidney's „An Apology for Poetry.“ In *The Yearbook of English Studies* 2.
- Summers, Claude J. – Peabworth, Ted-Larry (2000). *Literary Circles and Cultural Communities in Renaissance England*. Kolumbie a Londýn: University of Missouri Press.
- Špelda, Daniel (2009). *Proměny historiografie vědy*. Praha: Filosofia.
- Thomas, Alfred (2007). *A Blessed Shore: England and Bohemia from Chaucer to Shakespeare*. Ithaka a Londýn: Cornell University Press.

Todd, Richard (1989). Prosodic Theory, Dutch Synods, and the Poetics of Sidney-Pembroke Psalter. In *Huntington Library Quarterly* 52(2).

Úředníček, František (2011). *Edmund Kampián SJ (1540 – 1581): Anglický jezuita a mučedník*. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma.

Van Dorsten, Jan A. (1966). Sidney and Languet. In *Huntington Library Quarterly* 29(3).

Van Houdt, Toon – Papy, Jan (2002). Introduction. In Van Houdt, Toon (ed.). *Self-presentation and social identification : the rhetoric and pragmatics of letter writing in early modern times*. Leuven : Leuven University Press.

Vetter, Quido (1925). Tadeáš Hájek z Hájku. *Říše hvězd*, 6.

Wallace, William M. (1915). *The Life of Sir Philip Sidney*. Cambridge: Cambridge University Press.

Weiner, Andrew D. (1978). *Sir Philip Sidney and the Poetics of Protestantism: A Study of Contexts*. Minneapolis: University of Minnesota Press.

Westman, Robert S. (2011). *The Copernican Question: Prognostication, Skepticism, and Celestial Order*. Berkeley, Londýn a Los Angeles: University of California Press.

### **Internetové zdroje**

Jonson, Ben. *To Penshurst*. Dostupné online  
<<https://www.poetryfoundation.org/poems/50674/to-penshurst>>. Citováno dne 24. 7. 2021.

### **Doplňující literatura - výběr**

Bejblík, Alois – Hornát, Jaroslav – Lukeš, Milan (1978). *Alžbětinské divadlo: Shakespeareovi předchůdci*. Praha: Odeon.

Bejblík, Alois – Hornát, Jaroslav – Lukeš, Milan (1980). *Alžbětinské divadlo: Shakespeareovi současníci*. Praha: Odeon.

Bejblík, Alois – Hornát, Jaroslav – Lukeš, Milan (1985). *Alžbětinské divadlo: Drama po Shakespeareovi*. Praha: Odeon.

Brennan, Michael G. (2006). *The Sidneys of Penshurst and the Monarchy, 1500 – 1700*. Aldershot: Ashgate.

Greville, Fulke (1652). *The Life of the Renowned Sir Philip Sidney*. Londýn: Printed for Henry Seile.

Hannay, Margaret P. – Brennan, Michael G. – Lamb, Mary Ellen (2015). *The Ashgate Research Companion to The Sidneys, Volume 1: Lives*. Londýn a New York: Routledge.

Helgerson, Richard (1994). *Forms of Nationhood: The Elizabethan Writing of England*. Chicago: The University of Chicago Press.

Jordán, Tomáš (1580). *Kniha o vodách hojitedlných neb teplícech moravských*. Olomouc: u Fridricha Milichtalera. Zdroj: Strahovská knihovna, Praha.

Jordán, Tomáš (1580). *Luis novae in Moravia exortae descriptio*. Frankfurt: apud And. Wechelum. Zdroj: Strahovská knihovna, Praha.

l'Écluse, Charles de. (1576). *Rariorum aliquot stirpium per Hispanias observatarum historia*. Antverpy: Ex officina Christophori Plantini, Architypographi Regij. Zdroj: <<https://books.google.cz/books?id=pyk6AAAACAAJ&pg=PA9&lpg=PA9&dq=Rariorum+aliquot+stirpium+per+Hispanias+observatarum+historia&source=bl&ots=GZia2pXSGj&sig=ACfU3U0a7Tq3cH2GPMRPH0SXAYuHl5f8WA&hl=cs&sa=X&ved=2ahUKewjmy63FgIDyAhWI6qQKHVuWAH0Q6AEwEnoECAwQAw#v=onepage&q=Rariorum%20aliquot%20stirpium%20per%20Hispanias%20observatarum%20historia&f=false>>.

Mattioli, Pietro A. (1982). *Herbář, jinak bylinář, velmi užitečný*. Praha: Odeon.

Odložilík, Otakar (1935). Cesty z Čech a Moravy do Velké Británie v letech 1563 – 1620. *Časopis Matice moravské*, 59(1935).

Strohschneider, Tabea (2017). *Natur und Höfische Ordnung in Sir Philip Sidneys Old Arcadia*. Mnichov: De Gruyter Oldenbourg.

Worden, Blair – Worden, William (1996). *The Sound of Virtue: Philip Sidney's Arcadia and Elizabethan Politics*. Yale: Yale University Press.

Woudhuysen, Henry R. (2003). *Sir Philip Sidney and the Circulation of Manuscripts 1558 – 1640*. Oxford: Oxford University Press.

### III. Abstrakt

#### Koncept vědění v díle Philipa Sidneyho

Tato disertační práce je zaměřena na koncept vědění v díle Philipa Sidneyho (1554 – 1586), alžbětinského aristokrata, dvořana, velvyslance a v neposlední řadě básníka, který je popisován jako zosobněný renesanční ideál. Sidney je spojován zejména s dějinami anglické literatury, přičemž je vyzdvihován přínos jeho díla k utváření alžbětinské literární kultury. Paradoxní je, že Sidneyho touhou nebylo zapsat se do historie jako literární teoretik a autor poezie. Jeho motivací pro tvorbu byla (dle jeho slov) snaha rozpracovat obranu básnictví proti různým nařčením, která učinila ze vznešeného umu terč posměchu, se záměrem ukázat význam poezie při řešení společenských, politických, ale i náboženských konfliktů.

Sidney svůj koncept tedy směřuje ke kulturní a společenské praxi a poezie je v jeho vnímání adekvátním nástrojem, jak v praktické rovině kultivovat myšlení a jednání jedinců. Bylo by tedy chybné zkoumat Sidneyho dílo pouze jako příspěvek k dějinám literatury, jelikož je jeho ambicí, skrze definování místa poezie v kontextu renesančního vědění, ukázat její důležitost v řešení politicko-společenských problémů. Cílem této disertační práce je právě výklad Sidneyho konceptu vědění na základě analýzy jeho děl a zdůraznit tak jeho přínos k dějinám vědění. Bližší zkoumání Sidneyho literárních i neliterárních děl dále ukazuje, že jeho poetický koncept je výsledkem dlouholetých úvah a studia antických i dobových autorů (jak anglických, tak kontinentálních). Významnou roli mají pro podobu spisů mají dále autorovy osobní zkušenosti, proto bude tato práce přihlížet i k jeho biografii a neliterárním pramenům. Tímto také bude splněn vedlejší záměr, a sice zmapovat vybrané Sidneyho kontakty v rámci jeho pobytu v českých zemích.

#### **IV. Abstract**

##### **The Concept of Knowledge in the Works of Philip Sidney**

This dissertation focuses on the concept of knowledge in the works of Philip Sidney (1554 – 1586), an Elizabethan aristocrat, courtier, ambassador and, last but not least, poet, who is described as one of the most remarkable courtiers of the Elizabethan age and who became one of England's living legends. Philip Sidney is in particular associated with the history of English literature. Paradoxically, Sidney had no desire to go down in history as a literary theorist and author of poetry. His motivation for writing was (in his own words) an effort to elaborate a defence of poetry against the various accusations which had made the noble art a laughing stock, with the intention of showing the importance of poetry in resolving social, political, and religious conflicts.

Sidney therefore directs his concept towards cultural and social practice, and he sees poetry as an appropriate tool to cultivate the thinking and acting of individuals on a practical level. It would therefore be a mistake to examine Sidney's work merely as a contribution to literary history, since it is his ambition, through definition of the place of poetry in the context of Renaissance knowledge, to show its importance in addressing political and social problems. The aim of this dissertation is precisely to interpret Sidney's concept of knowledge by analysing his works and to thereby highlight his contribution to the history of knowledge. Closer examination of Sidney's literary and non-literary works further reveals that his poetic concept is the result of many years of study of classical and period authors (both English and continental). The author's personal experiences therefore have a significant role to play in the form of the records, so this thesis will also take into account his biography and non-literary sources. This will also fulfil a secondary aim, namely to map selected contacts of Sidney's during his stay in the Bohemian lands.

## V. Der Abstract

### Konzept des Wissens im Werk von Philip Sidney

Diese Dissertationsarbeit ist konzentriert auf das Wissenskonzept im Werk von Philip Sidney (1554 – 1586), elisabethanischen Aristokraten, Höfling, Botschafter und in der auch nicht letzten Reihe auch Dichters, der wie ein „personifiziertes Renaissanceideal“ beschrieben wird. Philip Sidney wird vor allem mit der Historie der englischen Literatur verbunden, wobei der (unbestreitbare) Beitrag seines Werkes zur Gestaltung der elisabethanischen literarischen Kultur. Paradox ist, dass Sidney's Sehnsucht nicht die Tatsache war, sich in die Historie als ein literarischer Theoretiker und ein Dichterautor einzuschreiben. Seine Motivation für die Bildung war (laut seinen Worten) die Mühe, eine Dichtungsverteidigung gegen verschiedenen Beschuldigungen, die von der erhabenen Kunst eine Zielscheibe des Spottes gemacht haben, auszuarbeiten (mit der Absicht, eine Bedeutung der Poesie bei der Lösung der politischen, gesellschaftlichen, aber auch der religiösen Konflikten zu zeigen)

Sidney richtet also sein Konzept auf die Kultur- und auf die Gesellschaftspraxis und Poesie ist in seiner Auffassung ein adäquates Mittel, wie man in der praktischen Ebene das Nachdenken und Handeln der Einzelpersonlichkeiten kultivieren kann. Es wäre also falsch, Sidney's Werk nur als ein Beitrag in die Literaturkultur anzusehen, weil seine Ambition nämlich ist, durch die Definition der Stelle für Poesie im Kontext des Renaissancewissens, ihre Wichtigkeit in der Lösung zu zeigen. Das Ziel dieser Dissertationsarbeit ist, gerade eine Erklärung des Wissenskonzeptes von Sidney und das auf der Grundlage einer Analyse von seinen Werken, wodurch auch sein Beitrag zu der Wissenshistorie hervorgehoben sein soll. Das nähere Ansehen auf die literarische und auch auf die nicht literarische Werke sein weiterhin, dass sein poetisches Konzept ein Ergebnis seiner langjährigen Studien sowohl der antiken, als auch der zeitgemässen Autoren (wie der englischen, so auch der kontinentalen) ist. Eine bedeutende Rolle für die Form der Werke haben also seine persönliche Erfahrungen, deswegen wird diese Arbeit auch auf seine Biographie und auf die nicht literarische Quellen ansehen. Dadurch wird auch der Nebenabsicht erfüllt, und zwar die ausgewählte Kontakten von Sidney im Rahmen seines Aufenthaltes in den tschechischen Ländern zu erkunden.